

Bir Millet Uyanıyor: 11

Yöneten: Attilâ İlhan

kürtçülük sorununun
analizi ve çözüm politikaları
Prof. Dr. Ümit Özdağ

b
bilgi

2. basım

Bir Millet Uyanıyor Dizisi: 11

PROF.DR. ÜMİT ÖZDAĞ

**Kürtçülük Sorununun
Analizi ve
Çözüm Politikaları**

BİLGİ YAYINEVİ

ISBN 975 - 22 - 0179 - 2
2007 . 06 . Y . 0105 . 3265

Birinci Basım 2006

**İkinci Basım
Ağustos 2007**

BİLGİ YAYINEVİ

Merkez: Meşrutiyet Cd., No: 46/A, Yenişehir 06420 / ANKARA

Tlf.: (0-312) 434 49 98 • Faks: (0-312) 431 77 58

Temsilcilik: İstiklâl Cd., Beyoğlu İş Mrk., No: 365, A Blok,

Kat: 1/133, Beyoğlu 80070 / İSTANBUL

Tlf.: (0-212) 244 16 51 - 244 16 53 • Faks: (0-212) 244 16 49

BİLGİ KİTABEVİ

Sakarya Cd., No: 8/A, Kızılay 06420 / ANKARA

Tlf.: (0-312) 434 41 06 • Faks: (0-312) 433 19 36

BİLGİ DAĞITIM

Merkez: Gülbahar Mh., Gülbağ Cd., No: 27/1, A-B Blok,

Gülbağ, Mecidiyeköy / İSTANBUL

Tlf.: (0-212) 217 63 40 - 44 • Faks: (0-212) 217 63 45

Şube: Narlıbahçe Sk., No: 17/1, Cağaloğlu 34360 / İSTANBUL

Tlf.: (0-212) 522 52 01 - 512 50 59 • Faks: (0-212) 527 41 19

www.bilgiyayinevi.com.tr • info@bilgiyayinevi.com.tr

kapak: bilgi yayınevi

**Bu kitabın yayın hakkı, yazarıyla
yapılan sözleşme gereği
Bilgi Yayınevi'ne aittir. Kaynak
gösterilmeden kitaptan alıntı yapılamaz;
yayınevinin yazılı izni olmadan radyo ve
televizyona uyarlanamaz; oyun, film,
elektronik kitap, CD ya da manyetik bant
haline getirilemez; fotokopi ya da
herhangi bir yöntemle çoğaltılamaz.**

**baskı: cantekin matbaacılık
yayıncılık ticaret ltd. Őti.
(0-312) 384 34 35 - 384 34 36**

Değerli Okur,

"...Batı ittifakı ve NATO üyeliğinden bu tarafa, 'sistem', ekonomiden kültüre, savunmadan eğitim ve öğretime, bütün 'ulusal' kalelerimizi düşürmek peşindedir; 'dil'ini ve 'din'ini açık açık, göstere göstere, dayatmaya başlamıştır..." diyen usta yazarımız **ATTİLÂ İLHAN**'ın yönetiminde hazırlanan **Bir Millet Uyanıyor** dizisi, **Türkiye Cumhuriyeti**'ni korumak ve savunmak kararlılığında olan herkes için, yayınevimizin önemli bir kültür hizmetidir.

Hangi kesimden olursak olalım, 'teslim olmamak' için, biraraya gelmek, ortak bir direnişe yönelmek, millet olarak uyanmak zorundayız. Bu dizi, bizi uykumuzdan uyandırmak amacıyla, "**karakterleri hürriyet ve istiklal olan**" değerli insanların çalışmalarından oluşmaktadır.

Dizinin on birinci kitabı "**KÜRTÇÜLÜK SORUNUNUN ANALİZİ VE ÇÖZÜM POLİTİKALARI**", **PROF.DR. ÜMİT ÖZDAĞ** tarafından kaleme alındı.

"Türkiye bir etnik cehenneme doğru sürüklenmek isteniyor.

1965-2006 sürecinin en kısa ifadesi 40 binin üzerinde çok büyük bir bölümü genç insanın hayatlarını kurşun ve bomba ile kaybetmeleridir. On binlerce insan, eşini, çocuğunu, evladını yitirmenin yarattığı travma içine çekilmiştir. İnsani trajediler bununla da kalmamış, 1965-2006 arasında milyonlarca insan terörün doğrudan ve dolaylı etkileri sonucunda iç ve hatta dış göçe zorlanmışlardır. Aynı süreçte ülkemiz milyarlarca YTL değerindeki milli zenginliğini yitirmiş, halkımız hak ettiği refahtan uzaklaşmıştır.

Bu çalışma yıllardan bu yana süren bir araştırma sürecinin neticesidir. Bu çalışmada ortaya sürülen somut çözüm çerçevesi detaylardaki somut çözüm araçlarından çok teorik kapsam anlamında bir bütünlük iddiasını taşımaktadır."

Yayınevimiz, **Türkiye Cumhuriyeti**'nin geleceğinden kaygı duyan ve "**bir şeyler yapılmalı**" diyen herkes için, bu çalışmayı sunmaktan gurur duyar.

BİLGİ YAYINEVİ

"BİR MİLLET UYANIYOR"

Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceğinden kaygı duyan ve
"bir şeyler yapılmalı" diyen herkes için **Attilâ İlhan**'ın yönetiminde
hazırlanan kültür dizisi

Bir Millet Uyanıyor – 1

Bir Millet Uyanıyor

Bir Millet Uyanıyor – 2

Türklerin Jeopolitiği ve Avrasyacılık - Suat İlhan

Bir Millet Uyanıyor – 3

Batılı İşçi Sömürüye Ortak - Yıldırım Koç

Bir Millet Uyanıyor – 4

Göz Göre Göre Kapana Düştü Türkiyem - Sadi Somuncuoğlu

Bir Millet Uyanıyor – 5

Küresel Haçlı Seferi - Arslan Bulut

Bir Millet Uyanıyor – 6

'Avrupa Birliği' Çıkmaz Sokak - Erol Manisalı ve Öğrencileri

Bir Millet Uyanıyor – 7

Ölüm Dağları Bekler "Cudi Dağı" - Abdullah Açar

Bir Millet Uyanıyor – 8

Mankurtlaşan Türkiye - Sinan Aygün

Bir Millet Uyanıyor – 9

Şu Değişen Dünya - Yıldız Sertel

Bir Millet Uyanıyor – 10

Türkiye'de Amerikan Misyonerleri - Ali Rıza Bayzan

Bir Millet Uyanıyor – 11

Kürtçülük Sorununun Analizi ve Çözüm Politikaları - Ümit Özdağ

Bir Millet Uyanıyor – 12

Küresel Terör ve Türkiye - Nurullah Aydın

Bir Millet Uyanıyor – 13

Avrasyacılık / Türkiye'deki Teori ve Pratiği - Mehmet Perinçek

Bir Millet Uyanıyor – 14

Küresel Kapitalizmin Girdabında Türkiye - Tevfik Çavdar

Bir Millet Uyanıyor – 15

Cumhuriyet Toprakları ve Küresel İşgal - Orhan Özkaya

Bir Millet Uyanıyor – 16

Denктаş ve Kıbrıs'ta Son Tango - Fuat Veziroğlu

Bir Millet Uyanıyor – 17

Kavga Günleri - Nihat Genç

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	11
GİRİŞ.....	13
I. KÜRESEL VE TARİHSEL BİR SORUN OLARAK ETNİK BÖLÜCÜLÜK	19
II. TÜRKİYE'DE DURUM TESPİTİ	23
III. AMERİKAN MÜDAHALESİ ERTESİNDE KÜRT SORUNU	31
IV. TÜRKİYE'DE KÜRTÇÜLÜĞÜN DİNAMİKLERİ.....	35
IV.1. Kırk Yıllık İç Çatışma.....	35
IV.2. Türkiye'nin Çözülme Dinamiği Olarak AB	49
IV.2.a. AB Süreci ve PKK.....	53
IV.3. Türk Milli Devletini Çözmenin İkinci Ana Dinamiği Olarak Yeni Anayasa.....	57
IV.4. Türk Milli Devletini Çözmenin Üçüncü Ana Dinamiği Olarak Kamu Reformu	60
IV.5. AKP'nin Etnik Merkezli Politikaları.....	61
V. TÜRKİYE'NİN ETNİK DOKUSU	67
VI. ETNİK SORUN.....	81
VII. TÜRKİYE'DE SORUNUN NİTELİĞİ	87

VIII. KİMLİK-ALT VE ÜST	93
IX. KOPENHAG KRİTERLERİ VE SONRASI	99
X. KUZEY IRAK: KÜRDİSTAN - TÜRKİYE'NİN CEVABI - EZİCİ DİPLOMASİ	103
X.1. Ekonomik Önlemler	107
X.2. Kültürel Önlemler	109
X.3. Politik Önlemler	110
X.4. İstihbarati Önlemler	110
X.5. Anti-Terörist Önlemler	111
X.6. Diplomatik Önlemler	111
X.7. Askeri Önlemler	112
XI. TÜRKİYE'DE ÇÖZÜMÜN TEORİK ÇERÇEVESİ	115
XII. NELER ÇÖZÜM DEĞİL?	121
XII.1. Kürtçülüğün Adım Adım İlerleme Stratejisi	122
XII.2. Kendi Kaderini Tayin Hakkı	124
XII.3. Kürtçe Eğitim ve Televizyon-Kültürel Haklar	125
XII.4. Azınlık ve Grup Hakları	129
XII.5. Federasyon	132
XII.6. Özerklik veya Bask Modeli	132
XII.7. Türkiyelilik Çözümü	133
XIII. DEVLETÇİ ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	135
XIII.1. Bir Ekonomik Sorun Olarak Kürtçülük Sorunu	136
XIII.2. Bir Terör Sorunu Olarak Kürtçülük Sorunu	138
XIV. KÜRTÇÜLÜK VE SORUNUN ÇÖZÜMÜ	139
XIV.1. Siyasi Önlemler	141
XIV.2. Bürokratik Önlemler	143
XIV.2.a. Devlet ve Belediyeler	149
XIV.3. Toplumsal Rehabilitasyon Önlemleri	150

XIV.3.a. Göç-Gettolar ve Olumsuz Sonuçlarının Ortadan Kaldırılması.....	158
XIV.3.b. Geçici Köy Koruculuğu ve Psikolojik Harekât.....	161
XIV.4 Toplumsal Önlemler	162
XIV.5. Kültürel Önlemler	166
XIV.5.a. Eğitim.....	169
XIV.5.b. Televizyon.....	172
XIV.6. İstihbarati Önlemler	174
XIV.7. Askeri Önlemler.....	176
XIV.8. Polisiye Önlemler.....	181
XIV.9. Hukuki Önlemler	184
XIV.10. Ekonomik Önlemler.....	186
XIV.11. Diplomatik Önlemler.....	190
SONUÇ.....	193

ÖNSÖZ

Türkiye bir etnik cehenneme doğru sürüklenmek isteniyor. 1984'te PKK'nın yeni bir aşamaya taşıdığı terör süreci, "*çapulcular, terörle hiçbir şeyi başaramazlar*" şeklinde "devlet adamlarından" çokça duyduğumuz nutku yalanlarcasına, arkasına aldığı ve başarı ile kullandığı ve kullanıldığı dış dinamiklerin de yardımı ile ülkemize ağır ekonomik, sosyal, kültürel darbeler indirmiştir.

PKK'nın 1984'te başlattığı terör sürecini, 1965'te başlayan iç çatışma sürecinin toplumumuz üzerindeki olumsuz etkilerinden soyutlayarak incelememiz mümkün değildir. Türkiye, 2006 yılının ilk aylarında, arkasında 1965'te başlayarak, 1965-1971, 1974-1980, 1984-1999 ve 2003 ve sonrası, şeklinde değişik evrelerden geçen bir düşük yoğunluklu çatışma olan sürecin yeni bir evresine 2006 yılında girmek üzeredir.

1965-2006 sürecinin en kısa ifadesi 40 binin üzerinde çok büyük bir bölümü genç insanın hayatlarını kurşun ve bomba ile kaybetmeleridir. On binlerce insan, eşini, çocuğunu, evladını yitirmenin yarattığı travma içine çekilmiştir. İnsani trajediler bununla da kalmamış, 1965-2006 arasında milyonlarca insan terörün doğrudan ve dolaylı etkileri sonucunda iç ve hatta dış göçe zorlanmışlardır. Aynı süreçte ülkemiz milyarlarca YTL değerindeki milli zenginliğini yitirmiş, halkımız hak ettiği refahtan uzaklaşmıştır.

Bütün bunlar insanlarımızı kızgın, kırgın, gelecek konusunda umutsuz hale getirirken, Türkiye'nin geleceğinde de etnikleşme, etnik gerilim ve hatta etnik çatışma ve nihayet "**etnik cehennem**" bulutlarının yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Daha açık

bir ifade ile Türkiye PKK terörünün ve arkasındaki dış desteğin yönlendirmesi ile “**dar kapsamlı bir iç çatışmaya**” doğru sürüklenmektedir.

AKP'nin iktidara gelmesinden sonra Türkiye için mucize çözüm olarak sunulan sözde AB tam üyeliği konusunda birçok adım atılmış ve milli devlete ağır darbeler indirilmiş olmasına rağmen terör artmaktadır. AKP iktidara geldiği zaman terör olayı sayısı 757 idi. Bir yıl sonra bu sayı 1.500'e ulaştı. 2004 yılında 1.026, 2005'te 1.310 olay gerçekleşmiştir. 2006 yılında ise terör hızlanarak artmaktadır. Türkiye yaşadığı ve yaşamaya devam ettiği süreci küçümsemek aymazlığına ve lüksüne sahip değildir.

Bu çalışma yıllardan bu yana süren bir araştırma sürecinin neticesidir. Bu çalışmada ortaya sürülen somut çözüm çerçevesi detaylardaki somut çözüm araçlarından çok teorik kapsam anlamında bir bütünlük iddiasını taşımaktadır. Detaylarla ilgili somut çözüm yöntemleri üzerinde konu uzmanı bürokratlar, akademisyenler, araştırmacılar farklı öneriler üzerinde hızla çalışmalıdırlar.

Neresinden bakarsak bakalım Türkiye'nin demokratik düzen içinde bir felaketten kaçınmak için fazla zamanı kalmamıştır. Çözüm, kararlı ve ısrarcı davranmayı gerektirecek, zor olacak ve uzun süre alacaktır.

Prof.Dr. Ümit Özdağ
Temmuz 2006, Ankara

GİRİŞ

*“Türkiye Cumhuriyetini kuran
Türkiye halkına Türk Milleti denir.”*
Mustafa Kemal Atatürk

Ülkemiz bir yandan ucu açık AB tam üyelik sürecinin baskısı altında devletin kuruluş esaslarını ortadan kaldıran çok hızlı bir dönüşümden geçerken, öte yandan ABD’nin Irak’a yaptığı müdahale sonucunda bu ülkenin bölünmesinin ortaya çıkaracağı bölgesel karışıklığın baskısı altında tehditlerle dolu bir döneme, Cumhuriyetin en uzun on yılına girmiştir.

Ülkemizin içinde bulunduğu bölge küresel kriz bölgesi olarak adlandırılmaktadır. Ve küresel krizden en fazla etkilenen beş ülke olarak Irak, Afganistan, Pakistan, İran ve Türkiye anılmaktadır. Bu beş ülkeden iki tanesi Irak ve Afganistan işgal edilmişlerdir. Bir üçüncüsü İran, bombalanma tehlikesi ile karşı karşıyadır.¹ **Bu sürecin ana tehdidi, Türkiye Cumhuriyeti’nin federal bir devlete dönüştürülmesi veya bu süreçte bölünerek, Türk devleti karakterinin silinmesidir.**

Bu süreçte Anadolu toprakları üzerinde büyük bir politik hesaplaşmanın gerçekleşmesi gittikçe daha fazla kaçınılmazlaşmaktadır. Kürt kimliği örgütün yönlendirmesi ile siyasallaşma sürecine girmiştir. Örgüt, AB süreci ve Irak’taki gelişmelerin Türkiye üzerinde oluşturduğu baskıyı lehine kullanarak, milli

1) ABD’li diplomat Richard Holbroke’un değerlendirmeleri için bkz. *Cumhuriyet*, 30 Nisan 2005.

bir devlet içinde var olan tek siyasal kimliği ikiye çıkararak, önce devleti federal Türk ve Kürt ortak devleti haline getirmeyi, ikinci aşamada Türkiye'yi bölmeyi ve birleşik-büyük Kürdistan'ı oluşturmayı hedeflemektedir.²

Bu hedefin dışında ortaya konulacak hiçbir politika, sorunun iç ana dinamiği olan terör örgütü PKK'yı veya yan örgütlerini tatmin etmeyecektir. Atılacak bütün diğer adımlar, ne kadar iyi niyetli olsa da terör örgütü ve arkasındaki dış dinamikler tarafından ancak nihai hedefe, yani federal devlet ve sonrasında bölünmeye götüren ara adımlar olarak kabul edilecektir.

Nitekim, AB tam üyeliğinin dahi Türkiye'de "Kürt sorununu çözmeyeceği, Kürtler için yeterli olmayacağı, Kürtlerin bunun ötesinde talepleri olduğu" hususu DTP eş başkanı **Ahmet Türk** tarafından dile getirilmiştir. **Ahmet Türk**, "şimdilik" taleplerini, "genel af", anayasanın Türk tanımını içeren üçüncü maddesinin değiştirilmesi, Kürtçe'nin ikinci resmi dil yapılması ile sınırlandırmaktadır.³ Bu süreç önce Türkiye'de federalizm sonra Türkiye'den koparak Büyük Kürdistan politikasıdır.

Bazı aydınlarımız, bu gerçeği bilerek veya bilmeyerek, Kopenhag Kriterlerini kabul etmiş bir Türkiye'nin bile "siyasal reformlara" devam etmesini talep etmektedirler. Bu taleplerin içerdiği büyük sosyal ve politik tehdidi, yani devletin bölünmesi tehlikesi ve bu tehlide tepki olarak patlayacak iç çatışma ihtimalini görmemektedirler.

1984'ten bu yana niteliği değişen ve gelişen sorunun çözümü konusunda Türkiye Cumhuriyeti devlet mekanizmasının ve toplumun geniş katmanlarının üzerinde birleştiği stratejik nitelikli, uzun vadeli bir çözüm yöntemi yoktur. Bu durum ortaya her türlü akli temelden uzak, günlük basit siyasi ihtiyaçlara cevap veren uygulamaların çözüm diye sunulmasını beraberinde getirmiştir.

2) Büyük Kürdistan'ın ABD tarafından kurulacağı/kurulmak istendiği konusunda Türk güvenlik bürokrasisi içinde sanki gittikçe artan bir mütabakat vardır. Bu konuda bir istihbaratçının tespitleri için bkz. *Haftalık Haber* dergisi, 2005, No: 128, s.38-40.

3) *Radikal* gazetesi, 17 Nisan 2006, Neşe Düzel ile sohbet, "Ahmet Türk: AB biz Kürtler için yeterli değil" ve Fatih Altaylı ile *Teke Tek* programı, 20 Nisan 2006.

Hükümetler ve sivil bürokrasi, günlük, siyasal menfaatlerini gerektiren müdahaleler dışında sorunun çözümünü 1999'a kadar tamamen Türk Silahlı Kuvvetleri'nin omuzlarına bırakmışlardır. Oysa, 1984-2005 arasına damgasını vuran **Düşük Yoğunluklu Çatışma**'da (DYÇ) mücadele askeri olmaktan çok, siyasedir. **Orta Yoğunluklu Çatışma** (OYÇ) yani bir konvansiyonel çatışmada bir ülkenin bütün milli güç unsurları, silahlı kuvvetlerin hedefi gerçekleştirmesi için seferber edilir. Oysa, bir DYÇ'de, silahlı kuvvetler, politik hedefin gerçekleştirilebilmesi için diğer milli güç unsurlarını destekler. Türkiye, 1984-2005 arasında bu çok önemli farkın ayırdına varamamıştır.

Türkiye, büyük insani ve mali fedakârlıklar yaparak 1992-1998 arasında verdiği mücadelenin sonucunda, önce PKK'nın mali kaynaklarına ağır darbe vurmuş, sonra PKK'nın dağ kadrolarını adım adım yok ederek etkisiz hale getirmiş ve nihayet 1999'da PKK'nın liderini Suriye'ye savaş açmayı göze alarak yakalamıştır.

Böylece bütün girişim üstünlüğünün Türkiye'ye geçtiği bir dönem başlamıştır. Ancak, terörle mücadeleyi Türk Silahlı Kuvvetleri'nin getirdiği noktadan alarak, milli bir konsept çerçevesinde bir çözüm üretmesi gereken Türk siyasal seçkinleri, AB tam üyeliğini meselelerin nihai çözümü olarak görmeyi tercih etmişlerdir.

Türkiye, 1999-2006 arasındaki yıllarını siyasi anlamda heba ederken, anti-terörist mücadele durmuştur. PKK'ya karşı önlemler sadece savunmaya yönelik güvenlik önlemlerine indirgenmiştir. Bu süreci kendi açısından olumlu değerlendiren terör örgütü ise bölgede terörist yöntemlerle oluşturamadığı "**askeri ikili iktidarı**" siyasi yöntemlerle "**siyasi ikili iktidar**" şeklinde oluşturmayı başarmıştır. Yani bölgede, Türkiye Cumhuriyeti'nin iktidarının yanında, örgütün belediyeler eli ile ve onun dışında gerçekleştirdiği bir iktidar yapılanması mevcuttur.

Terörle mücadele sürecinde büyük fedakârlıklar yapan Türk Silahlı Kuvvetleri ve güvenlik güçleri ise son beş senede uygulanan politikaların, üstün çabalar sonucunda gerçekleştirilen sonuçları feda ettiğini görmüşlerdir. Güvenlik güçlerinin terörle

mücadele azmi zayıflamıştır. **Asker ve sivil devlet kadrolarının, devlete bağlı bölge insanının devlete olan güveni azalmaya başlamıştır.** Artık Güneydoğu Anadolu'da devlet kadrolarından hemen hemen hiç kimse inanarak ve bütün varlığını ortaya koyarak görev yapmamaktadır.

TSK'nın, Olağanüstü Hal kalkmadığı halde Olağanüstü Hal Valiliği Kanununun yürürlükten kaldırılması, askerliğin kısaltılması, bölgedeki birliklerinin azalması neticesinde, PKK'nın askeri olarak bitirilmesinde en önemli tedbirlerden birisi olan "**alan hâkimiyeti**" konsepti uygulanamaz olmuştur. Bölgeden çekilen askeri birliklerin yerini, alanda varlık gösterme sürecinde, kısmen PKK doldurmuştur. Terörle mücadelede deneyimli kadroların bir kısmı emekli olmuştur.

Ulaşılan aşamada Türkiye, Kürtçülük meselesinde girişim üstünlüğünü tamamen yitirmiş, sorunun çözümünü, sanal AB tam üyeliğine terk etmiş görünmektedir. Türk siyasetinde rol alan temel bütün siyasi partiler, etnikçiliğin şu veya bu ölçüde etkisinde kalmış, milli devlete olan inançlarını yitirmişlerdir. Oysa terörle mücadele inanç ve kararlılık gerektirir. Türkiye bir kriz içinde ikisini de yitirmiştir.

Milli devlete olan inancını yitirmemiş olanlar ise akılcı ve somut çözümlerden çok duygusal tepkilere yönelmişlerdir. Oysa yapılması gereken, Türkiye'nin karşı karşıya olduğu sorunu ideolojik önyargılardan olabildiğince sıyrarak, arzu ettiğimiz gibi değil, olduğu gibi ve çözüm merkezli, analitik bir şekilde görmektir. Meselenin tanımı tam ve doğru yapılmadığı için, terör örgütüne karşı sürdürülen anti-terörist mücadelede büyük bir başarı elde edilirken, uluslararası gelişmelerin de dinamiği ile politik alanda üstünlük terör örgütüne geçmiştir. Sorunun niteliğini ve ağırlığını bütün berraklığı ile ortaya koyduktan sonra, çözüm yolları üzerinde cesaretle çalışılmalıdır. Bu çalışmanın amacı bu yolda bir adım atmaktır.

Bu çalışmanın çıkış noktası, Türkiye'de var olan sorunun etnik merkezli bir Kürt sorunu değil, siyasal merkezli

bir Kürtçülük sorunu olduğudur. Bu ülkede bir Kürt sorunu olduğunu ileri sürmek, kendisini böyle bir sorunun parçası olarak hissetmeyen milyonlarca Kürt Türkü'ne hakaret anlamına gelmektedir. Ancak bu tespitin bize yararlı olması için daha derinlere inilmelidir. "Bir ülkede etnik sorun var" demek, öncelikle sosyolojik bir sorun var demektir. Etnik bir sorunun var olması için bazı sosyolojik ölçütlerin gerçekleşmesi gerekmektedir.

Türkiye'de "**etnik bir sorun olarak Kürt sorunu olduğunu**" ve Türkiye'de PKK-güvenlik güçleri çatışması bağlamında veya bunun dışında etnik bir çatışma yaşandığını herhangi bir ciddi sosyoloğun ileri sürmesi mümkün değildir. Ancak, Türkiye'de etnik sorun yok ise ne vardır? Çünkü, Türkiye'de otuz bin insanın yaşamını kaybettiği bir süreç yaşanmaya devam ederken, "Türkiye'de etnik sorun yok" deyip konuyu kapatmamız mümkün değildir. Çünkü Türkiye'de yaşanan sorunun temel dinamikleri etnik olmamakla birlikte son yıllarda etnikleşme niteliği göstermeye başladığı inkâr edilemez bir gerçektir.

Türkiye'de sorun, azınlık ırkçısı ideolojik bir zemini temsil eden küçük bir grubun dış dinamiklerin yönlendirmesi ve azınlık ırkçısı bu grubun da dış dinamikleri kendi lehinde kullanması neticesinde yaptığı ve ne yazık ki ciddi ölçülerde başarılı olan terör sürecinin parçası olan toplumsal mühendislik neticesinde milli bilinci yıpratması ve yerel, bölücü şuurunu geliştirmesidir.⁴

Diğer bir ifade ile Türkiye'de etnik sorun ve çatışma zemini üzerinde yükselmeyen "**bölücü bir Kürt milli kimliği**" ve "**biyolojik nitelikli etnik milliyetçiliği**" geçtiğimiz yirmi yıl içinde önemli mesafe kaydetmiştir.⁵ Bu tespit, karşı karşıya olduğumuz

4) Mustafa Akyol, "sorun, şu ya da bu dış mihraklar olduğu için değil, Kürtler var olduğu için vardır" diyerek, dış dinamiklerden bağımsız bir sorun tanımlaması yapmaktadır. Mustafa Akyol, *Kürt Sorununu Yeniden Düşünmek-Yanlış Giden Neydi? Bundan Sonra Nereye?*, Doğan Kitabevi, İstanbul, 2006, s.13. Oysa dış dinamikler olmadan ne tarihsel düzlemde Kürtçülüğü ne de bugünü olduğu gibi izah etmek mümkün olabilir.

5) Sırrı Sakık, 2006 Nevruz kutlamaları için Barzani ve Talabani'yi davet gerekçelerini "*kan ve gen birlikteliğini*" ileri sürerek açıklamıştır. Biyolojik ırkçılığın bir başka örneğini Mehdi Zana şöyle vermektedir: "*Dünyada bütün ırklar kendi sınırlarına çekilmediği sürece dünya insanların birleşmesi mümkün olmaz... Şimdi biz Farslarla, Araplarla, Türklerle nasıl birlikte yaşarız?*" M. Akyol, a.g.e., s.251.

sorunu daha az vahim yapmamak ile birlikte sorunun gerçek niteliğini tespit etmek açısından önemlidir.

Sorunun bütün ağırlığına, uluslararası ve bölgesel dinamiklerin bütün aleyhte gelişme eğilimlerine rağmen, Türkiye, sorunun üstesinden gelebilecek sosyal, kültürel, tarihi ve insani birikime sahiptir. Ancak, bu kadar girift bir yapı kazanmış, duygu ve önyargı yüklü hale gelmiş, kan akmasına neden olmuş ve dış müdahalelere açık bir sorunun kolaylıkla halledilmesinin mümkün olmadığı göz önünde tutulmalıdır. **Karl Popper**'ın dediği gibi, **“Basit, kolay ve kestirme çözümler mutlaka yanlıştır.”**

Sorunun çözümü için Türkiye, muhakkak ki, diğer ülkelerin deneyimlerinden yararlanmalı, ancak kendi özgünlüğünün bilinci içinde özgün çözümünü geliştirmelidir. Sorunun hızlı çözümü yoktur. Önemli olan doğru politik hedefi tanımlamak, doğru politikalar demetini bulup, doğru strateji ile onlarda ısrar etmektir.

İngiliz istihbaratçısı **Lawrens**, *“Ortadoğu’da ayaklanma bastırmak insanın yüzüne gözüne bulaşan berbat bir iştir. Üstelik çok yavaş ilerler. Bu aynen bıçakla çorba içmeye benzer”* demektedir. Türkiye çorbayı bıçak ile de olsa içecektir. **Çözüm, milli devlet modeli içinde uzun vadeli, girift, sabırlı, soğukkanlı ve Yunusça sevgi zemininde muhakkak gerçekleşecektir.** Netice itibarı ile sorun öz kardeşler arasında ortaya çıkarılmak istenen bir sorundur.

Çözüm arayışı içinde olan Türkiye’nin bilincinde olması gerektiği hususlardan birisi de etnik milliyetçilikle karşı karşıya olan tek ülkenin kendisinin olmadığı ve bu fenomenin sadece Soğuk Savaş sonrasında yoğunlaşan bir süreç olmadığıdır. Yalnızlık duygusu içinde olmak, bazen sorunları olduğundan daha güçlü algılamaya neden olmaktadır.

I.

KÜRESEL VE TARİHSEL BİR SORUN OLARAK ETNİK BÖLÜCÜLÜK

Soğuk Savaş sürecinde NATO ve Varşova Paktı'nın oluşturduğu dehşet dengesi içinde sınırların değişmesi büyük ve küresel nitelikli, nükleer silahların da kullanılabilceği iki blok çatışmasına neden olacağı için etnik milliyetçiliklere büyük ölçüde izin verilmemiştir.

Bu süreçte etnik milliyetçilikler kendilerini genellikle Batı dünyası ve Batı yanlısı dünyada komünist hareketlerin bir parçası olarak ifade etmişlerdir. Sovyet bloğu içinde milliyetçilik hareketleri ise Batı tarafından demokrasi hareketleri, Moskova tarafından ise gerici faşizm olarak nitelendirilmiştir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra etnik milliyetçilik akımları dünyanın değişik bölgelerinde güçlü bir şekilde belirlemiştir. Ancak etnik milliyetçilik dalgaları, büyük çaplı sosyo-politik değişim dönemlerinde çok daha önce de ortaya çıkmıştır. 18. yüzyıldan itibaren gelişen etnik milliyetçilik dalgalarının birincisi 19. yüzyıl sonunda özellikle Türk Osmanlı İmparatorluğu, Rus İmparatorluğu ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na karşı Doğu Avrupa, Balkanlar ve Ortadoğu merkezli olarak gelişmiş ve “**klasik etnik kendi kaderini tayin hakkı**” dönemi olarak adlandırılmıştır.

İkinci etnik milliyetçilik dalgası, İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında Batı dünyasının Asya ve Afrika'daki sömürgelerinde ortaya çıkmıştır. Bu dalga Afrika ve Asya'da sömürge impara-

torluklarının çökmesi ve milli devletlerin kurulması ile sonuçlanmıştır. Üçüncü etnik milliyetçilik dalgası 1960'lardan itibaren Avrupa'da Katalan, Bask, Bröton, İskoç, Gal ve Flaman, Kanada'da Quebec, ABD'de Hispanik ve siyah milliyetçilikleri olarak karşımıza çıkar. Bu dalganın sona erdiği söylenemez ve alttan alta, küreselleşmenin dinamikleri ile gelişerek devam etmektedir.⁶

Soğuk Savaş sonrasında bütün dünya bir etnik çatışma süreci içine çekilmiştir. 1992 yılı itibarı ile dünyada çoğu etnik çatışma olan 102 çatışma tespit edilmiştir.⁷ Halen etnik içerikli/renkli elli büyük çatışma süreci devam etmektedir.⁸ Dördüncü etnik milliyetçilik dalgasının en yoğun ve dramatik sonuçlar doğurduğu alan ise Soğuk Savaş sonrasında SSCB'nin çöktüğü alanda ve bu alanının geniş çevre coğrafyasında Avrasya ekseninde Çekoslovakya-Yugoslavya'dan Kazakistan'a kadar uzanan coğrafyadır. Bu süreçte, SSCB, büyük çatışmalar olmadan 15 bağımsız ulus devlete ayrılmıştır. Keza Çekoslovakya ikiye bölünmüştür.

Yugoslavya büyük bir iç savaş sonrasında parçalanmıştır. Ve Kosova eksenli olarak parçalanma süreci devam etmektedir. Etopya parçalanmış, Eritre bağımsız olmuştur. Keza Doğu Timor, Endenozya'dan ayrılmıştır. Özetle 2000 yılından sonra parçalanan/yok olan ülke sayısı altıdır ve süreç devam etmektedir.

Örneğin Makedonya'da etnik Arnavut milliyetçiliği bu ülkenin bölünmesine neden olabilecek bir potansiyele sahiptir. Avrasya'nın büyük ülkesi Ukrayna, Batıda yaşayan Ukraynalılar ile Doğu Ukrayna'da yaşayan Rus kökenliler arasında bölünme tehlikesi ile karşı karşıyadır.

Rusya Federasyonu için bölünme sürecinin tamamen durduğunu söylemek mümkün değildir. Gürcistan'da bölünme potansiyeli varlığını sürdürmektedir. Afganistan'da bütün birleşme

6) Samuel Huntington, *Ulusal Kimliğimiz*, Ankara, 2006.

7) Vamık Volkan, *Politik Psikoloji*, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayını, Ankara 1993, s.79.

8) Kemal İnat, Burhanettin Duran ve Muhittin Atan; *Dünya Çatışma Bölgeleri*, Nobel Yayınları, Nisan 2004; DYÇ'nin tanımı ve Malaya, İRA ve ETA örnekleri için bkz. Mehmet Ali Kışlalı, *Güneydoğu Düşük Yoğunluklu Çatışma*. Ümit Yayınları, Ankara, 1996.

çabalarına rağmen fiili bir bölünme yaşanmaktadır. Cezayir'de Berberiler muhtariyet istemektedirler. Kalinba bölgesi Angola'dan ayrılmak istemektedir. Batı Avustralya, yapılan iki referandumdan sonra da bağımsızlık talebinden vazgeçmiş değildir. Güney Brezilya'da ülkenin geri kalan kısmından ayrılmak isteyen çok güçlü bir hareket mevcuttur. Kongo'nun Katanga eyaleti bağımsızlık istemektedir. Bu listeyi uzatmak mümkündür.

Bu coğrafyaların çok uzağında ekonomik refahın zirvesine çıkmış Belçika Krallığı'nın bölünme süreci hızlı adımlarla devam etmektedir. Eğer büyük bir sosyal gelişme olmaz ise Belçika'nın 2050 yılını bir devlet olarak görmesi mümkün olmayacaktır. İtalya ve Polonya'da da bölünmeyi hedefleyen politik gruplar mevcuttur.

Avrasya ile sınırdaş olan hatta sınırların iç içe geçtiği Ortadoğu'da ise etnik Kürt milliyetçiliği 1970'li yıllarda Irak'ta dış destekli olarak bir canlanma yaşadıkdan sonra dış desteğin sona ermesi üzerine geri çekilmiştir. 1980'li yıllarda etnik Kürt milliyetçiliği terörist yöntemlerle Türkiye'nin gündemini belirlemeye başlamıştır.

1990'lı yıllarda ise Irak'ta Kürt milliyetçiliği ABD dış müdahalesi ile etkinlik kazanmıştır. 2000'li yıllarda ise Kürt meselesi Ortadoğu genelinde yeni bir aşamaya ulaşmıştır. ABD'nin Irak'a müdahalesi, Kuzey Irak'ta bağımsızlığa doğru ilerleyen federe Kürt devletinin kurulmasına yol açmıştır. PKK ise askeri olarak yenilmesine rağmen, Türkiye'nin şüpheli AB tam üyeliği sürecinden istifade ederek, geliştirdiği politik açılımlarla sorunu Türkiye açısından yeni bir aşamaya taşımıştır. Artık gerek Ortadoğu'da gerek Türkiye'de kontrol altına alınması daha zor bir "Kürt sorunu" vardır.

II.

TÜRKİYE'DE DURUM TESPİTİ

Türk halkının son 21 yılda Türk siyasetçilerinden duyduğu en büyük yalan **“terör ile bir yere varılamaz”** yalanıdır. Bölücü örgüt, aksini, yani terörle bir yere varıldığını kanlı bir şekilde ispat etmiştir. Terör örgütü, İstiklal Harbi ve sonrasındaki emperyalist müdahaleleri aşarak, milletleşme sürecinde önemli bir mesafe kaydeden Türkiye'nin milli dokusunda büyük bir sosyal, psikolojik, ekonomik, siyasal ve kültürel tahribat yaratmıştır.

Ortaya çıkan tahribatın Türkiye'nin bölünmesi noktasına kadar ilerlememesi ancak Türk Silahlı Kuvvetleri'nin devletin hemen hemen bütün organlarının teslimiyetçi bir ruh haline girdikleri, terör örgütü ile açık-kapalı temas geliştirdikleri 1990'ların başında, Cumhuriyetin kuruluş ilkelerinden taviz vermeme konusunda gösterdiği kararlılık sayesinde mümkün olmuştur.

Türkiye'de 1984-1999 arasında ve sonrasında gerçekleşenleri, sadece PKK ile Türk güvenlik güçleri arasında gerçekleşen bir Düşük Yoğunluklu Çatışma olarak görmek, meselenin gerçek doğasını gözden kaçırmak anlamına gelir. Söz konusu olan, Türkiye'ye karşı bölgesel ve bölge üstü ihtilaflardan istifade eden bir terör örgütünün Türkiye'ye karşı **“vekâleten savaş”** sürdürmesidir.

PKK'nın bu anlamda Türkiye'ye 20. yüzyılın başında kiralanarak ülkemize saldırtılan Yunan ordusundan çok fazla farkı yoktur. Yunan ordusu nasıl Türkiye'ye karşı bir noktaya kadar İngiliz emperyalizmi adına **“vekâleten savaş”** sürdürmüş ise

PKK da ilk günden bugüne değin ¼lkemize karşı vek¼leten savaş s¼rd¼rmektedir. Durumu vahim kılan, 20. y¼zyılın başında T¼rkiye'ye karşı savaşanlar Yunan askerleri idi. 1965'ten bu yana ise T¼rkiye'ye y¼nelik saldırıyı y¼netenler, ¼lkemize ¼lkemizin çocuklarını devşirerek saldırtmaktadırlar.

PKK, 1984'ten 1988'e kadar, SSCB'nin Bulgaristan ¼zerinden arka planda desteklemesi ile İran ve Suriye adına T¼rkiye'ye karşı savaşmıştır. T¼rkiye'deki laik devlet d¼zenini kendisi i¼in tehdit olarak g¼ren İran ile Hatay ¼zerinde emelleri olan, Ankara'nın su konusunda kendisine baskı yapacağına inanan Suriye arasında T¼rkiye'ye karşı kurulan ittifak, PKK'yı T¼rkiye'ye karşı m¼kemmel bir etkinlik sağlayacak şekilde kullanmıştır.

1987'de T¼rkiye'nin AB tam ¼yelięi i¼in başvuru yapması ¼zerine başta Almanya olmak ¼zere AB ¼lkeleri "K¼rt-PKK kartı"na oynamaya başlamışlar ve İran-Suriye ittifakına katılmışlardır. 1991'den sonra, PKK'nın T¼rkiye'ye karşı savaşı, "AB-Suriye-İran" adına s¼rd¼r¼len vek¼leten savaşa d¼n¼řm¼řt¼r. 1990'larda Orta Asya ve Kafkasya'da bir T¼rk-Rus rekabeti algılayan Moskova da PKK'yı kullanmıştır. 2003 sonrasında da PKK, Irak'a yerleşen ABD'nin dolaylı-dolaysız denetiminde bir ter¼r s¼recinin i¼indedir. Sadece T¼rkiye'ye karşı değil, Suriye ve İran'a karşı da kullanılmaktadır.

¼zetle meseleyi T¼rk g¼venlik g¼çleri ile PKK ¼etesi arasında bir ter¼r savaşı olarak g¼rmek yanlıştır. T¼rkiye, kendisine karşı s¼rd¼r¼len vek¼leten bir savaş kurumu ile karşı karşıyadır. Bu s¼re¼te, PKK'nın ne istediği, nereye saldıracaağı, ne zaman ateşkes isteyeceği, ne zaman siyasallaşacağı org¼t¼n değil arkasındaki genelkurmay başkanlıkları ve istihbarat servislerinin alacağı karara bağlı olmuştur. **Bu anlamda "T¼rkiye demokratikleşir ise sorun ortadan kalkar" tespiti doğru değildir.**

Sadece demokratikleşmenin ter¼r org¼t¼n¼n beslendiği zemini ortadan kaldıracaağı tezi de doğru değildir. Aksine politik ve sosyal ger¼eklikten kopuk, uluslararası s¼reci g¼zetmeyen bir demokratikleşme s¼reci, org¼t ve arkasındaki g¼çler tarafından

bir zaaf alanı olarak kullanılacak ve istismar edilecektir; ve nitelikli edilmektedir. Türkiye'nin, güvenliği göz ardı eden bir demokratikleşme zeminine kayması, halkını terör örgütü ve yabancı güçlerin eline bırakması anlamına gelecektir.

Vekâleten savaşta PKK'ya verilen görev, “**silahlı şiddet**” temelinde Türkiye'yi baskı altında tutmak, ekonomik kaynaklarını heba etmek, sosyal dokusunun zedelenmesi ve yıpratılması olmuştur. Türkiye, uluslararası ilgili çevreleri şaşırtacak bir direnç göstermenin ötesinde Düşük Yoğunluklu Çatışma tarihine geçecek bir anti-terörizm mücadelesi ile 1992-1997 arasında örgütü askeri olarak mağlup etmiştir.⁹

Türkiye, PKK'nın Ortadoğu'daki en büyük destekçisi olan Suriye'yi, örgüte olan desteğini kesmemesi ve **A. Öcalan**'ı teslim etmemesi halinde savaş açmak ile tehdit edince, terör başkenti Şam Türk tehdidi karşısında çökmüş, böylece başlayan sürecin sonunda **A. Öcalan** yakalanarak Türkiye'ye getirilmiştir. Böylece, örgüt askeri olarak çöktükten sonra siyasi liderlik anlamında da başsız bırakılmıştır.

Böylece Türkiye, başsız kalmış, askeri anlamda yenilmiş, büyük bir moral çöküntüsüne girmiş PKK karşısında büyük bir politik-moral üstünlük yakalamıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri başta olmak üzere devletin bütün güvenlik ve istihbarat birimleri, bir DYÇ'de ulaşılabilecek en başarılı sonuca ulaşarak, sivil otoritenin önünü, siyasal bir konseptin uygulanması için açmıştır.

Ancak sivil otorite ne yazık ki, on binlerce insan kaybı, on binlerce insanın yaralanması, milyarlarca YTL'nin harcanması ve daha nice fedakârlıklar sonucunda ulaşılan bir sonucu değerlendirmek konusunda gereken hassasiyeti göstermemiştir. Öyle ki, Milli Güvenlik Kurulu'ndan 57. Hükümete tavsiye niteliğinde çıkarılan önlemler dizisi dahi hayata geçirilmemiştir.

Bu noktada altı çizilmesi gereken bir husus da **Öcalan**'ın yakalanması sonrasında sadece sivil otoritenin değil askeri yetkili-

9) Daha kapsamlı bilgi için bkz. Ümit Özdağ, *Türkiyede Düşük Yoğunluklu Çatışma ve PKK*, Üç Ok Yayınları, Ankara, 2005.

lerin de büyük bir rehavet içine girmiş oldukları gerçeğidir. Sanki terör tamamen bitmiş gibi bir yaklaşım içine girilmiş, terörle mücadelede büyük yetkinlik kazanmış operasyonel unsurlar ihmal edilmeye başlanmıştır. İç güvenlik taburlarının bölgeden çekilmeye başlaması, terör örgütünün sözde ateşkes teklifinin üstü örtülü bir şekilde kabulü olarak yorumlanmıştır.

İçine girilen rehavet sürecinde TSK içinde bazı kadrolar geçmişi çabuk unutarak terör öncesi dönemden kalan hantal ve gerçekten uzak eğitim sistemine geri dönmüştür. Terörle mücadelede general seviyesinde yer alan kadroların büyük bir bölümü emekli olmuştur.

PKK ise aynı süreci, ulusal ve uluslararası gelişmeleri çok daha iyi değerlendirerek geçirmiştir. Türkiye'deki koalisyon hükümetinin iç zaafı, ekonomik krizin siyasal karar alma süreci üzerindeki etkileri ve nihayet Türkiye'nin Avrupa Birliği tam üyelik sürecinin başlaması, PKK'nın Türkiye'den daha iyi kavradığı ve kendi amaçlarını gerçekleştirmek doğrultusunda uyum sağladığı gelişmeler olmuştur. Türkiye ise akılcı bir yaklaşımın değil de bir tutkunun sonucu olan AB politikası neticesinde her şeyini olduğu gibi, en büyük sorununun hallini de AB tam üyesi olmaya bağlamıştır.

"Kim AB üyesi bir Türkiye'den kopmak ister" şeklindeki boş bir tespit ile ifade edilen yaklaşımın Türkiye'yi getirdiği nokta, kendi yurttaşı olan Türk Kürtleri ile Brüksel üzerinden iletişim kurma noktasına ulaşmıştır. Bölücü örgüt, yeni şartlara uyum sağlayarak, terörist örgütün dağıtılmasını Kuzey Irak'a çekmiş, Türkiye içinde demokratik ortamı ve seçimleri kullanarak etkili olma yollarını başarı ile aramıştır.

Örgüt, 2003 sonrasında ABD'nin Irak'a yerleşmesini de stratejik emelleri açısından doğru değerlendirmiştir. ABD ile, eski dost unsurlar İran ve Suriye'ye karşı ittifak içine giren örgüt, öte yandan KDP ve KYB ile belirli taktik çelişkileri barındırda stratejik anlamda doğru okumaların sonucu olan etkili bir işbirliği mekanizması geliştirmiştir.

Ulaşılan aşamada PKK, demokratik sistemin parçası olan unsurların belediyelerde gösterdiği etkinlik aracılığı ile bölgede “**ikili iktidar**” yapısını tesis etmiştir. İkili iktidar yapısı, gerilla savaşının ikinci aşaması olan “**stratejik denge**” döneminde örgütlerin ve devletin aynı coğrafyada devam eden çelişki sürecinde ürettikleri iktidardır.¹⁰ Örgüt ve Devlet güçleri çatışarak yan yana yaşarlar. İkili iktidar hiç şüphesiz devlet için büyük bir yenilgidir.

Türkiye’de bölücü terör ile mücadele DYÇ teorisi açısından incelendiğinde teoriye ters düşen bir durum ortaya çıkmaktadır. İkili iktidarın oluşabilmesi için terör örgütünün devlet güvenlik güçleri karşısında askeri bir başarı kazanmaları gerekir. Oysa PKK, askeri anlamda yenilmiş olmasına rağmen bu durumu değerlendiremeyen siyasi kadroların üstün beceriksizliği neticesinde ikili iktidarı farklı yöntemlerle de olsa tesis etmiştir.

Ulaşılan noktayı başlıklar halinde özetlersek:

a) Bölücü örgüt, yirmi yılı aşkın süredir sürdürdüğü şiddet sonunda Türkiye’nin ekonomik, sosyal, kültürel yapısını sarsmıştır. Bir kısım yurttaşımızda siyasal sistemin bekasının temeli olan milli-siyasi sadakatte erime gözlenmektedir. Terör örgütünün uzun süreli çabaları sonucunda halkın çok küçük de olsa etki oluşturan bir bölümünü **Türkiye’den olmasa dahi Türkiye Cumhuriyeti’nden duygusal bağlamda kopardığı bir gerçektir.**

b) 2005 yılı itibarı ile devletin bölgedeki en önemli egemenlik ve varlık aracı, artık eskisi kadar etkili olarak kullanamadığı Türk Silahlı Kuvvetleri’dir. Terörle Mücadele Yasası’nın terörle etkili bir mücadele için gereken imkânları tanımadığı Genelkurmay Başkanı başta olmak üzere TSK’nın bütün yetkilileri tarafından ifade edilmektedir.

c) Türk Silahlı Kuvvetleri, Emniyet ve İstihbarat Teşkilatları mensuplarının teröre karşı, 1980 ve 1990’lardaki büyük inanç

10) Burada gerilla savaşı kavramı teknik bir ifade olarak kullanılmıştır.

ve üstün fedakârlık duyguları ile mücadele ettiklerini söylemek mümkün değildir. Anılan unsurların tamamında, değişik ölçülerde hükümete kızgınlığın ürettiği “**devlete inançsızlık**” başlamıştır. Kızgın ve kırgın kadroların, teröre karşı verdikleri mücadele, “**vatan savunmasından**” “**vazifemizi yapıyoruz**” eksenine kaymıştır.

d) Yetkileri büyük ölçüde elinden alınan mülki otorite hedefsiz ve motivasyonsuzdur. Bu bölgede terör ile mücadelede uzman, psikolojik savaşı bilen mülki amirler görevde olması gerekirken, bu nitelikler göz önüne alınmadan en kritik illere ehliyetsiz valiler, deneyimsiz kaymakamlar atanmaktadır. Bu anlayış çoğu yerde otorite ve girişim üstünlüğünün devletten örgüte geçmesine neden olmaktadır.

e) Örgütün belediyeleri kullanarak ve özellikle AB sürecinden kaynaklanan uluslararası desteği arkasına alarak oluşturduğu ikili iktidar süreci PKK şiddeti ve yapısal şiddeti ile desteklenmektedir. Örgüt, belediyeler aracılığı ile kamu gücünü devletin elinden almaya çalışmakta, devletin manevra alanını tamamen ortadan kaldırmayı hedeflemektedir.

Bölgede yargının etkinliği, vergi toplama, yasalara uyulma hususundaki mevcut veriler, ikili iktidarın yapısını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Devlet bölgede elektrik parası topalayamaz, vergi tahsil edemez, verdiği krediyi geri alamaz iken, belediyeler su paraları başta olmak üzere her türlü vergiyi toplamaktadır.¹¹

Belediyeler, uluslararası destek ile suç işleyerek sürekli Türkiye Cumhuriyeti'ne meydan okumaktadır. Öldürülen teröristle-

11) İki de beşinci derece gelişmiş il olan Gümüşhane ile Hakkari'deki kaçak elektrik kullanımı karşılaştırıldığı zaman Gümüşhane'nin batı bölgesindeki illerle aynı kaçak elektrik seviyesine sahip Hakkari'nin ise çok yüksek bir kaçak seviyesine ulaştığı görülmektedir.

re tören düzenlemekte, düzenlenmesine yardımcı olmakta sözde PKK şehitlikleri kurmaktadır. Devlet ile duygusal bağlarını koparmamış geniş kitleler örgüt tarafından büyük bir psikolojik baskı altına alınmışlardır. HADEP'e oy verenler de dahil olmak üzere halkın büyük bölümü devlet ile örgüt arasında gidip gelmektedir. Devletin yanında olmanın bedelini çok ağır bir şekilde ödeyen bir kısım bölge halkı çoğu yerde tecrit edilmiştir.

f) Araplar ve Türkmenler gibi Kürt Türkü olmayan veya Zazalar gibi Kürtlüğü kabul etmeyen unsurlara karşı da PKK sistematik olarak dışlayıcı, şovenist bir baskı politikası geliştirmektedir. Örneğin, Batman'da Arap asıllıların kendi aralarında Arapça konuşmaları yasaklanmaya çalışılmaktadır. Arap kökenli yurttaşların mal ve mülklerini yok pahasına satarak, Batman'ı terk etmeleri için yapısal bir şiddet geliştirilmiştir.¹² Benzer ırkçı yapısal şiddet Van kent merkezinde Van'ın yerlisi Türklere karşı uygulanmaya çalışılmaktadır.

Bütün bunların yanında göz önünde tutulması gereken bir diğer önemli gerçek de, PKK'nın 20 yıldan bu yana süren bölücü ideolojik ve politik çalışmaları, ürettiği şiddet ve yapısal şiddete rağmen, siyasal örgütün demokratik seçimlerde önüne en ufak bir engel çıkarılmayan 2002 seçimlerinde dahi % 6.2'yi geçemediğidir. Bu oran genel seçmen oyunun ancak % 4'üne denk düşmektedir. Kürtçe'nin ağırlıklı olarak konuşulduğu 13 ilde aldığı oylar ise % 30-35 arasında kalmaktadır.¹³ Yani her on kişiden 6.5-7 kişi PKK'ya her şeye rağmen karşı çıkmaktadır.

Terörün arkasında büyük bir halk desteği yoktur. Terör, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının çok küçük bir bölümünün doğrudan veya dolaylı destekledikleri, dış dinamiklerin kontrol ettiği bir Türkiye'yi istikrarsızlaştırma ve bölme aracıdır. Terör

12) Benzer eylemlerin Mardin ve Siirt'te de geliştirildiği doğrultusunda doğrulanmamış bilgiler bulunmaktadır.

13) Taha Akyol, *Milliyet* gazetesi, 18 Ağustos 2005.

örgütü, arkasındaki küçük desteğe rağmen Türkiye'nin sağlıklı bir strateji oluşturamaması, Ortadoğu'da ortaya çıkan yeni dengeler ve Türkiye'nin içine girdiği AB süreci sonucunda büyük bir tehdit haline gelmiştir.

Sonuç olarak, yirmi yıllık şiddet ortamında Cumhuriyetin altmış yılda yapmaya çalıştığı ve çoğu yerde başardığı değerler sistemi ciddi ölçüde tahrip edilmiştir. ABD'nin Irak'a yerleşmesi ve Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti oluşturma çalışmaları ile sorun yeni ve etkili bir dış dinamik daha kazanmıştır.

III.

AMERİKAN MÜDAHALESİ ERTESİNDE KÜRT SORUNU

Ortadoğu'da sınırlar, petrolü ve Ortadoğu için gelecek 20 yıl içinde petrolden daha önemli olacak olan suyu denetleyecek şekilde 20. yüzyılın başında olduğu gibi 21. yüzyılın başında yeniden çizilmeye çalışılıyor. Bir Soğuk Savaş sorunu olarak ortaya çıkan Ortadoğu sorunu, Soğuk Savaş sonrasında “**Büyük Ortadoğu**” (BOP) sorunu olmuştur.

BOP, ABD'nin, petrolün denetimi ve İsrail'in güvenliği açısından Irak'ı parçalamaya başladığı 1991'de başlamıştır. İlk aşamada Kuzey Irak'a fiili Kürt devleti yerleştirilmiştir. 2003'ten sonra gerçekleşen ikinci aşamada Irak federal bir devlete, Kuzey Irak'taki fiili devlet de federe Kürt devletine dönüştürülürken, Türkiye'nin, AB-BOP süreçlerinin baskısı altında milli devletten federal bir devlete dönüştürülmesi süreci başlatılmaya çalışılmaktadır.

2003-2015 yıllarında Suriye ve İran üzerinde de bu ülkelerin milli birliğini zayıflatıcı süreçler izlenmeye çalışılacaktır. Ancak ana hedef Türkiye'dir. Çünkü Türkiye'nin federalleşme sürecinde bölünmesi durumunda ortaya çıkacak yeni Kürt devleti yapılımasının meydana getireceği sinerji, zaten Suriye ve İran'ı parçalayacaktır. Özetle gelecek on yıl Türkiye ve Ortadoğu için çok zor geçecektir. Türkiye Cumhuriyeti en uzun on yılına girmiştir.

Ulaşılan aşamada mesele, “**Türkiye federalleşecek mi federalleşmeyecek mi**” şeklinde değil de, bunun nasıl ve ne zaman olacağı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bir yandan Avrupa Birliği

sürecinde PKK ve diğer Kürtçülerin talepleri önümüze başından bu yana AB talepleri olarak gelmektedir.

Öte yandan Kuzey Irak ile ilgili olarak önümüze farklı senaryolar konmaktadır. Bir senaryoya göre ABD'nin çekilmesinden sonra Arapların saldırıları karşısında direnç gücü büyük olamayacak olan **Barzani** ve **Talabani** Türkiye ile federal bir yapı çerçevesinde birleşmek isteyeceklerdir.¹⁴

İkinci senaryoya göre Amerikalıların çekilmesinden sonra iç savaş başlayacaktır. Bu aşamada Türkiye, **Barzani** Kerkük'te Türkmenlere yönelik mevcut politikalarını sürdürse de Kerkük-Ceyhan petrol boru hattını açık tutacak ve destekleyecektir. Bu senaryoya ABD strateji çevrelerinde "**Büyük Pazarlık**" denilmektedir. Türkiye'nin bu politikayı kabul etmesini sağlamak için Şemdinli öncesindeki ve sonrasındaki tahrik politikaları izlenmektedir.¹⁵

Bir üçüncü senaryoya göre ise Türkiye tahrik edilerek Kuzey Irak'a çekilmek istenmektedir.¹⁶ Daha sonra Kuzey Irak ve Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu'sunu kapsayan bir bölgesel iç savaş dinamiği ile Türkiye bölünecektir.

Özellikle ikinci senaryo, yani "**Büyük Pazarlık**" yaklaşımı, Türkiye'nin Kürt devletine himaye vermeye zorlanması, en olası senaryo olarak görünmektedir. Çünkü gelişmeler, Amerikan ordusunun Irak'tan çekileceğini ancak Kuzey Irak'tan çekilmeyeceğini işaret etmektedir. En büyüğü Kerkük'te otuz beş bin kişilik olmak üzere on dört Amerikan üssünün Kürt devletinin bağımsızlığını korumak üzere bölgede kalacaktır.¹⁷ Bu üslerin çoğu Bağdat-Musul koridoruna yerleşmiştir. Ancak bu üslerin ikmali için Amerikalılar Türkiye'ye ihtiyaç duyacaklardır.

Keza, bağımsız Kürt devleti, yaşamak için Kerkük petrol-
lerinin geliri ihtiyacı duyacaktır. Bunun için ise Türkiye'nin

14) İsmet Berkan, *Radikal* gazetesi, 30 Kasım 2005, "Bir Beyin Fırtınası". Bu makalenin bir değerlendirmesi için bkz. Hasan Ünal, *Yeniçağ* gazetesi, 5 Aralık 2005, "Kürt Devleti artık gerçekleşmiş!!!"

15) Gündüz Aktan, *Radikal* gazetesi, 28 Kasım 2005, "Büyük Pazarlık".

16) Cüneyt Ülsever, *Hürriyet* gazetesi, 30 Kasım 2005, "Şemdinli Üzerinden Irak (2)".

17) Ergin Yıldızoğlu, *Cumhuriyet* gazetesi, 23 Kasım 2005, "ABD Irak'ta Nasıl Kalabilir?"

Kerkük-Ceyhan petrol boru hattını açık tutması lazımdır. Tabii ekonomik olarak Türkiye'den beslenen, ekonomik damarlarını Türkiye'nin açık tuttuğu dört milyon Kürt üç milyon Türkmenin yaşadığı alanda kişi başına düşen gelir hızla yükselecek ve Kuzey Irak bir cazibe merkez haline gelecektir.

ABD'nin Ortadoğu'ya Irak üzerinden yaptığı müdahale ve Kuzey Irak'ta önümüzdeki süreçte federal Irak devletinden ayrılarak bağımsızlığını kazanacak bir Kürt devletinin büyük bir olasılık olduğu görülmektedir. Kuzey Irak'ta devletleşme sürecinde olan KDP ve KYB daha şimdiden yer yer PKK'yı destekleyerek, yer yer kendisine bağlı partiler kurdurarak, Türkiye içinde kaçakçılık merkezli suç örgütleri oluşturarak, örgütlü operasyonlar ile Türkiye'ye müdahale ettiği gibi; Ankara'ya PKK ile siyasal çözüm bulması konusunda önerilerde bulunarak, çifte vatandaşlık önererek açık müdahaleler gerçekleştirmektedir.

Barzanicilik diye adlandırılan akım Türkiye sınırları içinde güç kazanmaktadır.¹⁸ Kuzey Irak'ta ortaya çıkacak bağımsız bir Kürt devletinin Türkiye üzerinde yaşamsal tehdit niteliği taşıyan bölücü etkileri ancak Türkiye'ye yönelik diğer tehdit unsurları ile birlikte değerlendirildiğinde daha iyi anlaşılabilir.

18) Mehmet Faraç, "Barzanicilik Güneydoğu'da Yükseliyor mu?", *Cumhuriyet* gazetesi, 2-6 Aralık 2005.

IV. TÜRKİYE'DE KÜRTÇÜLÜĞÜN DİNAMİKLERİ

Kuzey Irak'ta oluşma sürecinde olan bağımsız Kürt devletini Türkiye için yaşamsal bir tehdit haline getiren diğer unsurlar sırası ile;

- 1) Türkiye Cumhuriyeti'nin 1965'ten 2005'e kadar devam eden süre içinde "sürekli iç çatışma" yaşayan bir halk olarak toplumsal dokusunda tahriplere uğramış bir toplum olması,
- 2) AB'nin ucu açık tam üyelik süreci içinde Türkiye'ye karşı jeopolitik üstünlük sağlama peşinde koşması ve bu süreçte Türkiye'yi bilinçli olarak federalleşmeye sürüklemesi,
- 3) AB sürecinde Türkiye'ye dayatılmaya çalışılan yeni Anayasa,
- 4) Türkiye'nin üniter devlet yapısını zayıflatarak adem-i merkezîyetçilik üzerinde federalizme geçişi kolaylaştıran kamu reformu süreci,
- 5) AKP'nin etnik merkezli politikalarıdır.

Aşağıda bu süreçler sırası ile incelenecektir.

IV.1. Kırk Yıllık İç Çatışma

1965'ten bu yana geçen kırk seneyi anlamadan bugün ü geleceği izah etmemiz mümkün değildir. Türkiye, 1965 senesinin

den bu yana, değişik şekillerde gerçekleşen “**düşük yoğunluklu çatışma modelleri çerçevesinde**” “**sürekli iç çatışma**” diye adlandırabileceğimiz bir durumu yaşamaktadır. 1965’te “**öğrenci olayları**” adı ile başlayan Sovyet beşinci kol faaliyetleri sonucunda ülkemiz 1980 yılına kadar “**kent gerillası**” faaliyetleri ile karşı karşıya bırakılmıştır.¹⁹ Bu süre içinde ölen ve yaralananların sayısı İstiklal Harbi’nde dört sene içinde verdiğimiz kayıp ile karşılaştırılabilir. Okullarımız, fabrikalarımız, her şeyden önce gençliğimiz ağır bir darbe almıştır.

1980’de askeri müdahale sonucunda olaylar 1984’e kadar kesilmiş, 1984’te PKK’nın başlattığı “**kır gerillası**” yöntemine dayanan terörist saldırılar 1998’e kadar devam etmiş, 1998-2003 arasında büyük ölçüde durmuş, 2003 senesi içinde tekrar başlamıştır. Bu süre içinde, 30.000 üzerinde Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı hayatını ağır silahların da kullanıldığı silahlı çatışmalarda yitirmiştir. Binlerce insanımız sakat kalmıştır.

Özetle, son 40 senenin 31 senesinde ülkemizin tamamı veya iki Yunanistan büyüklüğünde bir kısmı dolaylı bir saldırı sonucunda iç savaş ortamında tutulmuş, 37 bin insanını bu çatışmalarda yitirmiştir. Bedeli ölçülemeyecek insani kayıpların yanında 100 milyar YTL’yi aşan ekonomik kayıpları olmuştur.

Türk milleti, dünya üzerinde hiçbir halkın göğüsleyemeyeceği ölçüde büyük ve uzun bir çatışmaya kırk sene direnç göstermiştir. Ancak, Türk milleti büyük insani ve ekonomik fedakârlıklar yaparak, ülkenin ve milletin bütünlüğü için mücadele ederken, ülkeyi son 40 yılda yöneten kadroların büyük bölümü halkımızın gösterdiği fedakârlık ve sağduyuya layık olmamışlardır.

Bu noktada Düşük Yoğunluklu Çatışmanın doğasını daha iyi anlamak için üzerinde durmalıyız. Askeri çatışmaların analiz edilmesinde, çatışmanın mahiyetinin anlaşılması hayati önem

19) 1980 öncesinde PKK ve diğer Kürtçü terörist gruplar dışında KDP ve KYB Türkiye içinde faaliyette bulunmuşlardır. Barzani Hakkari Merkez Çanaklı köyünde, Talabani ise Şemdinli’nin doğusunda karargâh kurmuşlardır. Aralarında yoğun çatışmalar yaşanmıştır.

taşır. Ne yazık ki, farklı doğaları olan askeri çatışmaların kavramsallaştırılması, genel olarak sosyal bilimcilerce ihmal edilen bir meseledir.

Askerlik mesleğinden gelen araştırmacılar, çatışmaların çeşitli türleri ile ilgili olarak yeni kavramlar oluşturmaya hevesli olmakla birlikte, kavramsallaştırma sürecinde yine de iki zayıf noktaları bulunmaktadır. Birincisi, bu araştırmacılar, yeni kavramlar oluştururken eski ve yeni kavramların birbirinden farklılık gösteren yönlerini ayırt etmekte başarısız oluyorlar. İkincisi, belirli bir çatışma için bir tanımlamanın oluşturulmasında, askeri kavramsallaştırma sürecinde bilimsel gereksinimlerin yerine siyasi olanlar hâkim oluyor.

Çoğunlukla 20. yüzyılın ikinci yarısında kullanılmış olan DYÇ kavramı da bu iki zaafi üzerinde taşımaktadır. Birbiriyle örtüşmekte olan DYÇ ile **konvansiyonel olmayan, sınırlı, küçük, özel savaşlar** ya da hatta **gerilla savaşı** kavramları arasında derin bir farklılık yoktur. Esasında, bunların tümü siyasi-askeri bir mücadelenin içerisinde aynı anda var olabilir. Ne var ki, DYÇ'yi diğer kavramlardan farklılaştıran, bunun, her ne kadar daha henüz emekleme döneminde olsa da yeni, daha kapsamlı ve daha geliştirilmiş bir kavram olmasıdır.

DYÇ'nin gerçek mahiyetini kavramadan önce bazı temel askeri kavramların tanımlanması ve izah edilmesi gerekmektedir. Modern askeri tarihte askeri çatışmanın temel biçimi, aynı zamanda orta yoğunluklu çatışma olarak da vasıflandırılabilir olan "Konvansiyonel Savaş"tır (KS). Bu, devletlerin ulusal stratejilerini, atomik, biyolojik ya da kimyasal silahlara başvurmaksızın gerçekleştirmek üzere, son seçenek olarak düzenli ordularını kullandıkları bir savaş biçimidir. **Konvansiyonel bir savaşta (Orta Yoğunlukta Çatışma) milli gücün tüm unsurları askeri bir zaferin kazanılması için kullanılır.**

Bu tür çatışmada askeri zafer, politik gücün düşman üzerinde güç kullanılarak kurulması olarak tanımlanır. Her ne kadar konvansiyonel savaşlar tarihte bütün savaşlar içerisinde hâkim

olan savaşma biçimi olsa da, konvansiyonel olmayan savaşlar da tarihsel gelişmeleri şekillendirmekte önemli bir rol oynamıştır. Konvansiyonel olmayan savaş konsepti, konvansiyonel olmayan askeri çatışmaların bütününü içerisine alan çok kapsamlı bir kavram olduğundan, genel olarak bir gerilla savaşı tipi anlamına geldiği şeklinde yanlış yorumlanır.

“Konvansiyonel Olmayan Savaş” (KOS) geniş olarak şu şekilde tanımlanabilir: Bir dış kaynak tarafından çeşitli derecelerde örgütlendirilmiş, eğitilmiş, donanımı sağlanmış, desteklenmekte ve yönlendirilmekte olan, çoğunlukla yerli ya da vekil güçlerce yürütölen, normal şartlarda uzun süreli askeri ve paramiliter operasyonları içerisine alan geniş bir alan. Gerilla savaşını ve diğer dolaysız saldırı niteliği taşıyan, düşük yoğunluklu, gizli ya da açık operasyonları ve dolaylı olarak da bir devleti çökertip yıkkma, sabotaj, istihbarat ve kaçış faaliyetlerini içerir.²⁰

Terörizm, kontr-terörizm, karşı kitle imha silahlarının geliştirilmesi ve psikolojik hareket operasyonları KOS’un bölümlerindedir.²¹ Dış destek, uzun süreklilik, birbiriyle çatışmalı bölgesel ya da yardımcı güçler de yine gerilla savaşından istihbarat faaliyetlerine kadar uzayan geniş bir aralıklılık gösteren askeri ve paramiliter operasyonları kapsamakta olan KOS’un sıkça karşılaşılan ayırt edici özelliklerindedir. Konvansiyonel olmayan savaşa iştirak edenler;

- Saldırıya maruz kalan devlet,
- Toprağının belirli bölümleri üzerinde hak iddia etmek ya da yeni bir devlet kurma iddiasında bulunmak suretiyle bu devletin varlığı ya da toprak bütönlüğü için tehdit teşkil etmekte olan örgüt,
- Kendi çıkarları için bu örgüte destek vermekte olan bir başka devlettir.

20) Michela Kreshner, “Special Forces in Unconventional Warfare”, *Military Review*, Cilt 81, No: 1 (Ocak-şubat 2001), s.84.

21) *a.g.e.*, s.87.

Ancak KOS kavramı artık kullanılmamaktadır. Bu kavram Soğuk Savaş döneminde vuku bulmuş bu tür çatışmaları tanımlamakla sınırlı kalmıştır. Dahası, Soğuk Savaş dönemi güvenlik analistleri KOS yerine daha çok YYÇ ve OYÇ kavramları üzerinde yoğunlaşmış olduklarından, her ne kadar o dönemin baş aktörleri –SSCB ve ABD– arasındaki çatışmaların çoğu KOS biçiminde olsa da, KOS kavramı teorik olarak tatmin edici seviyede gelişme göstermemiştir.

Diğer yandan, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte YYÇ ve kitle imha silahlarına başvurma olasılığı büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. İki ordunun karşı karşıya gelmesi ile bir konvansiyonel savaş yaşanması ihtimali de en aza indirgenmiştir. Bu arada, etnik çatışmalardan uyuşturucu kaçakçılığına kadar çeşitlilik gösteren nedenlerden çıkan, konvansiyonel savaş olarak vasıflandırılmayacak çatışmalarsa tüm dünyaya yayılmıştır. Bundan dolayı, Soğuk Savaş sonrası tehdit algılaması yeniden değerlendirilir ve tanımları yeniden yapılırken, ABD Savunma Bakanlığı KOS'lara benzerlik gösteren –yani özünde konvansiyonel ya da nükleer olmayan– çatışmaları kapsayan DYÇ kavramını cevap olarak üretmiştir.

DYÇ'nin kavramsallaştırılması 1980'lerden bu yana önemli ölçüde gelişme göstermiş olsa da halen mükemmel olmaktan çok uzaktır. DYÇ, propagandadan ve bir devleti çökertici faaliyetlerden, mücadele içerisindeki devletler ya da gruplar arasında silahlı kuvvetlerin gerçek anlamda kullanılmasına kadar çeşitlilik gösteren, politik-askeri bir savaştır. Konvansiyonel savaş düzeyinin altında; ancak devletler arası rutin ve barışçıl rekabet düzeyinin üstünde bir yerdedir. Çoğu kez birbiriyle rekabet halindeki prensiplerin ve ideolojilerin uzun süreli mücadelelerini gerektirir.²²

Bu, geniş kabul gören bir tanımlama olsa da, operasyonel kategoriler ile ilgili olarak iki farklı yaklaşım bulunmaktadır: Amerikan yaklaşımı DYÇ ve İngiliz yaklaşımı DYÇ. Amerikan DYÇ

22) *The Oxford Essential Dictionary of the U.S. Military*, Berkeley, Berkeley Yayın Grubu, 2001, s.245.

kavramı, isyan/isyan karşıtı operasyonları, terörizmle savaş ve barış zamanı muhtemel operasyonları içerisine alır.²³

İngiliz kavramı, bundan oldukça farklı ve daha ayrıntılıdır. Bu yaklaşıma göre iki çeşit ana operasyon tipi vardır. Bunlardan biri saldırı diğeri savunma amaçlı DYÇ operasyonlarıdır. Saldırıya dair DYÇ operasyonları; isyan, terörizm, barışı sağlama operasyonları ve barış zamanı muhtemel operasyonları içerir. Savunmaya dair operasyonlar ise isyana karşı koyma, sivil güce (kolluk güçlerine) yardım, iç savunmanın dışarıdan başlatılması, terörizme karşı konulması, barışı koruma operasyonları ve barış zamanı muhtemel operasyonları ihtiva eder.²⁴ Bu farklı yaklaşımları analiz etmeden önce başlıca operasyon tiplerinin tanımlamasının yapılması gerekir.

İsyan, mevcut hükümet yerine yenisini getirmek ya da yeni bir devlet kurmak üzere devletin toprak bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaçlayan bir grubun silahlı direniş hareketidir. İsyan karşıtı bir operasyon devlet tarafından yerine getirilir; amaç, askeri, yarı askeri, siyasi, ekonomik, psikolojik ve sivil hareket yolları ile isyanı yenmektir.²⁵ Dışarıdan başka hükümetlerce desteklenmeyen isyanlar genellikle sonunda etkisiz kalırlar. Bir dış gücün bu durumu sınırları dışında bir etki kazanma aracı olarak kendi çıkarı doğrultusunda istismar ediyor olması halinde, bu o dış gücün dış siyasetin bir parçası haline gelir ve o zaman bir DYÇ operasyonu olarak düşünülebilir. İsyanlarda, en açık mücadele tipi olarak terörizm ve gerilla savaşına başvurulur.

Gerilla savaşı, zayıf askeri gücün güçlü karşısında küçük gruplardan oluşan birimler halinde gayri nizami –yani konvan-

23) Vance C. Bateman, "The Role of Tactical Power in Low Intensity Conflict," *Airpower Journal*, Cilt 5, No: 1 (Bahar 1991), s.73.

24) J.A. Robbs, *Low Intensity Conflict, A War By Any Other Name*, Komuta ve Karargâh Koleji, Eğitim Merkezi, Deniz Piyadeleri Muharebe Geliştirme Komutanlığı, Ounatico, 22134, Virginia, 9 Mayıs 1988.

25) *Department of Defense Dictionary or Military and Associated Terms*, JCS Yayını, 1-02.

siyonel savaş strateji ve taktiklerine bağlı kalmaksızın– yürüttüğü bir savaştır. Gerillaların sayısı ve halk desteği arttıkça, silahları daha üstün özellikli ve geliştirilmiş olanlarla yenilendikçe, bu, giderek nizami bir savaş tipine dönüşür. Gerilla savaşları esas kaynağının oluşum koşullarına göre iki ana türe ayrılabilir: Halkın kendiliğinden ayaklanmasının bir parçası olabilir ya da birincil desteğini başka ülkeden alıyor olabilir.²⁶ Gerilla savaşının bizi kendisi bir askeri-politik asimetri teşkil eder ve operasyonel bir tehdit oluşturabilir.²⁷ Gerilla savaşı çok nadiren askeri açıdan kesin sonuca ulaşabilir; ancak bir konvansiyonel savaş başlangıcı olmaya hizmet edebilir.²⁸

Terörizm, askeri olmayan kişi ya da gruplarca sivillere, askeri personele/güvenlik personeline ve tesislere karşı politik amaçlı şiddet kullanımı olarak tanımlanır. İngiliz kavramı çerçevesinde, **Robbs**, terörizmi, bir devlet tarafından dış siyasetinin bir parçası olarak desteklenmekte ise, saldırıyı bir DYÇ operasyonu olarak tarif eder. Amerikan görüşü ise terörizmi 1980'lere gelinceye kadar bir DYÇ operasyonu olarak tanımlamamıştır.²⁹ Kontr-terörizmin karşı terörizm amacı, tesisleri, birimleri ve bireyleri terörizm tehdidinden korumaktır. Terörizmle savaşmak, hem anti-terörizm (terörizm karşıtı) hem de kontr-terörizm eylemlerini içine alır.

Barışı koruma (peacekeeping) operasyonları, halihazırda diplomatik çabalarla elde edilmiş bir ateşkesin sürdürülmesini amaçlayan askeri operasyonlardır. Barış koruma kuvveti, müza-

26) Charles W. Thayer, *Guerilla*, New York, Harper&Row, 1963, s.xvi.

27) Steven Mtez, "Strategic Asymmetry," *Military Review*, Cilt 81, No: 4 (Haziran-Ağustos 2001), s.26.

28) ABD, savaşı, Vietkong'a karşı değil, konvansiyonel harp eden ve Vietkong arasında ki bazı unsurları ile gerilla taktikleri kullanan Kuzey Vietnam Ordusu'na karşı kaybetti. Richard Duncan Downie, *Learning from Conflict: The U.S. Military in Vietnam, El Salvador, and the Drug War*, Westport, Praeger Publishers, 1998.

29) Robbs, *Düşük Yoğunluklu Çatışma*, s 65. Bununla birlikte, 1980'lerin sonuna doğru ABD'de yapılan bir çalışmada terörizm bir DYÇ operasyonu olarak değerlendirilmektedir. Bkz. J. Budak, *Low Intensity Conflict and the Marines: Seabased Solution*, CSC 19, 15 Mayıs 1989, s.19-20.

kere edilerek sonuca bağlanmış bir ateşkesi gözetip denetler ve uygular. Böyle bir kuvvet, aldığı emirde belirtilmiş ve tayin edilmiş olandan ne eksik ne de fazlasını yaparak, sıkı sıkıya, referans parametreleri içerisinde işlerlik gösterir.

Barışı sağlama operasyonları ise, askeri güç kullanarak ya da askeri güç kullanma tehdidinde bulunarak barışı yeniden tesis etmeyi amaçlar. Barışı sağlama operasyonları, bir barışı koruma operasyonundan önce ya da başarısız olmuş bir barışı koruma operasyonunun sonrasında düzenlenebilir.³⁰

Sivil güce yardım (kolluk güçlerine yardım), çoğunlukla İngiliz Milletler Topluluğu ülkelerinde kullanılan bir terimdir ve anti-terörizm ve karşı-isyandan başka bir türde DYÇ'yi kapsar. Böylesi bir durumda, rejime yapılan meydan okuma, isyan tabiri kullanılacak denli ciddi değildir; ama aynı zamanda yalnızca anti-terörist operasyonlara bel bağlanarak kontrol altına da alınmaz. Daha ziyade, bu meydan okumanın karşısında durabilmesinde polise silahlı kuvvetlerin yardım etmesi gerekmektedir. Bu operasyon türünde, sivil gücün önceliği ve üstünlüğü vardır ve operasyon iç yasaların himayesinde yürütülür. Sivil güce yardım operasyonları kargaşaların kontrol altına alınmasını ve kontr-terörizm operasyonlarını içerisine alır.³¹

Dışarıda iç savunma; ABD askerlik müessesesinde, dost ülkelerin savunma kabiliyetlerini özellikle de bir DYÇ periyodu içerisinde güçlendirme amaçlı askeri yardım programlarını açıklamakta kullanılan bir terimdir.³² DYÇ operasyonlarının konvansiyonel türlerinden bir tanesidir.

Barış zamanı muhtemel operasyonları; genellikle kısa süreli uygulanan siyasi ve hassas askeri faaliyetlerdir.³³ Aynı za-

30) Robbs, *Low Intensity Conflict*, s.22.

31) *a.g.e.*, s.63.

32) *a.g.e.*, s.65.

33) *U.S. Military Regulations*, FM 100-20/AFP 3-20.

manda savaş öncesi koşullarda yapılagelen siyasi ve bilgi elde etmeye dayalı faaliyetleri içeren hareket planları veya kuvvetlerin sevk edilmesi faaliyetlerini kapsar.³⁴

DYÇ'lerin üç bölgesel boyutu vardır. Bunlar devlet içi, devletler arası ve her ikisini de içeren DYÇ'lerdir.³⁵ DYÇ her ne kadar bir savaş olmasa da, DYÇ operasyonlarının savaşlarla benzerlik gösteren bazı unsurları vardır. Operasyonlar, taktik ve stratejik olarak, yüksek seviyede çatışmalar süresince uygulananların aynıdır. O halde, neden düşük yoğunluklu bir çatışma savaş değildir? Her şeyden önce, YYÇ ve OYÇ, özünde konvansiyonel ve/ya da nükleerdir. YYÇ'de çatışmanın başlıca itici kuvveti, daha üstün ateş gücü kullanmak sureti ile düşmanı ortadan kaldırmak iken, düşük yoğunluklu çatışmalarda bu hedef siyasi koşullardan sonra gelmektedir. Dahası, yüksek yoğunluklu ya da orta yoğunluklu bir çatışma, öncelikle insanların gönüllerini ve akıllarını kazanmayı amaç edinmiş bir mücadele değildir; oysa düşük yoğunluklu bir çatışmanın başlıca gayesi, savaşı kazanmak için halk desteği elde etmektir.³⁶

Hem konvansiyonel askeri stratejinin hem de konvansiyonel olmayan savaşa metotlarının uygulanmasını birleştirmesi gerekiyorsa da, düşük yoğunluklu çatışma bir savaş değildir. Bu anlayıştan hareketle, kaynakların kontrolü, halkla ilişkiler, psikolojik savaş, gelişme yardımı ve paramiliter grupların oluşturulması, DYÇ operasyonlarının yaşamsal parçalarıdır.³⁷

Ordular, düşük yoğunluklu çatışmalarda çok önemli bir rol oynarlar. Silahlı kuvvetler, konvansiyonel ve konvansiyonel ol-

34) *a.g.e.*

35) Robbs, *Low Intensity Conflict*, s.22.

36) James J. Gallagher, *Low Intensity Conflict: A Guide for Tactics, Techniques and Procedures*, Mechanisburg, Stackpole Books, 1992.

37) Andrew Seele, "From Elite Violence to State Violence: The Origins of Low Intensity Conflict in Chiapas, Mexico", *UCLA Journal of Latin American Studies* (Kış 1999), www.generation99.org/journal/Chiapas.htm

mayan yöntemler vasıtası ile teröristlerin sosyal desteğinin altını oymak ve böylece tam ölçekli bir savaşa gerek doğmasını önlemek üzere düşük yoğunluklu çatışmanın gerek askeri gerek askeri olmayan unsurlarını birleşik bir kumanda altında biraraya getirmek sureti ile geniş bir coğrafi alana nüfuz etme kapasitesine sahip yegâne devlet kuruluşlarıdır.³⁸ Netice itibarı ile, siyasi DYÇ programları (sivil hareketler) askeri birimler tarafından ya da onun desteği ile gerçekleştirilmelidir.

Bir ordu için DYÇ mücadelesi vermek her zaman kolay değildir. Ordular, ordularla savaşmak üzere eğitilirler. Gerilla savaşında mücadele vermek için gerekli olan güç yapısı, silahlar ve stratejiler, konvansiyonel savaşın gerektirdiklerinden başkadır.³⁹ DYÇ'lerle mücadele etmek için eğitilen kuvvetler, ya özel operasyon kuvvetleri olmalı ya da karşı-isyan ve anti-terörizm teknikleri üzerine, özel operasyon kuvvetleri tarafından eğitilmiş ve komuta edilen kuvvetler olmalıdır.

DYÇ'nin siyasi yönü göz ardı edilmemelidir. Konvansiyonel bir savaşta ulusal gücün bütün unsurlarının orduyu desteklemesi gerekir. Oysa düşük yoğunluklu bir çatışmada ulusal gücün siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal unsurlarını destekleyen ordudur. **Bu da DYÇ'nin esas hedefinin, özünde, askeri değil de siyasi olduğu anlamına gelir.** Sivil güç, askeri destekle erişilebilecek siyasi hedefler geliştirmelidir. **Düşük yoğunluklu çatışma bir savaş değildir; ne var ki, askerler ve siyasiler tarafından aynı kararlılıkla, adanmışlıkla ve felsefe ile yürütülmesi gerekir.**

DYÇ, kısa süreli bir politik-askeri çatışma değildir. Özü, yıpratmak ve zayıf vermek olan bir çatışmadır. DYÇ'de zafere çabucak erişilmez. **Bir ülkenin düşük yoğunluklu bir çatışmadan galip çıkma doğrultusundaki kesin kararı, uzun sürecek gayretler göze alınarak verilmiş sadakatli bir karar olmalıdır.** Ç-

38) *a.g.e.*

39) Lester W. Grau, "Mine Warfare and Counterinsurgency: The Russian View", *Engineer*, Cilt 29, No: 1 (Mart 1999), s.5. Steve Levis, "Che Guevera and Guerilla Warfare: Training for Today's Nonlinear Battlefields", *Military Review*, Cilt 81, No: 5 (Eylül-Ekim 2001), s.104.

tışmanın süresini uzatan, isyancıların ya da teröristlerin askeri kabiliyetleri değil, kararlılık ve yenme iradesidir. Demokratik ülkelerin terörist örgütlerle aynı seviyede kararlılıklarının olması neredeyse imkânsızdır. Bunun bir sonucu olarak, demokratik ülkeler kendilerini mücadeleyi finanse etmek için giderek daha fazla kaynak tahsis etmeye mecbur bırakacak uzun süreli DYÇ'lerden kaçınma eğilimindedirler. Bundan başka, kamuoyunu uzun vadede kaçınılmaz olan can kaybına razı olmaya ikna etmek de güçtür.

1979'da Suriye ve Lübnan'da PKK kamplarının kurulması ile başlayan düşük yoğunluklu çatışmanın Türkiye açısından ikinci evresi, Doğu ile Batı arasındaki daha büyük bir savaşın "savaş alanını" teşkil ettiğini tartışmaktadır.⁴⁰ PKK, Türkiye'yi terk edip Suriye ve Lübnan topraklarında kamplarını kurarak Ortadoğu ve Doğu-Batı ihtilafının bir parçası olmuştur. Suriye'nin PKK'ya desteği, başlıca gayesi bir NATO ülkesi olan Türkiye'nin⁴¹ altını oymak olan Moskova tarafından uygun bulunmuştur. Bu durum, Türkiye sınırları içerisindeki ve ötesindeki çatışmanın anlaşılmasında, gerek siyasetçiler ve gerekse araştırmacılar tarafından büyük ölçüde ihmal edilen bir noktadır.

Türkiye'nin güneydoğusunda, Irak'ta, Suriye ve İran'ın sınır bölgelerinde ve Lübnan'da vuku bulan olaylar, yalnızca Türkiye ile PKK arasında politik-askeri bir karşı karşıya geliş değildi. Esasında, Ortadoğu'da 1979'dan 1990'ların sonuna dek başta Türkiye, Suriye, İran ve PKK'nın taraf olduğu bir düşük yoğunluklu çatışma yaşanmıştır.

Suriye ve İran sistematik olarak Türkiye'de terörizmi desteklemiştir. Dolaylı ve ilan edilmemiş bir savaşı yürütmüş, NATO üyesi bir ülke ile girişilecek bir savaşın potansiyel olarak feci sonuçlarından kaçınarak, bunun yerine Türkiye'nin elinde bulundurdu-

40) Görünürde DYÇ'nin birinci evresi 12 Eylül 1980'de bitmiş ve ikinci evresi 15 Ağustos 1984'te başlamış ise de aslında ikinci evre PKK'nın Ortadoğu'ya yerleşmesi ile başlamış sayılmaktadır.

41) Eski ABD Savunma Bakanı Casper Weinberger, 1986'da her dört ülkeden birinin küçük boyutlu harp yaşadığına ve "uygulamada her vakada Sovyetler Birliği ile onun için çalışanların maskenin arkasında" olduğuna dikkat çekmiştir.

ğu askeri ve siyasi güç avantajını ortadan kaldıracak bir stratejiyi devreye sokmuşlardır. Suriye ve İran, PKK tarafından yürütülen geniş ve önceden tahmin edilemez bir askeri eylemler, paramiliter eylemler ve sabotajlar yelpazesinde, Türkiye'ye karşı asimetrik bir tehdit teşkil etme aracı olarak PKK'yı başarıyla kullanmıştır.

Bu hareket, 1980'lerin başlarından 1990'ların sonlarına dek Türkiye'nin zaaflarını ve kırılgan noktalarını hedef almıştır. PKK'nın başarısının ardında yatan en önemli sebep, Türk hükümetlerinin, Suriye ve İran'a karşı savaş tehdidi kullanmak sureti ile PKK'ya destek vermekten caydırmaktaki iktidarsızlıkları ve kararsızlıkları olmuştur. Ayrıca, Türkiye yürüttüğü bu mücadelede NATO'nun desteğini alamamış, alamadığı gibi bazı NATO ülkelerinin silah ambargosu ile karşılaşmıştır. ABD'nin desteğini ise az da olsa alabilmiştir.

Ankara 1979 ila 1986 yılları arasında, kontr-terörizm önlemleri ile PKK üzerinde kontrol kazanmaya çalışmıştır. PKK, Mao'nun "uzun-sürekli halk savaşı" kavramını temel alan bir gerilla savaşı yürütüyordu. Ankara, 1987 senesinde, 1991'e kadar sürdüreceği olduğu olağanüstü hal konseptine geçiş yaptı. Bu uygulama, PKK'yı güçlendirdi ve mücadelesini kırsal terörizmden isyan düzeyine taşımasına yardım etti. Türk devleti yavaş yavaş PKK'yı ulusal güvenliğine ve toprak bütünlüğüne, dolayısı ile de ulusal varlığını sürdürmesine yönelik başlıca tehdit olarak görme aşamasına geldi.

Olağanüstü Hal Yasası'nın çerçevesi değiştirilmese de 1992'den itibaren TSK terörle mücadele stratejisini uygulayan unsur haline geldi. Başarılı bir askeri seferberlik neticesinde, güvenlik güçleri PKK'yı kontrol altına alabildi ve askeri anlamda stratejik etkilerini en aza indirgeyebildi. Askeri mücadelede galip gelmekte atılan en son ve geç kalmış adım da Suriye ile 1998'de yürütülmüş olan kriz yönetimi oldu. Ankara, Şam'ı PKK'dan desteğini çektiğini duyurmaya mecbur bırakmak sureti ile düşük yoğunluklu çatışmayı askeri olarak kazanmıştır.

Türk halkı 40 sene süren büyük fedakârlık sürecinin son on yılında özellikle AB ile ilişkilerin yeni bir aşamaya başladığı 1999'dan bu yana, gerçekleştirdiği bütün fedakârlıklara rağmen ülkesinin bütünlüğünün tehdit altında olmasının yanında, AB'nin Türkiye'den bitip tükenmez, çifte standartlı taleplerde bulunduğunu, Türkiye'nin aşağılandığını görmektedir. ABD'nin Süleymaniye'de Türk askerlerine yönelik saldırısı ve sonrasındaki Türk-Amerikan ilişkileri de Türk halkının kızgınlık ve kırgınlığını besleyen diğer bir husustur.

PKK'nın her geçen gün biraz daha etkili bir şekilde siyasallaşarak ve siyasallaştırılarak, basın ve yayın organlarında kapladığı tahrik edici alan, örgüt yandaşlarının Türkiye'yi aşağılamaları, Türk halkını tahrik etmekte, milli tansiyonu yükseltmektedir. Öte yandan devletin bazı yanlış uygulamaları ve PKK'nın yaptığı propaganda sayesinde bir kısım Kürt Türkü yurttaşımız, Kürt oldukları için kendilerine kötü davranıldığını, ikinci sınıf yurttaş olduklarını düşünmeye başlamışlardır.

“Kürtler” için hak isteyen aydınlarımız, eğer Türkten ayrı bir siyasi ve hukuki Kürt kimliği inşa edilir ise bunun Kürt Türklerini bu ülkede sosyolojik olarak azınlık yapacağı gerçeğini görmezlikten gelmektedirler. O zaman Türkler, Kürt Türklerine karşı sert ve dışlayıcı bir tepki geliştireceklerdir. Kürt Türkü, Türk için “öteki” olacaktır. Altından kalkılması çok zor olan bir “**Türk sorunu**” ortaya çıkacaktır.⁴²

1984'ten bu yana evlatlarını PKK terörüne şehit veren insanlar oy atarken, oy attıkları insanın etnik kökenini sorgulamamışlardır. Bazı küçük ilçelerde ve nadiren görülen tepkiler hariç Kürt Türkü yurttaşlarımıza karşı en ufak bir tepki gelişmemiştir. Ancak, PKK yanlısı kitlede hemşericiliği aşan ölçülerde Türklere karşı çok ciddi bir dışlayıcı tepkinin olduğu görülmektedir.

42) Bu anlamda 27 Temmuz 2003'te Sakarya'nın Akyazı beldesinde Kürtçe şarkı yüzünden çıkan ve 8 kişinin silahla yaralandığı çatışma hiçbir örgütle ilişkisi olmayan, kendiliğinden ilk etnik nitelikli çatışma kimliğine sahiptir (*Akşam*, 28 Temmuz 2003).

Büyük kentlerde ve sahil kasabalarında Kürt Türkü işadamlarının, yanlarında Türk çalıştırmayı reddetmesi ve sadece Kürt Türklerine iş vermesi, alışveriş yaparken “Kürdün Kürdü tercih etmesi” gibi etnik dışlayıcılıklar çarpık bir tutumdur. Amele pazarlarında Kürt Türkü müteahhitlerin amele alırken “Kürt ameleler” diye çağrıda bulunmaları basit bir vaka haline gelmiştir. Özetle, Türkiye’de “**Kürt etnik dayanışması**” merkezli bir dışlayıcılık yaşanmaktadır.

PKK’lı uyuşturucu baronları ve tefecilerin ekonomi içinde kazandıkları ağırlık gözle görülür bir hale gelmişken, birilerinin vergi vermeyip, elektrik parası ödemeyip, kara para ekonomisinin, fuhuşun, kumarın, uyuşturucunun öncülüğünü yaptıktan sonra, çıkıp “*devlet bize bakmıyor*” diye ağlaması artık büyük tepki uyandırmaktadır.

Türk milleti PKK’nın ve sempatzanı kitlenin temsil ettiği kan, nefret, gözyaşı ve mağduriyet edebiyatından yorulmuştur, bıkmıştır ve her geçen gün kızgınlığı bir kat daha artmaktadır. Ancak Türk milleti almış olduğu derin imparatorluk kültürü ve “*Ne Mutlu Türküm diyene*” zemininin yarattığı sağduyu ile davranmaktadır.

Bu durum, Kürt Türklerinin ayrı siyasi kimliğe sahip olması durumunda derhal değişecektir. Çünkü Türk milleti “onları” kendilerinden değil, kendilerine yabancı azınlık olarak göreceklidir. PKK yandaşlarının içine girdikleri etnik taassup, kendine acıma ve dayanışmanın sonucu kimse için iyi olmayacaktır. Bunun kaçınılmaz olarak ekonomik, sosyal, kültürel sonuçları olacaktır.

Esasen son yıllarda “Kürtlerle”, bürodaki beyaz yakalı veya camideki din adamı figüründen çok sokakta değnekçi, gettodaki mutsuz amele, mafya, PKK’lı şeklinde karşılaşan Türk insanının, çok fazla üzerinde düşünmeden ve aralarında ne yazık ki sofistike bir ayırım yapmadan bir bütün olarak Kürt Türklerine olan güveni azalmaya başlamıştır.

Türk toplumu istiklali ve ülkesinin bütünlüğünün tehdit altında olduğunu hissetmekte ve derinden fakat hızlı bir şekilde

bir “**Türk sorunu**” gelişmektedir.⁴³ Toplumun geniş ve özellikle aydın katmanlarının İstiklal Harbi’ni anlatan romanlara aklını ve ruhunu çevirmesi, Türk milletinin bir yeni İstiklal Harbi’nin ruhi hazırlığı içine girdiğinin göstergesidir.

Türk sorunu iki tarafı keskin bir kılıçtır. Türk sorunu, Cumhuriyetin kuruluşunda olduğu gibi sağlıklı bir milliyetçi proje durumunu kazanır ise Türkiye Cumhuriyeti’ni onaracak ve güçlendirecek bir politik sürecin itici gücü olabilir. Ancak, Türk sorunu, olumsuz yönlendirilmesi durumunda anti-Kürt bir tavır haline de dönüşebilir. **Böyle bir durumda Türklerin, Kürt Türklerinden ayrılmayı istemesi hiç de şaşırtıcı olmayacaktır.**⁴⁴

IV.2. Türkiye’nin Çözülme Dinamiği Olarak AB

Türkiye-AB ilişkileri söz konusu olunca ilk akla gelen tartışma konularından birisi de AB’nin Türkiye politikalarının Türkiye’nin millet ve toprak bütünlüğü için tehdit olup olmadığıdır. AB tam üyeliğine karşı çıkanlar, AB’nin politikalarının Türkiye’nin bölünmesine yol açacağını ileri sürerken, AB tam üyeliğini destekleyenler, “*AB tam üyesi olup da bölünen mi var?*” sorusunu sorarlardı kendilerinden çok emin bir şekilde.

Oysa AB’nin tam üyeler içinde de bölünme süreçlerini tetiklediği son birkaç yılda çok açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Belçika gazeteleri gelecek 10 yılda Belçika’nın Valonlar ve Flamanlar arasında bölünerek yok olacağını kaydetmektedirler.⁴⁵ Haziran

43) Liberal bir gazeteci olan Ertuğrul Özkök’ün “Bu tavır artık koskoca bir millete toplu hakarete dönüşüyor” şeklinde tavrı koyması ciddi bir veri olarak alınmaktadır.

44) Böyle bir ayrılmanın Türkiye için ekonomik olarak daha iyi sonuçlar doğuracağına dair yüzeysel ve yanlış bir düşünce Türk aydınlarının farklı kesimlerinde görülmektedir. Örneğin, Toktamış Ateş ve Mete Tunçay böyle düşünmektedir. *Aktüel* dergisi, Sayı 1, Temmuz 1991, s.22-26’dan aktaran M. Akyol, *a.g.e.*, s.272; Keza Murat Belge ve Ahmet Altan da böyle düşünmektedir. Aktaran M. Akyol, *a.g.e.*, s.272-273. Bir zamanlar entelektüel bir fantezi olan bu görüş son dönemde daha yaygın dile getirilmektedir. Bkz. Örneğin Fatih Altaylı, “Ya süreç tersine dönerse”, *Sabah* gazetesi, 16 Nisan 2006.

45) *Cumhuriyet* gazetesi, 26 Haziran 2006.

2006'da İspanya'da yapılan referandum ile Katalonların ayrı bir millet olduğu kabul edilmiş, Katalonya sahip olduğu özerklik hakları ile İspanya'dan ayrılma sürecinde önemli bir adım atmıştır. Şimdi Katalonya'yı Bask izleyecektir.

İngiliz gazeteleri İskoçya, Galler, Korsika, Çeçenistan, Dağlık Karadağ, Sardunya, ve Güney Tirol'ün de 2020'ye kadar bağımsızlıklarını kazanacaklarını yazmaktadırlar. Bunlara bir de Türkiye'den ayrılacak, "Kürdistan"ı eklemektedirler.⁴⁶ Bu noktada sormak gerekiyor: "AB üyesi olup da bölünen var mı?"

Üstelik AB'nin Türkiye ile ilişkilerinin özünü, çifte standart ve aldatmaya dayanan ahde vefadan yoksun düşük ahlaklı bir yaklaşım oluşturmaktadır. AB, Türkiye'nin AB tam üyesi olmasını mümkün olmaktan çıkarmak amacı ile 1987'de Türkiye'nin ilk tam üyelik başvurusundan sonra üstü kapalı olarak, Soğuk Savaş sonrasında 1992'de Maastrich Zirvesi ile başlayan siyasal bütünleşme sürecinden bu yana açık bir şekilde Türkiye'ye karşı "**etnik Kürt kartı**"nı kullanmaya başlamıştır.

Önce Birliğe başvurusunu 1964'te yapan Türkiye'nin gündemine, eski Doğu Bloğu üyelerinin demokratikleşmesi için bir standart oluşturmak amacı ile üretilen Kopenhag Kriterleri getirilmiştir. Türkiye'nin Kopenhag Kriterlerini yerine getirmesi sonrasında AB, Türkiye'nin "Kürt Sorunu"nu çözmek için içeriği belirsiz, gizli amacı ise Türkiye'nin federalleştirilmesi olan bir siyasal reform yapması gerektiği söylemini geliştirmiştir.

AB, 2004 İlerleme Raporu ile yeni bir tartışma başlatmıştır. Bu tartışmanın eksenini "**azınlıklar**" kavramı oluşturmakla birlikte, özünü AB tam üyesi olmak isteyen bir Türkiye'nin devletin niteliğini değiştirmesi gerektiği şartının öne sürülmesidir. Şimdiye değin AB tam üyesi olan hiçbir devletten devletin temel niteliklerini değiştirmesi istenmezken, Türkiye'den milli devletten federal devlete doğru bir dönüşümü başlatacak adımlar atması istenmektedir.

AB İlerleme Raporunda, bu federal dönüşümü sağlamanın zeminini oluşturmak anlamında azınlıklar kavramından ısrarla

46) *The Times* dergisi, Haziran 2006.

bahsedilmektedir. Her ne kadar Dışişleri Bakanı **A. Gül** AB'nin anlayış göstererek "azınlık" kavramını rapordan çıkardığını ileri sürmüş ise de bu doğru değildir. Türk tarafının itirazları üzerine bazı bölümlerden azınlık kavramı çıkarılmış olmakla birlikte diğer bölümlerde bu kavram muhafaza edilmeye devam etmiştir.⁴⁷

AB 2004 İlerleme Raporu, bir uluslararası ilişkiler belgesidir. Böyle bir raporda bulunan tanımlar "doğası gereği" devletler hukuku tanımlarıdır. Bu çerçevede, Raporda kullanılan azınlık kavramı Birleşmiş Milletler'in temel aldığı tanım olmak durumundadır. BM İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Alt Komisyonu Raportörü **Francesco Capotori**'nin tanımına göre, "*azınlık, sayısal olarak bir devletin nüfusunun geri kalanına göre az olan, ege-men olmayan konumda bulunan, üyeleri etnik, dinsel ya da dilsel açıdan nüfusun geri kalanından ayrılan özellikler taşıyan ve kültürlerini, geleneklerini, dinlerini ya da dillerini korumak amacıyla üstü örtülü bir dayanışma duygusu gösteren bir gruptur.*"

AB bu çerçevede Türkiye'de azınlık olarak nitelediği Kürtlerin sayısının 15 ile 20 milyon arasında olduğunu, Alevilerin ise 12 ile 20 milyon arasında olduğunu ileri sürmektedir. Çerkezler 3 milyon, Boşnaklar 1 milyon, Romanlar 500 bin olarak nitelendirilmektedir. Diğer azınlıklar ise Ermeni Ortodoks (60 bin), Yahudi (20 bin), Süryani Ortodoks (20 bin), Rum Ortodoks (3 bin), Protestan (2.5 bin), Süryani Katolik (2 bin), Ermeni Katolik (2 bin), Ermeni Protestan (500), Keldani Katolik (300) olarak verilmektedir. AB'nin ileri sürdüğü rakamlara göre Türkiye'de azınlıkların toplamı 32 ile 45 milyon arasındadır.

Bu açıdan bakıldığında Türkiye'de "**Sünni Türkler**", haksız yere devleti elinde tutan azınlık konumundadırlar. Çünkü azınlık tanımında en önemli saymamız gereken husus "**egemen olmayan konumda bulunan**" nitelendirmesidir. Avrupa Birliği, Kürt Türklerini, Alevi Türkleri ve diğer azınlık olarak kabul et-

47) Her ne kadar, bazı çevreler Raporda yer alan azınlık kavramının çok önemli olmadığını, Avrupalılar ile bizim azınlık anlayışlarımızın ayrı olduğunu ileri sürseler de bu yapılan açık bir yanlış bilgilendirmedir.

tiği grupları, egemenliğin bir parçası olarak görmeyerek, ortaya çok önemli siyasal sonuçlar çıkaracak bir yaklaşım koymaktadır.

Bu durumda Sünni Türkler, ezici bir çoğunluk oluşturmalarına hatta belki de azınlıkta bulunmalarına rağmen devleti kontrolünde tutarak haksız yere egemenliği gasp etmiş olarak gösterilmektedirler. Bu bakış açısı, Sünni Türkleri “**Yugoslavya’nın Sırpaları**” veya “**Irak’ın Sünni Arapları**” konumuna itmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti de Sünni Türklerin gasp ettiği bir devlet konumuna oturtulmaktadır.

AB, azınlık olarak gördüğü bu gruplarla ilgili olarak, Türkiye’den bu gruplar için azınlık hakları talep etmektedir. Oysa, hangi grupların azınlık olarak tanınacağı konusu AGİT’in 1975 tarihli Helsinki Bildirisi’ne göre tamamen devletlerin karar alanına bırakılmıştır. Buna rağmen AB Türkiye’ye bu hakkın tanınmasına karşıdır.

Kopenhag Kriterleri’nin kabul edilmesinin grup hakları değil, bireysel haklar doğuracağını ileri süren ve Türkiye’den bunun dışında bir şey talep etmeyeceğini söyleyen AB şimdi devletler ve anayasa hukuku tarafından tanınan azınlık gruplarının kabul edilmesini talep etmektedir. Bu çerçevede bireysel hak ve özgürlükler alanı aşarak azınlıkların grup hakları alanına girilmiş olmaktadır.

AB Türkiye Raportörü **M. Oostlander**’in hazırladığı ve Mart 2004’te kabul edilen raporda Türkiye’nin yeni bir anayasayı yürürlüğe sokarak azınlık haklarını yeniden düzenleyeceği belirtilmiştir.⁴⁸ **Oostlander** aynı raporunda AKP hükümetinin Lozan Anlaşması’nda tanınan azınlıklarla ilgili düzenlenmeyi değiştireceğini ve Ankara’nın Lozan’ın ilgili maddelerinin minimalist yorumundan vazgeçeceğini ileri sürmüştür. Bütün bunlar kapalı kapılar arkasında, AB ile AKP hükümeti arasında hangi pazarlıkların yapıldığını göstermektedir.

AB daha önce hiçbir ülkeden talep etmediği “BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi”ne Türkiye’nin koyduğu çekinceleri kaldırmasını talep etmiştir. Bazı AB üyelerinin imzalamayı red-

48) Sadi Somuncuoğlu, *Radikal* gazetesi, 14 Haziran 2004, “AB’nin Talepleri Şaşırtıyor”.

dettiği “Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi”ni Türkiye’nin kabul etmesi talep edilmektedir. Özetle, ucu açık AB süreci Türkiye için etnikleşme sürecinin kurumsallaşması şekline dönmüştür.

IV.2.a. AB Süreci ve PKK

PKK ve diğer Kürtçü örgütler, özellikle 1999 sonrasında Türkiye-AB ilişkilerini doğru okumuş ve taleplerini AB’nin Türkiye politikalarının bir parçası haline getirmeyi başarmışlardır.⁴⁹ Çünkü, Kürtçü örgütler, AB’nin Türkiye stratejisinin temelinde Kürt meselesinin nasıl bir istismar alanı olarak bulunduğunu anlamış ve menfaat birliğini sonuna kadar kullanmışlardır ve Türkiye’nin ucu açık AB süreci devam ettiği sürece kullanmaya devam edeceklerdir.

AB’nin Türkiye’den azınlık olarak kabul etmesini istediği grupların çoğunluğu oluşturması gibi sakat bir yaklaşımın yanında, Türkiye’de azınlık olarak kabul ettiği Kürt Türklerinin “kendi kaderini tayin hakkını” Avrupa Parlamentosu’nun kabul etmiş olması bir başka tehdit ortaya çıkarmaktadır. Şöyle ki, BM 2625 sayılı kararı ile Kendi Kaderini Tayin Hakkı, “*Hükümeti, halkının tümünü temsil eden ülkelerin toprak bütünlüğü ve siyasi birliğini bozucu hiçbir eylem yapılamaz*” denilerek sınırlandırılmıştır.

PKK terörünü 1980 ve 90’lı yıllar boyunca açıkça kınamayı reddeden ve “terörün her türlüsüne karşı oldukları” ifadesinin arkasına sığınan Avrupa Parlamentosu, 15 Aralık 1994 tarihli kararında “*Türk hükümetinin ülkenin tamamını temsil etmediği kararını alarak Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkı olduğunu kabul*” etmiştir.⁵⁰

49) Bu konuda erken bir tespit için bkz. Ali Nihat Özcan ve O. Rengin Gün, “PKK’dan KADEK’e: Değişim mi? Türkiye mi?”, *Stratejik Analiz*, aylık dergi, Sayı 25, Mayıs 2002, ASAM Yayını, s.5-55.

50) Avrupa siyasetindeki güçlü siyasal grupların PKK şiddetini onayladıkları bilinmektedir. Örneğin Alman Yeşilleri’nin 1980 ve 90’lı yıllarda PKK’nın uyguladığı şiddeti desteklemiş ve ahlaken onaylamışlardır.

AB'nin 8 Kasım 2000'de açıklanan Katılım Ortaklığı Belgesi ile Türkiye Cumhuriyeti'nin politik ve kurumsal değişimini hedeflediği görülmektedir. Dönüşümün iki aşamada, kısa dönem ve orta dönemde yapılacak düzenlemelerle yapılması öngörülmüş, bu değişiklikler 2005 yılına değin Türkiye tarafından AB Uyum Yasaları ile büyük ölçüde gerçekleştirilmiştir.

AB tarafından istenen değişikliklerin önemli bir kısmının Türkiye tarafından modern demokratik bir hukuk devleti için yapılması gereken değişiklikler olduğu ve Türkiye'nin bu değişiklikleri kendi iç dinamikleri ile gerçekleştirilmesi gerektiği şüphe götürmez bir gerçektir. Ancak, AB'nin daha 2000 yılında gündeme getirdiği bazı taleplerin ise Türkiye'nin kuruluş esaslarını değiştirecek nitelikte olduğu görülmüştür.

Esasen, bazı AB yetkililerinin bu konuda dürüst olduğu bile söylenebilir. Bunlar yaptıkları açıklamalar ile Türk devletin kuruluş esaslarının değişmesi gerektiğini ortaya koymaktadırlar. Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu Eşbaşkanı **Daniel Cohn-Bendit** Türkiye'nin önünde Barselona ve Bağdat Yolu olmak üzere iki yol bulunduğunu belirterek, *"Her iki yol da mümkündür, her iki yolun da kendi şans ve imkânları vardır. Barselona yolu, Türkiye için geleneksel Kemalist köktencilğin parçalanması anlamına gelmektedir. Bu durumda Türkiye, Türk devleti içinde Kürtlerin öz yönetimini güçlendirmeyi de içeren bölgesel ademi merkezîyetçiliği kabul etmek zorundadır. Bağdat yolu ise, Kemalist merkezîyetçilik ve otoriterciliğin güçlendirilmesi, böylece de Avrupa'dan vazgeçilmesi anlamına gelmektedir"* demektedir.⁵¹

AB 2001 İlerleme Raporunda Türkiye'den istenenler ile PKK'nın 7. Kongresi sonucunda açıklanan "Demokratikleşme ve Barış İçin Acil Eylem Planı" karşılaştırılınca AB'nin PKK taleplerine verdiği desteğin sadece söylem düzeyinde ve bireysel çıkışlarla sınırlı olmadığı, bir kurumsal siyaset olduğu anlaşılmaktadır.

51) *Aydınlık* dergisi, 26 Kasım 2000.

PKK 7. Kongre kararları doğrultusunda açıklanan Demokratikleşme ve Barış İçin Acil Eylem Planı	AB Türkiye 2001 İlerleme Raporu
OHAL kaldırılmalıdır.	OHAL'in varlığı sorun yaratıyor.
Olağanüstü mahkemeler lağvedilmelidir.	DGM'ler ve Askeri Mahkemeler kaldırılmalıdır.
İdam cezasının kaldırılması şarttır.	İdam cezası halen kaldırılmamıştır.
Düşünce suçlarına genel af getirilmelidir.	9000 düşünce mahkûmu var.
Merkeziden yerel yönetime geçiş gerçekleşmelidir.	İfade özgürlüğünün önünde engeller var.
Kürt dili ve kültürünün önündeki engeller kaldırılmalı; Kürtçe eğitim ve yayın ile BM sözleşmeleri çerçevesinde tüm temel haklar tanınmalıdır.	Lozan dışındaki gruplar için eğitim ve tv/radyo yayını yasağı sürüyor, BM'nin ilgili sözleşmeleri halen imzalanmadı.
PKK, barış projesi kapsamında toplumun tüm kesimleriyle örgütlenme ve etkinlikte bulunma çabasıdır.	Dernek kurma ve barışçı toplantılarla ilgili sorunlar sürüyor.
Koruculuk sistemi kaldırılmalıdır.	Koruculuk halen sürmektedir.

AB'ye girmenin, **Atatürk**'ün Türkiye'ye gösterdiği yol olduğunu ileri sürenlerin, önermelerinin sağlamlığı üzerinde bir kez daha düşünmeleri gerekmektedir. Çünkü, **Bendit**, dürüst ancak kaba bir şekilde, Ankara'nın milli devlet modelini terk etmeden AB'ye üye olmasının mümkün olmadığını söylemektedir.

Avrupa Parlamentosu, 2004 senesi içinde ise **A. Öcalan**'ın tekrar yargılanmasını, azınlık partilerinin % 10'luk seçim barajından muaf tutulmalarını ve Kürtçe'nin Kürt Türklerinin yoğunlukta olduğu bölgelerde ikinci resmi dil olmasını talep etmiştir. Azınlık partileri için barajın düşürülmesi talebi Avrupa Komisyonu İlerleme Raporunda da tekrar edilmiştir.

PKK ve diğer Kürtçü örgütlerin AB talepleri arkasına federasyoncu politikalarını yerleştirme stratejileri daha sonraki senelerde de başarı ile devam etmiştir. Hak ve Özgürlükler Partisi Genel Başkanı **A. Fırat**, 6 Ekim 2004'te yayımlanan AB 2004 Türkiye İlerleme Raporunu değerlendiren bir mektubu AB liderlerine yollamıştır.

Fırat, 29 Kasım 2004 tarihli mektubunda birçok isteğin yanında köy koruculuğunun kaldırılmasını, Kürtçe'nin devlet okulları da dahil olmak üzere okul öncesi eğitimden üniversite eğitimine kadar bir alana taşınmasını, Avrupa Konseyi'nin hazırladığı Bölgesel veya Azınlık Dilleri Şartı ile Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesinin AB tarafından gözetilmesini, Kürt sivil toplum örgütlerinin önündeki engellerin kaldırılmasını, etnik merkezli siyasi partilerin kurulabilmesini ve Türkçe dışında siyasi faaliyetin serbest kalmasını, tam gün Kürtçe televizyon yayınına geçilmesini istemiştir.

AB, 9 Kasım 2005 İlerleme Raporu ile Katılım Ortaklığı Belgesinde **Fırat**'ın yukarıdaki taleplerini karşılayacak istekleri Türkiye'nin gündemine getirmiştir. **Özetle, Türkiye'nin federalleştirilmesi doğrultusunda AB-PKK-Kürtçü örgütler dayanışması etkili bir şekilde sürmektedir.**

Bütün bu yaklaşımların temelinde, AB'nin içindeki her unsurun Türkiye'yi parçalama isteği olduğunu söylemek zordur. Çünkü, AB, sadece Türkiye'ye karşı değil, bütün AB üyesi ülkelere karşı federalleşme sürecini dayatmakta ve merkez-kaç unsurları değişik yollar ile cesaretlendirmektedir. Çünkü, Brüksel'in karşısında görmek istediği, güçlü ulus-devletler değil, daha kolay iradesini zorlayabileceği, Avrupa kimliğini daha kolay kabul edebilecek bölgeler, federal yapılarıdır.

Halen 23 üyenin ancak 3'ü, Almanya, Avusturya ve Belçika federal yapıya sahiptir. Diğerleri ise üniter devlet olmak ile birlikte hepsinde etnik topluluklara verilen haklar İngiltere ve İspanya'da olduğu gibi gittikçe artmaktadır. Brüksel'in bu süreci teşvik ederken kullandığı mekanizmalardan birisi de maddi mekanizmadır. Örneğin, İskoçya'nın bağımsızlığını kazanması ve AB üyesi olması durumunda, AB bütçesinden alacağı para şimdi alacağından daha fazla olacaktır.⁵²

52) Tabii böyle bir durumda Londra'nın kendisinden ayrılan bağımsız İskoçya'nın üyelik başvurusunu reddedeceği kesindir.

Mevcut üyelere federalleşmeci politikalar konusunda dayatmalar yapan Brüksel'in benzer politikaları Türkiye'ye uygulamaması için hiçbir neden yoktur ve AB bunu uygulamaktadır. Ancak, Brüksel bunu hesaplamış olsun veya olmasın Türkiye'de milli devletin bir federasyona doğru dönüşmesi veya özerk bölge sistemine geçilmesine ancak bir iç savaş öncülük edebilir.

İç savaş olmadan Türkiye'nin siyasal sistemi özerklik veya federalizm gibi bir sürece girmeyecektir. Ancak akıllarda tutulması gereken bir nokta da böyle bir sürecin ilk işaretlerinin belirlediği anda Türkiye'de askeri bir yönetimin tesis edilerek, Türkiye'nin AB dışına çıkmasıdır ki bu, mevcut şartlarda iç savaş/çatışma kuramından daha muhtemeldir.

IV.3. Türk Milli Devletini Çözmenin İkinci Ana Dinamiği Olarak Yeni Anayasa

PKK ve yarı legal bütün Kürtçü oluşumlar artık Anayasanın yeniden iki uluslu bir devlet anayasası olarak yazılmasını açık bir şekilde talep etmektedirler. PKK, bu konuda daha dikkatli bir strateji izlemekte ve federasyondan bahsetmeden Anayasaya Kürt kimliğinin konulmasını, Anayasanın 3. ve 66. maddelerini yeni anayasada yer almamasını, Kürtçe'nin eğitim dili olmasını talep etmekle yetiniyor görünmektedir.⁵³ Şüphesiz, bu taleplerin taşınacağı son nokta federasyon talebidir. Öte yandan Hak ve Özgürlükler Partisi, hemen federal bir anayasa ile devletin yeniden kurulmasını istemektedir.⁵⁴

Kürtçüler açık-kapalı federal talepleri gündeme taşır, AB, Türkiye'den azınlıkların haklarını kabul etmesini talep ederken, Başbakanlık İnsan Hakları Danışma Kurulu'nun hazırladığı rapor da AB'nin azınlık oluşturma taleplerinin karşılanması için Türkiye'nin yaptığı çalışmaları ortaya koymuştur.

53) *Radikal* gazetesi, 25 Aralık 2005, DTP Eşbaşkanı Ahmet Türk'ün açıklamaları.

54) Abdülmelik Fırat'ın AB liderine 29 Kasım 2004 tarihli mektubu.

Raporda, “*Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne vatandaşlık bağı ile bağlı herkes Türktür*” şeklindeki vatandaşlık anlayışının değiştirilmesi, “*tek kültürlü (Türk Kültürü) ulus modelinden çok kültürlü, çok kimlikli, özgürlükçü ve çoğulcu bir toplum modeline geçilmesi*” istenmiştir.

Raporda, Lozan Anlaşması’nın yeniden yorumlanması gerektiği ileri sürülmüştür. Raporda, PKK’nın da istediği gibi Anayasanın azınlık ve kültürel hakları sınırlayan “*Türkiye devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir*” şeklindeki 3. maddesinin değiştirilmesi istenmiştir.

Raporda, PKK’nın ve diğer Kürtçü örgütlerin talep ettiği gibi, Anayasanın tekrar yazılması, yeni Anayasada etnik grupların haklarının güvence altına alınması, merkezi ve yerel yönetimin şeffaf hale getirilmesi ve insan hakları ile ilgili uluslararası belgelerin imzalanması istenmiştir.

Başbakan **R.T. Erdoğan** da “*Türkiye’de Türklerin diğer milletlerle birlikte yaşayan bir millet olduğunu*”, “*hâkim kültüre (Türk Kültürüne) karşı olduğunu*”, “*ırk devletine (Türk Devletine) karşı olduğunu*”, “*1940 model millet anlayışının aşıldığını*”, “*Türklüğün değil, Türkiyeliliğin geçerli olduğunu*”, “*Türk Milliyetçiliğinin bölücülük olduğunu*” ileri sürmektedir. **Erdoğan**, Anayasanın 66. maddesinde yapılan Türk tanımı ile ters düşerek, Türk kavramını etnik bir grup olarak tanımlamakta ve üst kimlik olarak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını öngörmektedir.

Oysa Anayasa Mahkemesi bu konudaki içtihadında şöyle demektedir:

“Anayasamız, Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi Türk sayan birleştirici ve bütünleştirici bir milliyetçilik anlayışına sahiptir. Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, bu çağdaş milliyetçilik anlayışının belirgin niteliklerinden birini oluşturmaktadır. Bu bağlamda Anayasaya göre Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin hangi gruptan olursa olsun Türk sayılması, onun etnik kimliğini inkâr etmek anlamında değil, devletine ‘Türk devleti’, ulusuna ‘Türk ulusu’

ve ülkesine 'Türk vatani' denen ve toplum yapısında çeşitli etnik gruplar bulunan ülkede bütün vatandaşlar arasında eşitliğin sağlanması ve çoğunluk içinde bulunan etnik grupların azınlığa düşmesini önleme amacına yöneliktir.”⁵⁵

Bu anlamda AB'nin ortaya koyduğu Türk milli kimliğini dağıtmayı hedefleyen yaklaşım ile **Erdoğan**'ın politik projesi büyük bir uyum içindedir. Öte yandan PKK yanlısı grupların temsilcileri de AB İlerleme Raporunda önerilen azınlık statüsünü kabul etmeyerek kendilerinin asli kurucu unsur olarak “*Cumhuriyetin Türklerle birlikte kurucu ortağı olduklarını*” ileri sürmüşlerdir.

AKP iktidarı, Başbakanlık çatısı altında ve Başbakanlık tarafından mali olarak desteklenen bir gruba hazırlattığı rapor ile Türk Devleti'nin bütün temel niteliklerine ve her şeyden önce devletin Türk niteliğine saldırmıştır.

AKP iktidarının hedefi, Anayasanın ilk dört maddesini değiştirebilmek için Anayasanın tamamını değiştirecek bir süreci başlatmaktır. Yeni Anayasada “*Türkiye Cumhuriyetine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür*” şeklindeki tanım değiştirilecektir.

Bunun yerine AB'nin İlerleme Raporunda azınlık olarak saydığı bütün grupların tek tek anılarak, haklarının azınlık hakkı olarak güvence altına alınması muhtemeldir. Nitekim, AKP Milletvekili ve Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclis Üyesi **Zeke-riya Akçam** şöyle demektedir:

“Avrupa Konseyi'ndeki tartışmalarda en çok azınlıklarla ilgili üzerimize geliyorlar. Lozan'daki azınlık kavramımızın artık eskidiği, Türkiye'ye artık dar geldiği iddiaları var. Biz sadece dini azınlıkları tarif etmişiz. Halbuki artık kültürel, dilsel, dinsel ve her türlü azınlık olabileceği, sadece dini azınlık diye bir kavramın olamayacağı söyleniyor. (...) Diyelim ki, Alevi, Kürt ya da Arap vatandaşlarımıza Romanya ve Macaristan'daki gibi ayrı bir statü verilmesi istenebilir. (...) Biz 1990'larda bu atılımları, reformları yapmış, kültürel hakları vermiş olsaydık, bu azınlık

55) Fikret Bila, “Anayasa Mahkemesinin Türk Yorumu”, *Milliyet* gazetesi, 1 Aralık 2005.

meselesi uzun vadede çözüldü ve Türkiye tüzel statü verilmesi anlamında bir azınlık noktasına gelmeyebilirdi. Ama Türkiye gecikti. Geçen süreçte Orta Avrupa ülkeleri azınlık haklarını çok etkiledi. Mesela Romanya, Bulgaristan ve Macaristan'da azınlıklar var ve bu azınlıkların mecliste temsili için kotaları var. Ama Fransa'da farklı bir model uygulanıyor. O, vatandaşlık temelinde, kendi milletvekilini de seçebilmesi anlamında kültürel haklar verdi. Türkiye'nin modeli ise ne Fransız modeli ne de Macar ya da Romen modeli. Türkiye'nin şu anda ne yapmak istediği belli değil. Bir an önce bir model tercih etmesi gerekiyor.”⁵⁶

AKP hükümeti Türkiye için bir azınlıklar modeli geliştirme çalışması içindedir. Ancak Türkiye'de AB'nin azınlık diye nitelendirdikleri çoğunluk kadar çoğunluk olunca Türkler dışında Kürt Türkleri, Alevi Türkler gibi Türkün dışında görülen “**yeni kurucu unsurlar**” ortaya çıkacak. Bu ise Türkiye'nin modelinin federal model olması sonucunu doğuracak.

Federasyonun doğrudan gündeme getirilmesi yerine ise dolaylı bir yönetimin seçildiği görülüyor. Anayasada Türkiye'nin değişik kurucu halklardan oluştuğu tespiti yapıldıktan sonra sözde “milli” devlet modeli muhafaza ediliyor görülse de, yetkilerini yitirmiş bir milli devlet ortaya çıkar. Gerçek yetkiler ise etnikleşmiş ve federalleşmiş bölgelere/vilayetler birliklerine aktarılacaktır. Bu ise kamu yönetimini yeniden şekillendiren âdemi merkezîyetçi reform yasaları ile sağlanmaya çalışılmaktadır.

IV.4. Türk Milli Devletini Çözmenin Üçüncü Ana Dinamiği Olarak Kamu Reformu

Mevcut bürokratik yapılanmanın etkisizliği ve halka yabancılaşması ortadadır. Halk, statükonun en önemli temsilcisi olarak gördüğü bürokratik yapılanmadan şikâyetçidir. AKP, bu yapılanmanın milli devlet modeli çerçevesinde radikal bir reformdan

56) *Radikal* gazetesi, 11 Ekim 2004, Neşe Düzel: Zekeriya Akçam ile sohbet.

geçirilmesi yerine, milli devletin tasfiyesinin bir aracı olan bir kamu reformu yasa tasarısı hazırlamıştır.

Kamu reformu yasa tasarısı büyük tepki görünce iktidar partisi bu tasarımı geri çekerek aynı sonucu almak üzere “**İl Özel İdareleri Yasası**”, “**Belediyeler Yasası**” ve “**Büyükşehir Belediyeleri Yasası**”nı devreye sokmuştur. Anılan yasalar demeti ile merkezin yetkileri nerede ise tamamen ortadan kaldırılarak belediyelere devredilmektedir. Merkezin illerdeki temsilcisi olan Valilik kurumunun ya tamamen etkisizleştirilerek ortadan kaldırılması ya da seçimle gelmesi sağlanarak merkezin temsilcisi olması niteliğinin ortadan kaldırılması hedeflenmektedir.

AKP iktidarı, bu süreçte devletin organı olarak değil de kendi rakibi olarak gördüğü Türk Silahlı Kuvvetleri'ni de dışlayarak, siyasallaşmış bir polis mekanizması ile denetimden tamamen uzak yeraltı dünyalarının oluşmasını sağlayacaktır. Bunun için büyük şehirlerden jandarma güçlerinin çıkarılması kararını almıştır. Bu çerçevede İstanbul ve Kocaeli gibi iki il tamamen büyükşehir ilan edilmiş ve bu iki ilden jandarmanın tamamen çıkmasının önü açılmıştır.⁵⁷

Öte yandan Türkiye, “**Bölgesel Kalkınma Ajansları Kanunu**” ile 12 ekonomik kalkınma bölgesine ayrılmıştır. Ekonomik bölgeler içindeki belediyelerin kendi aralarında işbirliği yapmaları imkânları sağlanmıştır. Bu, Irak Geçici Anayasası'nın, illerin kendi aralarında eyalet oluşturmalarına izin veren dördüncü maddesine benzemektedir.

IV.5. AKP'nin Etnik Merkezli Politikaları

Başbakan **Erdoğan**'ın siyasal yaşamının özü milli devlet ile mücadele üzerine kurulmuştur. Ancak sağlam temeller üzerine kurulmuş, Türk milletinin % 95'lerini aşan büyük bir bölümünün

57) *Resmî Gazete*, 23 Temmuz 2004, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun Geçici 2. maddesi. Türkiye'de her türlü suçun odaklandığı ve merkezileştiği iki kentten jandarmayı çıkarmanın bir anlamının olması gerekmektedir.

desteğini almış ve Cumhuriyetin Silahlı Kuvvetler başta olmak üzere kurumlarının çok büyük bir bölümü tarafından tavizsiz bir şekilde hâlâ desteklenmekte olan yapısına karşı, arkasındaki büyük parlamento desteğine rağmen **Erdoğan**'ın dahi milli devlete karşı açık ve sürekli bir muhalefet gerçekleştirmesi mümkün değildir.

Bundan dolayı **Erdoğan**, iki adım ileri, bir adım geri atarak, bazen kendi içinde çelişen, kurumlarla toplumu yatıştırmaya yönelik mesajlar vermekle birlikte, asıl hedefi olan milli devletin aşındırılması sürecini devam ettirmiştir.

Türk milletini Türkiye'de yaşayan etnik gruplardan birisi olarak gören **Erdoğan**, AB sürecinde federalleşmenin altyapısını hazırlayan hukuki ve kurumsal altyapıyı oluşturan politikalar izlerken, devlet, ekonomi ve hatta yeraltı dünyasına "**etnik tercih**" politikaları ile yaklaşmaya başlamıştır.

AKP, bu çerçevede Krt sürecin ekonomik, politik veya yeraltı dünyasının parçası olan insanlara sırası ile **bürokratik**, **ekonomik** ve hatta **mafya gücü aktarımı** yapmaktadır. Cumhuriyet tarihi boyunca ilk kez st düzey bürokratlar, bir göreve atanmama nedenlerini "Türk" olmalarına bağlamaktadırlar.

nce "**Kürt kökenli**", sonra "**tarikat ve cemaat bağlantılı**" olmanın AKP iktidarı için tercih ve bir atama nedeni haline gelmiş olduğu inancının bürokratik kadrolar arasında her geçen gün biraz daha kök saldığı görülmektedir. Hiçbir şeyin Türk bürokrasi ve devlet geleneğini bu lde yıpratılabileceği düşünülemez. AKP'nin uyguladığı etnik merkezli politikalar, AKP'den sonra iktidara gelecek partilerde korkarım ki intikam duygularına neden olacaktır.

Etnik merkezli ekonomik gücü aktarımı AKP içinde dahi tartışma yaratacak boyutlara tırmanmıştır. Bazı AKP milletvekilleri, "*Türk kökenli işadamlarına ihale almak mümkün olmaktan çıktı*" diyerek, partilerini eleştirmişler, hatta bazıları partilerinden istifa etmiştir. **Güngör Uras**, ekonomik gücü aktarımının boyutlarından bahsederken, Türkiye'de ancak Mübadele (1923), Varlık

Vergisi (1942-3) ve 6/7 Eylül Olaylarından (1958) sonra görülen ölçüde servet/varlık transferi değişimi yaşandığının altını çizmektedir. Uras, özelleştirme çerçevesinde ülkeye giren yabancı sermayeyi kastetmemektedir. Uras, *“kaynağı meçhul para sahipleri ekonomiyi ele geçiriyorlar”* demektedir.⁵⁸ Söz konusu olan, PKK destekli uyuşturucu baronlarının ekonomi içinde etkinlik kazanmalarıdır.

Üçüncü güç aktarımı yeraltı dünyasında gerçekleşmektedir. Karadeniz mafyası olarak algılanan unsurlar tasfiye edilirken, Kürtçü mafyanın önünün açıldığına dair ciddi iddialar ileri sürülmektedir. Büyük kentlerde PKK'nın doğrudan ve dolaylı olarak kontrol ettiği kapkaççılar, milyarlarca dolara ulaşan uyuşturucu sektörü, kadın ve kara para alanı hızla gelişmektedir.⁵⁹

Prof.Dr. Şener Üşümezsoy, mafyalaşma sürecinin stratejik boyutunu şu şekilde açıklamaktadır:

“Mafyaya karşı operasyon olarak adlandırılan son operasyonlar, Kürt burjuvazisini oluşturma çabalarının önünü açma stratejisinin ilk taktik adımlarıydı. Çünkü Kürt devletinin liman ve burjuvazi ihtiyacı var. Son günlerde Irak'ta öldürülen Türk şoförlerinin güvenliği konusunda silahlı güvenlik konvoylarına kar-

58) Güngör Uras, Milliyet gazetesi, 10 Ağustos 2005. Uras, *“Sakin ha 'Para ile imanının kimde olduğu bilinmez' demeyiniz. O eskidendi. Günümüzde 'imanın kimde olduğu' gene bilinmiyor ama kimin alın teri ile, kimin meşru yollardan ne kadar para kazanabileceği, ne kadar birikime sahip olduğu biliniyor. Alın teri ile kazanılan, meşru yollardan kazanılan para yastık altında durmuyor. Vergisi ödeniyor. Mali sistem içinde hareket ediyor. Son zamanlarda cisminden kimsenin haberdar olmadığı, ismi duyulmamış kimselerin devletin veya özel kişilerin satışı çıkardıkları şirketleri, gayrimenkulleri, yüksek paralar ödeyerek aldıkları görülüyor. Duyuluyor. Bu alımlarda söz konusu olan paralar 3 kuruş 5 kuruş değil ki... 200 milyon dolar, 500 milyon dolar, 1 milyar dolar... İyi de... Acaba bu paraların kaynağı nedir?”* diye sormaktadır.

59) Eski Organize Suçlar Şube Müdürü **Dr. Adil Serdar Saçan**, *“Sokaklarımız adeta ayrılıkçı Kürtçü grupların teslimiyetine giriyor. Otopark mafyası, kapkaç mafyası, pazaracı mafyası, otogar mafyası, hal mafyası, bölücü Kürtlerin elinde. Tahtakale, Polonya Pazarı, Eminönü adeta aynı grupların elinde. Kürt mafyasının siyasetle iç içe giren ilişkisi ise çok daha korkunç”* demektedir. Güler Kömürcü, 27 Ağustos 2005.

şı çıkan Kürt gruplar tarafından önerilen yol 'Türk kamyonları Zaho'ya kadar gelsinler ve yüklerini boşaltıp burada bir (kara-sal) liman oluştursunlar, Kürt kamyonları da buradan bunları alıp Irak'a kadar taşınsınlar' şeklindedir.

Bu öneri Kuzey Irak'ta oluşturulan Kürt devletinin yaşayabilmesi için dış desteğin ötesinde kendisinin de dayanabileceği bir Kürt ticaret burjuvazisi oluşturma çabalarının ekonomik temelidir. Yapay Kürt devletinin yaşayabilmesi için Zaho'nun Hatay, Mersin, Bodrum, Kuşadası, Ayvalık ve İstanbul gibi merkezlerle ticari bağlantı içinde olması ekonomik bir zorunluluktur. Bu saydığımız bölgelerle ekonomik olarak akan bir ağı olmayan kara devletinin yaşama olanağı yoktur. Giderek, şehirlerde sokakların otoparklar olarak, yazlık yerlerde kıyıların ve koyların plaj olarak gasp edilmesi, otellerin, bahçe ve restoranların, turistik dükkanların ele geçirilmesi ve Kürtçü burjuvanın dışa açılmak için olası bütün ağlarının yaratılması sürecinin aşamalarıdır. Doğal olarak sokağın ele geçirilmesi noktasında bunlara direnen gruplarla çatışma kaçınılmazdır.”⁶⁰

Eski Emniyet Müdürü ve İçişleri Bakanı **Sadettin Tantan** da, “Uyuşturucu, petrol kaçakçılığı ve kapkaçta PKK'nın izleri var. Mersin, Adana, İzmir, İstanbul gibi şehirlerde yapılan araştırmalarda PKK'nın hem ekonomik hem siyasi hem de idari anlamda yer tutmaya çalıştığı görülüyor. Mafya siyasilerden destek alıyor. Halen parlamentoda mahkemelerde davası olan illegal işler yapan milletvekilleri var. Örneğin Fırtına Operasyonu'nda yakaladığımız (...) milletvekili olarak Meclis'e girdi, dokunulmazlık elde etti. Uyuşturucu kaçakçılığına bulaştığı belirtilen eski Milletvekili Mustafa Bayram ile ilgili gerçekler Van olayında ortaya çıktı. Bayram, yakalanamadı, kendisi teslim oldu, ardından cep telefonu ile bazı bakanları milletvekillerini aradı” demektedir.⁶¹

60) Güler Kömürcü, *Akşam* gazetesi, 27 Ağustos 2005.

61) Güler Kömürcü, *Akşam* gazetesi, 27 Ağustos 2005.

AKP'nin "**etnik taviz**" politikalarının sadece bürokratik atamalar, sermaye ve yeraltı gücü aktarımı ile sınırlı olmadığı görülmektedir. Türk tarihi de "**etnik-Kürtçü**" zemini memnun edecek şekilde çarpıtılmaktadır. Bu anlamda Milli Eğitim Bakanlığı ilginç uygulamalara sahne olmaktadır. İlköğretim 7. sınıf tarih kitaplarında "**Şeyh Sait İsyanı**" artık "**Doğu İsyanı**" olarak adlandırılmaktadır. Aynı kitapta 2004 yılına kadar yer alan Gaziantep savunmasının kahraman ismi Şahin Bey ile ilgili okuma parçası çıkarılmıştır. Basit gibi görünen ve sayıları artırılabilir bu örnekler göstermektedir ki, **Erdoğan** Türkiye Cumhuriyeti'nin "**Türklüğünün tasfiyesi**" sürecini desteklemektedir.

Ülkemiz, Kuzey Irak'ta oluşan bağımsız Kürt devleti sürecinin uyguladığı baskılar altında, Türkiye Cumhuriyeti'nin milli devlet yapısını ve toplumsal dokusunu çözücü dinamiklerle 2000'lerin ikinci yarısına girerken, Türk siyasetinin sahip olduğu siyasal partilerin, askeri ve sivil bürokrasinin, iş dünyasının, entelektüel birikimin ve sivil toplum örgütlerinin Türkiye'yi dağıtacak bu süreci göğüslemek için gereken stratejiye sahip olmadığı görülmektedir.

Türk siyasal ve ekonomik seçkinleri ile askeri ve sivil bürokrasinin Türkiye'nin milli bütünlüğünü korumak için üretebildikleri son çare "ucu açık" AB tam üyeliği sürecidir.

V.

TÜRKİYE'NİN ETNİK DOKUSU

Türkiye'nin, farklı etnik grupları biraraya getiren, çok kültürlü hatta çok milletli mozaik bir toplum olduğu ileri sürülmekte, bu husus Türk milletinin beynine kazınmaya çalışılmaktadır. Türklerin zaten Anadolu'da hiçbir zaman çoğunluğa sahip olmadığına, Anadolu'da Anadolu'nun yerlileri (bunlar kimler ise) ile Türkistan'dan gelen Türklerin karışması sonucunda yeni bir milletin ortaya çıktığına dair bilimsel olmaktan uzak, ideolojik savaş mahsulü fikirler, birçok aydını da etkisi altına alacak kadar zemin bulmuştur.

Oysa bu görüşlerin temelini biraz araştırdığımız zaman çok çürük oldukları meydana çıkmaktadır. 1071'de Bizans ordusunun nihai olarak yenilmesi ile Türklüğün önünde Anadolu bir fetih sahasına dönüşmüştür. Çünkü, Bizans, Türklerin önüne çıkabileceği bir ikinci ordu oluşturamamıştır.

Bunun birkaç nedeni vardır. Birincisi Bizans'ın ekonomik kaynaklarının çöküntü içinde olmasıdır. İkincisi, Bizans'ın atılım gücünü yitirmiş olmasıdır. Üçüncü neden ise belki de en önemlisidir: Anadolu, Türklerin ulaşmasından önce geçirdiği ağır veba salgını sonunda büyük ölçüde nüfus kaybına uğramıştır.⁶²

Bundan dolayı büyük ölçüde boş ve dirençsiz Anadolu'da Türk ilerlemesi çok hızlı olmuştur. 1074'te Alaşehir'i ele geçiren Selçuklu ordusu 3 Nisan 1078'de İzmit ve Kocaeli'ni feth etmiş-

62) General Montgomery, "Die Geschichte der Krieg", dtv, 1983, s.184.

tir. İstanbul'un **Fatih** tarafından fethedilmesinden 375 sene önce Türklüğün sınırları İstanbul surlarına dayanmıştır.

1094'te görünürde Kudüs'ü ele geçirmek, gerçekte ise Türk ilerlemesine son vermek amacı ile ilk Haçlı Seferi başlamıştır. 600 bin kişilik bir güç karşısında dayanamayan **I. Kılıçarslan** komutasındaki 60 bin Türk atlısı İznik'ten ve Batı Anadolu'dan geri çekilmeye başlamışlardır. Geride kalan Türkmen aşiretleri ise Haçlılar tarafından yok edilmiştir. Haçlı Ordusu **Kılıçarslan**'ın gerçekleştirdiği gerilla savaşı sonunda büyük kayıplar verdi ise de Anadolu'yu aşmıştır. Birinci seferin sonucunda Bizans, Batı Anadolu'yu tekrar ele geçirirken, Haçlılar da Antakya, Kudüs, Akka ve Urfa'da Katolik prenslikler oluşturmuşlardır.

Birinci Haçlı Seferini diğer altı sefer izlemiştir. Ancak bunların hiçbirisi Anadolu'ya yerleşmiş olan Türk milletinin Anadolu'dan atılmasını sağlayamamıştır. Çünkü, Anadolu'da seyrelmiş gayri Türk nüfus, Türkistan'dan Anadolu'ya çok kısa zamanda akan ve bütün kırsal alanları kaplayarak nüfus üstünlüğünü ele geçiren Türk nüfus tarafından baskı altına alınmıştır. Özetle, Anadolu'da söz konusu olan, azınlıktaki Türklerin kılıç gücü ile çoğunluğu hâkimiyetleri altına alarak onlarla karışması sonucunda ortaya yeni bir milletin çıkması değildir. Esasen bu tez doğru olsa idi 1900'lerin başında Anadolu'da 1 milyon Ermeni ve 1 milyona yakın Rum yaşamazdı.

PKK ve PKK ile mücadele bağlamında gerçekleşen tartışmalarda en fazla kullanılan siyasi nitelendirmelerden birisi de Türkiye'nin mozaik olduğudur. Cumhurbaşkanı da dahil olmak üzere birçok siyasetçi ve aydın 1990'ların ortasından itibaren "*Türkiye bir mozaiktir*" tespitini çok kullanmıştır ve bu tabir kullanılmaya devam etmektedir. Oysa bu, tarafsız, bilimsel bir gerçeği dile getiren bir tespit değildir. Aksine, Sovyet istihbarat servisi KGB'nin Soğuk Savaş sırasında Türkiye'ye karşı ürettiği psikolojik savaş unsurudur.

Mozaik kavramı bir Soğuk Savaş dönemi psikolojik operasyon kavramıdır. Mozaik kavramını kullananlar, bu kavramın hâ-

kim kültürün yani Türk kültürünün hâkim konumunu, varlığını reddettiğini gözden kaçırlar. Oysa ülkemizde hâkim bir kültür vardır ve bu kültür Türk kültürüdür.

Toplumların homojenliği, hâkim ırk ve diğerleri arasındaki sayısal orana göre değil; hâkim kültür ile hâkim kültür dışındaki kültür arasındaki ilişkiye ve orana göre belirlenir.⁶³ Bu açıdan bakıldığında Edirne'nin Balkanlar'dan, Muğla'nın Akdeniz'den, Gaziantep'in veya Şanlıurfa'nın Ortadoğu'dan, Kars'ın Kafkaslar'dan etkilenen, yerel özellikler de içeren kültürel yaşamları Türk kültürünün parçalarıdır.

Üstelik sosyolojinin temel kavramlarını bilenler bilir ki, % 65'inden fazlası aynı etnik, milli veya dini grubun oluşturduğu toplumlar mozaik toplum olarak görülemez. Sosyolojinin bir alt branşı olan etnik sosyoloji açısından Türkiye'ye mozaik demek mümkün değildir. Çünkü mozaik ülke/toplum olabilmek için etnik grupların en az % 35'inin farklı etnik gruplardan veya dinlerden olması kaçınılmazdır.

Sadece % 35 oranında farklı etnik grupların varlığı bile mozaik topluma işaret etmeyebilir. Etnik bir sorun yaşamayan, hâkim kültür etrafında gönüllü ve tarihsel bir birliğin olduğu toplumları nitelendirmede "mozaik toplum" kavramını kullanmak zordur.

Mozaik toplum söyleminin amacı, parçalı toplum imajını beyinlerde oluşturmaktır. Amaç, Türkiye'nin bir unsurun/çimentonun birarada tuttuğu mozaiklerden oluşan bir toplum olduğu düşüncesini kafalara kazıdır. 1970'lerde ortaya atılan bu tez 1990'ların başından itibaren ne yazık ki bir kısım aydın arasında da rağbet görmeye başlamıştır.

Bir de bununla övünerek, "*Bu Türkiye'nin zenginliğidir*" diyen politikacı ve aydınlar ortaya çıkmıştır. Bu hespla çok zengin olan eski SSCB, eski Yugoslavya ve eski Çekoslovakya zengin oldukları için parçalanmış olsalar gerektir. Keza, kişi başına düşen gelirin 25 bin Dolar olduğu Belçika, Valonlarla Flamanlar

63) Mustafa Erkal, *Küreselleşme*, s.169.

arasında AB üyesi olmasına rağmen herhalde etnik zenginlikten parçalanıyor olsa gerek.⁶⁴

Türkiye'nin mozaik bir toplum olmadığını istatistikler de göstermektedir. Nüfusunun % 98'inin Müslümanlardan oluşan Türk toplumunu farklı dil/lehçe grupları veya etnik kavramlarla incelersek, karşımıza mozaik değil, büyük ölçüde sosyolojik anlamda türdeş bir toplum çıkmaktadır.

Türkiye'nin Japonya, Türk halkının da izole gen havuzu olan Japon halkı olmadığı açıktır. Ancak bu topraklarda, onları neyin birarada tuttuğu belli olmayan, eşit büyüklükteki parçalardan oluşan mozaik bir toplum olduğunu ileri sürmek mümkün değildir. Kaldı ki, istatistikler de bu iddiayı doğrulamamaktadırlar.

Türkiye'nin bir mozaik olduğu tezine kanıt olarak gösterilen **P.A. Andrews**'in, Türkiye'de 47 farklı etnik grup olduğunu ileri süren *Türkiye'de Etnik Gruplar*⁶⁵ adlı eseri dikkatli incelendiğinde Türk kökenlilerin (bir an için Kürtleri ve Zazaları bunun dışında tutsak dahi) oranı % 88.03 çıkmaktadır.⁶⁶

1930'da bütün dünyada Kürtlerin 1 milyon olduğunu tespit eden **M. Fany**, o günkü Türkiye toplam nüfusu içinde Kürtlerin % 6.6 oranında olduklarını belirtmiştir. 1965 nüfus sayımında nüfusun % 7.2'si anadilini Kürtçe olarak vermiştir. Güneydoğu Anadolu bölgesinde gerçekleşen fazla nüfus artışı sonucunda bugün bu oran % 8.36'ya çıkmıştır.

PKK'yı destekleyen yazıları ile tanınan Hollandalı araştırmacı **M.M. van Bruinessen** dünyada toplam Kürt sayısını 15-16 milyon olarak vermekte, bunların 7-8 milyonunun Türkiye'de olduğunu ileri sürmektedir. *1995 Fischer Almanach* ise Türkiye'de Kürt nüfusunu 6.2 milyon olarak vermiştir.⁶⁷

64) Belçika Kralı 2005 yılbaşında yaptığı konuşmaya "Belçikalılar" diye başlayamadığı için "Baylar ve Bayanlar" diyerek başlamak zorunda kalmıştır.

65) Peter A. Andrews, *Türkiye'de Etnik Gruplar*, Tüm Zamanlar Yayıncılık, Ankara, 1989.

66) Ali Tayyar Önder, *Türkiye'nin Etnik Yapısı, Halkımızın Kökenleri ve Gerçekler*, 4. baskı, İstanbul, 2002, s.27.

67) *Fischer Almanac*, 1995.

1965 nüfus sayımında Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşayan 9.903.000 insandan ancak 2.766.000'i anadilini Kürtçe olarak tanımlamıştır. % 90.19'lük bir bölüm anadilini Türkçe olarak vermiştir.⁶⁸ Hâlâ Diyarbakır'ın ilçeleri ile birlikte nüfusunun % 40-45'i Türkmendir.⁶⁹ Keza, Döğerler, Kalaçlar, Kikiler, Türkanlar ve Karakeçililer gibi anadilini Kürtçe olarak veren birçok aşiret de Türkmen aşiretleridir.

Konda'nın İstanbul'da yaptığı bir araştırmada ana-baba tarafından Kürt olduğunu ifade edenlerin oranı % 7.6'dır. Akraba ilişkileri dahil edildiğinde bu oran % 13.1'e yükselmektedir. Ancak sadece İstanbul'da yaşayanların % 4'ü kendisini Kürt olarak tanımlamıştır.⁷⁰

Türkiye'nin yapısı ile ilgili olarak 1995-2000 seneleri arasında Milli Güvenlik Kurulu tarafından **Prof.Dr. Şaban Kuzgun** başkanlığında bir heyete yaptırıldığı ifade edilen ancak 68 ilin 60'unda gerçekleştirilen ama sonuçlanmayan bir araştırmanın, araştırmada görev alan **Prof.Dr. Salim Çöhçe** tarafından ileri sürülen sonuçlarına göre Türkiye'de 5 milyon Türkleşen unsur ile birlikte 55 milyon Türk, 9 milyon 600 bin Kürt bulunmaktadır. **Çöhçe**'ye göre 9 milyon 600 bin Kürt kökenli vatandaşın 2.5 milyonu kendisini Türk olarak nitelendirmektedir.

Prof.Dr. Çöhçe, ayrıca 3 milyon Zaza, 870 bin Gürcü, 1 milyon 700 bin Boşnak, 2 milyon 160 bin civarında ve 1.5 milyonu anadilini unutmuş Kuzey Kafkasyalı (kaynakta yanlışlıkla Çerkes denilmektedir), 870 bin Arap, 500 bini Türkleşmiş/Türkleşme sürecinde olan 1 milyon 300 bin Arnavut, 700 bin Çingene, 80 bin Laz, 13 bin Hemşinli, 600 bin Türkleşmiş Pomak, 60 bin Ermeni, 15 bin Rum, 20 bin Yahudi ve çok az Suryani gibi toplulukların yaşadığını ileri sürmektedir.⁷¹

68) Bu oran 1945 sayımında ise % 88.30'dur. *1945 Genel Nüfus Sayımı*, T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın No: 286, Cilt 65; ve *1965 Genel Nüfus Sayımı*, T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, Yayın No: 5, Cilt 65.

69) Yaşar Kemal, *Yeni Yüzyıl*.

70) Ali Tayyar Önder, *a.g.e.*, s.18, *Konda Büyük Araştırma*, 27 Şubat-3 Mart 1993.

71) *Haftalık Haber* dergisi, Sayı 142, 23-29 Aralık 2005.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Edütleri Merkezi'nden **Doç. Dr. İsmet Koç** ise kapsamlı bir değerlendirme de nüfus ve yapısı ile ilgili olarak şöyle demektedir:

"1935 sayımı, bize Türkçe konuşan anadil grubunun büyüklüğünü toplam nüfusun % 89'u olarak veriyor. Daha sonra 1965'te bu oranın % 90'a yükseldiğini görüyoruz. 1992'de Servet Mutlu'nun yaptığı çalışmada, bu oranın % 86'ya düşmüş olduğunu görüyoruz. Hacettepe Üniversitesi'nin 2003 yılında yaptığı çalışmada da bu oranın % 83'e düştüğünü görüyoruz. Yani 1935-2003 döneminde anadili Türkçe olan grubun % 89'dan % 83'e gerilediğini görüyoruz.

Bunun nedenleri, tabii ki diğer anadil gruplarının nüfus büyüklüklerinin değişimine baktığımızda net bir şekilde ortaya çıkıyor. Kürtçe anadil grubu, 1935 sayımında % 9 olarak verilmiş; ama bizim 2003 araştırmasından elde ettiğimiz sonuçlar, Kürtçe anadil grubunun % 14.4 oranında olduğunu gösteriyor. Arapça konuşan anadil grubuna baktığımızda da % 1'den % 1.9'a yükseldiğini görüyoruz.

Diğer, Arapça, Kürtçe ve Türkçe'nin dışında kalan anadil gruplarının payının ise % 0.6'dan % 1.1'e yükseldiğini görüyoruz. Aslında bu yükselmeler, Türkçe anadil grubu dışında kalan grupların sayısal değerinin artmış olması, dolayısıyla matematiksel olarak Türkçe anadil grubunun sayısal büyüklüğünün azalması anlamına geliyor.

Tabii burada (...) Türkiye'deki doğurganlık yapısının oldukça önemli payı var, Türkiye'deki ölümlülük yapısının oldukça önemli payı var bu oluşumda. Dolayısıyla bu 2 olgu biraraya geldiklerinde, anadil gruplarının farklı nüfus artışlarına sahip olmalarının oldukça önemli rolü olduğunu görüyoruz.

*Özellikle Kürtçe anadil grubu üzerinde çok fazla spekülasyon yapıldığı için, bu % 14.4'lük rakamın neye tekabül ettiği önemli. % 14.4, Türkiye nüfusunu 1990-2000 dönemindeki nüfus artışını sabit kabul ederek 2003 yılına projekte ettiğimizde, yaklaşık 70 milyon 800 binlik bir nüfusa ulaşıyoruz. **Bu 70 milyon 800 bin-***

lik nüfus içerisinde % 14.4'ün 10.2 milyonluk bir nüfusa te- kabül ettiğini görüyoruz. Yani 2003 araştırması, Kürtçe anadil grubunun Türkiye'deki tahmini büyüklüğünü 10.2 milyon olarak gösteriyor.

İki anadil grubu arasındaki demografik farklılaşma ve ben- zeşmelere baktığımızda –tabii demografi nüfusbilim demek– nü- fusbilimin de 2 temel ögesi var: Doğurganlık ve ölümlülük. Bir de buna göç unsurunu eklemek her zaman için mümkün. Ama do- ğurganlığı belirleyen temel faktörlerden bir tanesi, tabii doğur- ganlık bireysel bir karar değil, daha çok toplumsal bir karar ama sonuçta demografik olarak dar çerçeveden baktığımızda, bunun bireysel bir karar olduğunu bir an için düşünelim.

O anlamda gebeliği önleyici yöntem kullanmanın önemli ol- duğunu görüyoruz. Yani acaba Türkçe ve Kürtçe anadil grupla- rında gebeliği önleyici yöntem kullanmak, kadınların gebeliği önleyici yöntem kullanma oranları farklılaşıyor mu? 2003 araş- tırma sonuçlarına göre Kürtçe anadil grubunda kadınların % 51'inin gebeliği önleyici yöntem kullandığını görüyoruz, Türkçe anadil grubunda ise % 71'inin gebeliği önleyici yöntem kullandı- ğını görüyoruz. Burada bir önemli unsur, gebeliği önleyici yönte- min ne kadar etkin olarak kullanıldığıdır. Örneğin Kürtçe anadil grubunda daha çok geleneksel yöntemlerin kullanıldığını görü- yoruz. Türkçe anadil grubunda ise daha çok modern yöntemler kullanılıyor.

Dolayısıyla da doğurganlığın kontrolünün Türkçe anadil gruplarında çok yüksek olduğunu görüyoruz. Bunun sonucu ola- rak da kadın başına düşen doğum sayısına baktığımızda ya da kadın başına düşen çocuk sayısı diyebileceğimiz toplam doğur- ganlık hızına yine anadil grupları çerçevesinde baktığımızda, Türkçe anadil grubundaki kadınların, Türkçe anadil grubunda- ki bir kadının sahip olduğu çocuk sayısı 1.9'dur, 2003 araştırma- sı sonuçlarına göre. Yani Türkçe anadil grubundaki bir kadın, yaşamı boyunca ortalama olarak 2 çocuk sahibi olabilmektedir, 1.9 çocuk sahibi olabilmektedir. Oysa Kürtçe anadil grubunda

bu oran 4.1'dir, yani Kürtçe anadil grubundaki bir kadın 15 yaşından 49 yaşına kadar yaklaşık olarak 4 çocuk doğurmaktadır, aradaki fark oldukça büyüktür.

Tabii 2.1 doğurganlık da biz demograflar için oldukça önemli bir noktadır. 2.1'lik seviyenin altına düşen toplumların bir nesil sonra nüfusları azalmaya başlayacaktır. Türkçe anadil grubunda dikkatinizi çektiği gibi, doğurganlık oranı 1.9'dur sadece, yani 2.1'in altına düşmüş durumdadır. Bu da bir nesil boyu sonra, yani yaklaşık 27 yıl sonra Türkçe anadil grubundaki nüfusun payının toplam nüfus içerisinde daha hızlı bir şekilde azalacağına işaret etmektedir. Bu açıdan kadın başına düşen doğurganlık sayısı, demografide oldukça önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye geneli için toplam doğurganlık hızı 2.2'dir; ama Türkçe ve Kürtçe anadil grupları arasında ciddi farklılıklar olduğunu görüyoruz.

Demografik farklılaşmayı gösteren bir başka unsur, bebek ölüm hızlarıdır. Türkçe anadil grubunda bebek ölüm hızları binde 22'dir, yani her bin bebeğin 22'si 1 yaşına gelmeden ölmektedir. Kürtçe anadil grubunda ise bu hız binde 46'dır. Ancak bu farklılığa karşı, yani ölümlülük oranları hızları Kürtçe anadil grubunda daha yüksek olmasına karşın, Türkçe anadil grubunda doğurganlık çok düşük olduğu için, aradaki fark, yani nüfus büyüklükleri anlamındaki aradaki fark çok hızlı bir şekilde kapanma eğilimindedir. Tabii hızlı bir şekilde kapanmadan kastım, 10.2 milyonluk bir Kürtçe anadil grubu, ama öbür tarafta 56 milyonluk bir Türkçe anadil grubu, Türkiye 2003 nüfus araştırması sonucunda ortaya konulan rakamlar bunlardır.”

İsmet Koç, değişik kaynakları kullanarak yaptığı bir araştırma ile 1935-2003 arasındaki dil grupları analizinin sonucunda ortaya aşağıdaki tabloyu çıkarmıştır:

Anadil Grupları	1935 ¹	1965 ²	1990 ³	1992 ⁴	1993 ⁵	1998 ⁶	2003 ⁷
Türkler	89,2	90,1	-	85,8	82,7	83,2	82,5
Kürtler	9,2	7,6	12,4	12,6	13,0	13,2	14,4
Araplar	1,0	1,2	-	1,4	1,7	1,7	1,9
Diğer	0,6	1,1	-	0,4	2,6	0,9	1,1

- 1) 1935 Nüfus Sayımı.
- 2) 1965 Nüfus Sayımı.
- 3) Mutlu, 1995.
- 4) Özsoy, Koç ve Toros, 1992.
- 5) Koç ve Hancıoğlu, 1999.
- 6) TNSA-1998.
- 7) TNSA-2003.

Bu tablonun ortaya koyduğu sonuç şudur: Türkiye’de anadili Kürtçe olan nüfus yüzde yüze varan bir oranda artarak % 7.6’dan % 14.4’e çıkarken, anadili Türkçe olan nüfus ise % 90.1’den % 82.5’e düşerek % 7.6 oranında azalmıştır. Eğilimin bu süreçte devam etmesi durumunda uzun vadede Türkiye’de nüfus yapısının değişeceği görülmektedir. Ancak Kürtçe anadilli insanların da içinde olduğu sosyal değişim ve kentleşme süreci içinde bugün görülen yüksek seviyede doğum oranlarını muhafaza etmeleri çok mümkün görünmemektedir.

İsmet Koç’un anadil grupları arasındaki ilişkilerin niteliği ile ilgili ileri sürdükleri de ayrıca ilgi çekicidir:

“Bütünleşme de oldukça önemli, yani 2 grup arasında gördüğümüz gibi, demografik olarak bir farklılaşma var; ama ne kadar bütünleştikleri de önemlidir. Aslında belki 2003 araştırmasında şaşırtıcı gelebilecek bir sonuç şu: Türkçe anadil grubundaki bir kadınla Türkçe anadil grubundaki bir erkeğin evlenme olasılığı % 97’dir. Aynı şey Kürtçe anadil grubu için de geçerlidir; Kürtçe anadil grubundaki bir kadının yine Kürtçe anadil grubundaki bir erkekle evlenme olasılığı % 94’tür. Gördüğümüz gibi, aslında Türkçe ve Kürtçe anadil grupları, kendi içlerinde evlilik yapmak-

tadırlar. Yani kendi anadil grupları dışında evlilik yapma oranı, özellikle 93, 98 ve 2003 verilerini bu anlamda analiz ettiğimde, en azından son 10 yılda bir değişme göstermemiştir. Yani Kürtçe ve Türkçe anadil grupları, kendi dışından anadil gruplarıyla çok fazla evlenmemektedirler.

Özellikle Kürtçe anadil grubunda olanların Türkçe, Türkçe anadil grubunda olanların da Kürtçe anadil grubundan, özellikle bu veriler, kadın ve erkeğin eş seçimi konusunda titiz davrandıklarını göstermektedir. Tabii bu, yine bireysel bir tercih olarak da alınabilir, kültürel süreçlerin sonucu olarak ortaya çıkmış bir durum olarak da alınabilir. Ama Arapçaya baktığımızda örneğin, Arapça konuşan bir kadınla Arapça konuşan bir erkeğin evlenme olasılığının % 70 olduğunu görüyoruz, yani % 30'luk bir kesim, Arapça konuşan kesim de başka anadil gruplarıyla evlenmeye açıktır. Ancak bu açıklık, hem Türkçe, hem de Kürtçe anadil gruplarında yoktur.

Bu da Türkçe ve Kürtçe anadil gruplarında evlilik anlamında bir bütünleşme olgusunun henüz oturmadığını göstermektedir. Tabii bu özellikle 1950 yılı sonrasında Türkiye'de yaşanan yoğun iç göç hareketleri, özellikle de 80 yılından sonra iyice yoğunlaşan iç göç hareketlerine karşın, oldukça çarpıcı bir bulgudur. Bir demograf gözüyle baktığımızda, herkesin kendi anadil grubundan eş seçmesi, bu süreci de bir şekilde dışlayan, bu sürece çok uymayan bir yapı gösterdiğini burada vurgulamam lazım.

Bir başka bütünleşme ölçütü, dil konuşma olabilir. Acaba Türkçe anadil grubu dışında kalan anadil gruplarının Türkçe'yi ne kadar konuştukları da oldukça önemli olabilir. Bu anlamdaki sayısal değerlere baktığımızda, 'anadilim Kürtçe' diyen % 14.4'lük nüfusun bir bölümünün evde Türkçe konuştuğunu görüyoruz, oran % 14.4'ten oran % 8'e düşüyor. 'Evde hangi dili konuşuyorsunuz?' diye sorduğumuzda, % 14.4 değil artık, % 8'lik bir grubun evde Kürtçe'yi konuştuğunu söylediğini görüyoruz, yani % 14.4'ten % 8'e düşen bir oran olduğunu görüyoruz.

Aynı şekilde 'Peki, Kürtçe'nin dışında hangi dilleri konuşabiliyorsunuz?' diye sorduğumuzda da bu oranın 3.1'e düştüğünü görüyoruz. Dolayısıyla da 14.4'ten 3.1'e düşen bir olgu var karşımızda. Bu da şunu gösteriyor aslında: **Anadilinin Kürtçe olduğunu söyleyen nüfusun sadece % 22'si Türkçe'yi konuşmadığını söylemektedir.**

Geriyeye kalan % 78'lik nüfus grubunun Türkçe'yi konuşabildiğini görüyoruz. Ancak evde hangi dili konuştukları konusuna baktığımızda, **halen oldukça büyük bir nüfus grubunun, yaklaşık 5.7 milyonluk bir nüfus grubunun evde Kürtçe konuştuklarını beyan ettiklerini görüyoruz. Ama anadil olarak 10.2 milyonluk bir nüfusun evde konuşulan dil olarak 5.7 milyona, diğer konuştukları diller sorulduğunda da 2.2 milyona düştüğünü görüyoruz.**

Bu hesaplamalar şunu gösteriyor: Türkiye'de halen anadili Kürtçe olan 2.2 milyonluk bir nüfusun sadece Kürtçe konuşabildiğini ve Türkçe konuşmadığını bize gösteriyor. Bu da aslında Türkiye'de bu resmi dil tartışmalarında oldukça önemli bir bulgu olarak karşımıza çıkıyor. Yani 'Resmi dili ne kadar öğretebildik?' sorusuna belki de bir yanıt niteliği olması açısından önemli olduğunu düşünüyorum.

Türkçe konuşabilen Kürtçe nüfusu esas alarak demografik analizleri tekrar yaptığımızda, yani anadilden değil de bu kez Türkçe konuşabilen Kürtçe nüfus üzerinden analizler yaptığımızda, karşımıza şöyle sonuçlar çıkıyor: Gebeliği önleyici yöntem kullanma oranı; eğer bir kadın 'Anadilim Kürtçe' demişse, ama evde ya da dışarıda Türkçe konuşabiliyorsa, gebeliği önleyici yöntem kullanma oranının % 51'den % 67'ye yükseldiğini görüyoruz. Aynı şekilde 4.07'lik toplam doğurganlık hızının 2.4'e düştüğünü görüyoruz. Aynı şekilde bebek ölüm hızının binde 46'dan binde 34'e düştüğünü görüyoruz.

Buradan aslında çıkarılabilecek temele sonuçlardan bir tanesi, eğer biz anadili Kürtçe olan gruba evde Türkçe konuşmayı ya da Türkçe öğretmeyi, resmi dil olarak Türkçe öğretmeyi başa-

rabilirsek, o zaman doğurganlık seviyeleri, ölümlülük seviyeleri arasındaki farklılığın büyük ölçüde ortadan kalktığını görüyoruz. Bu da demografik bütünleşme açısından oldukça önemli bir nokta olarak karşımıza çıkıyor.

Bu çalışma (dan)... çıkarılabilecek 3 sonuç var: Bunlardan bir tanesi, Kürtçe ve Türkçe anadil grupları, farklı demografik süreçler yaşıyorlar, yani demografik geçiş sürecini farklı yaşıyorlar, bu birinci nokta. İkinci nokta, evlilikler yoluyla bütünleşme seviyesinin düşük olduğunu görüyoruz. Ama Türkçe'nin kullanımını anlamında baktığımızda, bütünleşme seviyesinin oldukça yüksek olduğunu görüyoruz; ama halen % 22'lik bir kesimin resmi dili konuşmadığını görüyoruz. Son olarak da geçiş grubunun, yani anadili Kürtçe olmasına karşın, Türkçe konuşabilen grupların, yani bir geçiş grubunun çok hızlı bir şekilde Türkiye nüfusuna entegre olduğunu ve bütünleştiğini görüyoruz.”⁷²

Bütün bunlardan ortaya çıkan sonuç, bazı Kürtçü çevrelerin bilinçli, bazı çevrelerin ise yeterince bilimsel araştırmaya dayanmayan “*Kürt nüfusu, Türk nüfusunu geçecek*” bilgileri gerçekçi değildir. Kürt kökenli nüfus büyük bir hızla artmakla birlikte **Koç'un ortaya koyduğu rakamların gösterdiği gibi** milli bütünleşme sosyolojik bir süreç olarak bütün olumsuz politik koşullara ve bilinçli karşı çalışmalara rağmen sürmektedir.

1990'lara kadar Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri sürekli göç vermiş, ancak GAP yatırımlarının etkisini göstermeye başlaması ile Güneydoğu Anadolu bölgesinden bölge dışına göç yavaşlarken, Doğu Anadolu bölgesinden bölge dışına göç devam etmektedir.

Bazı kaynaklar, Kürt ve Zaza nüfusundaki artış neticesinde Türk-Kürt nüfus dengesinin 2025 ya da en geç 2035 senesinde eşitleneceğini ileri sürmektedirler.⁷³ Keza Kürtçü ideolog

72) İsmet Koç, “Türkiye’de Türkçe ve Kürtçe Anadil Nüfuslarının Demografik Farklılaşma ve Bütünleşme Düzeyleri”, 21. Yüzyıl Kimlik Atölye Çalışması-Kimlik Sorunu, 28 Ocak 2006.

73) Gündüz Aktan, *Radikal* gazetesi, 29 Kasım 2005.

Mehrdad İzady, 2020 yılında Türk-Kürt nüfusunun eşitleneceğini ileri sürmüştür.⁷⁴ Ancak her iki görüşün zayıf yönü, Güneydoğu Anadolu'dan Batı Anadolu'ya ve Güneydoğu Anadolu kırsalından Güneydoğu Anadolu kentlerine yönelen nüfusun artışının bir süre sonra **yukarıda da altı çizildiği gibi** sosyolojik yasalara uyararak, hızını kaybettiğini göz önüne almamasıdır.

Bununla birlikte bölücü örgütün nüfus artışını stratejik bir silah olarak kullandığı göz önünde tutulmalıdır. Nüfus artışının doğal sürecin dışına taşarak etnik bir silah olarak kullanılması hususu örgüt etkisine girmiş vatandaşlar arasında konuşulmanın ötesinde basına dahi açıklanan bir olgu haline gelmiştir. *The Economist* dergisine açıklama yapan Diyarbakır ili Sarıdal köyü muhtarı iki eşli 13 çocuklu **Abdülkadir Sümer** “*Görevim, Kürt nüfusunu artırmaktır*” demiştir.⁷⁵

Sadece Türkiye değil, Bütün Ortadoğu Kürtleri ve Zazalar, Kazaklar, Kırgızlar, Türkmenler gibi Türklüğünün ayrılmaz bir parçasıdır. Ancak, bu son tespit Türkiye'nin karşı karşıya olduğu sorunu ortadan kaldırmamaktadır. Çünkü sayısı hiç de küçümsemeyecek miktarda Kürt Türkü ve Zaza Türkü kendisini Türk hissetmemekte, çok küçük bir kısmı ise Türkten ve **Türk ile ilgili olan her şeyden** nefret etmektedir. Bu bizi sorunun niteliğini doğru tespit etme görevi ile karşı karşıya bırakmaktadır.⁷⁶

74) M. Akyol, *a.g.e.*, s.171-172.

75) *The Economist*, 14-21 Mart 2006.

76) Bu noktada altı özellikle çizilmesi gereken husus, Zazaların büyük bir çoğunluğunun Türk toplumu ile çok büyük ölçüde bütünleştikleri ve asimilasyonist Kürtçülüğe karşı tepki içinde olduklarıdır.

VI.

ETNİK SORUN

Bir ülkede değişik etnik grupların varlığı beraberinde zorunlu olarak etnik sorun veya çatışmayı getirmez. Etnik bir çatışmanın varlığını ileri sürebilmek için dil, din, kültür, tarih açısından farklı iki etnik veya daha fazla grubun olması yeterli değildir. En az iki etnik gruptan birinin diğerine karşı olumsuz ayrımcılık yapması etnik çatışmanın temelini hazırlar.

189 devletten ancak 20'sinin etnik açıdan türdeş oldukları, yani azınlıkların % 5'in altında olduğu göz önünde tutulur ise, değişik etnik yapıların biraradaki varlığının etnik sorunu kendiliğinden doğurmadığı anlaşılacaktır. Aksi halde dünya bir etnik savaş alanı olurdu.

Etnik sorun var denilince olmuyor. Bunun bazı ölçütleri var. Ayrımcılık olmadan etnik sorun olmaz.⁷⁷ Bir grubun başlı başına bir veya daha fazla özelliğe sahip olması, ona karşı ayrımcılık yapıldığı anlamına gelmez. Ayrımcılık, *“Bireyin kendine özgü bilgi ve yetenek kapasiteleri dışlanarak, toplumsal ilişkilerde kategorik olarak sadece farklı olması ele alınarak maruz kaldığı hak-sızlıklardır.”*

Etnik çatışmanın olması için her şeyden önce ekonomik, sosyal, politik ve kültürel kaynakların değişik etnik gruplar arasında bilinçli politikalar neticesinde ve öyle kalması hedeflenerek eşitsiz dağılımı gerekmektedir. Kaynakları kontrolünde tutan

77) Kayhan Mutlu, "Sosyolojide Etnik Sorun Tanımı", *Avrasya Dosyası*, İlkbahar 1994, Cilt 1, Sayı 1, s.147-151.

etnik grubun diğer etnik gruba karşı ayrımcılık uygulaması etnik sorunun ortaya çıkmasının temel nedenidir.

Bu tür bir ayrımcılık kendisini değişik şekillerde dışa vurur. Sosyolojik açıdan etnik ayrımcılık için dört temel kriter vardır. Bunlar;

- a) eğitimde ayrımcılık,
- b) iş alanlarında ayrımcılık,
- c) yerleşim alanlarında ayrımcılık,
- d) bölgesel ayrımcılıktır.

Bunların en önemlileri, işte, okulda ve yerleşimde azınlıkta olan etnik gruba karşı ayrımcılık yapılması. Eğer son seksen sene içinde herhangi bir Kürt Türkü sadece Kürt olduğu için yetenekleri elverdiği halde bir işe alınmadı veya Kürt olduğu için kariyerinde yükselemiyor ise etnik sorun var demektir. Buna **“iş alanında etnik ayrımcılık”** denir.

Eğer bir insan sadece Kürt Türkü veya bir başka şey olduğu için bir eğitim kurumuna alınmıyor ise bu bir etnik ayrımcılıktır ve buna **“eğitim alanında etnik ayrımcılık”** denir. Ve bir insan sadece etnik kökeninden dolayı kentin belirli bölgelerinde bir konut kiralayamıyor veya satın alamıyor veya böyle bir çevreye taşındığında o çevrede ev fiyatları düşüyor, kiralar azalıyor ise **“yerleşim alanında etnik ayrımcılık”** söz konusudur.

Bir ülkede, **“iş alanında etnik ayrımcılık”**, **“eğitim alanında etnik ayrımcılık”**, **“yerleşim alanında etnik ayrımcılık”** yok ise o ülkede sosyolojik olarak etnik sorun yoktur.⁷⁸ Bütün bunlara ekleyebileceğimiz çok önemli bir husus da etnik sorunun yaşandığı ülkelerde devlet güçleri tarafından terör örgütüne destek oldukları için köylerinden çıkarılan insanların Batı illerine gittiklerinde ne yerleşim, ne iş, ne eğitim alanlarında dışlanmadıklarıdır. Güneydoğudan Batıya gidenler de gitmeye çekinmemişlerdir. Etnik sorun olan coğrafyada bu tür ilişkiler söz konusu değildir.

78) a.g.m., s.150.

Ancak bu üç temel sosyolojik yaklaşımın yanında etnik sorunun varlığı için bir neden de belirli bir etnik grubun elinde tuttuğu merkezi otorite tarafından bazı bölgelere yönelik olarak uygulanan ve azınlıktaki etnik grubu oluşturan bu bölge halkını ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi yönden ayrımcılığa/diskriminasyona tâbi tutan bölgesel politikaların varlığının kanıtlanmasıdır.

Hem yukarıda sayılan eğitim, iş ve yerleşim alanlarında ayrımcılık söz konusu değil ise hem de belirli bir bölgenin bilinçli ve sistemli olarak geri bırakılma politikası mevcut değil ise etnik sorunun/çatışmanın ne olduğunu açıklamak zorlaşacaktır. Etnik sorun/çatışmanın yaşandığı ülkelerde mabetler, mezarlıklar ayrılır, iş ortaklıkları yapılmaz, evlilikler tesadüfi ve nadirdir.⁷⁹

Konuya Türkiye gerçeği açısından bakıldığında, Güneydoğu Anadolu bölgesinin ticaret yollarından, limanlardan uzak oluşu, coğrafyanın bu bölgenin dünya pazarına eklemelenmesini engellemesi, bölgenin bürokratik ihmal edilişi ile birleşince, Güneydoğu Anadolu bölgesinin geri kalmış olduğu gerçeği inkâr edilemez bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Yıllardan bu yana süren ekonomik geri kalmışlık bölgeye yönelik bir ırkçı, etnik ayırım/diskriminasyoncu politikanın sonucu olmamakla birlikte, bu durum bölgedeki ekonomik geri kalmışlık gerçeğini değiştirmemektedir. Bölgedeki işsizlik ve geri kalmışlığı aşmak için girişilen yatırımlar başta GAP olmak üzere bölgenin geleceğini kurtaracaktır; ancak bugüne kadar geri kalmışlık bölge gerçeğine hâkim olmuştur.

Nitekim bölgedeki sorunlar ile ilgili olarak 1920 ile 1940 senesi arasında devlet yetkilileri tarafından hükümete verilen raporlar ile 1989-1995 seneleri arasında çeşitli siyasal partilerimiz ve kuruluşlarımız tarafından hazırlanan raporlardaki tespitler arasındaki genel benzerlik, Güneydoğu Anadolu bölgesinin ciddi sorunlarının geçen yıllar içinde çözülmediğinin en açık belgesidir.

Güneydoğu Anadolu bölgesine yapılan bürokratik atamaların genellikle ceza niteliği taşıyan atamalar olarak kabul edilme-

79) Mustafa Erkal, *Küreselleşme*, s.159.

si, bu bölgede yaşayan insanlarımızın bütün yaşamları boyunca cezalandırılmalarının devlet tarafından zımnen kabulü anlamına gelmektedir.

Güneydoğu Anadolu bölgesinde 1984 yılında başlayan PKK terörü ve sıkıyönetim sonrasında teröre karşı kurulan Olağanüstü Hal bölge için normal bir durum niteliği kazanmıştır. Terör ve terörle mücadelenin getirdiği ağır mücadele şartlarından doğrudan etkilenen bölge insanı olmaktadır.

Olağanüstü Hal koşulları dünyanın neresinde uygulanırsa uygulansın, doğasında, amacı yurttaşlarının en temel hakları olan can ve mal güvenliğini sağlamak olsa bile insan haklarını kısıtlayıcı bir nitelik taşımaktadır.

Türkiye’de bu dört tür ayrımcılığın hiçbirisinden bahsetmek mümkün değildir. “Siyasal çözüm” gibi kavramlar çerçevesinde geliştirilecek çözümler, olmayan hayali sorunların çözümü olacağından çözüm değil ancak karışıklık yaratabilirler. Çünkü, Anadolu etnik sorun yaşamamış bir coğrafyadır.

Etnik sorunun olduğu ve etnik bir iç savaşın yaşandığı Yugoslavya’da Hırvatlar Hırvatların, Sırp Sırp Sırp yanına kaçarken, Güneydoğu Anadolu’da PKK’ya destek veren ve güvenlik güçleri tarafından köylerinden çıkarılan köylüler K. Irak’a değil Batı Anadolu’ya gitmişlerdir. Çünkü kötü karşılanmamışlar, herhangi bir etnik dışlanma yaşanmamıştır.⁸⁰

Etnik çatışmanın yaşandığı bölge/ülkelerde ırkçı eğilimler güçlüdür. Etnik bir savaşın yaşandığı eski Yugoslavya’da ırkçılık insanlık adına utanç verici eylemlere imza atmıştır. Oysa, PKK’nın yönetici kadrolarının kin ve nefret temelli bir Kürt milliyetçiliği inşa çabası, kaydettiği bütün ilerlemeye rağmen, geniş katmanlarda Anadolu’ya yabancı bir düşünce olan ırkçılığı ne Kürt-karşıtlığı ne de Türk-karşıtlığı zemininde ciddi anlamda başarı sağlayamamıştır.

Olayların zirveye çıktığı 1990’ların ortalarında Kürtler arasında yapılan bir araştırmada deneklerin ancak % 5.3’ü eş se-

80) 11 Eylül sonrasında ABD’de Müslümanlara karşı geliştirilen tepkiler göz önüne alındığında Anadolu’daki sağlıklı zeminin niteliği daha iyi anlaşılacaktır.

çerken “Kürt etnik kökene” göre seçeceklerini belirtmişlerdir.⁸¹ Batıya göç eden Zaza ve Kürtler arasında yapılan bir ankette, ankete katılanların ancak % 14.9’u “*Hiç memnun değilim, sanki bize düşman gibi davranıyorlar. Bu işin sonunu hiç iyi görmüyorum*” derken, % 75’i aşan bir bölümü olumlu görüşler beyan etmişlerdir.⁸²

Yukarıda saydığımız temel ölçütler gerçekleşmeden etnik sorun olmaz. Hiç kimse Kürt Türkü veya Zaza Türkü olduğu için ayrımcılığa maruz kalmamıştır. Bu anlamda Türkiye’de etnik bir sorun olarak “**Kürt sorunu**” bütün entelektüel çabalara rağmen üretilenmemiştir.⁸³

Bazıları şunu ileri sürebilir: “*Evet, bu alanlarda bir ayrımcılık yoktur ama Kürt Türkleri Kürtçe, Zaza Türkleri Zazaca eğitim almamışlardır, Kürtçe ve Zazaca radyo/televizyon kuramamışlardır. Bu bir tür olumsuz ayrımcılık değil midir?*” Hayır değildir. Çünkü devletler öncelikle kamu güvenliğini ve huzurunu sağlamakla görevlidirler. Türkiye’de İstiklal Harbi sonrasında kamu güvenliği ve huzurunun sağlanması milli devlet modeli içinde kültürel ve pazar anlamında bütünleşmiş bir toplumsal yapının ortaya çıkarılmasını gerektirmiştir. Üstelik bu Anadolu’da son bin seneden bu yana hâkim olan uygulamanın da devamı niteliğini taşımaktaydı.

Yani bu model oluşturulurken Anadolu’nun 1000 senelik hâkim kültürü esas alınarak geliştirilmiştir. Yerel/bölgesel kültür unsurunun bütünleşmeyi engelleyici şekilde gelişmesine izin verilmemiştir. Bu politik duruş, milli devlet yapılanması içinde olan bütün imparatorluk bakiyesi etnik yapılar için geçerlidir. Bahse konu etnik yapılar son bin sene içinde Anadolu’da hâkim kültür olan Türk kültürü ile çok büyük ölçüde olumlu bir etkileşim ve birleşim içinde olmuşlardır.

81) Ümit Özdağ, “Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu’dan Batı’ya Göç Edenlerde Kültürel Yapı ve Kültürel Kimlik Sorunu”, Ankara 1995.

82) Ü. Özdağ, *a.g.k.*

83) Türkiye’de etnik bir sorunun olduğunu ileri süren görüş için bkz. Şengül Kılıç, “Biz ve Onlar”, *Türkiyede Etnik Ayrımcılık*, Metis Yayınları, İstanbul, 1992.

VII.

TÜRKİYE'DE SORUNUN NİTELİĞİ

Bugüne değin, soruna üç değişik ad verilmiştir: **Bölücü Terör sorunu**, **Güneydoğu Anadolu sorunu**, ve **“Kürt” sorunu**.⁸⁴ Bu adlandırılmalar nitelendirmeyi yapanların politik konumları ile yakından ilintili olmak ile birlikte, tarihsel bakış açısı ile bakıldığında, belirli zaman dilimlerinde bu nitelendirmelerin her birisinin etkinlik kazandığı görülmektedir.

Diğer bir ifade ile, 1984-1987 arasında karşımızda bir terör sorunu varken, 1987-1989 arasında bir Güneydoğu sorunu, terör sorunun yanında belirginleşmeye başlamıştır. 1990'dan itibaren ise terör ve “Kürt” sorunları iç içe geçmiştir.

Örgüt silahlı mücadeleyi bir sosyal mühendislik aracı olarak kullanmış, bu süreç içinde, çok büyük bir çoğunluğu Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sadık bir vatandaşı olma vasfına sahip, Türk milli bütünlüğü içinde yer alan Güneydoğu Anadolu bölgesi halkının küçümsenmeyecek bir bölümünü, Türkiye Cumhuriyeti'ni oluşturan Türk halkından kaderini ayırma ve ayrı bir millet olma bilincini aşılama yolunda küçümsenmeyecek bir mesafe kaydetmiştir.

Yine de bölgede yapılan araştırmada HADEP taraftarlarının yarısını aşan bir kesiminde vurgu Kürt kimliğine yapılmaktadır. Et-

84) Güneydoğu Sorunu ve Kürt Sorunu kavramlarının irdelenmesi konusunda çok faydalı bir eleştirel inceleme için bkz. Ufuk Söylemez ve Melih Yürüşen, *Türkiye Maskeli Değişimin Tuzağında*, Orion Yayınları, Ankara, 2006, s.43-63.

nik farklılığı temel alan bu bakış, bölgenin geri kalmışlığını ve Kürtçe televizyon/eğitim taleplerini dile getirmekte kullanılmaktadır.

Etnik farklılığı esas alan bu dünya görüşü bölge halkının kültürel olarak Türkiye’de yaşayan diğer insanlardan ayrı bir toplum olduğu ve siyasal olarak Türkiye Cumhuriyeti’nden ayrı bir siyasal örgütlenme, bir Kürt devleti oluşturmak gerektiği şeklinde bir bilinç ortaya çıkarmamaktadır. Bu durum gereken önlemler alındığı takdirde PKK’nın sosyal mühendislik ile ürettiği ayrı/ayrılıkçı Kürt bilincinin geriletilebileceğine dair güçlü ipuçları vermektedir.

PKK’nın sosyal mühendisliği sürecinde halk devletten koparılırken şiddetin yeni bir formu olarak **“siyasal şiddet”** bağlamında örgütlenmiştir. Bu örgütlenmeye PKK literatüründe **“Cephe”** adı verilmektedir. Cephe örgütlenmesi bölge halkını başlangıçta kamu gücüne karşı itaatsizliğe sevk ederek **“suç ortağı”** yapmış, ardından da bölgenin ekonomik ve sosyal düzeninin bozulmasına neden olmuştur.

Devletin yanında olmayı **“muhbir, işbirlikçi, hain”** konumuna sokan terör örgütü, önceleri şiddet kullanarak sağladığı ancak varılan aşamada oluşturduğu yapısal şiddet ile psikolojik baskı üreterek, halkın bir kısmını denetimi altına almayı başarmıştır. Bu düşünceden uzun vadede beklenen ise devleti bölgede çıplak askeri güç olarak yalnız başına bırakmak ve halktan yalıtılmaktır. Hatta örgüt Geçici Köy Korucuları (GKK) için **“sözde genel af”** ilan etmiştir. Bu uygulama ile örgüt orta ve uzun vadede GKK’ları da devlet güçlerinden uzaklaştırmayı hedeflemektedir.

Dağlarda süren çatışma süreci de devletle bölge halkı arasında yabancılaşma sürecini devletin konunun önemini anlamaması ve gereken önlemleri almaması sonucunda hızlandırmıştır. Örgüt, bu zemini, ayrı millet bilincini güçlendirmek için kullanmıştır.

Terör sürecinde halk, devletle terör örgütü arasında bilinçli bir şekilde bırakılarak, zaman içinde devletin terörle mücadelenin gereği olarak algıladığı ve daha akıllıca düzenlenmesi mümkün olduğu halde düzenlenmeyen, büyük bir bölümü günlük yaşamla ilgili baskıcı politikalar neticesinde devlet ile halkın

arasının açılması sağlanmıştır. Terör bölgesinde yaşayan halkın bir kısmında 1978'den 2003'e kadar uzanan sürede PKK'nın ideolojik bir söylemle "seçilmiş travma" psikolojisine dönüştürebileceği bir zemin oluşturulmuştur.

Seçilmiş travma ile kastedilen büyük bir grubun diğer bir grup tarafından kendisini çaresiz ve mağdur edilmiş hissetmesine neden olay/olaylar dizisi kastedilmektedir.⁸⁵ Bir olay/olaylar bütünü travma haline gelip, seçilmiş travma haline geldiğinde tarihsel olarak gerçek olup olmadığı önemini yitirir.

Seçilmiş travmanın temelinde "mağduriyet psikolojisi" vardır. PKK tarafından beslenen "mağduriyet psikolojisi"nin özünde bölge insanına, bölgedeki bütün olumsuzlukların temelinde yani bölgenin geri kalmışlığın, bölgede yaşanan çatışmaların ve akla gelebilecek her türlü olumsuzluğun temelinde "bizim Kürt olmamız yatıyor" düşüncesi yatmaktadır. Bu mağduriyet psikolojisi etrafında PKK, Türkten nefret eden, başına gelen her kötü şeyin sorumlusu olarak Türkü gören bir ırkçı Kürt kimliği oluşturmaya çalışmaktadır.⁸⁶

Ece Kuram bu kimlik yapılanmasını "Kürtlerin kendi kendilerini, kilitleri zinhar açılmayan ve açılmamaya, çözülmemeye yemin etmiş acı üzerine kurulu bir milliyetçi kimlikle sınırlamalarından söz ediyorum. Üstelik bunun dışında, başka bir dille konuşan Kürtlerin de bu **Derin Kürtler** tarafından asimile olmuş ilan edilmesinden söz ediyorum" şeklinde izah etmektedir.⁸⁷

Mustafa Akyol da şöyle demektedir:

"Kürtçü kaynaklarda sıkça işlenen bir tema vardır. Kürtler üstün ırk ya da üstün ulusturlar ama korkunç mağduriyetlere,

85) Vamık Volkan, a.g.e.

86) Murat Belge bu mağduriyet psikolojisini yakalamış görünmektedir. Belge şöyle diyor: "Kimi zaman da kendini haksızlığa uğramış gören azınlığın ideolojisi yatıyor sorunun temelinde. Ve belirli durumlarda –bunun bir çok somut örneği var– haksızlığa uğradığımı iddia eden azınlığın ya da onun adına hareket edenlerin ideolojisi, 'egemen çoğunluğun' ideolojisinden daha dar, daha baskıcı, kısacası daha 'anti-demokratik' olabiliyor." Murat Belge, "Etnik Sorun ve Demokrasi", *Radikal* gazetesi, 20 Ağustos 2005.

87) Ece Temelkuran, "Derin Kürt Meselesi", *Milliyet* gazetesi, 30 Kasım 2005.

*'geri bırakılmalara' uğramışlardır ve bugün kendilerine kötülük yapmış düşmanlarına karşı 'kurtuluş' mücadelesi vermektedirler, her yaptıkları doğru, her talepleri haklıdır.'*⁸⁸

Bu psikoloji üzerine oturan azınlık ırkçılığı zemini halkı istismara devam etmektedir. Halk ve Özgürlükler Partisi'nin kurul-tayında asılı olan *"Kongremiz ezilen ve baskı altında kalan halkı-mızın kurtuluşuna ve mutluluğuna, zalimlerin, gaddarların, kan dökücülerin elinden kurtuluşuna vesile olsun"* pankartı, kin ve nefret zeminli, anti-Türk, ırkçı Kürt milliyetçiliğinin ifadesidir.⁸⁹

"Mağduriyet psikolojisinin" sadece Güneydoğu Anadolu'da Kürtlere karşı kullanılmadığını, son dönemde gittikçe artan ölçüde bu tuzağa düşmeye hazır olan "aydınlara" karşı da kullanıldığı görülmektedir. Zaten Türk Devleti'ni her konuda potansiyel suçlu gören bir zihniyetin sahibi olan insanların böyle bir yaklaşıma çok direnmeyecekleri ortadadır. Oysa her aydının görevi bu **"sahte mağduriyet"** psikolojisi ile mücadele etmektir.

Mağduriyet psikolojisinin önemli bir işlevi de PKK için **"mazuriyet psikolojisine"** daha farklı bir ifade ile PKK'yı mazur göstermeye el vermesidir. *"Evet, PKK terör eylemleri yapmaktadır ama bunun nedeni Kürtlerin Türkler tarafından Kürt oldukları için ezilmesidir"* söylemi açık kapalı Kürtçü siyasetçiler tarafından yıllardan bu yana kullanılmıştır.

Ulaşılan aşamada mazuriyet, Kuzey Irak Kürtlerinin Amerikan-İngiliz-İsrail işbirlikçiliği süreci için kullanılmaktadır. İngiliz Lawrenslerle işbirliği yapanlar gibi şimdi de Amerikalı Lawrenslerle işbirliği yapanlar aslında **"büyük ve derin bir suçluluk kompleksi"** içindedirler. **"Ajan konumlarını"** haklı göstermek için mağduriyetten mazuriyete uzanan süreci kullanmaktadırlar.

Türklükten ayrı bir "Kürt milli bilincini" inşa etme çabası içinde olan PKK, arkasındaki ve yanındaki odaklar için tarihsel

88) M. Akyol, *a.g.e.*, s.175. Mustafa Akyol, Kürtçülükteki mağduriyet yaklaşımının Hitler'in ileri sürdüğü Yahudi komplosu tezinden esinlendiğini Kürtçü ideolog Mehrdad İzady'nin belirttiğini kaydetmektedir.

89) *Hürriyet*, 1 Haziran 2004.

gerçeğin ne olduğu değil, Güneydoğu Anadolu'da 1984 senesinde mevcut durumun Kürt milli bilincin kurulmasında nasıl kullanılacağı hususu önemli olmuştur.

Bir Kürt ulusu inşa etme projesi çerçevesinde tarihsel, sosyolojik, folklorik unsurlar örgüt ve Kürt milliyetçisi ideologlar tarafından çarpıtılarak belirli bir aşamaya ulaştırılmıştır. Bu konuda yapılan bazı saha araştırmaları da bu tespiti desteklemektedir. Örneğin 1998'de kimliğini Kürt olarak tarif edenlerin oranı % 6.3 iken bu oran 2002'de % 11.3'e çıkmıştır. Gençler arasında bu oranın daha da yüksek olduğu görülmektedir.⁹⁰ Gereken önlemlerin alınmaması durumunda bu sürecin Türkiye'nin aleyhine devam etmesi kaçınılmazdır.

Kürt milli kimliğinin kültürel zeminde Türk kimliğinden ayrı bir kültürel kimlik olarak inşa edilmesi, Kürtlerin ve Zazaların Türkiye'den ayrılarak bağımsız devlet kurmalarından sonra ancak **F. Braudel**'in "Uzun süreç" dediği 100-120 yıl içinde gerçekleşebilecek bir dönüşümdür ki bu, üç nesil anlamına gelmektedir.

Kültürel bir bölünmenin zorluklarının farkında olan PKK ve arkasındaki unsurlar, bölünmenin zemini olarak "hukuki/siyasi kimlik" zeminini tercih etmişlerdir. Hukuki-siyasi kimlik zemininde gerçekleşecek bölünmenin daha sonra kültürel alandan da ilerletilmesi daha kolay olacaktır.

Kültürel kimlik zemininde ayrılması mümkün olmayanı, hukuki ve siyasi kimlik zemininde ayırmak ciddiye alınması gereken bir çabadır. Bu noktada kolayca telafuz edilen "kimlik", "alt" ve "üst" kimlik, "kimliği tanımalıyız" kavram ve yaklaşımlarının ele alınması gerekmektedir.

90) Prof.Dr. Burhan Şenatalar tarafından 2002 tarihinde yapılan TÜSES Araştırması.

VIII.

KİMLİK-ALT VE ÜST

Kimlik kavramı sosyal bilimlerin en tartışmalı alanlarından birisidir. Kimlik tartışmalarının özünü Kürt kimliğinin tanınması talebi oluşturuyor. Bu talep sadece PKK ve diğer bölücü unsurlar tarafından gündeme getirilmiyor. İyi niyetle meseleyi bir kültürel ve insan hakları sorunu olarak gören/görmekte ısrar eden birçok siyasetçi, aydın, gazeteci de teröre son vermek için gereken bu ise *“Kürt kimliğini tanıyalım”* diyorlar.

Oysa bu talebi basit bir şekilde ifade edenler, cümlenin ne anlama geldiğini bilmeden ifade ediyorlar. Bir insanın birçok kimliği vardır. Bunlardan bazıları devlet tarafından temel olarak tanınan, bazıları devlet tarafından sadece bazı süreçlerle ilgili olarak tanınan, bazıları ise devlet tarafından değil sadece toplum tarafından tanınan kimliklerdir. Örneğin, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bu devletin yurttaşı olarak doğan her çocuk daha doğar doğmaz, nüfus cüzdanı verilerek, “Türk” ve “kız” veya “erkek” olarak tanımlanır.

Burada tanımlanan “Türk kimliği” milli nitelikli siyasi bir kimliktir. *“Türk kimliği, siyasi kimlik olmanın ötesinde kültürel ve toplumsal bir aidiyet anlamına da gelmektedir.”*⁹¹ Bu, hâkim kültürün bir parçası olmak anlamına da gelmektedir. **Vatandaşlık kimliği**, ırki ve etnik bir nitelik taşımaz. Bu kimlik tanımlaması devlete birçok yükümlülük yükler. Devlet bu kimliği verdiği yurttaşına karşı sadece kendi sınırları içinde değil, dün-

91) Ataol Behramoğlu, “Türkiye Türklüğünü Parçalamak”, *Cumhuriyet*, 15 Nisan 2006.

yanın her yerinde birçok vazifeyi yerine getirmekle yükümlüdür. Bu siyasi kimliği üstlenen kişinin de devlete karşı birçok görev ve sorumluluğu vardır.

“Kız” ve “erkek” kimlikleri ise cinsel kimliklerin kayda geçmesinden ibarettir. Bu geçiş sırasında çocuklara aynı zamanda ilk nüfus cüzdanları ile birlikte hangi aileye mensup olduklarına dair bir belge verilmiş olur (**ailevi kimlik**). Ailevi kimlik toplumsal olduğu gibi hukuki bir kimliktir. Bu kimlikler esasında gelecekte çocuk bazı görev ve haklara sahip olacaktır.

Oysa bu çocuğa daha doğar doğmaz bazı toplumsal kimlikler de yüklenmiştir. Her çocuk Müslüman doğar. Yahudi, Hıristiyan, Budist bir toplumda doğmasına paralel olarak çocuğun dini kimliği şekillenir (**dini kimlik**). Ailesinin Sünni veya Alevi olmasına göre toplum tarafından çocuktan habersiz olarak bu kimlikler verilir (**mezhep kimliği**). Devlet, mezhepsel bu kimlikleri tanımaz. Devlet çocuğun doğum yerini örneğin “Yozgat” diye tanır ama bunu bir “Yozgatlılık” şeklinde kimlik olarak kabul etmez (**coğrafi kimlik**).

Devlet ve toplum zaman içerisinde bireye başka kimlikler de yükleyecektir. Bunların bir kısmı devlet tarafından tanınan ancak süreli kimlik niteliği taşırlar. Örneğin öğrencilik böyle bir kimliktir. Bir kısmı ise örneğin “Fenerbahçe taraftarı” olmak gibi sosyal bir kimliktir. Annelik ve babalık bir yandan toplumsal bir kimliktir; ancak devlet tarafından tanınan ve hak ve yükümlülükler doğuran ve bu anlamda hukuki niteliği olan kimliklerdir.

Bunların dışında **aşiret kimliği, tarikat kimliği, cemaat kimliği, köy kimliği, mahalle kimliği, bölgesel kimlik** veya **etnik kimlik** gibi toplumsal olmakla birlikte **hukuki ve siyasi anlamda devlet tarafından tanınmayan kimlikler** vardır. Bunları hukuki anlamda tanımak modern üniter devlet yapısı içinde mümkün değildir. Örneğin bir aşireti hukuken tanımanın beraberinde getireceği sonuçlar arasında aşiret reisinin aşiret geleneğinden gelen bütün “haklarını” kabul etmek vardır ki, bu da aşiret üyesi olan diğer yurttaşların yurttaşlıktan doğan haklarının ihlali anlamına gelecektir.

Sosyolojik açıdan bir Kürt kimliği tespiti de başlı başına zor bir iştir. Kültür kalıpları açısından incelendiğinde Türk veya hâkim kültür kalıplarının ne kadar dışında bir Kürtlük vardır ki, Türk kimliğine karşı veya onun tamamen dışında bir Kürt kimliğinden bahsedilebilsin.⁹²

“*Kürt kimliğini tanıyalım*” diyerek, bir kültürel haklar veya insan hakları meselesinden bahsedenler, Kürt kimliğini “**nasıl**” yani “**hangi hukuksal çerçeve içinde**” tanımanın gerektiğinden hiç bahsetmemektedirler. Çünkü “**Kürt kimliğini**” tanımak ile bahsedilen artık bireysel haklar alanı değil, “**grup hakları**” alanıdır.

Grup hakkının hak ve yükümlülükler doğuran belirli bir hukuksal zemin üzerine oturtulması gerekmektedir. Diğer bir ifade ile Kürt asıllı Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarının siyasal bir kimlik olarak Kürt kimliğine sahip olmaları, bölgesel özerklik veya federasyon olmadan mümkün değildir.

“*Kürt kimliğini tanıyarak bu sorunu hallederiz*” diyenlerin bir süre önce “*Kopenhag Kriterlerini kabul edersek Kürt meselesi çözülür*” dediklerini unutmak mümkün değil. Kopenhag Kriterleri kabul edilmiş olmasına rağmen hiçbir şeyin halledilmediği görülüyor. Abdülmelik Fırat, “*Kürt sorunu bir demokrasi ve insan hakları sorunsalı değil. Siyasal temsil ve siyasal otoriteyi paylaşma sorunudur*” diyerek, AB liderlerine 29 Kasım 2004’te bir mektup yazmıştır ve meselenin ne olduğunu kendisi açısından ortaya koymuştur.⁹³

Öcalan ve **Fırat**’ın istediği, İstiklal Harbi’nin sonuçlarının ortadan kaldırılarak, Misak-ı Milli sınırları içinde Türk milletinin emperyalizme karşı mücadele ederek ortaya çıkardığı sonucu yok etmektir. Bunu görmeden “*Kürt kimliğini kabul edelim ve mesele çözülsün*” demek hayal dünyasında yaşamaktır.

92) Mustafa Erkal, *Etnik Tuzak*, Turan Kültür Vakfı, 2. baskı, 1993, s.89.

93) A. Fırat, 4 Eylül 2005’te Ankara’da bir toplantıda şöyle demektedir: “*Bu bayrak hepimizin değil... Kürtler işgal edilmiş bir halktır, kendi toprağını istiyor. Kürtler kendi kaderlerini tayin etmeli, güneydoğuda bağımsız bir devlet kurulmalı.*” *Milliyet*, 5-6 Ekim 2005’ten nakleden M. Akyol, a.g.e., s.240.

Ayrıca üzerinde çok durulmayan bir nokta da Kürt Türklerinin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı değil de bununla beraber/bunun ötesinde “**Kürt olarak**” tanınmaları ve örgütlenmeleri durumunda, Türklerin de kendilerini Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı olmaktan önce, Türk olarak algılamaları ve “**Türk olarak**” siyasete girmeleri sonucunu doğuracaktır. Bu ise toplumun fiili bölünmesi anlamına gelecektir.

PKK, son yirmi yıl içinde politize edilmiş bir Kürt kimliği oluşturmakla birlikte, hâkim kültürün ürünü olan toplumsal milli kimliği tahrip edememiştir. Türkten ayrı bir Kürt sosyal kimliği oluşturulamamıştır. **Doç.Dr. Erol Göka**’nın bu konudaki bir gözlemi çok öğreticidir. **Göka**, bu gözlemini, **Öcalan**’ın yakalanmasından hemen sonra Brüksel’de katıldığı bir psikiyatri kongresinde yapmıştır. Bir ara çay-kahve servisinin yapıldığı salona çıkan ve kahve içen **Göka**, şu olayı izliyor. O sırada iki kişi hem salonu temizliyor hem kendi aralarında hararetle tartışıyorlar.

Göka, tartışanlardan birisinin PKK’lı diğeri bir başka Kürtçü fraksiyona mensup olduğunu anlıyor. PKK’lı **Öcalan**’ı savunurken diğeri, **Öcalan**’ın Türk Devleti’ne teslim olduğunu söyleyerek sert bir şekilde eleştiriyor. Sonra, Kürtçü fraksiyon mensubu salonu terk ediyor. İşte o anda PKK’lı, **Erol Göka** ile göz göze geliyor. Göğsünde Türkiye’den geldiğini belirten Türk bayrağını görünce âni ve doğal bir tepki ile gülererek geliyor, “*Hocam, bir şeyler yemek istersen pasta getirebilirim*” diyor samimi bir gülümseme ile.

Bu tepkinin nedeni, PKK’lının Kürtlüğünün etnik, kültürel ve sosyolojik bir zeminde değil, politik zeminde olmasıdır. Türkiye’de sosyolojik olarak, tek kültür etrafında örgütlenmiş tek millet yaşamaktadır.⁹⁴ **Öcalan**’ı savunan PKK’lının tercihi bile etnik zeminde değil, politik zeminde konulmuş bir tercihtir.

94) Eski Batman Barosu Başkanı Avukat Sabih Ataç, “*Burada Kürtler iki kimliktedir; etnik anlamda Kürt ama kültürel anlamda Türk durumdadırlar*” demektedir. Bu, üzerinde ciddiyetle durulması gereken bir ifadedir (M. Akyol, a.g.e., s.289).

Türkiye'deki kimlik tartışması bağlamındaki gelişmeleri açıklamak için kullanılan kavramların başında **alt kimlik-üst kimlik** ve **alt kültür-üst kültür** kavramları geliyor. İlk bakışta akla yatkın gelen bu kavramlar aslında Türkiye'nin sosyal dokusundan değil, post-kolonyalist (sömürge sonrası) toplumların, yani eski sömürgelerinden göçmen alan toplumların incelenmesinden ortaya çıkarılmış analiz çerçevesidir.⁹⁵

Bundan dolayı Türkiye incelemesinde bu kavramların kullanılması durumunda kavramların yeniden tanımlanarak kullanılması gerekmektedir. Fransa, İngiltere ve Hollanda gibi post-kolonyalist toplumlarda üst kültürle eski sömürge ahaliilerinin mensuplarının bu ülkelere yerleşmelerinden sonra ürettiği alt kültürleri ve bu bağlamda ortaya çıkan üst ve alt kimlik kavram-sallaştırma ve teorik altyapısını motomot şekilde Türk toplumsal yapısının analizine taşımak doğru değildir. **Mustafa Erkal**, üst kimlik kavramı yerine çok daha işlevsel ve doğru bir kavram olan "**hâkim kültür**" kavramını önermektedir.⁹⁶

Türkiye'deki kimlik meselesinin "**çok kültürcülük**" esasında çözülebileceğini önerenler bulunmaktadır.⁹⁷ Batıda post-kolonyal toplumların da dokusunu izah için üretilen çok kültürcülüğün kaynakları şu başlıklar altında toplanabilir.

- a) Koloni halklarının mensuplarına dekolonizasyon süreci sonrasında yurttaşlık verilmesi ile sömürgeci anavatanda oluşan eski koloni nüfusu,
- b) İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan bölünmeler neticesinde bazı milliyetlerin bir kısım mensubunun farklı ulus devletlerin yurttaşları olmaları,
- c) Dünya ticaretindeki gelişme ile ortaya çıkan nüfus akışı,
- d) Batı Avrupa'ya 1960'larda başlayan işgücü akımı sonucunda oluşan etnik gruplaşmalar.⁹⁸

95) Özdemir İnce, "Milli Takım ve Ulusal Bilinç", *Hürriyet*, 30 Kasım 2005.

96) Mustafa Erkal, *Küreselleşme*, s.200.

97) Çok kültürlülük konusunda Türkçe'deki iyi çalışmalardan birisi için bkz. Amy Gutman (haz.) *Çok Kültürcülük*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996.

98) Mustafa Erkal, *Küreselleşme*, s.204-205.

Çok kültürlülük politikaları etnik anlamda karışık toplumlarda çimento görevini üstlenebilirler. Oysa aynı politikaları, Türkiye gibi homojenlik derecesi sosyolojik açıdan çok yüksek olan bir toplumda uygulamak çatışma nedeni olacaktır.⁹⁹ Üstelik, Türkiye'ye önerilen çok kültürlülük, radikal çok kültürlülüktür. Radikal çok kültürlülük, yurttaşlık ve milli toplum anlayışına uzak durur. Milli kimliği silinmiş otonom fert ve sosyal gruplar yaratma peşinde olup milletleri parçalama eğilimlidir.¹⁰⁰

Batının ırkçı geçmişi ve zihniyeti kendisinden farklı olanı tanımlamada çok kültürlülüğü üretmiştir. Ancak, farklılıkların kutsanması ve kurumsallaştırılması üzerine kurulu bu yaklaşım Batıda da iflas sürecine girmiştir.¹⁰¹ Batıda çözüm olamayan ve terk edilen bu uygulamanın devralınması ve çok kültürlülük sürecinin Türkiye'de federalizm ve parçalanmayı tetiklemesine müsaade edilmesi çok büyük bir yanlış olacaktır.

99) M.J. Yinger, *Ethnicity*, New York 1994'ten aktaran Mustafa Erkal, *Küreselleşme, Etniklik, Çok Kültürlülük*, Derin Yayınları, İstanbul, 2005, s.64.

100) D. Miller, *On Nationality*, Oxford 1995'ten aktaran Mustafa Erkal, *Küreselleşme, Etniklik, Çok Kültürlülük*, Derin Yayınları, İstanbul, 2005, s.64.

101) Hollanda'da bir Hollandalının bir Müslüman tarafından öldürülmesinden sonra Hollanda'nın çok kültürlülük politikalarına son verdiği akıllardan çıkarılmamalıdır. Almanya, Türklerin bir azınlık olduğunu reddetmekte ve anadillerinin Almanca olması konusunda Alman siyasal sisteminden yavaş yavaş baskılar yükselmektedir.

IX.

KOPENHAG KRİTERLERİ VE SONRASI

Türkiye'nin terör ve bölücülükle mücadelesinde “**Kopenhag Kriterleri**” bir süre büyü bir sözcük, mucize bir çözüm olarak algılandırılmaya çalışılmıştır. Oysa Kopenhag Kriterleri ne evrensel bir niteliğe sahiptir ne de **Türkiye'deki özel sorunu çözmek için** geliştirilmiştir. Kopenhag Kriterleri, Yugoslavya'nın parçalanma sürecine girmesi üzerine etnik ve milli gruplar arası çatışmaların diğer eski Doğu Bloku ülkelerinde de gerçekleşeceğini düşünen AB'nin bu ülkeleri AB tam üyesi yaparak “jeopolitik istikrar” ihraç etme politikalarının bir ürünüdür ve AB'nin en büyük dış politik zaferidir.

Kopenhag Kriterleri, ya hiç milli devlete sahip olmamış ya da Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İkinci Dünya Savaşı'na kadar çok kısa bir süre anti-demokratik rejimler altında milli devlet deneyimi yaşamış ve daha sonra da SSCB'nin ihraç ettiği komünist ideoloji ile yönetilen ülkelerin ihtiyaçları için tasarlanmıştır. Bu ülkelerdeki etnik ve milli sorunların kökeninde ise özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleşen sınır kaydırmaları neticesinde oluşan etnik/milli grupların varlığı yatmaktadır.

Türkiye'nin 1964'te AB'ye başvurduğu, Avrupa Konseyi'nin ve NATO'nun üyesi olduğu –ki 1952'den bu yana birçok AB üyesi de NATO'nun bir parçasıdır– göz önünde tutulur ise Kopenhag Kriterleri'nin bir şart olarak Türkiye'nin önüne AB tarafından getirilmesinin uygunsuzluğu görülecektir. Ancak, Türkiye,

AB tam üyeliği için, bir mucize çözüm olacağı beklentisini yaratarak, kendisine dayatılan Kopenhag Kriterleri'ni kabul etmiştir.

Kopenhag Kriterleri'nin kabulü öncesinde, yapılan propagandalar ile Türkiye'de Kürtleri ve Zazaları etnik azınlık haline getirmeden ve azınlıklara verilen kolektif hakları vermeden "Kürt sorununu" tasfiye edecek ve Batı'nın Türkiye üzerindeki baskılarına son vererek, ülkemizin AB tam üyeliği yolunu açacak bir sürecin başlayacağı iddia edilmiştir.

Kopenhag Kriterleri'nin kabulü çerçevesinde uygulamaya konulan TRT'den etnik dil ve lehçelerdeki televizyon yayını ve özel dil kurslarının açılması bir süre sonra gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamalar geniş halk kitlelerinin ilgisini çekmez iken örgüt tarafından "*ileri doğru bir adım*" olarak görülmüş ve bu zeminde yeni talepler geliştirilmeye başlanmıştır.

Terör örgütü ve yandaşı politik çizgiler, Türkiye'nin Kopenhag Kriterleri'ni kabul etmesini küçümsemiş, aşağılamış ve Ankara'nın 1999 sonrasında sorunun çözülmesi için herhangi bir adım atmadığını ileri sürmüşlerdir. Örneğin, DTP Eşbaşkanı **Ahmet Türk**, "*1999'da bir ateşkes sağlandı, eylemsizlik kararı alındı. Ama 2004'e kadar, soruna sanki bitmiş mantığıyla yaklaşıldı. Beş yıl boyunca, sorunun toplumsal, ekonomik, psikolojik, demokratik boyutları hiç tartışılmadı. Demokratik bir proje ortaya konulmadı*" diyebilmektedir.¹⁰²

Bu satırların yazarı Kopenhag Kriterleri'ne demokratikleşme ölçütü olarak inanmamasına rağmen, Türkiye'nin 1999 sonrasında hiçbir şey yapmadığını ileri sürmek artık haksızlık olarak bile adlandırılmaz ; bu açıkça bir doğru söylememe keyfiyetidir. Üstelik **Türk**, "*1999'da ateşkes sağlandı*" diyerek, terör örgütünün bir katkı yaptığını ima etmek istemektedir. Oysa söz konusu olan ateşkes değil, lideri yakalanan, kendisi ezilen bir örgütün yok olmamak için sınır ötesine kaçışıdır.

Bu süreci çarpıtan örgütün ve yandaşlarının geliştirdiği yeni talepler, "kaderini tayin hakkı", "demokratik Cumhuriyet", "fede-

102) Neşe Düzel, "Ahmet Türk: AB, biz Kürtler için yeterli değil", *Radikal*, 17 Nisan 2006.

ral çözüm tartışılmalıdır” gibi kavramlar etrafında dolansa da somuta “yeni Anayasa ve Kürt kimliğinin” siyasal bir kimlik olarak tanınmasında odaklanmaktadır.

Öte yandan Avrupa Birliği, Kopenhag Kriterleri’ni kabul eden Türkiye’nin önüne “AB-PKK İlişkileri” bölümünde ele aldığımız “azınlıklar meselesini” getirmeye başlamıştır. Türkiye’de bazı çevreler ise Türkiye’de federal bir yapıyı veya özerk bölge yapılanmasını hedefleyen bir “siyasi çözüm”den bahsetmektedirler. Bütün bunlar olurken, Kuzey Irak’ta ortaya çıkan Kürdistan oluşumunun Türkiye üzerindeki etkisi artmaktadır.

X.

KUZEY IRAK: KÜRDİSTAN- TÜRKİYE'NİN CEVABI- EZİCİ DİPLOMASİ

Türkiye'nin önümüzdeki dönemde Kürtçülük sorunu ile ilgili alacağı her kararı ve uygulayacağı politikayı Kuzey Irak'ta oluşacak yapılanmayı göz önüne alarak gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bunu yapmayan bir politika veya önlem ne kadar etkili görünür ise görünsün, başarı şansı yüksek değildir.

Üstelik, Amerikan askeri varlığının ve politik desteğinin ABD'nin Irak'tan çekilmesinden sonra da bu bölgede kalarak, Kürt siyasi varlığına destek olacağı göz önünde tutulur ise Türkiye'nin saldırgan ve yayılcı politikalar izleyen bir Kuzey Irak'a karşı etkili önlemler almasının gereği bir kez daha açığa çıkacaktır.

Bu tür politikaları ve uygulamaları yaşama geçirmenin önemli bir zorluğu da **Barzani** ve **Talabani**'nin bilinçli bir rüşvet-ihale politikası ile Türk siyasetinde etkili olabileceğini düşündüğü sermaye çevrelerine Kuzey Irak'ta ihale dağıtmasıdır. Bu yaklaşımın amacı Türkiye içinde **Barzani** ve **Talabani**'yi koruyacak ve kolayacak bir lobinin yaratılmasıdır.

Açılan ihaleler karşısında gözü dönmüş, her türlü stratejik ve milli bakış açısından yoksun Türk sermaye sınıfı mensupları, Türkiye'nin ve kendilerinin de ileri de çok ağır bir bedel ödeyeceğinin bilincinde olmadan, Türkiye'nin Kuzey Irak'tan kaynaklanan tehditlere karşı etkili önlemler almasını engelleyici uygulamalara girmişlerdir.

Türkiye'nin Kuzey Irak'a son 21 senede bakışı hep PKK eksenli olmuş, KDP ve KYB taktik tehdit, PKK ise yanlış bir şekilde stratejik tehdit olarak görülmüştür. Doğru olmadığı Irak Savaşı'ndan sonra bir kez daha ortaya çıkmış olan bu stratejik yaklaşımda Ankara hâlâ ısrar etmeye devam etmektedir. Oysa bu anlayış değişmeden ve KDP-KYB stratejik tehdit olarak görülmeden sağlıklı bir Kuzey Irak politikası geliştirmek mümkün değildir.

PKK'nın 2005 senesi içinde gerçekleştirdiği terörist saldırılardan sonra Türk toplumunda büyük bir tepki belirmiştir. PKK eylemlerini Kuzey Irak'taki varlığına dayandırarak gerçekleştirmektedir. Bu keyfiyet Türkiye'de "*Kuzey Irak'a askeri harekât düzenleyelim*" tartışmalarını başlatmıştır. "*Irak'a girsek ABD ile çarpışır mıyız?*" herkesin aklındaki temel soru haline gelmiştir. Oysa sormamız gereken sorular farklıdır. Bunlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

- 1) Kuzey Irak'a düzenlenecek bir askeri saldırı PKK'nın Türkiye içindeki terörist faaliyetlerini ne kadar engeller?
- 2) Türk askeri operasyonu PKK'nın Kuzey Irak'taki terörist ve politik varlığını ne kadar zarara uğratar?
- 3) Türkiye'nin bölgesel ağırlığını ne kadar artırır?

Bunlar cevaplandırılması gereken ilk sorulardır. Kuzey Irak, PKK için terörün devamı açısından vazgeçilmezdir. PKK'nın 1984'ten bugüne süren terör sürecini gerçekleştirmesi cephe gerisi olan Kuzey Irak olmadan mümkün olmazdı. Suriye ve İran gibi bölge ülkelerinin Kuzey Irak'ın yerini alması mümkün değildi. Onların PKK'ya etkin yardımı da ancak örgütün Kuzey Irak alanındaki varlığından dolayı mümkün olmuştur.

Bundan dolayı, 1980'lerin sonunda veya en geç 1990'ların başında atılması gereken iki adım vardı. Önce Türk ordusunun Kuzey Irak'ta sürekli olacak şekilde bir "**tampon bölge**" oluşturması gerekiyordu. PKK, dağlardan çıkarılarak, vurulmaya açık ovalara itilmeliydi. Böylece PKK'nın Türkiye-Irak sınırını kullan-

ması mümkün olmaktan çıkacak, örgüt, İran, Ermenistan, Suriye sınırlarına daha fazla yönelmek zorunda kalacaktı.

PKK'nın bu egemen devletlerin kısıtlamak zorunda kalacakları sınır geçişlerine başlamasından sonra Türkiye ikinci adımı atarak, daha 1992-93 gibi erken bir tarihte Suriye'ye karşı savaş ihtimalini içeren zorlayıcı diplomasi izlemeliydi. Suriye'de rejimi devirmekle sonuçlanacak kadar kesin etkili bir "yıldırım savaşı", PKK'nın en aktif destekçisini ortadan kaldıracığı gibi, PKK'ya destek veren bölge ve bölge dışı ülkelere gereken mesajı da verecekti.

Türkiye bunu yapmadığı için terör ile mücadele çok uzamış, PKK, varlığı tükenme noktasına geldiği anlarda dahi Kuzey Irak'taki "cephe gerisine" dayanarak kendisini yeniden üretmiştir. Öte yandan Türk ordusu Kuzey Irak'a, 1984-1989 arasında Irak ile yapılan "**Sıcak Takip Anlaşması**"na dayanarak, 1992'den 1997'e kadar ise BM Anayasası'nın 51. maddesine dayanarak büyüklü küçüklü operasyonlarla "yüzlerce" kez girmiştir.

Bu operasyonlar içinde stratejik sonuç alan, politik ve askeri başarı ile sonuçlanan sadece "**Ekim 1992 Harekâtı**" olmuştur. Türk ordusu ile cephe savaşını kabul eden PKK imha edilmiş, sınırı boşaltmış ve KYB'ye teslim olmuştur. Daha sonraki kara ve hava operasyonlarının stratejik ve politik sonucu olmamıştır. Çünkü PKK Türk ordusu ile karşılaşmak yerine geri çekilmeyi tercih etmiştir.

Bu operasyonların tek faydası PKK'nın lojistik altyapısının imhası ve teröristlerin yaz aylarında Türkiye'ye girmesinin engellenmesi veya geciktirilmesi olmuştur. Tabii bazı askeri operasyonlar da sadece iç kamuoyunu tatmin etmek için yapılmıştır. Bugün Kuzey Irak'taki PKK varlığı, 284 kilometrelik Türkiye-Irak sınırına yayılan ve bir kısmı Kandil Dağı'nda yerleşik bulunan 2.500 PKK'lıdan oluşmaktadır. Böyle dağınık bir gruba sınır ötesi askeri harekât ile etkili bir askeri darbe indirmek mümkün değildir.

Türkiye'nin elinde ordusundan başka milli güç unsurları vardır. Son 20 senede Kuzey Irak deyince aklına ordudan başka bir şey getirmeyen Türk devlet ve toplumu artık Kuzey Irak bağla-

mında ordusundan daha etkili olabilecek güç unsurlarının olduğunu hatırlamalıdır. Bunların arasında diplomatik ve ekonomik güç öncelikle değerlendirilmesi gereken iki güç unsurudur.

Kuzey Irak sadece PKK bağlamında ele alınamaz. ABD'nin Irak'ı işgalinden sonra Kuzey Irak'ta oluşturduğu Kürt federe devletinden kaynaklanan yayılmacı ve şoven Kürt milliyetçiliği yukarıda da altı çizildiği gibi Türkiye'ye yönelik her türlü yıkıcı faaliyeti temsil etmektedir. **Barzani**;

- 1) Türkiye içinde bir siyasi parti kurdu muştur.
- 2) Türkiye içinde doğrudan ideolojik-siyasi faaliyet yaparak özellikle Hakkari gibi sınır bölgelerinde Barzanici bir taban oluşturmaktadır.¹⁰³
- 3) Türkiye içinde Kürdistan nüfus cüzdanı dağıtmaktadır. Bir süre önce Kuzey Irak'a giden MİT Müsteşarına Kuzey Iraklılar ile Güneydoğu Anadolu'da yaşayan yurttaşlarımız arasında çifte vatandaşlık kurulmasını önermiştir.¹⁰⁴
- 4) Türkiye'ye yönelik sigara başta olmak üzere kaçakçılık merkezini oluşturmaktadır.
- 5) Türkiye içinde gazete ve gazeteci satın alarak basında bir Kürt lobisi oluşturmayı başarmıştır.
- 6) Türkmenleri sistematik olarak ezmektedir.
- 7) Türkiye'den bir kısım öğrenciye üniversite bursu vererek, Türkiye içinde gelecekteki pan-Kürdist faaliyetleri için bir zemin oluşturmaktadır.
- 8) Türkiye'nin de katkıları ile kurulan **Barzani**'nin televizyon kanalı Kürtsat'ta Türkiye'ye yönelik pan-Kürdist yayınlar yapmaktadır.
- 9) PKK'ya terörist örgüt olarak davranmamakta, korumakta, kollamakta, PKK unsurlarını bünyesine almakta ve örgüt lehine girişimleri Türk Devleti ile görüşmelerinin gündemine taşımaktadır.

103) *Cumhuriyet* gazetesi, Mehmet Faraç; ve Ferhat Ünlü, "Barzani ile Apo'nun Önderlik Kavgası Kızışıyor", *Haftalık Haber* dergisi, No: 165, 2006, s.55-57.

104) *Tempo* dergisi, No: 931, 11 Ekim 2005, s.18-20.

10) Türkiye'den Kuzey Irak'a Diyarbakır ve Tunceli merkezli bir göç politikasının teşvik edildiği ileri sürülmektedir.¹⁰⁵

Barzani'nin Türkiye'ye karşı yıkıcı faaliyetler gösteren bir tehdit unsuru olmasını engellemek için uyuşturucu kaçakçılığının ikinci Afganistan'ı olma yolundaki bu coğrafyaya yönelik olarak çok yönlü, "**ezici diplomasi**"nin bütün unsurlarını barındıran bir politik uygulama demeti geliştirmelidir.

Bu politikanın temel unsurları ekonomik, kültürel, politik, istihbarati, diplomatik ve askeri olmalıdır. Askeri baskı ve müdahale son seçenek olmalı, üzerinde çok konuşulmamalı, kaçınılmaz olduğu zaman tereddüt etmeden sonuç alacak şekilde uygulanmalıdır. Bütün bunlar yapılırken, Türkiye Cumhuriyeti Kuzey Irak politikasını asla "Kürt düşmanlığı veya karşıtlığı" üzerine oturtmamalıdır. Hedef alınması gereken Türkiye düşmanı yöneticilerdir. Halka yönelik politikanın temelini ise işbirliği, dostluk ve kardeşlik oluşturmalıdır.

X.1. Ekonomik Önlemler

Türkiye'nin Kuzey Irak üzerindeki en önemli doğrudan etki/baskı aracı Türk ordusu değil, Türk ekonomisidir. Bundan dolayı, Kuzey Irak'a yapılacak bir harekât askeri değil, ekonomik olmalıdır. Ankara, PKK'nın Türkiye içindeki varlığından Bağdat'ı sorumlu tutacağını bildirmeli ve Kuzey Irak'taki PKK kamplarının kapatılması için Irak hükümetine bir nota vermelidir.

Bunu takiben;

- a) Habur sınır kapısı tamamen kapatılmalıdır.
- b) Irak yurttaşlarının Türkiye içinde faaliyet göstermeleri engellenmeli, mal varlıkları dondurulmalıdır. Mersin-Gaziantep-Diyarbakır-Habur hattında Kürt devletinin altyapısını oluşturan hat kesilmelidir.

105) *Tempo* dergisi, No: 928, 20 Eylül 2005, s.31.

- c) Kuzey Irak'a yönelik ambargodan zarar görecek olan Türk firmalarının zararları tazmin edilmeli, kendilerine yeni iş alanları çok hızlı bir şekilde yaratılmalıdır. Böylece iş dünyamızın zarar görmesi engellenmelidir.¹⁰⁶
- d) Kerkük-Ceyhan petrol boru hattının Kerkük'te her türlü anti-demokratik gelişmeye tepki olarak kapatılacağı duyurulmalıdır.¹⁰⁷
- e) Kuzey Irak ile yapılan her türlü sınır ticareti en etkili önlemler alınarak durdurulmalıdır.

Türkiye'nin atacağı bu adımlar **Barzani** ve **Talabani** ikilisini en önemli gelir kaynağından mahrum bırakacaktır. Habur sınır kapısının kapatılmasının Türk ekonomisine vereceği zarar ekonominin büyüklüğü içinde göz ardı edilebilecek ölçülerdedir. **Barzani** ve **Talabani**'ye vereceği zarar ise bu ikili için tahammülün ötesindedir. Yabancı ve Türk basınında çıkan haberlere göre halen 314 Türk firması Kuzey Irak'ta 1 milyar ABD Dolarına varan iş anlaşması imzalamıştır.¹⁰⁸ **Barzani**'nin Türkiye'den dolayı yollardan aldığı vergilerin yıllık toplamı ise 156.6 milyon ABD Dolarına ulaşmaktadır.¹⁰⁹

Uluslararası toplum ve özellikle çifte standarda dayalı yargılamalarda bulunan Avrupa Birliği ise teröre karşı bir silah olarak ekonomik yaptırıma söyleyecek bir şey bulamayacaktır. Kuzey Irak'a yönelik ambargo kaçınılmaz olarak bu bölgedeki istikrarı da olumsuz etkileyecektir. ABD, KDP ve KYB, PKK'nın Kuzey Irak'taki varlığı konusundaki politikalarını tekrar değerlendirmek zorunda kalacaklardır.

106) Bugün Türkiye'ki birçok çimento fabrikası Kuzey Irak için çalışmaktadır.

107) Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, TPAO'ya Kuzey Irak'ta petrol araması için görev verdiklerini duyurmuştur. Oysa, Kuzey Irak ile her türlü sağlıklı ilişkinin temeli önce bölgedeki faşist ve saldırgan Barzani-Talabani yapılanmasının ehlileştirilmesi ve demokratik değerleri kabul eder hale gelmesine bağlıdır. Teröre yataklık yapan, saldırgan bir feodal-köylü faşizminin bunun için ödüllendirilmesi akla aykırı bir düşüncedir. TPAO'nun çıkardığı ve dünya piyasalarına naklettiği her damla petrolden Barzani'nin aldığı her cent kâr, yarın Türk askerine sıkılmış bir kurşun olabilir.

108) *Milliyet* gazetesi, 30 Nisan 2006.

109) Ahmet Erhan Çelik, "Barzani'ye Ödenen Türk Vergisi", *Haftalık Haber* dergisi, No: 965, Haziran 2006, s.22.

X.2. Kültürel Önlemler

Kültürel önlemlerin özünü, Barzanici şovenizmin Kuzey Irak'tan Güneydoğu Anadolu'ya yönelik pan-Kürdist bütünleşme çabalarını etkisiz kılarak, Kuzey Irak halkını Kürt'ü, Türkmen'i, Arap'ı ile Türk kültürüne yakınlaştıracak bir stratejinin uygulanması oluşturmaktadır. Bu yaklaşım orta ve uzun vadede Barzaniciliğin düşmanca politikalarını etkisizleştirecek, dostluk zeminini güçlendirecektir.

Öncelikle Kuzey Irak'ın evrensel kültüre eklenmesi sağlanmalı, Barzaniciliğin temsil ettiği feodal-köylü kültür zemini zayıflatılmalıdır. Popüler kültür alanında mutlak bir üstünlük sağlanmalıdır. Bunun için Türk devlet ve özel televizyonları ile radyolarının Bağdat'a kadar uzanan alanda uydu anten olmadan izlenmesinin altyapısı hızla kurulmalıdır. Türk sanatçılarının Kuzey Irak'ta gerçekleştirileceği programların önü açılmalıdır.

Kürtçe'nin her iki lehçesinde, Arapça ve Türkmençe Türk film, dizi ve sanat yaşamını da ele alan magazin dergilerinin çıkarılması desteklenmelidir. Kuzey Irak'ta KDP ve KYB'nin denetimi dışındaki her türlü televizyon, radyo, gazete ve dergi yayıncılığı Türkiye tarafından desteklenmelidir. Türk dizilerinin ve filmlerinin Kürtçe ve Arapça alt yazı ile Kürt ve Arap televizyonlarında yayını sağlanmalıdır.

Türkiye'nin bu konuda "olağanüstü" gelişmiş bir yeteneği vardır. Türkiye, KDP'nin televizyonunu, PKK denetimindeki o dönemde adı Med-TV olan kanal ile mücadele etmek adına kendi elleri ile kurmuştur. Keza, 1999 yılında KDP'nin Kanada'ya kadar uzanan alanda yayın yapan FM radyosu Türkiye tarafından temin edilmiş ve kurulmuştur.

Kültürel bütünleşme aynı zamanda yaşam tarzı yakınlaşmasıdır. Barzaniciliğin feodalizm-militarizm karışımı şekilsel olarak "Maoist tek tip köylü komünizmi" benzeri peşmerge hayat tarzı dayatmasının dünya ve Türkiye'ye açılma sonrasında varlığını çok uzun sürdürme şansı yoktur.

X.3. Politik Önlemler

Kuzey Irak'taki siyasal gelişmelere Türkiye'nin seyirci kalması mümkün değildir. Aksine Türkiye bu bölgedeki siyasal gelişmelere yönlendirici olabilecek şekilde müdahale etmelidir. Kuzey Irak'taki siyasal gruplar, KDP, KYB ve Türkmen Cephesi'nden ibaret değildir. İran'a yakın olan Kürdistan İslam Partisi'nin yanında, **Barzani** ve **Talabani**'ye muhalefet eden birçok aşiret, grup ve parti bulunmaktadır.

Türkiye, Türkmen Cephesi, diğer Türkmen parti ve sivil toplum örgütleri dışındaki KDP ve KYB dışındaki Kürt parti ve grupları ile de başarılı ve etkili temaslar kurmalıdır. Kuzey Irak'ta KDP ve KYB'nin akraba/aşiret kayırcılığına dayanan peşmerge faşizmine karşı, terörizme karşı tavır alan partilerin, demokrasi ve demokratik güçlerin her açıdan desteklenmesi gerekmektedir.¹¹⁰

Bu doğrultuda geçmiş dönemlerde Türk bürokrasisi tarafından siyasi otoriteye yapılan teklif ve değerlendirmeler ne yazık ki, üst kademeler tarafından yeterince anlaşılammıştır. Bir kısım çok ciddi öneri ise bürokrasinin kanallarından siyasi otoriteye ulaşma imkânı dahi bulamadan ortadan kaldırılmıştır.

X.4. İstihbarati Önlemler

Türk askeri istihbaratı 1990'lı yıllar boyunca Kuzey Irak'ta etkili bir şekilde örgütlenmiştir. Bu örgütlenmenin temel hedefi PKK olmuştur. ABD'nin Irak'a yerleşmesinden sonra Türk istihbaratı Irak'ta ağır bir baskı altına girmiştir. Önümüzdeki süreçte istihbarat yapılanmasının hedef ve kapsamı genişletilerek

110) Kuzey Irak'taki yolsuzluklar için bkz. KurdishMedia.com. Ayrıca uluslararası basında çıkan yolsuzluk, kayırcılık eleştirileri için bkz. *RFE*, 29 Mayıs 2005; *Washington Post*, 20 Haziran 2005; *Handelsblad*, 20 Kasım 2005. Barzani'yi eleştiren bir Avustralya yurttaşı Dr. Kemal Said adlı Kürdün bir saat süren yargılamadan sonra 30 yıl hapis cezasına çarptırılması faşizmin niteliğini sergilemektedir. Bkz. Ergin Yıldızoğlu, *Cumhuriyet*, 11 Ocak 2005.

yeniden yapılanması gerekmektedir. Yeni yapılanmada hedef sadece PKK olmaktan çıkmalı ve Bağdat'a kadar uzanan alanda, Ortadoğu'daki gelişmeleri algılama yeteneği gelişmiş, çok geniş ve etkili bir stratejik istihbarat yapılanması oluşturulmalıdır.

X.5. Anti-Terörist Önlemler

Kuzey Irak'ın bundan sonra da Türkiye'ye yönelik terörist saldırıları besleyeceği görülmektedir. Türkiye'nin bu saldırıları sınırdan başlayan pasif önlemlerle sona erdirmesinin mümkün olmadığı ortaya çıkmıştır. PKK ile KDP ve KYB arasındaki personel akışı ve işbirliğinin diğer unsurları da göz önüne alındığında Türkiye'nin, ülke bütünlüğünü, yurttaşlarının can ve mal varlığını korumak için gereken önlemleri sınır ötesinden başlayarak alması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Anti-terörist mücadele sürecinde Türkiye doğrudan ve yandaşı Kürt, Arap ve Türkmen unsurların kamu düzenini ortadan kaldıran etkin eylemler ile **Barzani-Talabani** ikilisini terörü desteklemekten vazgeçmeye ikna etmelidir. Bu ikili Türkiye'ye yönelik saldırgan tavırların bedelinin yüksek olduğunu ve gecikmesizin ödendiğini görmelidirler.

X.6. Diplomatik Önlemler

Kuzey Irak'ta federal Irak'ın bir parçası olarak oluşan fakat yayılmacı bir bağımsızlık programı izleyen **Barzani-Talabani** yapılanmasının bölge barışı için oluşturdukları tehdit çok etkili bir şekilde dünya kamuoyunun gündemine getirilmelidir. Bunun için Arap dünyası, Rusya ve Avrupa Birliği ülkelerinde özel ve etkili bir çalışma geliştirilmesi şarttır.

Bu meselenin sadece Türkiye'nin endişeleri ile ilgili olmadığı, bu konuda izlenecek yanlış bir siyasetin dünya petrol rezerv-

leri üzerindeki bir bölgenin geleceğini belirsizliğe sürüklemek olduğu, dünya ekonomisine ağır darbeler indirecek bir süreci tetikleyebileceği gösterilmelidir. Diplomatik alanda Suriye, İran, Ürdün, Lübnan ve Suudi Arabistan'ı içine alacak şekilde bölge ülkeleri ile bölgesel istikrarın temini için düzenli temas mekanizmaları kurulmalıdır.

Diplomatik önlemlerin odak noktası Irak'ın toprak bütünlüğünü korumaya, bunun gerçekleşmemesi durumunda ise Kuzey Irak'ın tekrar Irak ile birleşmesini sağlamaya yönelik olmalıdır. Bölgesel dinamikler, bölge istikrarının sağlanması için kullanılmalıdır.

X.7. Askeri Önlemler

Türkiye'nin Kuzey Irak'a karşı alması gereken en son önlem çok fazla dile getirilmemesi gereken ancak getirildiği zaman da uygulanması kaçınılmaz olan askeri harekâttir. Askeri harekât, diğer yöntemlerin uygulanmasında ne kadar büyük hatalar yapılır veya diğer yöntemler uygulanmaz ise o kadar kaçınılmaz hale gelir.

Kuzey Irak'ta yabancı destekle hazırlanan peşmerge ordusu Türk Silahlı Kuvvetleri karşısında herhangi bir direnme şansına sahip değildir. İran, Suriye, Irak ve Türkiye arasına sıkışmış bölgenin varlığını sürdürmesi, askeri bir iddia ve direnç temelinde gerçekleşemez. ABD'nin Irak'tan çekilerek, Kuzey Irak'ta kuraçağı askeri üslerle bu bölgenin yaşamasını sağlaması iddiası da ancak Türkiye'nin "İskenderun-Habur" ve "İncirlik-Kerkük" hatlarını açık tutmasına bağlıdır ve bu korumanın dahi uzun sürmesi beklenmemelidir.

Bush yönetiminden sonra gelecek bir Amerikan yönetimi, Irak'tan bıkmış Amerikan halkına rağmen Amerikan askerlerini Kuzey Irak'ta tutmak konusunda büyük bir isteklilik göstermeyebilir. Öte yandan Kuzey Irak'ta Musul-Kerkük koridorunda

Amerikan üsleri olsa da olmasa da 2007 yılında yapılacak Kerkük referandumu sonrasında Kerkük'te başlayacak bir Kürt-Türkmen-Arap iç savaşı Türkiye'nin askeri müdahalesini davet edecektir.

Bu noktada yabancı dışişleri bakanlıkları, genelkurmaylar ve istihbarat servislerinde yapılan analizlerde "Türkiye'nin müdahale etmeyeceğine dair" varılan sonuçlar, çürük zeminlere dayanmaktadır. Bir Türk askeri müdahalesini engellemenin tek yolu, Kerkük'ün Irak sınırları içinde kalmasını sağlamaktır.

Sonuç olarak, Türkiye'de Kürtçülük sorununun halli, ülkemizin Kuzey Irak'taki gelişmelerin çok yönlü politikalar ile pozitif olarak etkilenmesine, bu bölge halkının tüm Irak halkı gibi demokrasi ve refahını destekleyecek ortamın oluşmasına katkıda bulunmasına bağlıdır. Türkiye'nin hedefi bağımsız, demokratik bir Irak'tan geçmektedir. Bunu sağlayacak siyasal sistem federalizm ise Irak'ın bütünlüğünü teşvik etmesi kaydı ile Türkiye'nin buna karşı çıkacak herhangi bir gerekçesi yoktur.

XI.

TÜRKİYE'DE ÇÖZÜMÜN TEORİK ÇERÇEVESİ

Türkiye'de karşı karşıya olduğumuz sorun özü itibarı ile etnik bir sorun olmamasına rağmen, ulaşılan aşamada mağduriyet ve mazuriyet psikolojisinin ürettiği bir etniklik zemininin oluştuğu görülmektedir. Sorunun çözümü ve şimdiye değin ortaya atılan yöntemler aşağıda tartışılacaktır.

Etnik ve etnikleşmiş sorunların çözümünde temel olarak iki yöntem görülmektedir:

A) Farklılıkların Yok Edilmesi Metotları

B) Farklılıkların Yönetilmesi Metotları

Bu iki metodun farklı uygulama biçimleri vardır.

A) Farklılıkların Yok Edilmesi Metotları:

a) Soykırım

b) Tehcir

c) Bölünme (kaderini tayin hakkı)

d) Bütünleşme ve/veya asimilasyon

B) Farklılıkların Yönetilmesi Metotları:

a) Hegemonik kontrol

b) Hakeme başvurma (üçüncü bir tarafın hakemliği)

c) Kantonlaşma veya federalleşme

d) Güç paylaşımı

Burada bu süreçlerin tamamı uzun bir şekilde izah edilmeden kısaca özetlenecek ve konumuz açısından önemli olanların altı kısaca çizilecektir.¹¹¹

A.a. Soykırım, bir milletin diğer bir milleti veya bir etnik grubun diğer bir etnik grubu ortadan bilinçli bir imha politikası ile ortadan kaldırmasıdır.

A.b. Tehcir, bir milletin diğer bir milleti, bir milletin etnik bir grubu bulunduğu coğrafyadan zorla çıkararak bir başka coğrafyaya sürmesidir.

A.c. Bölünme (kaderini tayin hakkı), genellikle azınlığı temsil eden halkın kendi devletini kurmak için ayrılması eylemidir. Birinci Dünya Savaşı sonrası kavramıdır. Birleşmiş Milletler yasaları ile çerçevesi düzenlenmiştir.

A.d. Bütünleşme ve/veya asimilasyon, farklılıkların yok edilmesinde kullanılan en önemli iki yöntemdir. **Bütünleşme**, ortak bir politik ve milli kimlik altında değişik etnik grupları bir araya getirmeyi hedeflerken; **asimilasyon**, farklılıkların karışımı yöntemi ile yeni bir ortak etnik kimlik oluşturmayı hedefler. Örneğin ABD'deki "erime potası" (the melting pot), bütünleşme değil, asimilasyondur.¹¹²

Bütünleşme politikaları, ya herhangi bir var olan milli kimliğe diğer etnik aidiyetlerin katılımı (Fransız örneğinde olduğu gibi) ya da üretilen bir yeni kimliğe bütün etnik kimliklerin katılımı (Yugoslav ve Sovyet örneğinde olduğu gibi) ile gerçekleştirilir.¹¹³ Bütünleşme politikalarının savunucuları, etnik gruplar ara-

111) John McGarry ve Brendan O'Leary, "Introduction: the macro-political regulation of ethnic conflict", içinde *The Politics of Ethnic Conflict, Case Studies of Protracted Ethnic Conflicts*, (ed.) John McGarry ve Brendan O'Leary, Routledge, s.1-41.

112) *a.g.e.*, s.17; aynı tespit için bkz. Samuel Huntington, *a.g.e.*, s.178 ve devamı.

113) İlk örnek ne kadar başarılı ile ikinci örnek o kadar başarısız olmuş ve yok olmuştur.

sında farklılaşmanın ve düşmanlığın engellenmesi için her türlü diskriminasyonu engelleyici önlemler geliştirirler.

Bu çerçevede çocuklar aynı okullara giderler.¹¹⁴ Yerleşim yerlerinin farklılaşması ve gettolaşma engellenir. İş yerlerinde ayrımcılığın önüne geçilir. Cemaatler için değil, bireyler için yurttaşlık hakları geçerlidir. Etnik merkezli olmayan herkese hitap eden partiler siyasal sistemi yönlendirir. Kıta Avrupa'sında liberaller ve sosyalistler, etnik çoğulculuğu, dar kafalılık, mezhepçilik, şovenizm ile suçlayarak bütünleşmeci politikaları geliştirmişlerdir. Bütünleşmeci politikalara direnç gösterenleri toplumsal dağılmayı istemekle suçlanmışlardır.¹¹⁵

Bütünleşme politikaları, Fransa, İtalya, Yunanistan'da olduğu gibi aynı coğrafyada yaşayan değişik etnik grupların bir hâkim kültür etrafında birleştirilmesinde ve milletleştirilmesinde gerçekleştiği gibi daha sonradan bir ülkeye değişik nedenlerle yerleşen göçmenlere karşı da uygulanmıştır. **John McGarry** ve **Brendan O'Leary**, bütünleşme politikalarının zaferinin gruplar arası kitlesel evlenmeler olduğunun altını çizmektedirler.¹¹⁶

Farklılıkların Yönetilmesi Yöntemleri de dört ana başlık altında toplanmaktadır:

B.a. Hegemonik kontrol, çok-etnikli ülkelerin etnik sorunlarla başa çıkmak için kullandığı yöntemlerin en önemlisidir. Emperyal veya otoriter rejimler bu yöntemi, ülkeleri içinde bulunan değişik kültürleri, ezici hâkimiyet ve seçkinlerin devşirilmesi ile gerçekleştirir. Hegemonik kontrolün muhakkak o ülkedeki en büyük veya en güçlü etnik grubun desteğine de ihtiyacı yoktur. Yeter ki, gereken ezici kontrol araçları denetiminde olsun.

114) Asimilasyonist ABD'de 1960'lara kadar devam eden zenci-beyaz okul ayrımı akıllarda tutulmalıdır.

115) John McGarry ve Brendan O'Leary, *a.g.e.*, s.17.

116) *a.g.e.*, s.17. Küreselleşme ile birlikte bütün dünyada ortaya çıkan kimlik sorunları, Batı Avrupa entelektüelleri arasında da bütünleşme politikaları konusunda yoğun bir tartışma başlattığı gibi çok kültürcü uygulamalar gerçekleşmeye başlamıştır.

B.b. Üçüncü tarafın müdahalesi, etnik bir sorunun halli için tarafsız, taraf tutan veya çok taraflı bir üçüncü unsurun iki taraf arasındaki soruna karar alacak şekilde müdahale etmesidir. Üçüncü tarafın amacı, sorunun uzun vadede demokratik olarak çözülmesi ortamını sağlarken, her iki tarafın menfaatlerini de savunmaktır. Üçüncü tarafın müdahalesinin nasıl sonuçlanacağı belli olmaz. Üçüncü taraf, müdahaleyi davet edildiği için de yapabilir, çatışmanın kendi menfaatlerine zarar verdiğini düşünerek kendiliğinden de hareket edebilir.¹¹⁷

B.c. Kantonlaşma veya federalleşme, etnik sorunların çözümünde bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Kantonlaşma ve federalleşmenin gerçekleşebilmesi için önerilen siyasal sistemin tarihsel kökenlerinin ve güçlü bir milli-etnik zeminin olması gerekmektedir. Ancak, kantonlaşma veya federalleşmenin bir çözüm olmaktan çok bir bölünme için ara aşama olduğu birçok örnekte karşımıza çıkmaktadır.

Federal devletler olan SSCB, Yugoslavya, Çekoslovakya parçalanmıştır. Irak, ölü ve zaten parçalanmış bir federal devlet olarak doğmuştur. Kanada demokratik bir federal bir devlet modeli olmasına rağmen, Quebec sorununda referandum ile parçalanma aşamasına gelmiş, ABD'nin yoğun müdahalesi ile geçici bir durulma yaşanmıştır. Üniter devletten federal devlete dönüşen Belçika AB üyeliğine rağmen parçalanma süreci içindedir.¹¹⁸

B.d. Güç paylaşımı yöntemi bütün bir devlette veya bir bölgesinde uygulanabilir. Güç paylaşımı yönteminin dört özelliği vardır: 1) Bölünmüş toplumun parçalarını biraraya getiren bir büyük koalisyon hükümeti, 2) Kamu sektöründe etnik grupların oransal olarak temsili, 3) Etnik/bölgesel özerklik, 4) Azınlıkla-

117) *a.g.e.*, s.27-30.

118) Federal devlet modeli konusunda Türkçe'deki en kapsamlı kaynaklardan birisi için bkz. Oktay Uygun, *Federal Devlet-Temel İlkeler, Kurumlar ve Uygulama*, 2. baskı, Ankara, 2002.

rın anayasal veto hakkı. Bu model, değişik tarzlarda bölünmeden önce Kıbrıs Cumhuriyeti'nde, iç savaştan önce Lübnan'da, çok kısa bir süre için Kuzey İrlanda'da, 1955-79 arasında Malezya'da denenmiştir.¹¹⁹

Türkiye'de de son 21 yılın değişik aşamalarında hükümetler, siyasi partiler, sivil toplum örgütleri, platformlar ve terör örgütü tarafından önerilen çözüm önerileri yukarıda sayılan zemin içinde yerlerini bulmaktadır. Aşağıda bütün bu çözüm önerileri kısaca incelenecektir.

119) John McGarry ve Brendan O'Leary, *a.g.e.*, s.35-37.

XII.

NELER ÇÖZÜM DEĞİL?¹²⁰

1980’li yılların ortalarından bu yana bürokrasi ve bir kısım siyasi parti, sorunun bir terör sorunu olduğunu belirterek, PKK’nın ortadan kaldırılması ile çözüleceğini söylemekle yetinmişlerdir. Öte yandan bir kısım siyasi parti ve sivil toplum örgütü ise sorunu, bir demokrasi ve insan hakları meselesi olarak görmüşlerdir. Bu yaklaşımı savunanlar, Kürt Türklerinin insan haklarına saygı göstermenin sorunu çözeceğini ileri sürmüşlerdir.

PKK’nın ortadan kaldırılması ile sorunun çözüleceğini düşünenler ise 1980’lerin sonuna kadar haklı olsalar da 1990’larda sorun PKK’yı aştığı için ürettikleri çözüm yeterli olmaktan çıkmıştır. Bu çözümün yeterli olmadığı, **A. Öcalan**’ın ve örgütün iki numaralı adamı **Şemdin Sakık**’ın yakalanmasından sonra örgütün yaşam kabiliyetini sürdürmesinden de anlaşılmıştır.

Öte yandan sorunu bir demokrasi ve insan hakları sorunu olarak “Kürt sorunu” şeklinde algılayanlar şimdiye değin uygulanma veya gerçek çözüm olma nitelikleri tartışmaya açık olsa dahi ortaya bazı somut çözüm önerileri koymuşlardır. Aşağıda bu sürecin teorik çerçevesi ve çözüm önerileri teker teker ele alınarak incelenecektir.

120) Değişik çözüm önerilerini biraraya getiren bir kaynak için bkz. Kemal Kirişçi ve Gareth M. Winrow, *Kürt Sorunu-Kökeni ve Gelişimi*, 3. baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2000, s.186-211.

XII.1. Kürtçülüğün Adım Adım İlerleme Stratejisi

1980'lerin sonu ve 1990'lar boyunca geniş bir grup aydın, PKK'yı destekleyen altyapısının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlerin başında **"kültürel haklar"** ve **"demokratikleşme"**nin geldiğini ileri sürüyorlardı. Bu aydınların çok büyük bir bölümü gerçekten Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ilkelerine sadık insanlardı. Ancak, terörden samimi bir çıkış arayışını temsil adına birçoğu da mensup olduğu "sosyal demokrat-sosyalist" geleneğin etkisinde akan kardeş kanını durdurma çabasını temsil ediyorlardı. Bu gelenekteki aydınların önerilerinin temelini **Ufuk Söylemez** ve **Melih Yürüşen**'in Türkçe'ye **"aldatıcı ve yanıltıcı iyimserlik"** diye aktardıkları "wishfull thinking" oluşturuyordu.¹²¹

Bu çabaların üç zaafı vardı.

Birincisi Ortadoğu'da Suriye-İran ittifakının Türkiye politikalarını doğru tahlil etmiyordu. 1980'lerde İran-İrak Savaşı, 90'larda ise Çekiç Güç'ün Kuzey Irak'ta oluşturduğu politik-askeri boşluğun PKK üzerindeki etkisini ikincil faktör olarak değerlendiriyorlardı. Yani bu aydınlara göre demokratik açılımlar ve kültürel atılımların gerçekleşmesi durumunda, PKK'yı kullanan bu devletlerin ve PKK'nın cephe gerisi olarak kullandığı Kuzey Irak'ın terör sürecini destekleyici niteliği ortadan kalkacaktı ve önemsizleşecekti. Özetle aydınlar, bölgesel dış dinamikleri küçümsüyorlardı.¹²²

Aydınların çabalarının **ikinci** zaafı ise bu süreçte PKK'yı ciddiye almayan bir yaklaşım içinde olmalarıydı. Sol gelenekten gelen aydınların birçoğu PKK'nın örneğin "bizim çocuklar" de-

121) U. Söylemez ve M. Yürüşen, *a.g.e.*, s.72.

122) Deniz Kavukçuoğlu, PKK'nın konfederasyon veya bağımsızlık istediğini yeni anladığını ifade ederken dürüst davranmaktadır (D. Kavukçuoğlu, "Bir Eleştiriyeye Yanıt", *Cumhuriyet*, 5 Nisan 2006). Aynı gün *Radikal*'de Haluk Şahin şöyle demektedir: "Gelen başka notlardan anlıyorum ki, Kürt sorununu şimdiye kadar bir kültürel haklar sorunu olarak görenler de olanları anlamakta zorlanıyorlar: Dil, müzik, yayın gibi konularda tüm engeller kalktıktan sonra ne bu şamata? 'İşte belediyeler ellerinde, Kürtçe mitingler yapıyorlar, daha ne istiyorlar?' diye sormaktalar." (H. Şahin, "Ne Yapmalı?", *Radikal*, 5 Nisan 2006). Benzer görüş için bkz. Avni Özgürel, "Aydın Şaşkınlığı ve PKK", *Radikal*, 5 Nisan 2006.

dikleri **Deniz Gezmiş** ve **Mahir Çayan** ile karşılaştırılabileceklerine inandılar. Türkiye gereken demokratikleşme ve insan hakları uygulamalarını yaptıktan sonra **Öcalan**'a da gereken "nasihat" verilir ve dağdan inmesi sağlanırdı!

Bu geleneğin temsilcisi bir köşe yazarı, Bingöl'de silahsız 32 er ve 6 öğretmenimizin şehit edilmesinden bir gün sonra "ateşkes sürecinin" bu şekilde kesilmesinden ruhi anlamda sarsılmış bir şekilde ama samimi inançla "*Taş çatlasa da barış gelecek*" diyordu. Aydınlar PKK'nın bağımsız devlet hedefini küçümseyerek yanlış yapıyorlardı.¹²³

Üçüncü zaaf ise AB içinde bazı ülkelerin özellikle Türkiye'nin 1987'de yaptığı tam üyelik başvurusundan sonra PKK'yı en hafif ifade ile dolaylı olarak desteklemeye başlamasını yeterince değerlendirmeye almamalarıydı. AB'nin PKK'ya desteğinin iki ayağı vardı. Birincisi Türkiye'ye yönelik insan hakları baskısı. İkincisi ise PKK'nın Avrupa'da mali ve örgütsel çalışmalarının önünün açılmasıydı.

Öte yandan örgütle dolaylı veya dolaysız ilişki içinde olan veya Türk Devleti ile değişik nedenlerle sorunu olan "**örgütçü aydınlar**" ise uzun bir süre gerçek aydınların kanatları arkasına sığınmayı tercih ettiler. Meseleyi, aydınların inancını güçlendirecek şekilde sadece bir insan hakları ve demokrasi sorunu olarak ortaya koydular. Mesele sadece kültürel haklardı ve kültürel hakların verilmesi durumunda terör kendiliğinden ortadan kalkacaktı.

Aydınların bunlara inancı o ölçüde ileri gitti ki, babası Lozan'ın baş mimarı olan **Erdal İnönü** "örgütçü aydınları" partisine alarak TBMM'ye sokma hatasını dahi yaptı. Aydınların ayılması için "örgütçü aydınların" açık bir şekilde terörü desteklemeleri dahi yetmedi. Aydınlar, örgütçü aydınlar adına bazı özürler bulmaya devam ettiler.

AB süreci içinde Kopenhag Kriterleri'nin kabul edilmesinden ve ABD'nin Irak'a yerleşmesinden sonra, emperyalizm ile işbirlikçilerini gizleme ihtiyacı içinde olmadan "örgütçü aydınlar"

123) Yalçın Doğan, "Taş Çatlasa Barış Gelecek", *Milliyet*, 1994.

“adım adım, dilim dilim” stratejilerinin ikinci adımını attılar ve “geçelim bu kültürel hakları, mesele bizim için federasyon ve iki uluslu devlet” noktasına geldiklerini açıkladılar.¹²⁴ Türkiye’nin federalleştirilmesi gelecek on seneye yayılmak istenmektedir.

Bu dönem içinde Kuzey Irak’taki federe Kürt devletinin de bağımsız bir devlete dönüşmesi bekleniyor. Sonra Türkiye’nin bölünmesi süreci başlayacak. Ya da ikinci bir senaryo olarak, federalleşme sürecinde bir iç çatışma yaşayacak olan Türkiye erken bir parçalanmaya sürüklenecektir. Türkiye’nin içine girdiği bu vahim süreç bir kısım politikacı ve aydınının Kürtçü strateji konusunda uyanmasına neden olmuştur.

Bu aydın ve politikacılar, milli devlet çizgisinde demokratikleşmeyi desteklerken, bir kısım aydın ve politikacı ise hâlâ içeriği belirsiz ancak federasyonist bir siyasal reform ve demokratikleşme kavramının arkasına sığınmaktadır. İçinde Başbakan **Erdoğan**’ın da olduğu bir grup ise, bir adım ileri atarak, somut çözüm önerisi olarak “olumlu ayrımcılık” uygulamasından bahsetmektedirler. Federasyon, özerklik, Kürtçe eğitim teklifleri havada uçmaktadır. Aşağıda bu öneriler incelenmiştir.

XII.2. Kendi Kaderini Tayin Hakkı

Kendi kaderini tayin hakkı talebi, 1980’lerin başında PKK’nın “Birleşik, Bağımsız, Sosyalist Kürdistan” sloganı çerçevesinde gündeme getirdiği bir talepti. Ancak bir süre sonra terör örgütü politik nedenlerle bu talebi gündemin ön planında tutmaktan vazgeçti. Örgüt bağlantılı aydınların ise uyandıracığı sert tepki-den dolayı kendi kaderini tayin hakkı gündemde çok tutmadık-

124) Mustafa Akyol, örgütün tavrını ve neticelerini şöyle özetlemektedir: “Coğrafi olarak iki bölge olmasa bile, kamusal haklar açısından iki etnik kimliğe göre bölüşülmüş bir devlet! Aslında uzun vadeli bir pankürdist siyasetin ilk basamağı. Zaten demokratik cumhuriyet diyen PKK ve kurduğu partiler vatandaş olmanın bayrak ve İstiklal Marşı gibi en temel politik ve moral değerlerini bile reddediyorlar” (M. Akyol, a.g.e., s.252)

ları bir talep olmuştur. Ancak, içine girdiğimiz dönemde PKK ve siyasal uzantıları, “Kendi kaderini tayin hakkını” bölünme talebini açık bir şekilde telafuz etmeden dile getirmektedirler.

Milletler ikide bir kader tayin etmezler. Türk milleti kaderini **Lozan Anlaşması** ile belirlemiştir. Lozan’da ortaya konan irade daha sonra 1961 ve 1982 Anayasa Referandumları ile de teyit edilmiştir. Esasen, dayandığı bütün şiddete rağmen, aldığı oy, toplam seçmen oyunun % 4’ü civarında olan bir partinin kendi kaderini tayin hakkı söyleminin iflasını rakamlar da ortaya koymaktadır. Üstelik, PKK destekçisi partilere değişik nedenlerle oy verenlerin çok küçük bir bölümü, muhtemelen % 1’den azı, bağımsızlık gibi bir yaklaşımı destekleyecektir. Bu oran Kanada’dan ayrılmak isteyen Quebec’te % 50’ye yaklaşmaktadır.

XII.3. Kürtçe Eğitim ve Televizyon¹²⁵–Kültürel Haklar

Kürtçe öğrenim/egitim hakkı ve televizyon yayını hakkının, PKK’nın elinden önemli bir silahını alacağı ve halk ile devleti barıştıracığı 1980’lerin başından itibaren ileri sürülmüştür. Devlet-yurttaş ilişkilerinin şekillenmesinin ideal boyutu, devletin kamu menfaatini gerçekleştirirken, yurttaşların insan haklarını gerçekleştirme için gereken alana sahip olmasıdır.

Yurttaşın sahip olduğu haklar gelişme sırası ile negatif, pozitif ve aktif statü haklarıdır. Negatif statü hakları, devletin yurttaşın can, mal ve ırz güvenliğinin sağlamasından ibarettir. Pozitif statü hakları ise devletin yurttaşlarının eğitim, sağlık gibi sosyal alanlarda isteklerini gerçekleştirmesidir. Aktif statü haklarından kastedilen ise siyasal katılım sürecine yurttaşların dahil olmasıdır.

Hiçbir devlet, yurttaşlarının pozitif statü hakkı olan eğitimi gerçekleştirirken, dar bir bölgede konuşulan yerel dili veya lehçeyi eğitim dili yaparak eğitim hakkının kullanılmasını sürecini

125) Televizyonla ilgili hususlara ilerleyen sayfalarda “Çözüm” başlığı altında yer verilmiştir. Burada ayrıca ele alınmayacaktır.

kendi yurttaşlarının aleyhine işleyen bir süreç haline getiremez. Ankara'daki ve İstanbul'daki okullarda öğrenciler İngilizce eğitim yaparken, Şırnak'taki öğrenciyi Kırmanç lehçesi ile eğitime mahkûm etmek, Tunceli'nin bir bölümünde Zaza lehçesi ile eğitim vermek, bir yandan kültürel feodalleşmeyi, diğer yandan bu tür bir eğitim alan yurttaşların fiili bir ayrımcılığa/diskriminasyona tâbi tutulmalarının zeminini hazırlayacaktır.

Böyle bir sürecin başlaması halinde bugün ailesi Güneydoğu Anadolu'dan kalkıp Batı Anadolu'da herhangi bir kentte yerleşen genç hiçbir dil zorluğu çekmeden okula devam ederken, Kırmanç lehçesi ile veya Zazaca eğitime geçilmesi ile –ki, böyle bir eğitimi kimlerin vereceği de ayrı bir meçhuldür– bu mümkün olmaktan çıkacak, sosyal mobilizasyonda yavaşlamalar ortaya çıkacaktır.

Güneydoğu Anadolu bölgesinde yapılan ankette deneklere “İmkânları olsa çocukları nasıl bir eğitim yapan okula gönderecekleri” sorulduğunda % 15.0’i “Kürtçe” cevabını vermişlerdir. Bu soruya verilen cevabı etnik kökene göre ayrıştırdığımızda Kürk kökenli vatandaşlarımızın tercihleri şu şekilde belirlemiştir: İngilizce % 46.3, Fransızca % 3, Almanca % 4.2, Arapça % 10.2, Kürtçe % 22.9. Zaza kökenli vatandaşlarda ise Kürtçe eğitim isteği % 6.3’e inmektedir. Burada ilginç olan verili durum olduğu için Türkçe seçeneği konulmadığı halde deneklerin % 10’unun üstünde bir bölümünün Türkçe’yi kendilerinin anketörlere yazdırmış olmalarıdır.¹²⁶

Aynı soruyu göç eden yurttaşlarımız arasında yaptığımız ankette sorduğumuzda İngilizce % 40.9 ile birinci sırayı işgal etmekte, bunu sırası ile % 28.7 ile Kürtçe, % 10.5 ile Arapça, % 3.5 ile Almanca, % 1.6 ile Fransızca izlemektedir. Yine sorulmamış olmasına rağmen yurttaşların % 11.3’ü Türkçe’yi kendilerinden yazdırmışlardır.

Verilen cevapları etnik kökene göre ayrıştırdığımızda Kürt Türkleri arasında Kürtçe eğitim isteği % 38.8 ile birinci sırada gelirken, İngilizce, Arapça, Fransızca, Almanca’nın toplamı %

126) Ümit Özdağ, *Güneydoğu Anadolu ve...*

47.1'e ulaşmaktadır. Yine Kürt Türklerinin % 10.8'i anketörlere çocuklarını Türkçe okula yollamak istediklerini yazdırmışlardır. Göze çarpan bir diğer nokta Zaza Türklerinin ancak % 16.4'ü Kürtçe eğitimi tercih ederken, % 15.6'sı Türkçe eğitim yaptırmak istediklerini ankete sorulmamasına rağmen yazdırmışlardır.¹²⁷

Bu tablodan çıkan sonuç yurttaşların Kürtçe eğitim ve öğretim konusunda çok ciddi bir taleplerinin olmadığı ve çocuklarının geleceğini dar bir eksene sıkıştırmak istemedikleridir. Kürtçü politikanın parçası olanlar bile özel sohbetlerde *"bu imkân olsun ama ben çocuğumu kendi özgür irademle Türkçe okula yollama hakkımı kullanayım"* demektedirler. Bu anlamda Kürtçe eğitim talebi, bir eğitim değil, politik talep olarak belirmektedir.

Nitekim, Kopenhag Kriterleri'nin kabul edilmesinden sonra, açılan Kürtçe kurslara talep o kadar düşük olmuştur ki, kurslar kapanmıştır. Ulaşılan aşamada, Kürtçü çevrelerden gelen talepler, Kürtçü öğrenimden (kurstan) Kürtçe eğitime (eğitim sistemine alınmaya) dönüşmüştür. Önümüzdeki süreçte muhtemeldir ki bu görüş "seçmeli ders" gibi "zararsız" seçenekler olarak gündeme getirilecektir.

Birçok çağdaş devlet değişik diller ve lehçeler sorunu ile karşı karşıyadır. **Graham Fuller**'in bu konuda ABD ile ilgili tespiti de önemlidir. **Fuller**, ABD'nin güneybatısında ve Kaliforniya eyaletinde Hispanik kökenli Amerikalıların sayısının artmasının bazı çevrelerde İspanyolca'nın ikinci dil olarak kabul edilmesi isteğini ortaya çıkardığını, bu isteği ileri sürenlerin ikinci bir Quebec senaryosu peşinde koştuklarını belirtmektedir.¹²⁸

ABD gibi çok kültürlü ve kendine özgü nitelikleri olan bir ülkede bile milli bütünlük için tehdit oluşturabilen dil merkezli kimlik

127) Ümit Özdağ, *Güneydoğu Anadolu ve...*

128) Graham Fuller, *Demokratik Tuzak*, İstanbul, 1996, s.187. G. Fuller'in Türkiye için ise Kürtçe eğitimi önermesi ayrıca akılda tutulması gereken bir husustur. Bir diller ve ırklar karışımı olan Hindistan'da bu durumun yarattığı zorluklar hemen herkes tarafından bilinmektedir. Siyaset bilimci Prof.Dr. Leslie Lipson'un belirttiği gibi, değişik ve birbirine yakın lehçeleri yakınlaştırma çabaları, Hindistan'da bu lehçeleri konuşanları birbirine yaklaştırırken, toplumun diğer kesimleri ile aralarındaki bağ hızla zayıflamakta ve derin uçurumlar oluşmaktadır.

sorunu, Türkiye gibi ülkeler için çok daha büyük milli güvenlik tehditleri üretecektir. Türkiye'de “**siyasallaştırmış dil**” bölücülük için kaldıraç görevini yerine getirecektir. Türkiye, dil/lehçe öğrenimi konusunda mevcut konumunu korumanın ötesine geçmemelidir.

Mustafa Akyol, Türkiye'nin içine girdiği süreci kültürel haklar çerçevesinde değerlendirirken şöyle demektedir:

“Ve bu sorular, iki ayrı senaryonun mümkün olduğunu göstermektedir. Birinci senaryo, etnik Kürt milliyetçiliğinin, ona karşı gelişecek tepkiyle birlikte, giderek büyümesidir. Artık Kürtçe serbest, Kürtçe yayın mümkün olduğu için, dil ile uluslaşma süreci arasında her zaman bağ olduğuna göre, belki de Türkiye, yerel dilleri serbest bırakmakla kendi vatandaşları olan Kürtlerin uluslaşacağı bir sürece girmiş olabilir. İki ulus haline gelmiş bir ülkede bütünlüğü korumak yani Türkiye'nin parçalanmasını önlemek ise uzun vadede mümkün olmayabilir. Dahası, eğer parçalanma olursa, bunun kansız olmasını engellemek mümkün olmayabilir.

*İşte bu nedenle ilk senaryo son derece karanlık ve tehlikelidir. Ancak ikinci bir senaryo daha var. Kürt vatandaşlarımız, kendilerine sağlanan kültürel özgürlükler sonucunda uluslaşma sürecine girmeyebilirler. Baskıların kalkmasıyla rahatlayarak, ülkedeki demokratik kurumlara entegre olabilirler. Ekonomik gelişme ve nüfusun iç göçlerle iç içe geçmesi ise toplumsal entegrasyonu daha da geliştirebilir.”*¹²⁹

Kuzey Irak'taki pan-Kürdist saldırgan politikalar, PKK ve destekçisi siyasal örgütlerin terörizm ile birleşen biyolojik ırkçı yaklaşımları ve bunların büyük güçlere pazarlanması bileşkenleri ile birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye'deki sürecin hangi senaryoya doğru kayabileceği daha açık görülecektir.¹³⁰

129) M. Akyol, *a.g.e.*, s.17-18.

130) Bu bölümü AB tam üyesi Almanya'dan gelen bir haberle bitirebiliriz: Berlin'de Türk öğrencilere ders dışında da Türkçe konuşma yasağı getiren Herbert-Hoover Lisesi'ne Ulusal Alman Vakfı 75 bin Euro ödül vermiştir. (*Sabah* gazetesi, 29 Haziran 2006).

XII.4. Azınlık ve Grup Hakları

Ülkemizin yaşadığı sorunu aşmak için getirilen çözüm önerileri arasında azınlık ve grup hakları önerilerine son dönemde daha sık rastlanmaktadır. Bu tür öneriler Batı Avrupa ülkelerinin bir kısmı tarafından yüksek sesle dile getirilirken, Türkiye’de bir grup entelektüel tarafından savunulmaktadır.

İnsanların birarada yaşayabilmek için buldukları en gelişmiş yapı olan modern demokratik devlette, kişi ile devlet arasındaki ilişkinin bir temel özelliği de yurttaşların devlet karşısında ve birbirleri arasında eşit hukuka sahip olmalarıdır. Ancak bazı toplumlarda azınlığı oluşturan grupların devletin garanti altına aldığı yurttaşlık haklarından tam olarak istifade edebilmesini sağlamak için bazı ek haklar ihdas edilir ki bunlara “**azınlık hakları**” denilir.

Türkiye’de hiçbir yurttaşın anayasal ve yasal haklarını tam olarak kullanabilmek için bu hakları güvence altına almasını sağlayacak ek haklara, azınlık haklarına ihtiyacı olmamıştır.

Grup haklarının uygulanmasının temel yolu “**olumlu ayrımcılık**”tır. Yani, ezilen gruba belirli oranlar çerçevesinde, işte, eğitimde, toplumsal yaşamın diğer boyutlarında önceden tespit edilmiş belirli yüzdelerin tahsis edilmesidir. Yani, eğitim kurumlarında veya işyerlerinde azınlıktaki etnik gruplar mensubu kimselere tahsis edilmiş yüzdelerin olmasıdır.

Böylece haklı olarak sahip olduğu ancak kullanılması için fiili engellerin bulunduğu haklara grup haklarını kullanarak erişmektedir grup üyesi. Bu anlamda grup hakları da bir tür azınlık haklarıdır.

Erdoğan, Öcalan’ın uydurduğu “demokratik cumhuriyet” gibi kavramları kullanarak istemeden de olsa PKK’ya üstü örtülü mesaj vermek gibi “hatalara” düşmekle kalmamış, Kürt Türkleri için “pozitif ayrımcılık” yapılabileceği gibi muhtemelen içeriğini çok bilmediği için, danışmanlarından duyduğu şeyleri tekrarlayarak tehlikeli bir adım atmıştır. Nedir pozitif ayrımcılık? Bu

kavramın kamu hukukunun ve etnik sosyolojinin bir parçası olması ABD’de 1960’ların sonunda gerçekleşmiştir.

ABD, özgürlük, eşitlik, hürriyet kavramlarını çok kullanmasına rağmen 1970’lerin başına kadar siyahlara karşı açık bir dışlamanın gerçekleştiği bir ülkediydi. Bir zencinin bakan, senatör, general, akademisyen olması düşünülemezdi. Özellikle güney eyaletlerinde bu dışlama beyazlarla aynı okula gidememe, aynı lokantalara girememe gibi boyutlara ulaşabiliyordu. 1960’ların başında **Martin Luther King’in** öncülüğünü yaptığı Hıristiyan zenci hareketi ve **Malcom X’in** önderliğini yaptığı Müslüman zenci hareketi, Vietnam Savaşı’nın moral çöküntüsü ile birleşince Amerikan sistemi üzerinde ezici bir etki oluşturdu.

İşte bu aşamada Amerikan sistemi etnik sorunu çözmek amacıyla bir atılım yaptı. Bu atılımın ayaklarından birisini “**pozitif ayrımcılık**” hareketi oluşturuyordu. Zencilere yönelik bu uygulama, zencilerin siyasette, ekonomide, kültürde, özetle yaşamın her alanında “**negatif ayrımcılık**” sonucu dışlandıkları, ezildikleri ve koşuya geriden başlayan koşucu gibi sadece zenci oldukları için yaşama geriden başladıklarından hareket ediyordu.

Bunun aşılması için zencilere özel uygulama ve kolaylıklar getirilmeliydi. Örneğin Harvard Hukuk Fakültesi’ne giriş notu 100 puan ise hayata geriden başlayan bir zenci için bu 90’a indirildi. Veya aynı puana sahip iki öğrenci birisi beyaz birisi zenci aynı okula başvurduklarında zenci sadece teninden dolayı pozitif ayrımcılık neticesinde tercih edildi. Tabii ki, pozitif ayrımcılık sadece okul alanını değil, yaşamın bütün alanlarını kapsıyordu. Ayrıca işsizlere özellikle de zencilere ekonomik yardım, çocuk parası gibi ekonomik teşvikler geliştirildi. Bu uygulama artık ABD’de şiddetle eleştirilen bir uygulamadır.

Kimseye karşı negatif ayrımcılık yapılmayan bir yerde pozitif ayrımcılığın siyasi, sosyolojik ve hukuki temeli oluşturulamaz. Üstelik pozitif ayrımcılık yapabilmek için önce ABD’de olduğu gibi etnik veya ırki grupları hukuki olarak belgelendirmek gerekmektedir. Yani bir iş veya okul başvurusu yaptığı zaman

ABD’li siyah, beyaz, sarı, kızıl diyerek ırkını yazar. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bunu nasıl yapacaktır, hangi kutunun yanına işaret koyacaktır?

Türkiye örneğine bakıldığında hiçbir dönemde yurttaşlar, anayasal ve yasal haklarını kullanabilmekten, etnik kökenlerinden dolayı alıkonulmamıştır. Ancak Güneydoğu bölgesindeki ekonomik ve sosyal geriliğin bölge insanına doğrudan etkisi olmakla birlikte, Batı bölgelerine göç eden vatandaşlar etnik kimliklerinden bağımsız olarak ekonomik ve sosyal açıdan gelişmiş bölgelerin imkânlarından istifade etmişlerdir.

Günümüzde grup hakları uygulamasının, bu hak türünü uygulayan ABD’de sert bir şekilde eleştirilmeye başladığı görülmektedir. **Prof.Dr. Samuel Huntington** grup hakları uygulaması konusunda şöyle demektedir:

“Ancak daha sonra talep, ferdin eşit haklarından, siyahların ve diğer grupların özel haklarına doğru kaymıştır. Bu tür iddialar, Amerikan siyasal birliğinin temelleri olan belli başlı ilkelere ters düşmektedir. Bunlar eşit fertlerin renkkörü toplumu fikrini reddeder ve bunun yerine bazı gruplar için hükümetçe teyit edilmiş imtiyazlar barındıran renk-şuurlu bir toplumu teşvik eder.”

Türk kamuoyunun yakından tanıdığı **Graham Fuller** de kişinin yeteneklerinden değil de etnikliğinden kaynaklanan haklara sahip olmasını ABD’nin Lübnanlaşması olarak nitelendirmektedir.¹³¹

Amerikan toplumu artık renklilik değil, renksizlik, renk-körlüğü esasında şekillenme çabası içinde iken, modası geçmiş ve ciddi mahzurları olan, ABD sisteminin zenci yurttaşlarını beyaz topluma entegre etmek için uyguladığı ve vazgeçme çabası içinde olduğu bir sistemi Anadolu gerçeğini inkâr ederek Türkiye’ye uygulamaya çalışmak ne kadar doğru olur, üzerinde düşünülmalıdır.

131) G. Fuller, *a.g.e.*, s.171.

XII.5. Federasyon

Güneydoğu Anadolu'da yaşanan olayların çözümü için Türkiye'nin idari ve siyasi yapısında değişikliklerin gerektiği, milli devlet yapısının yerini federasyona bırakması halinde sorunun çözülebileceği şeklinde görüşler, bölücü çevreler tarafından son dönemde gittikçe artan bir şekilde ileri sürülmektedir. Bu görüşün bölge halkından da destek gördüğü, halkın büyük bir bölümünün Türkiye için federasyon çözümünü istediği belirtilmektedir.

Federasyon teklifinin amacı Türkiye'yi bölünmeye sürüklemenin birinci adımının atılmasıdır. Anadolu coğrafyası üzerinde federal bir devletin tarihsel ve siyasal nedenlerle gerçekçi olmadığı açık bir keyfiyet iken bunu gündeme taşımak ve zorlamak aslında federasyonu değil, bölünmeyi hedeflemek anlamına gelmektedir.

Örgüt yanlılarının federasyon talebini, Kuzey Irak'ta bağımsızlaşma süreci içine giren federe Kürt devleti ile birlikte düşünmek, sonuçlarını daha açık görmek açısından faydalı olacaktır. Örgütün gelecek 20 yıldaki gündemi, Kuzey Irak'ta bağımsız Kürt devleti ile Anadolu'da yaşaması mümkün olmayan federal devletin parçalanmasından sonra ortaya çıkacak devleti birleştirerek Büyük Kürdistan'a ulaşmaktır.¹³²

XII.6. Özerklik veya Bask Modeli

Konunun çözümü doğrultusunda yapılan çalışmalar arasında İspanyol/Bask modelinin çözüm açısından bir teklif olarak ortaya atıldığı görülmüştür. Ancak anlaşılan odur ki Bask modeli ileri sürülürken, ayrıntılı bir araştırma yapılmamış, uluslararası ilişkiler dengeleri göz önünde tutulmamıştır.

Bask bölgesi 17.000 km² büyüklükte olup (takriben Adana vilayeti kadar), sanayi açısından gelişmiştir. Nüfusu 2.5 milyon

132) A. Öcalan 1991'de verdiği bir röportajda, "*Türkiyeden aniden kopma Kürdistan'a ekonomik felaket getirir. Türklerle beraber bağımsızlığı biraz daha geliştirebiliriz*" demektedir. Özetle Öcalan, "bağımsız Kürdistan"ı Türklere finanse ettirmeyi arzu etmektedir (M. Akyol, *a.g.e.*, s.256).

kadardır. Bölge Burborlar dönemi, diktatör **Primo** ve **Rivera** ve faşist **Franco** dönemi hariç hep özerk bir yapıya sahip olmuştur.

1975'te **Franco**'nun ölümünden sonra İspanya'da demokratikleşme hareketi başlamıştır. Özerk yapılanmaya tekrar dönlürken Bask bölgesine de Katalonya ile birlikte özerk statü verilmiştir. Ancak özerk statü Bask bölgesindeki terörü durdurmamış, ETA eylemlerine devam etmiştir. ETA terörünün gücü özerklik ilanından sonra değil, Fransa'nın İspanyol-Fransız sınırında güçlü önlemler almasından sonra yavaşlamıştır.

İberya Yarımadası'ndaki Bask ile Suriye, Irak ve İran gibi ülkelerle sınırdış olan Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu'sunu aynı statüye koymak uluslararası ilişkiler dengelerinden hiç haberi olmamak demektir. Bütün bunların dışında Katalonya'daki son gelişmeler İspanya modelinin bölünmeyi engelleyen değil, teşvik eden dinamikleri AB tam üyeliği sürecinde gerçekleştirdiğini göstermektedir.

XII.7. Türkiyelilik Çözümü

AKP iktidarının, ancak ondan önce **Tansu Çiller**'in öne sürdüğü bir çözüm ise ortak kimlik olarak Türkiyelilik veya Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığıdır. Türkiyelilik, Anadolu coğrafyasını kimliksizleştirmektir. Türkiyelilik, milliyetin ve milli kimliğin reddi anlamını taşımaktadır.¹³³ Türkiyelilik, Türk adının tamamen kaldırılarak parçalanma veya Anadolu Cumhuriyeti seçeneği önüne konulmanın ilk adımıdır.

Türkiyelilik yaklaşımının temelinde iyi niyetlileri hariç tutarsak, Türklüğü Türkiye'de yaşayan etnik gruplardan birisi olarak gören bir azınlık ırkçılığı yaklaşımı vardır. Oysa, Türkler Anadolu'daki etnik gruplardan birisi değildir. Hâkim kültürü üreten millettir. Etnik grup ise bir ülkede hâkim kültürden farklı bir kültürü taşıyan gruptur.¹³⁴

133) Mustafa Erkal, *Küreselleşme*, s.202.

134) *a.g.e.*, s.202.

XIII.

DEVLETÇİ ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Devletçi diye nitelendirebileceğimiz çözüm önerilerinin sorunun niteliği ve çözüm önerileri ile ilgili tespitlerini başlıca iki başlık altında toplamak mümkündür. Devletçi çözümleri sadece devlet ve sistem partileri savunmamışlardır. Aydınların ve halkın geniş katmanlarının da burada “devletçi” çözümler diye adlandırdığımız tespit ve çözüm önerilerini destekledikleri görülmüştür.

Bu yaklaşımların birisine göre sorunun kökeninde bölgenin ekonomik geri kalmışlığı vardır ve bölgenin ekonomik olarak kalkınması ile sorun çözülecektir. Ve tersinden okur isek eğer Güneydoğu Anadolu ekonomik olarak kalkınmış olsa idi böyle bir sorun ortaya çıkmazdı. Diğer yaklaşıma göre ise sorun bir terör sorunudur ve etkili anti-terör süreci ile durdurulması mümkündür.

Bu iki yaklaşım birbirlerinin izahlarını tamamen dışlamayan izahlar ve çözüm önerileri getirirler. Farklılıkları daha çok vurgularındadır. Devletçi tespit ve çözüm önerilerinin zayıf yanını teorik çerçevesi oluşturmaktadır. İki tespit ve öneri de çok genel ifadeler kullanmakla yetinip, derin ve somut öneri alanlarına girmemişlerdir.¹³⁵ Aşağıda bu iki yaklaşım iç içe geçmişlikleri göz önünde tutularak ele alınacaktır.

135) Bu noktada Türk Ocakları Merkez Heyeti tarafından hazırlanan “Güneydoğu Anadolu’nun Tarihi, Kültürel, Ekonomik, Jeo-politik ve Sosyal Durumu” başlıklı rapor büyük bir istisna oluşturmaktadır. 20 Mayıs-1 Haziran 1990 tarihleri arasında hazırlanan bu rapor 1992 yılında yayımlanmıştır.

XIII.1. Bir Ekonomik Sorun Olarak Kürtçülük Sorunu

Etnik milliyetçiliklerin yukarıda anılan dört aşamada da ortaya çıkmasına neden olan sebepler arasında sosyo-ekonomik olarak geri kalmışlık veya geri bırakılmışlığa tepki olarak belirlediği doğrultusunda tespitler yapılmaktadır. Gerçekten de ekonomik gerilik etnik grupların merkezi yönetime ve merkezi yönetimi oluşturan ulusa karşı tepki geliştirmesine neden olmaktadır. Bu anlamda ekonomik sorunların çözümünün otomatik olarak etnik sorunu çözebileceği düşünülebilir.

Gerçekten de terörün son yirmi sene içinde en yoğun olduğu Güneydoğu Anadolu bölgesinin büyük bir bölümü ile Doğu Anadolu bölgesinin büyük bir bölümü sosyo-ekonomik kalkınmışlık seviyesi açısından altıncı ve yedinci sırada gelmektedirler. Güneydoğu Anadolu bölgesi içinde yer alan dokuz il; Gaziantep (20), Kilis (54), Diyarbakır (63), Adıyaman (65), Şanlıurfa (68), Batman (70), Mardin (72), Siirt (73), Şırnak (78) illeri kendi aralarında büyük dengesizlikler yansıtmaktadır. Yedinci sırada bulunan Doğu Anadolu ise Türkiye'nin en geri kalmış bölgesidir. 14 ili, yani Elazığ (36), Malatya (41), Tunceli (52), Erzincan (58), Kars (67), Iğdır (69), Ardahan (74), Van (75), Bingöl (76), Hakkari (77), Bitlis (79), Ağrı (80) ve Muş (81)'tur.¹³⁶

Bu sosyo-ekonomik yapılanmadan hareket ederek teröre sadece ekonomik geriliğin sebep olduğunu ileri sürmek mümkün değildir. Ancak ekonomik geriliğin terörün gelişmesi için uygun bir vasat hazırladığı şüphe götürmez. Eğer, Diyarbakır ekonomik gelişmişlik açısından 3., Hakkari 20. sırada olsalardı, PKK'nın arkasındaki güçlerin bu bölgede Türkiye'nin yumuşak karnı ile karşılaşmayacakları ve Türkiye'ye yönelik vekâleten savaşın çok daha zor şekillendirilebileceği mutlak bir gerçektir.

136) Parantez içindeki rakamlar 2003 yılı itibarı ile illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralarını göstermektedir (*İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması -2003*, DPT Yayını, No: 2671, Mayıs 2003).

Ancak, Ardahan (74), Iğdır (69), Yozgat (64) ekonomik açıdan birçok ilden geri olmalarına rağmen terör için bir vasat oluşturmamaktadırlar. Bu da meselenin sadece ekonomik determinizm kokan bir şekilde izahının güç olduğunu göstermektedir. Ayrıca etnik milliyetçiliklerle ilgili yapılan kapsamlı araştırmalarda etnik-milliyetçilikle sosyo-ekonomik arka plan arasında belirgin bir ilişki yokmuş gibi görünmektedir.

Örneğin İspanya'da Bask ve Katalonya'da, Fransa'da Korsika ve Brötanya'da, Belçika'da Flaman bölgesinde, Kanada'da Quebec'te ekonomik gelişmişliğe rağmen/ekonomik gelişmişlikten dolayı, zinde ve güçlü etnik-milliyetçiliklere rastlanmaktadır.¹³⁷

Milliyetçi ideolojinin gerçek taşıyıcısı orta sınıftır. Bundan dolayı, etnik bir grubun ekonomik sorunları çözülürken, eğer güçlü bir milli entegrasyon politikası uygulanmazsa ortaya çıkacak ve "azınlık burjuvazisi" olarak algılanacak grup bir süre yeraltına incek olan etnik milliyetçiliği daha güçlü olarak geri getirecektir.

Üstelik Türkiye, son dönemde gelişen, örgüt yandaşı veya örgütle dayanışma içinde, zenginliğinin kaynağı, ticaret veya sanayi değil, uyuşturucu, her türlü kaçakçılık ve tefecilik olan "Kürtçü mafya burjuvazi" gerçeği ile karşı karşıyadır. Kürtçü mafya burjuvazi, orta vadede terör örgütünü köylülükten kentliliğe taşıyabilir; hatta bunun ilk belirtileri ortaya çıkmaktadır.

Yukarıdaki örnekler Türkiye gerçeğinden farklı tarihsel, sosyal, ekonomik ve politikleri barındırmakla birlikte ihmal edilmesi gereken bilgiler sunmaktadırlar. Bu çerçevede Türkiye'de sorunu incelerken, ekonomik geriliğin terörün gelişmesi için vasatı oluşturduğu gerçeğinin altı çizilirken, sadece bölgenin zenginleşmesinin Türkiye'nin zayıf karnını ortadan kaldırmayacağı görülmelidir. Ana amaç, bölgenin değil, Türkiye'nin zenginleşmesi olmalıdır. Sorunun çözümü burada yatmaktadır. Bu ilerde daha ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

137) Hasan Köni, "Belçika ve Kanada: Üniter Devletten Federal Devlete", *Savunma ve Havacılık*, No: 1/2001, s.86-87.

XIII.2. Bir Terör Sorunu Olarak Kürtçülük Sorunu

Bazı izahlara göre ise mesele sadece bir terör sorunudur ve terörün ortadan kaldırılması ile sorun ortadan kalkacaktır. Bu yaklaşım başlangıç aşaması için doğru ise de Kürtçülüğün kazandığı boyutlar göz önüne alındığında artık gerçekçi olmaktan uzaktır. Kürtçülük, terörü hâlâ çok etkili bir araç olarak kullanmakla birlikte, artık uluslararası dengeleri, sistemi ve kuruluşları doğrudan istismar eden ve kendisini istismar ettiren bir yapıya sahiptir. Bu anlamda artık, “*Terör biterse Kürtçülük biter*” demek mümkün değildir. Türkiye, terörü de bitiren **daha** kapsamlı bir modeli geliştirmek zorundadır.

XIV.

KÜRTÇÜLÜK VE SORUNUN ÇÖZÜMÜ

Kürtçülük sorununun çözümü devletin yaptığı hataları kendisinin anlaması, bu hataları inceleyerek dersler çıkarması, doğruları tespit etmesi ve yaptığı doğruları ise daha mükemmelleştirecek bir yaklaşımı geliştirmesine bağlıdır. Bu konuda devlet kendisine ve topluma karşı dürüst olmak zorundadır. Çünkü bu millet, geçtiğimiz 20 yılı aşkın zaman içinde “*üç-beş baldırı çıplak*” ve “*terörle bir yere varılamaz*” şeklindeki çapsiz yaklaşımlara çok büyük bir bedel ödemiştir ve ödemeye devam etmektedir.

Keza 1980’li yıllarda terör örgütünün Türkiye Cumhuriyeti’nin en zayıf halkası “Botan” dediği Van/Çatak-Bitlis-Siirt arasındaki bölgede dahi halk PKK’lı teröristleri devlet güçlerine ihbar eder, kendisi yakalar ve hatta öldürürken, 1990’lar ve 2000’lerde örgüt bir kitle tabanı oluşturmayı başardı ise bu, devletin yanlışlarının ve eksikliklerinin sonucudur.

Terör örgütü, 1990’lı yıllar boyunca bölge halkını gittikçe daha fazla terör ve yapısal şiddet ile rehin almayı başarmıştır. Bunun neticesinde bir kısım bölge halkında bir anlamda terörist-rehine ilişkilerinde görülen **Stokholm sendromu** ortaya çıkmıştır. Stokholm sendromunun özelliği, rehin alınanın, rehin alan ile duygusal özdeşlik içine kaymasıdır.

Stokholm sendromunun Güneydoğu Anadolu’daki sonucu, zaten potansiyel olarak gelişmeye müsait olan mağduriyet psikolojisinin güçlenmesi ve mazuriyet psikolojisi ile takviye edilme-

sidir. Özetle, Kürtçülüğü tasfiye edecek bir stratejinin temelinde devletin mağduriyet psikolojisini yıkacak ve kitleleri kazanacak şekilde geliştirilen özeleştirilme bulunmak zorundadır.

A. Öcalan 1994'te "**mağduriyet ve mazuriyet psikolojisi**"ni ifade ederken, "*Süren on yıllık mücadele, gerçek anlamda bir direnme ve yaşama kültürü oluşturdu*" demiştir. 2005 Türkiye'sinden bakınca bu tespit daha da doğruluk kazanmaktadır. Türkiye'nin politikasının temeli bu mağduriyet ile beslenen "**direnme ve yaşama kültürü**"nü kafalardan ve gönüllerden silmek üzerine kurulu olmalıdır.

Vatan, ordunun çekilmesinden sonra da orada kalan halkın direndiği ve ordusunun tekrar dönüşü için mücadele ettiği toprak parçasıdır. Bu ise ancak o topraklarda yaşayan insanların kendilerini çekilen ordunun bir parçası olarak görmeleri ile mümkündür.

Güneydoğu Anadolu'dan TSK'nın çekilmesinin yaratacağı sonuçlar konusunda ise politik sonuçlar açısından bugünün koşullarında iyimser olmak mümkün değildir. Bundan dolayı Güneydoğu Anadolu toprağında ve insanların hafızasında PKK'nın yarattığı kirlenme giderilerek "**Güneydoğu Anadolu Çukurca'daki son sınır taşına kadar tekrar vatanlaştırılmalıdır**".

Sivil bürokrasi üzerindeki politikacı baskısı, atama, kadro kullanma, yatırımların yönlendirmesi açısından mevcut haliyle iş göremez durumdadır. Bu nedenle de ana iskeletini sivil bürokrasinin oluşturacağı bir girişim yine öncekilerde olduğu gibi akamete uğrayacak ve kaynaklar israf edilecektir. Daha önemlisi ise en çok ihtiyaç duyulan ve PKK ile mücadelede temel hedef olan "**halkı kazanma**" amacına hizmetin ötesinde, güvensizliği geliştiren bir faktör olacaktır.

Türkiye en kısa zamanda PKK'nın yarattığı toplumsal yıkımı gidermek ve bölgedeki psiko-sosyal, ekonomik gelişmeyi kendi iç dinamikleri ile normalleştirmeyi başarmak zorundadır. Bu gelişme için ise bölgede ciddi, basit, sürekliliği olan ve uygulanabilir projeler üretmek zorundadır. Bu projeler sadece ekonomik

anlam yüklü olmak yerine, aynı zamanda bölgede “**devletin yeniden kurulması ve tanımlanması**” ile “**toplumsal değişimi**” ihtiva etmelidir.

Bu değişim Cumhuriyetin 1984'e kadar gerçekleştirdiği kazanımlarının yeniden tesisi yönünde olmalıdır. “**Halkın kazanılması**” güvenlikten devlet ile bölge halkının karşılıklı güveninin oluşturulmasına, ekonomik kaynakların harekete geçirilmesine kadar bir dizi hedefe ulaşılmasına bağlıdır.

Amaçlanan kalkınma projesinin hedefi sadece toplumun ekonomik sorunlarını çözmek değil, sosyal, psikolojik ve politik rehabilitasyonu gerçekleştirerek, Türkiye’de refah ve güvenliği uzun vadeli sağlamaktır. Özetle **Türkiye’nin uygulaması gereken politikalar bütününün hedefi**, örgütün dezenformasyonun ve oluşturduğu doku bozulmasının ortadan kaldırılması, yani milli devlet modeli içinde “**yeniden milli bütünleşmenin**” sağlanması olmalıdır. Bunun dışındaki model arayışları, Türkiye’yi etnik bir cehenneme dönüştürme potansiyelini taşımaktadır.

XIV.1. Siyasi Önlemler

Düşük Yoğunluklu Çatışmanın doğası hızlı karar alma ve uygulamayı gerektirmektedir. Terör örgütü, örgüt yapısının gereği olarak hızlı karar alma ve uygulamayı gerçekleştirirken, devlet hantal, bölgeden uzak, kararsız bir görünüm sergilemektedir. Sorunda girişim üstünlüğünü kazanmak, kazanmak için atılacak en önemli adımdır. Bunun için derhal hızlı karar almayı sağlayacak bir siyasal karar mekanizmasının oluşturulması gerekmektedir.

Bu karar alma mekanizmasının bölge ile ilgili karar alışı süreçlerini hükümet düzeyinde hızlandırmak için bir Devlet Bakanlığı tespit edilecek illerdeki gelişmelerin eşgüdümünü sağlayacak şekilde yetkilendirilmeli, yapılandırılmalı veya Kalkınmada Öncelikli İller Bakanlığı kurulmalıdır. GAP

Başkanlığı, GAP Televizyonu program yapısı bu Devlet Bakanlığına/Bakanlığa bağlanmalıdır.

Bölge ile ilgili görevlendirilecek Devlet Bakanlığı/Kalkınmada Öncelikli İller Bakanlığı öncelikle ekonomik, kültürel ve sosyal politikalar alanlarında, hükümetin belirleyeceği proje, planlama ve koordine ile yapılan-gerçekleştirilen uygulamaları takip edebilecek imkân ve kabiliyete kavuşmalıdır. Valiliklere projelendirilecek, uygulanacak ve önerilecek yatırım konularını gerçekleştirmek üzere yeterli maddi kaynak sağlanmalıdır. Maddi kaynak Devlet Bakanlığı/Bakanlık bütçesine konulmalıdır.

Devlet Bakanlığı/Bakanlık bütçesi ile desteklenen, ancak bir üniversite bünyesine yerleştirilmiş yüksek lisans ve doktora eğitimi verebilecek bir “**Terörizm Araştırmaları Enstitüsü**” kurulmalıdır.¹³⁸ Bu enstitü bünyesinde uzman akademisyenler, uzman vali, emekli vali, emekli general ve istihbaratçılar görevlendirilmelidir. Enstitü zaman içinde kendi akademik kadrolarını oluşturmalıdır. Enstitü, devlet için bilimsel araştırmalar gerçekleştirmeli, devlet politikasının bürokrasinin sistemsiz gözlemlerine dayanması geleneğine son verilmelidir.

Devlet Bankalığı/Bakanlık ile bölge üniversiteleri arasında etkili bir işbirliği geliştirilmelidir. Bölge üniversiteleri bölge gerçeğinden kopuk değil, bölgenin ekonomik ve sosyal gelişmesini teşvik edecek şekilde yeniden yapılandırılmalıdır. Bu yapılandırma çerçevesinde akademi yerleşkelere hapis olan değil, projeler çerçevesinde bölge ile bütünleşen bir tutum içerisine girmelidir.

Siyasi önlemlerin diğer boyutunu ise terör örgütünün uzantısı olan siyasal partinin siyasette etkinliğinin kırılması oluşturmalıdır. Bunun için özellikle mevcut % 10 barajı etkili bir mekanizma olacaktır. % 10 barajını bağımsız milletvekilliği ile aşma denemeleri başarılı dahi olsa % 10 barajı muhafaza edilmelidir. Çünkü bir süre sonra seçmen bu partiyi desteklenmekten yorulacak ve tekrar diğer partilere dönüş başlayacaktır.

138) Ankara'da Kara Harp Okulu bünyesinde kurulan terörizm programı bu ihtiyacı karşılamaya müsait değildir.

Alınacak önemli bir siyasi nitelikli önlem de Güneydoğu Anadolu bölgesinde seçimlerde örgüt yanlısı siyasi partiler lehine mükerrer oy kullanılmasını engellemektir. Bölgede diğer partilerin seçimlerde güçlü bir seçim müşahidi yapısı oluşturmadığını bilen örgüt, elemanlarını partilerin seçim müşahidi olarak görevlendirmektedir. Bölgede önemsenmeyecek ölçüde yerel devlet memurunun da örgüt sempatzanı olması veya basıkıya açık olması neticesinde kullanılmayan oyların hemen hepsi örgüt yanlısı partiler lehine kullanılmaktadır. Örneğin bir partimiz 2003 belediye seçimlerinde Diyarbakır'da 2.000'in üzerinde seçim müşahit kartı dağıtmış ve ancak 900 oy almıştır. Müşahitlerin bile örgüt yanlısı partiye oy verdikleri açıktır.

Bu tür hilelerin önlenmesi amacı ile partilerin seçim müşahitlerini iyi seçmeleri, Genel Merkezden bölge illerine denetleyici müşahitler yollanması ve devletin de etkili önlemler alması gerekmektedir.

XIV.2. Bürokratik Önlemler

Ulaşılan aşamada bölgede bürokrasi büyük bir çözülme içindedir. AKP hükümetinin valilerin yetkilerini daraltması, AB sürecinin gerçekleştirdiği baskılar, Irak'ta gerçekleşen dönüşüm, PKK ve **Barzani**'nin 2005 yazında gerçekleştirdiği terörist eylemler, AKP hükümetinin kararsız tutumu, girişim üstünlüğünün örgüte geçmesine neden olmuştur. Bazı üst düzey devlet memurları dahil olmak üzere PKK ile yakınlık kuranlar dahi mevcuttur.

Bölgedeki sorunun çözümü için bölgeden kopuk yeni bürokratik bir yapılanma değil, zihniyet değişiminden geçmiş, yeniden yapılandırılmış bürokratik bir sistem gerekmektedir. Bürokrasi bölgenin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yeniden yapılandırılmalıdır. Vali ve kaymakamlar bölgeye yollanırken, herhangi bir özel talimat almamakta, izleyecekleri politika kendi şahsi tercihlerine bağlı kalmaktadır. Buna son verilmeli, her valiye, devletin

o il ile ilgili hedefleri yazılı olarak Başbakan ve İçişleri Bakanlığı tarafından verilmelidir.

Vali de aynı şekilde İçişleri Bakanı ve vali tarafından imzalanmış yazılı yönergeyi ilçelerdeki çalışmalara esas tayin etmek üzere kaymakamlara vermelidir. Bu çerçevede valilerin yetkileri ve imkânları artırılmalıdır. Kalkınmada Öncelikli İller olarak tespit edilen illerin yönetimi için çıkarılacak bir yasa ile bu illerde görev yapan vali ve kaymakamların yetkileri artırılmalıdır.

Valilik ve kaymakamlıklara karargâh olarak yardımcı olabilecek, bölge ve teknik konuların uzmanlarını biraraya getiren yapılar oluşturulmalıdır. Bölgedeki ilçelerde “Kaymakam yardımcılıkları” kurulmalıdır. Bölgede ilk kez görev yapacak olan kaymakamlar, daha önce bir başka bölgede kaymakamlık yapmış olsalar dahi bir sene süre ile kaymakam yardımcısı olarak çalışmalıdırlar. Bölgede kaymakamlık ve vali yardımcılığı yapmamış olanlar valilik yapmamalıdır.

İl ve ilçe müdürlüklerinin kadro eksiklikleri, özel eğitimden geçmiş nitelikli personel atamaları ile ortadan kaldırılmalıdır. Bürokrasi bölgede asla vekâleten temsil edilmemelidir. Vali, kaymakam ve diğer bütün devlet memurlarının görev yerlerine eşleri ile gitmeleri kural olmalıdır.

Bölgede yeni bir dönemin başladığı eylemsel olarak ortaya konulmalı, valiler, kaymakamlar özetle devlet, sürekli hareket halinde olmalı, halkla sürekli ilişki geliştirilmelidir. Valilerin hiç uğramadığı ilçeler, kaymakamların hiç uğramadığı köyler vardır. Bu durumun sonlandırılması, halkla etkili bir iletişimin kurulması gerekmektedir.

Bir bürokratin halkla ilişkilerdeki başarısının alabildiği sonuçları göstermesi açısından **Hizbullah** tarafından şehit edilen Diyarbakır Emniyet Müdürü **Gaffar Okan**'ın ortaya koyduğu sonuç ciddi bir örnektir. Bu örneğin incelenmesi ve ortaya çıkan

sonuçların bürokratik davranışlara yol göstermesi öğretici ve faydalı olacaktır.¹³⁹

Gaffar Okan, Diyarbakırlı yaşlı, genç, iş adamı, tinerci, her-kese cep telefonunun numarasını vermiş ve arandığında telefona kendisi çıkmıştır. Şikâyetleri takip etmiş ve sonuçlandırmıştır. Bu arada uygulamaları bir kısım polislerde tepki uyandırdı ise de halkın gönlünü kazanmıştır. Bir Hakkarilinin *“Bu komutan burada iken Hakkari’de PKK olay çıkaramaz; çünkü komutanı seven halk örgütü ihbar eder”* ifadesi asker-sivil bürokrat halk ilişkisinin ne kadar can alıcı olduğunu göstermektedir.¹⁴⁰

En uzak köy dahi yetkililer tarafından sürekli ziyaret edilmeli, girişim üstünlüğü devlette olmalıdır. Devlet bölgede yeni bir ruh ile harekete geçtiğini ve üstünlüğünü, hukuk devleti çerçevesinde halka hissettirmelidir. Halk defaatle açılan ve içinden hiçbir şey çıkmayan paketlerden bıkmıştır. Bundan dolayı artık söz yerine halka bir şeylerin değiştiğini hissettirecek bir yaklaşıma gerek vardır.

Bölgede bürokrasi içine sızmış olan bölücü unsurlar hızla temizlenmelidir. PKK veya yandaşı yarı legal, legal kurumlarla ilişkisi olan devlet memurları memurluktan ihraç edilmelidir. Türkiye’nin vergi ödemek isteyen yurttaşlara *“TC’ye vergi ödenmez”* diyerek hakaret eden vergi dairesi memurları; öğrencilere *“Sizin yaşıtlarınız dağda bu halk için çarpışıyor”* diye propaganda yapan öğretmenlerle bölgenin iyileştirme ve bütünleştirme sürecini yönetmesi mümkün değildir.¹⁴¹

Bölgede bürokrasinin etkinliği ve verimliliğinin artırılması açısından yeniden yapılacak idari yapılanmaların dışında bürokratin yetkinliğinin artırılması büyük önem taşımaktadır. Bunun

139) Enis Berberoğlu, bürokratin önemini, bölgenin önde gelen işadamları ile yapılan bir toplantıda iş adamlarının Gaffar Okan’ın, Hakkari’nin yeni valisi Ayhan Nasuhbeyoğlu’nun ve Şanlıurfa Emniyet Müdürü Kutlay Çelik’in adını verdiklerini belirterek çiziyor (E. Berberoğlu, “Cana da Cama da Değdi Sayın Vali”, *Hürriyet*, 16 Nisan 2006).

140) Alaettin Parmaksız, *a.g.e.*, s.81.

141) *a.g.e.*, s.190.

için bölgede görev yapacak bütün vali, vali yardımcısı, kaymakam, emniyet müdürü ve daire başkanı gibi üst düzey bürokratların terörün geçmişte yoğun yaşandığı illerde görev yapmadan önce terör, anti-terör, psikolojik harekât, PKK politikaları gibi konularda kapsamlı bir eğitimden geçirilmeleri zorunlu olmalıdır. Bölgeye atanacak bürokratlar için yeni bir kriterler yönetmeliği hazırlanmalı, bu niteliği taşımayanlar bölgeye asla atanmamalıdır.

Bölgede görev yapan bürokratların ücreti, lojman ihtiyacı, tedavi giderleri, izin karşılığı ek ücret, fiili hizmet zammı artırılmalıdır. Personel atamalarında asaleten atama yapılmalı, vekâleten atama müessesesi sona erdirilmelidir. Bölgede yönetici kadrolarındaki bölge doğumlu yönetici oranı % 90'ın üzerindedir. Bu kadar yüksek bir oran halka tarafsız davranma ilkesinin gerçekleşmesini engellemektedir. Bölgedeki imamların % 90'ı, gardiyanların % 80'i, öğretmenlerin % 43'ü bölge kökenlidir ve bölgedeki bürokrasi içinde bölge kökenli olanların sayısı çok yüksek seviyelere erişmiştir.

Yeni dönemde bölgede devlet ile halk arasında laçkalaşan ilişkiler ağı düzeltilmeli, devlet koyduğu kuralları yaşama geçirmelidir. Bundan kasıt, trafik kurallarının uygulatılmasından elektrik ve su parasının toplanmasına kadar uzanan çizgide devletin bütün yurttaşlarından yerine getirmesini istediği yükümlüklerini Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu'da da talep etmesidir.

Bölge halkının herhangi bir siyasi parti farkı olmadan devletten temel beklentisi kendisine iyi davranılmasıdır. Esasen bu sadece bölge halkının değil bütün Türk halkının beklentisidir. Bunun sağlanmasının bölgede devlet-halk bütünleşmesini sağlamada çok büyük bir psikolojik önemi vardır.

Gerek bölgeye giden bürokratların gerekse bölgedeki bürokratların bu konuda ciddi bir halkla ilişkiler eğitiminden geçirilmesi ve halka ilişkiler sürecinin kurulacak iç mekanizmalar ile denetlenmesi gerekmektedir. Bölgeye atanacak yetkililerin ya-

raticı, eleştirisel, muhalif ancak tutarlı bir kimliğe sahip olması, halkın o yetkili aracılığı ile devletle temas kurması açısından önemlidir.

Vatandaş kendisine kötü davranıldığı zaman şikâyet edebileceği bir merci bulabileceğine inanmalıdır. Bu uygulama yaşamaya geçirildiği takdirde yukarıda dikkat çekilen, “kendisine batılı yurttaştan farklı davranıldığı” şeklinde yerleşik inanç ortadan kalkacaktır. Vatandaş kendisine batıdaki insana davranıldığından farklı davranılmadığı inancına erişmelidir.

Devlet bölgede etkin ve iyi hizmet vermek için tekrar örgütlenmelidir. Bunu söylemek kolay, yapmak zordur. Bunun için halkın sürekli karşı karşıya olduğu belirli sektörler ele alınmalı ve yüksek bir performans sağlanmalıdır. Sağlık sektörü bu tür sektörlerin başında gelmelidir. Bu yaklaşımla aynı zamanda devlete şükranlık hissi ortaya çıkaracak bir politika izlenmelidir.

Bölgede seneler içinde oluşmuş, terör sürecinde devletin yanında yer alır görünmüş ve daha çok büyük partilere sızmış bulunan bir politikacı-mafya türü yapılanma vardır. Bu yapı devleti kendi menfaatleri doğrultusunda istismar etmektedir. Bu asalak yapının sırtını devlete dayadığı imajı halka da yerleşmiştir.

Bu durum mülki idare amirlerine karşı pasif direniş ve/veya devlet gücünü mahalli ilişkilere taşıyarak, olumsuzlukları devlete mal etme sonucunu doğurmaktadır. Bu durumun değiştirilmesi için yeni bir yapılanma şarttır. Devlet kendisini bu yapıdan hızla uzaklaştırmalıdır. Bunun en pratik yolu mülki amirler üzerindeki siyasal baskıyı engellemek, mülki amirlerin daha bağımsız çalışmasını sağlamaktır.

Bölgede devletin bütün organları ile normal bir sürece dönüşü teşvik etmesi ve halkın günlük yaşamından örgütü mümkün olduğu kadar uzak tutması milli bütünleşme sürecinin tekrar başlatılması için kaçınılmazdır.

Yaşamın normalleştirilmesinde devletin karşısında iki unsur vardır. Bunlardan birincisi örgüte destek veren, sempati duyan veya aktif olarak destekleyen kitle, ikincisi ise geri kalanlar. **Birin-**

ci grup, yaşamın normal sürece dönmesinin karşısındaki en büyük engeldir. Çünkü örgüt askeri anlamda yenilmiş olmasına rağmen, bu grubun akıl ve kalplerinde direniş devam etmektedir. Bu grubun HADEP'e oy verenlerin ancak 3/1'i olduğu saha araştırmasından da geçmişte çıkmıştır.

Ancak bunlar kendi aralarında türdeş ve örgüte eşit ölçüde bağılı değildirler. Bu grubun akıllarındaki ve kalplerindeki direnişi kırmanın ilk ve ana yolu önce fiziksel direnişi tamamen ortadan kaldırmaktır. Terörün bölge gerçeğinin bir parçası olması devlet otoritesinin tam olmadığına ifadesidir ve devletin % 100 psikolojik üstünlük kurmasının önünde önemli bir engeldir.

Bundan dolayı terör ile mücadelede örgüt ile çatışma zemininin mümkün olduğunca Türkiye dışına, Kuzey Irak'a taşınarak Türkiye içinde askeri anlamda mutlak normalleşme sağlanmalıdır. Terör örgütünün kentlerdeki örgütsel faaliyetleri durdurulmalıdır. Çatışma ve gösteri haberlerinin gündemden düşürülmesi ciddi bir adım olabilir. Bilinmelidir ki, örgüt eylemlerini bir il veya ilçe için değil, basın-yayın aracılığı ile Türkiye'de gündem oluşturmak amacı ile yapmaktadır. Televizyonlarda örgütle gerçekleşen çatışmalarda çekilen filmlerin ve örgütün yaptığı gösterilerin yayını yasaklanmalıdır.

TSK sadece Doğu ve Güneydoğu Anadolu alanında değil ama bütün ülkede girdiği "**savunma pozisyonu görüntüsünü**" terk etmelidir. Bu çerçevede askerlerin özellikle kent içlerindeki kargâhlarda nöbet tutarken arkasında durdukları mevzi benzeri yapılar daha farklı önlemler geliştirilerek terk edilmelidir. Normalleşmeyi teşvik için Güneydoğu Anadolu'da askerlerin hafta sonu izinlerine asker elbisesi ile çıkmaları tekrar sağlanmalıdır.

1984 hatta 1978'den bu yana bölge aşamalı olarak askeri bir görünüm kazanmıştır. Normalleşme sürecinde bu görüntünün de silinmesinde büyük yarar vardır. Devlet güçlü bir görünüm vermeli ama her yerde sürekli göz önünde olmamalıdır. Bunun için ilk akla gelen önlem askeri birliklerin şehir dışlarına doğru kaydırılmasıdır. "*Dağları jandarma değil, jandarmanın korkusu*

bekler” şeklindeki deyiş, ne demek istediğimizin güzel bir ifadesidir. **Çıplak ve etkisiz bir şiddete değil, yapısal bir etkinlik ve caydırıcılığa kayılmalıdır.**

XIV.2.a. Devlet ve Belediyeler

Son iki genel ve yerel seçimde HADEP’in bölgede önemli sayılabilecek sonuçlar aldığı görülmektedir. PKK açısından yukarıda da altı çizildiği gibi belediyeler, ikili iktidarın araçları olarak görülmektedirler. PKK-HADEP-DTP çizgisi belediyeleri örgütlenme, kadrolaşma, ekonomik gücü kanuni yollarla oluşturma, kanuni görünümlü politik faaliyetler ve Batı ülkeleri ile temas aracı ile kullanmaktadırlar.

AKP hükümetinin çıkardığı ve kamu otoritesini zayıflatan kanunlar, örgütün illerdeki ve ilçelerdeki fiili etkinliğine hukuki etkinlik de eklemiştir. Diyarbakır ve diğer bölge illerinde Mart-Nisan 2006’da yaşanan olaylar üzerine AKP hükümetinin aldığı önlemler bu eksikliği ortadan kaldırmak için yeterli değildir.

Şemdinli olayları sonrasında sanki devlet otoritesi ortadan kalkarken, örgüt kamu otoritesini belediyeler aracılığı ile ele geçirdiği görüntüsünü vermiştir. DEHAP’lı belediye başkanları, kanunları çiğneyen ve milli vicdanda infial yaratan eylemlerin altına hiç çekinmeden imza atmaktadırlar. Hatta bu tür kışkırtıcı eylemleri özellikle gerçekleştirilmektedirler.

Bütün bunlara rağmen, Ankara, kanunları hiç çekinmeden uygularken ve yasaları çiğneyenleri, kışkırtıcıları yargı önüne çıkarmakta tereddüt etmezken, bölge belediyelerine karşı düşmanca bir tavır takınmamalıdır. Her belediyenin kanuni hakkı olan yardım bu belediyelere de verilmelidir. Ancak belediyelerin faaliyetleri etkili bir şekilde denetlenmelidir. Belediyelerin sadece DEHAP’lı oldukları için devlet tarafından mağdur edildiği duygusu halkta yaratılmamalıdır.

Devlet mevcut durumdan da istifade etmeyi bilmeli, halkın belediyelerden beklentisi artırılmalıdır. Talepler zemininde belediyeler ile halk karşı karşıya gelmelidir. Belediyelerin, halka hizmet yerine örgütün legal görünümlü unsurları olarak çalışmalarının cezasını halkın çektiği ortaya çıkarılmalıdır. Devlet, bölgede belediyeler ile halk arasında, halkın ve belediyelerin son yardım ve başvuru merkezi konumuna kaymalıdır.

Belediyelerde temsil edilmeseler dahi terör örgütü ile arasına mesafe koymayan, örgütün politikalarına destek veren veya onaylayan kişi ve kuruluşlarla sadece devlet ve sivil toplum örgütleri değil, siyasi partiler ve basın da sert ve ciddi bir mesafe koymalıdır. Bu kişilerle örgüt ile açık-kapalı ilişkiler devam ettiği, terörü destekledikleri sürece iletişim kurulmamalıdır. Esasen terörü açık veya kapalı destekleyenlerle ilişki kurmak ahlaki de değildir.

PKK'lı katiller tarafından fikir ayrılığı nedeni ile öldürülen eski PKK'lı **Hikmet Fidan** cinayetini kınamayan DEHAP veya DTP veya ambulans yollamayan Diyarbakır Belediye Başkanı'nın ve benzerlerinin bu cinayetin neresinde durduğu ortaya konulmalı, siyaseten ve ahlaken soyutlanmalıdırlar. Oysa mevcut durumda DTP temsilcileri Anayasa Mahkemesi kuruluş yıldönümüne davet edilmekte, resmi törenlerde yer almaktadırlar.¹⁴² Yapılması gereken, bu tür temasları asgariye indirgemek ve zorunlu hallerle sınırlamaktır. Teröre destek veren ahlaken terörist kadar suçludur.

XIV.3. Toplumsal Rehabilitasyon Önlemleri

DYÇ'nin özü, kullandığı insanlık dışı yöntemler ve bu yöntemleri çok uzun süre uygulayarak, devleti ve toplumu yıpratarak teslim olmaya zorlayan bir psikolojik savaş oluşudur. Devlet, PKK'ya karşı verilen psikolojik savaşın doğasını anlasa dahi uygulamakta ne kadar başarısız ise örgüt de psikolojik savaşta

142) *Milliyet* gazetesi, 14 Nisan 2006.

o kadar başarılı olmuştur. Devletin halkı kazanmak için yaptığı girişimler amatörce kalmış, “**halk dalkavukluğuna**” dönüşmüştür. Bazı çok başarılı çalışmalar ise genellikle kişisel başarı olarak kalmış, kurumsal bir nitelik kazanmamıştır.

PKK'nın sosyal mühendislik yaklaşımının bir aracı olan seçilmiş travma mekanizmaları kullanılarak oluşturulan “**mağduriyet**” ve “**mazuriyet**” psikolojileri dikkate alınmadan yapılacak hiçbir çalışmanın, bunları dikkate almayan hiçbir stratejinin başarılı olma şansı yoktur. Bundan dolayı, yapılacak çalışmaların temelinde bölgede “mağduriyet” duygusunu kaldıracak önlemler olmalıdır. Siyasetçilerin el yordamı ile anladıkları “**mağduriyet-mazuriyet sürecine**” karşı üretebildikleri tek çözüm çok fazla bir şey ifade etmeyen “*Türkiye’de yaşayan herkes birinci sınıf vatandaştır*” söylemi olmuştur.¹⁴³

Ancak mağduriyet psikolojisini aşmanın söylendiği kadar kolay olmadığını göz önünde tutmalıyız. Çünkü, mağduriyet psikolojisi içinde olan toplum veya grup, çelişkili gibi görünse de mağduriyetinin ortadan kaldırılmasını arzu etmez ve mağduriyetini ortadan kaldıracak önlemlere direnir. Örneğin Cumhuriyet tarihinin en büyük yatırımı olan GAP'taki bölge insanının mağduriyet psikolojisinin ortadan kalmasına en ufak bir olumlu etkisi bulunmamakta, aksine bölgenin “Türkler” tarafından sömürüldüğü düşüncesini uyandırmaktadır.¹⁴⁴ Bu konuda örgütün çok yoğun bir psikolojik ve politik çalışma içinde olduğu görülmektedir.

143) Mağduriyet psikolojisi kökenleri örgüt öncesine gitmektedir. 1978 yılında devlet tarafından bölgedeki üst düzey bürokratlarla yapılan görüşmelerde bölge halkının “kendilerini terk edilmiş kişiler olarak hissettikleri” tespit edilmiştir (Sacit Adalı, *Doğuda Hizmet Gören Mülki İdare Amirleri*, Erzurum, 1978). Türk aydınlarının da terör örgütünün beslediği mağduriyet psikolojisinin tuzağına bu psikolojiyi besleyici şekilde düştüğü görülmektedir. Bunun en çarpıcı örneklerinden birisi için bkz. Mebuse Tekay, “Kürtler ne yaşar, ne ister, merak ettik mi?” *Radikal İki*, 16 Nisan 2006.

144) Abdülkadir Çevik, “Etnik Terörizmin İdeolojisi ve Terörle Mücadeledeki Önemi”, *Hukuki Perspektifler* dergisi, Aralık 2005, Sayı: 598.

Bunun için bölgede psikolog, psikiyatrist ve sosyal-psikologların öncülüğünde birçok kapsamlı araştırmanın yapılması şarttır. PKK'nın kurduğu psikolojik tuzak ve mekanizmalar iyi tespit edilmelidir. Toplumsal rehabilitasyon önlemleri için, a) Bölgede rehabilitasyon ve b) Bölge dışında göç neticesinde oluşan gettolarda rehabilitasyon olmak üzere iki genel çerçeve oluşturmak gerekmektedir.

Altı bin güvenlik görevlisinin şehit edildiğini söylerken, çok daha dar bir nüfus içinden yirmi bin PKK'lının öldürüldüğünü ifade etmekteyiz. Şehitlerin nasıl anne ve babaları başta olmak üzere yakın aile zeminleri var ise aynı şekilde ölen PKK'lılar da anne ve babaları ile birlikte yakın bir aile zeminine sahiptiler. Devlet, bu ailelere sahip çıkmamış, onları PKK'nın eline terk etmiştir. Bu zeminin bugün terör örgütünün en militan tabanını oluşturması tesadüf değildir.

Derhal bu zemine yönelik olarak kapsamlı rehabilitasyon çalışmaları başlatılmalıdır. Bu insanlar, düşman olarak görülmemeli, kendilerine öyle davranılmamalıdır. Anti-demokratik önlemler bütünü ve terör sürecinin beraber yaşandığı bir coğrafyanın insanlarını potansiyel suçlu olarak görmemek gerekir. Özellikle PKK'lı gençlerin anneleri ve babaları kazanılmalı, çocuklarını PKK'dan geri almak üzere yönlendirilmelidir. Bu çerçevede özellikle "Cumartesi anneleri" gibi, örgütün politikleştirerek istismar ettiği gruplar doğru tahlil edilerek terör örgütünden koparılmalıdır.

Terörden ilk ve doğrudan mağdur olanın bölge halkının kendisi olduğu unutulmamalıdır. Hatta PKK'nın ürettiği yapısal şiddet altında ezilen halk, zaman zaman "**örgüt tarafından**" ezildiğinin farkında bile olamayabilir. Güvenlik bürokrasisi, politika ve önlemlerini bu durumun bilinci içinde geliştirmelidir. Böyle bir uygulamanın başarılı olabilmesi için güvenlik bürokratlarının sürekli profesyonel bir politik-psikolojik destek alması gerekmektedir. Diğer bir ifade ile rehabilitasyonun çift taraflı olması gerekmektedir.

Mevcut HADEP seçmeninin siyasal, kültürel ve ekonomik profilini çıkararak, Türkiye'ye karşı içinde bulunduğu tutumu tespit edecek bir araştırma gerçekleştirilmelidir. Bu seçmen düşman olarak görülmemelidir. **Bu insanların büyük bir bölümü Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nden kopmuş olmak ile birlikte "Türkiye duygusundan ve fikrinden" kopmuş değildirler. Türkiye Cumhuriyeti'ne tekrar kazandırılmaları mümkündür.**

Esasen bazı anketler ve derinlemesine gözlemler mağduriyet psikolojisinin çok derinliklerde oturmadığını, yüzeysel bir zemine yayıldığını göstermektedir. **Prof.Dr. Doğu Ergil** tarafından yapılan "Türkiye Sorunlu Güneydoğu: Fırtınanın Gözünde Demokrasi" isimli raporda sorulan sorulara verilen cevaplar oldukça öğretici görünmektedir.

"Ülke yönetimine katıldığınıza veya etkilediğinize inanıyor musunuz?" sorusuna "evet" cevabını verenlerin oranı Batı illerinde % 44.30 iken, Doğu illerinde % 46.90'a ulaşmaktadır. Keza "Demokrasi adalet sağlıyor mu?" sorusuna "evet" cevabını verenlerin oranı Batı illerinde % 39.10, Doğu illerinde % 38.40'tır. Bu iki cevaptan okunması gereken Doğu illerinde yaşayanların kendilerini "**dışlanmış**" hissetmedikleridir.¹⁴⁵

Ancak bu ve benzeri sonuçlar meseleyi hafife almamıza neden olmamalıdır. Hakkarili bir yaşlı köylünün şu ifadesi devlete bakışın bir çerçevesini göstermektedir: "*Senelerce batıda kızdığınız memurları sürgün yeri diye buraya gönderdiniz. Burası vatan değil mi? Orada zararlı olan burada nasıl faydalı olacak? Üstelik buradan sonra gidecek yer yok diye, devletin hizmetini vatandaşa doğru dürüst yansıtmadıkları gibi her türlü olumsuz propagandayı da yaptılar.*"¹⁴⁶ Öte yandan 8 çocuğu olan bir başka Hakkarili şöyle demektedir: "*Devlet onlara bakmaya mecbur, ne lazımsa devlet versin, devlet okutsun. Devlet bunları yapmaya mecbur.*"¹⁴⁷

145) Doğu Ergil, *Türkiye Sorunlu Güneydoğu: Fırtınanın Gözünde Demokrasi*, Toplumsal Araştırmalar Merkezi, Ankara, 2006.

146) Alaettin Parmaksız, *a.g.e.*, s.199.

147) Alaettin Parmaksız, *a.g.e.*, s.253.

Bu yaklaşımlar neticede devletin bölge insanı için hiçbir şey yapmadığı gibi sağlıksız ve doğru olmayan bir ruh hali beslenmektedir. **Bunun için öncelikle insanların başına gelen her olumsuzluğun nedeninin “Kürt” oldukları fikri sabitinin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Böylece terörün sosyal zemininin ortadan kaldırılmasında veya zayıflatılmasında büyük yol alınacaktır.**

a) Örgüt Tabanının Zayıflatılması

Güvenlik güçleri veya örgüt tarafından öldürülen PKK’lıların aileleri devlet tarafından dışlanmamalı, düşman olarak görülmemelidir. Bu ailelere yönelik olarak PKK’nın gerçekleştirdiği psikolojik operasyonun etkisinin kırılması için karşı mücadele geliştirilmelidir. PKK’nın kitle oluşturmak için uyguladığı strateji gizli değildir. Konuyu içeriden gözleyen bir yazar şöyle demektedir: *“PKK bu işi iyi biliyor, iyi yapıyordu. Giderek gerilla eylemleri çoğaldı. Gerilla babaları çoğalınca eylemler arttı. Eylemlerde gerillalar öldü. Şehitler arttı. Şehitler artınca cenazeler, taziyeler arttı. PKK bu şekilde kitlelerin desteğini sağladı. Halk ise şaşkındı. Bir yanda çocukları, PKK, diğer yanda devlet.”*¹⁴⁸

PKK’nın kurduğu ve devletin sürekli düştüğü bu tuzağı bozmak için bir karşı strateji geliştirmesi mücadeleyi kazanmak için şarttır. Bu süreçte değerlendirilecek önemli sivil toplum örgütlerinin başında Şehit Aileleri Yardımlaşma Dernekleri gelmektedir. Özellikle de bölgedeki şehit aileleri yardımlaşma dernekleri bu konuda etkili bir işlev üstlenebilirler.

Bu sürecin psikolojik zorlukları ortada olmak ile birlikte önemi kaçınılmazdır. Böylece örgüt şimdiye değin istismar ettiği en önemli taban ile doğrudan ilişkide zorlanacaktır. Devlet görevlileri bu aileleri ziyaret ederek, çocuklarının kaybına dev-

148) Hasip Kaplan, *İstanbuldan Botan’a, Olağanüstü Bölge Notları*, İstanbul, 1992, s.193.

letin değil, örgütün insanları istismarının yol açtığını anlatmaldırlar.

b) Devlet ile Halk Arasında Sıcak İlişkiler

Bölge halkı ile güvenlik güçleri arasında güçlü bir organik bağ oluşturmak gerekmektedir. Bunun için yapılması gerekenlerden birisi de dini bağın vurgulanmasıdır. Bir askeri birliğin bir köye girdiği zaman camide namaz kılması, Ramazan'da komutanların iftar vermesi, cuma namazlarına subayların katılması bu alanda olumlu bir örnek teşkil edecektir. Radikal dinciliğe karşı TSK tarafından zaman zaman sergilenen radikal laikçi uygulamalar sadece ve sadece radikal dinci zemini güçlendirmekte, Türk ordusunu olduğundan farklı göstermektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı teşkilatına da toplumsal rehabilitasyon sürecinde çok önemli görevler düşmektedir. Ancak Başkanlığın mevcut yapısı ve klasik görev zihniyeti ile böyle bir görevin üstesinden gelmesi mümkün değildir. Başkanlığın bu noktada devletin ilgili kurumları ile daha etkili bir dayanışma içinde olması gerekmektedir.

Özellikle silahlı kuvvetler veya emniyet teşkilatının örgütlediği toplu sünnet düğünleri, gençlik şöenleri, toplu nikâh şahitlikleri, Mehmetçik dersaneleri, okul inşa projelerine katkılar, spor karşılaşmaları sistemli hale getirilmelidir.¹⁴⁹ Bütünleşmenin sağlanmasında en azından şimdilik mümkün olan yerleşim yerlerinde asker ve polis ailelerinin lojmanlardan halk ile iç içe oturacakları apartmanlara taşınmalarında büyük fayda olacaktır. PKK'nın böyle bir gelişmeyi engellemek için sert karşı önlemler alacağı, memur ailelerine karşı saldırılar düzenleyeceği göz önüne alınmalıdır.

149) Hakkari Dağ ve Komando Tugayı benzer birçok uygulamaya imza atarak başarılı sonuçlar almıştır. Bu tür uygulamaların aslında sadece Güneydoğu Anadolu bölgesi ile sınırlı tutulmayıp bütün Türkiye'de yapılmasında milli birliğin güçlendirilmesi açısından büyük yarar vardır.

Öğrencilerin Güneydoğu Anadolu'dan Batı'da Ankara, Bursa, Çanakkale ve İstanbul'a düzenlenecek, bazı kasaba ve köyleri de kapsayacak, tarihi ve sosyal gerçeklikleri görecekleri turlar, geleceğe yönelik olarak mağduriyet sorununun çözümüne yardımcı olacaktır. Bu turların faydaları kanıtlanmıştır.

Toplumsal rehabilitasyon çerçevesinde alınması gereken önlemler arasında okuma-yazma kursları, fuhuşla mücadele, yaygın suçla mücadele ve uyuşturucuyla mücadele de büyük önem taşımaktadır.

c) Hayatın Normalleştirilmesi

Mağduriyet psikolojisinin aşılmasında en önemli önlemlerden birisi de güvenlikten taviz vermemek kaydı ile günlük yaşamı batı ilindeki gibi şekillendirmektir. Öncelikle isimleri değiştirilen yerleşim yerlerine eski isimleri verilmelidir. Esasen isim değiştirme işlemi daha ilk günden yanlış bir uygulamadır. İhtisası olmayan veya olduğu düşünülen kişiler Kürtçe zannettikleri yer isimlerini değiştirmişlerdir. Oysa yapılan bilimsel araştırmalar değiştirilen isimlerin Türkçe köklü isimler olduğunu göstermektedir.¹⁵⁰ Esasen bu isimleri değiştirmek bölgenin tarihi Türk karakterini değiştirmek demektir.

Bu önlem sadece Güneydoğu Anadolu'da değil bütün Türkiye'de düşünülmesi gereken bir önlemdir. Çünkü bu tahribat Türkiye'nin her yerinde gerçekleştirilmiştir. Örneğin İçel'in Mut ilçesine bağlı "Hocantı" köyünün adı Ermenice zannedile-

150) Bu konuda 1960'ların sonundan itibaren Türkiye'yi uyararak Prof.Dr. Mehmet Eröz'ün *Doğu Anadolu'nun Türklüğü* (Ankara, 1982) adlı kitabının s.163-246 arası bu konuya örnekleri ile ayrılmıştır. Bu konuda birçok araştırmaya imza atan Dicle Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr. Mehmet Salih Polat'ın makaleleri de büyük önem taşımaktadır. Bkz. "Tapu Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılda Midyat", "XVI. Yüzyıl Arşiv Kaynaklarından Tahrir Defterlerine Göre Nusaybin", "XVI. Yüzyılda Siverek Sancağında İskan ve Nüfus", "XVI. Yüzyılın Başlarında Diyarbakır Eyaletinde Viran Köyler Meselesi", "Ergani'deki Ziyaretgâhlar ve Bu Ziyaretgâhların Günümüzdeki Durumu".

rek “Derinçay” olarak değiştirilmiştir. Oysa isim Karamanoğullarından olan Hocenti Bey’den gelmektedir, Türk ismidir.¹⁵¹

Alınan güvenlik önlemleri mümkün olduğunca istihbarati nitelikli olmalıdır. Asker ve polisin kamusal alanda görünümüne dayalı önleyici güvenlik anlayışı terk edilmelidir. Bunun için asker ve polis güvenlik güçlerinin profesyonel eğitim ve destek alması gerekmektedir.

d) Ve Herkes Mağdur

Mağduriyet psikolojisinin aşılmasında kullanılabilir hatta kullanılmasında stratejik bir fayda olan bir diğer husus ise ulaşılan aşamada Türk halkının geniş kesimlerinin kendisini artık PKK tarafından değil de “Kürtler tarafından mağdur edilmiş” hissetmeye başladığı gerçeğinin gündeme getirilmesidir.¹⁵²

Diyarbakır’da 2006 ilkbaharında gerçekleşen olaylar bu kentte ilk kez “Türk Sorunu”nun yanlış şekilde de olsa algılanmasına neden olmuştur. Kentte çok değişik katmanlar devlet güçlerinin olayların ilk üç gününde gösterdiği tepkisizliği devletin Güneydoğu Anadolu’dan Türklerin Kürtlerden vazgeçtiği şeklinde yorumlamış ve bu büyük bir endişe yaratmıştır.

Bu tehlikeli bir gelişme ve süreçtir. Karşılıklı mağduriyet psikolojisinin yükselmesi sonuçta istenmeyen neticeler ortaya çıkarabilir. Ancak bu tehlikeli süreç iyi değerlendirildiği takdirde ortaya büyük bir yarar da çıkarabilir. Kendisini mağdur hissedenden Kürtlerin, Türklerin de kendilerini “onlardan dolayı” mağdur hissettiklerini anlamaları durumunda kendi mağduriyetlerini gözden geçirerek, sahte mağduriyetlerin tuzağına düşmekten uzak duracakları düşünülebilir.

151) Sıtkı Soylu, “Köy Adlarının Değiştirilmesinde Ölçü”, *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, Mart 1972, No. 272, s.1.

152) Bu konuda tek yanlı ve taraflı bir çalışma olmasına rağmen İrfan Aktar’ın, *Zehir ve Panzehir-Kürt Sorunu: Faşizmin Şartı Kaç?* (Dipnot Yayınları, Ankara, 2006) adlı çalışması oldukça önemli görünmektedir.

XIV.3.a. Göç-Gettolar ve Olumsuz Sonuçlarının Ortadan Kaldırılması

Terör sürecinin yoğun olduğu 1984-1997 yıllarında ve tedricen daha sonraki yıllarda terörün dolaylı ve dolaysız etkileri sonucunda Güneydoğu Anadolu illerinden bütün Türkiye'ye ancak özellikle Mersin, Adana, Bursa, İstanbul, Sivas, İzmir, Kayseri, İzmit, Ankara ve Tokat illerine yoğun bir göç gerçekleşmiştir ve göç devam etmektedir. Göç sadece bölge dışına değil, bölge içine de gerçekleşmiştir. 1999 yılına kadar sadece 350 bin kişi Diyarbakır, Van, Bingöl ve Muş il merkezlerine göç etmiştir. Toplam göç konusunda 2 ile 3 milyon arasında rakamlar ileri sürülmektedir. Hacettepe Üniversitesi tarafından yapılan bir araştırmada ise göç edenlerin sayısı 900 bin ile 1 milyon arasında verilmektedir.¹⁵³ Terörün durması ve Avrupa Birliği sürecinde yapılan köye geri dönüş "baskılarının" sonucunda bir kısım vatandaşımız köylerine geri dönmüşlerdir.

Bu süreçte devlet ekonomik hayatı geliştirmek için Merkez Köy Projelerini ortaya atmıştır. Diyarbakır ve Van'da iki deneme gerçekleştirilmiştir. Terörden zarar görenlere mali yardım yapılmıştır. Ancak "köye geri dönüşü" teşvik sosyolojik yasalara aykırıdır. Göç nedeni ne olursa olsun, köyden kente göçen insanlar geçici bir dönem zorluklarla karşılaşsalar da toplumsal olarak ileri bir aşamaya geçmişlerdir.

Bu anlamda sorunun çözümü köye dönüşün teşviki değil, kentlere özellikle de Batı Anadolu'daki kentlere yönelik göçün sağlıklı bir şekilde düzenlenmesidir. Şu ana kadar büyük şehirlerle göç büyük ölçüde plansız ve önlemsiz gelişmiştir. Bunun sonucu olarak, Mersin, Adana, İstanbul, İzmir gibi kentlere göçen insanlar, bu kentlerin organik dokusunun bir parçası olmak ye-

153) *Milliyet*, 24 Temmuz 2006. Esasen terör hiç olmasaydı da 1980 ve 90'lı yıllarda Batı Anadolu'ya büyük bir göç gerçekleşecekti. Bunu Türkiye'nin o yıllarda gerçekleşen ekonomik kalkınmasının ortaya çıkardığı iş gücü açığı gerektirmekteydi. Üstelik teröre kaynak aktarılmadığı bir ortamda ekonomik kalkınma daha büyük olacağından iş gücü talebi de daha fazla olacaktı.

rine kanserli doku gibi kente ilismekte ve kentte yabancı vücut tepkisine neden olmaktadırlar.

Bu kentlerin kenarlarında "hastalıklı" Siirtler, Mardinler, Diyarbakırlar oluşmaktadır. Bu gettoların oluşmasının nedeni şehrin yerleşik nüfusunun yeni gelenleri içine kabul etmemesi değil, yeni gelenlerin ekonomik ve sosyal nedenlerle birlikte olma isteği sonucunda bitişik düzen yaşamalarından kaynaklanmaktadır. Aynı davranış biçimi büyük kentlere göçen Çorumlular veya Niğdeliler için de geçerlidir. Ekonomik anlamda gelişenlerin ilk yaptıkları kendilerini getto dışına atmak olmaktadır. Bu gettolarda biriken kızgın, umutsuz, seçilmiş travma operasyonuna maruz kalmış kitleler, kitle tüketiminin yoğunluğu ve kendi yoksulluklarının kıskacında örgüt tarafından istismara uygun hale gelmektedirler.

Yapılması gereken, mevcut gettolardaki sorunları aşacak ve yeni gettoların gelişmesini engelleyecek bir tedbirler bütünüdür. Aksi halde mevcut getto yapılaşması ile İstanbul'dan başlayarak, İzmir üzerinden Adana'ya kadar uzanan şeritte yeni Çorumların, Kahramanmaraşların ortaya çıkması kaçınılmaz olabilir. Türkiye, pimi çekilmiş bir el bombasının üzerinde oturmaktadır. Bu el bombasının etkisiz hale getirilmesi için gereken önlemlerin derhal alınmaya başlanması gerekmektedir.

Mevcut gettoların tasfiyesi için en önemli önlem Türk ekonomisinin % 10'luk bir hızla kalkınarak yeni istihdam alanları ve zenginlik yaratmasıdır. Ancak bunun dışında alınabilecek bazı önlemler de bulunmaktadır. Özellikle genç nesillerin, örgütün veya örgütün uzantısı olan sivil toplum örgütlerinin eline geçmesini engelleyecek önlemler geliştirilmelidir. Bunun için kentlerin çevrelerindeki okulların aşırı kalabalık olmaması sağlanmalıdır. Genç öğrencilerin kötümserlik sarmalı içine düşmesini engelleyecek ve gelecek vaat eden bir yaklaşım aşılmalıdır.

Okullarda spor faaliyetleri teşvik edilmelidir. Milli Eğitim Bakanlığı'na verilecek yetki ile bu bölgelerde spordan sorumlu Devlet Bakanlığı ve ilgili belediye ile eşgüdüm içerisinde futbol, basketbol, voleybol sahaları inşa edilmelidir. Gettolarda her tür-

lü kaçakçılığın önlenmesini hedefleyen örgütlü suçla mücadele Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliği ile yürütülmelidir. Özellikle gençlerin PKK bağlantılı mafyanın denetimine girmeleri engellenmelidir.

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı meslek edindirme kursları bu bölgelerde hızla açılmalı ve değişik eğitim seviyesindeki gençlerin toplum ile bütünleşmeleri, onları iş sahibi yaparak sağlanmalıdır.

Gettolaşmanın engellenmesi için gecekonduların tasfiyesi etkili bir mücadele başlatılmalıdır. Gecekondu tasfiyesi görevi belediyelerde kalmalıdır; ancak gecekondu tasfiyesi etkili bir şekilde mücadele edemeyen/etmeyen belediyelere karşı etkili önlemler alınmalıdır. Bu çerçevede bu belediyelerin İller Bankası'ndan alacaklarının ödenmemesinden belediye başkanının görevden alınmasına ve tekrar adaylığını koyamamasına kadar uzanan bir dizi önlem alınmalıdır.

Bundan sonra gerçekleşecek göçlerin artık patlama noktasına gelmiş bölgelerde gerçekleşmesi engellenmelidir. Örneğin İstanbul, Adana ve Mersin'e bundan sonra gerçekleşecek göçler Türkiye'nin geleceğini karartabilecek bir niteliğe sahip olabilir. Bu üç il ve ilçelerine Türkiye'nin her tarafından yeni göçler 2015'e kadar yasaklanmalı, bu amaç ile yasal bir düzenleme yapılmalıdır. Bu kentlere yeni yerleşim için iş kurulması ve evlenme gibi şartlar getirilmelidir.

Türk sanayiinin Çanakkale ve Balıkesir alanına yönlendirilmesi ile Çanakkale ikinci bir İstanbul'a dönüştürülmelidir. Bu bölgenin serbest ticaret bölgesi haline getirilmesi yabancı sermayenin de bu iki ille akmasına neden olacaktır. Böylece bütün Anadolu'dan gerçekleşen göç, yeni alanlara kayacaktır. Ancak yeni göç süreci baştan aşılamayacak hukuki düzenlemelerle sağlıklı bir şekilde düzenlenmeli, yeni gettoların oluşması engellenmelidir.

Gettoların üzerinde önemle durulması gereken bir başka boyutunu ise **Özdemir İnce** Mersin örneğinde ortaya koymaktadır. **İnce**, Mersin'de Güneydoğu Anadolu'dan gelen Kürt nüfusun kentin yerleşik nüfusu tarafından rahatlıkla kabul edildiğini

ve Kürt yerleşim bölgelerinin gecekondular değil, tapulu-ruhsatlı alanlar olduğunu kaydetmektedir. Altyapı hizmetlerinin sağlandığı bu bölgelerde eğitim ve sağlık hizmetleri tamdır.

Kentin geri kalan kısmı ile ticari doku anlamında bütünleşme sağlanmıştır. Kentin içinde olan bütün bayilikler bu semtlerde de bulunmaktadır. Güvenlik güçlerinin bu semtlerde oturanlara yönelik herhangi bir baskısı söz konusu değildir. Kentin ekonomik yaşamı ile bütünleşen Kürtler yavaş yavaş Mersin'in ekonomisinde etkin olmaktadır. Lokantalar, kahveler, büfeler Kürtler tarafından satın alınmaktadır. Mersin Pazar üzerindeki denetim % 99 oranındadır. Fırıncıların % 80'i, seyyar satıcıların % 100'ü Kürt kökenlidir.¹⁵⁴

İnce'nin tanımladığı gerçek, ilk aşamada Mersin'deki gettoların aynı zamanda suç ve terör yatağı olma gerçeği ile birleşince Mersin'in yerli halkı arasında çok büyük bir tepkiye neden olmaktadır. Ancak Mersin'de sosyolojik olarak bütünleşme süreci başlamıştır. Bir süre sonra Kürtler arasında radikalizm azalacak, terör örgütünün etkisi kırılmaya başlayacaktır. Bu aşamada yapılması gereken yukarıda vurgulandığı gibi örgütün etkisinin azalmasını sağlayacak önlemlere devam etmektir.

XIV.3.b. Geçici Köy Koruculuğu ve Psikolojik Harekât

Geçici Köy Koruculuğu Sistemi (GKKS) devletin terörle mücadelede en zor günlerden geçtiği dönemde, terör örgütüne ortaya çıkardığı bütün aksaklıklara rağmen önemli darbeler vurmuştur. GKKS vasıtasıyla devlet ile bölgede yurttaşlar arasında bir hedef ortaklığı sağlanmıştır. 1999 sonrasında GKKS'nin mensupları devlet yetkilileri tarafından ihmal edilmeye başlanmıştır. GKK'ların Türkiye Cumhuriyeti'ne olan inançları gittikçe ortadan kalkmaktadır.

154) Özdemir İnce, "Mersin'de cevapsız kalan soruların cevabı", *Hürriyet*, 7 Nisan 2006.

Bu ihmal ve dışlama politikası çok yanlıştır ve ülkenin gelecekteki zor günlerinde yanında yurttaşlarını bulmasını zorlaştıracak bir davranış biçimidir.

GKKS, önümüzdeki dönemde sadece bir güvenlik aracı olarak değil aynı zamanda geleceğin tasarlanması ve toplumsal bütünleşmenin hızlandırılmasında bir model olarak kullanılmalıdır. GKKS, devletin yanında olmanın ödülünün, devlete karşı olmanın ise cezasının olduğunun gösterilmesi olarak kullanılmalıdır. Ancak sistemin değişen koşulları göğüsleyebilecek şekilde yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Sistem içine sızmış, örgüte yakın unsurlar, çeteleşmiş yapılar hızla GKKS dışına çıkarılmalıdır. Terör süreci başladığı zaman 40 yaşında GKK olan kişi bugün 60 yaşına ulaşmıştır. Yaşlanan sistem gençleştirilmelidir. Gönüllü GKK'lara verilen silahlar ve GKK'lara kaydedilen ağır silahlar son yıllarda toplanmıştır. Terör örgütünün önümüzdeki süreçte içine gireceği faaliyet düşünüldüğünde GKK'ların özellikle tehdit içeren bölgelerde kimsen de olsa tekrar ağır silahlarla donatılması faydalı olacaktır.

Terörle mücadele süreci içinde GKKS mensupları tüketici bir yapıya dönüşmüşlerdir. Onlar maaşla yaşamının rehabetine dönerken, örgüt yanlısı unsurların zenginleştikleri görülmüştür. GKKS önümüzdeki dönemde sadece köy ve yol güvenliği için değil, daha geniş kapsamlı bir toplumsal güvenlik ve psikolojik karşı operasyon için kullanılmalıdır.

XIV.4. Toplumsal Önlemler

PKK'nın başarısı, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana sürdürülen milli bütünleşme projesi çerçevesinde henüz ulusal bütünlüğe tam olarak eklenememiş yurttaşlarımız ile ulusal bütünleşmeyi sağlamış olan yurttaşlarımızın bir kısmını ulusal bütünlük sürecinden kopararak, Kürt "etnik gruplaşması" sürecine sokmuş olmasıdır. Bölge insanının kafasında kendisine Kürt

oluşundan ötürü farklı davranıldığı tezi oluşmuş olması, etnikleşmeyi güçlendirmektedir.

Esasen milli bütünleşme projesi 1980'lerde GAP'ın devreye girmesi ile dev adımlarla hızla sonuca doğru gidecek ve Türkiye Cumhuriyeti'nin milli bütünlüğü sosyolojik olarak tamamlanacaktı. Bundan dolayı GAP'ın milli bütünleşmeyi tamamlayıcı işlevinin devreye girmesinden hemen önce PKK'nın faaliyetlerine başlamış olmasının bir tesadüf olduğunu söylemek mümkün değildir.

Varılan noktada PKK ve sayısı hiç de küçümsenemeyecek olan bir Kürtçü aydın/politikacı/işadamı grubu, son yirmi yılda ortaya çıkan Kürt etnik kimliğinin devlet tarafından resmen kabulünü sağlayarak, "Kürt kimliğini" daha da rahat ve Türk milli bütünlüğünden ayrı gelişebileceği bir mecraya oturtmak istemektedirler. Bu aşamada Cumhuriyetin kuruluş ilkelerinden en küçük bir taviz vermeden milli bütünleşme politikası sürdürülmelidir.

Türkiye'nin milli bütünleşme politikalarının sürdürülmesi konusunda da en ufak bir komplekse kapılmasına gerek yoktur. Çünkü bütün milli devletler, tarihsel süreç içinde toplumsal bütünleşme, yerleştirme ve üretilen modern bir hâkim kültür etrafında asimilasyona ve/veya bütünleşmeye öncelik vermişler, çatışma ve gerilimleri azaltıcı politikalar izlemişlerdir.

Şu nokta da önemle göz önünde tutulmalıdır ki, Kürt kimliğinin sadece kendilerini Türklükten ayrı olarak Kürt hissedener tarafından ifade edilmesi Türkiye'den kopuş anlamında başarılı olmaları için yetmez; ancak bu kimlik konusu, Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından da teyit edilmesi halinde kendi içinde sağlıklı bir zemine oturacak ve muhtemel kopuş için uygun zemin hazırlayacaktır.

Etnik kimliğin devlet tarafından tanınması masum bir istek değildir. Bir siyaset bilimcimizin tespit ettiği gibi, "**etnik kimlik, adeta yeni siyasi toplumun tutkalı olarak hayal edilmiştir.**" Bu yeni siyasi toplumun oluşmasında bir ara adımı teşkil edecek

olan etnik milletleşmeyi zorlaştıran hususun devletin direnişi olduğu unutulmamalıdır. Kopenhag Kriterleri ile kabul edilen bireysel haklar başlığı altında empoze edilmeye çalışılan hakların da politik bir öz taşıdığı ve ayrı milletleşmeyi hızlandırdığı gözden kaçırılmamalıdır.

Yukarıda da vurgulandığı gibi Türkiye Cumhuriyeti ile terör örgütü arasındaki mücadelenin özü askeri değil, siyasadır. Örgüt, Türk siyasal bütünlüğüne karşı alternatif bir proje ile çıkmıştır. Bundan dolayı örgütü askeri olarak mağlubiyete uğratmak mutlak bir gereklilik olmak ile birlikte gerçek sonuç politik alanda sunulan projenin ortaya çıkardığı neticelerin, yani Türk ulusal bütünlüğünde yaratılan tahribatın tam anlamı ile tasfiye edilmesi ile alınacaktır.

Yapılması gereken, bölücü ideolojinin ulaştığı bütün başarıları ortadan kaldıracak bir politikayı bilimsel esaslara dayandırmaktır. Özetle, örgütün etnik tarih inşası engellenmeli, sosyolojik ve psikolojik bölünmeyi tamir edici, toplumsal bütünleşmeyi geliştirici politikalar geliştirilmelidir. Aşağıda bu konuda bazı somut öneriler getirilmiştir.

PKK, Güneydoğu Anadolu'daki çatışmaları bir Türk-Kürt çatışması eksenine oturtmada bütün çalışmalarına rağmen ancak çok küçük ölçülerde başarılı olmuştur. Ancak son yıllarda çatışmalar sadece Kürt Türkleri tarafından değil, sayıları gittikçe artan oranda diğer Türk yurttaşları tarafından da bir "Kürt-Türk" çatışması olarak algılanmaya başlanmıştır. Esasen siyasal bir milliyetçilik olan ve **Atatürk** tarafından formüle edilen Türk milliyetçiliği, kavrayıcı ve bütünleştirici bir siyasal milliyetçilikten dışlayıcı ve tepkili bir milliyetçiliğe doğru kaymaktadır.

Bu gelişme büyük bir tehlike ortaya çıkarabilir. Kürtçü bölücülüğün "**Kürtler, Türk değildir**" tahrikine ve terör sürecine büyük bir bilinç ile 20 sene "**Türk-Kürt birdir, kardeştir. PKK Ermeni oyunudur**" diyen Türk kitleleri, kızgınlık ile "**Evet, Türk-Kürt ayrıdır. Kardeş değildir. Kürt Kürt'tür. Türk, Türk'tür. Bizi birbirimize karıştırmayın**" şeklinde tepki verebilir. Böyle bir

tepkinin ilk işaretleri görülmeye başlanmıştır. Bir travma yaşayanlar sadece Güneydoğu Anadolu'da yaşayanlar değil, Türk halkının tamamıdır.

Bu sürecin geri çevrilmesi için, PKK tarafından öldürülen asker, sivil, korucu Kürt Türkü yurttaşlarımız ön plana çıkarılmalı, devlet tarafından bu insanlarımıza sahip çıkılmalı, zıtlık, bir Türk-Kürt geriliminden uzaklaştırılarak PKK ve diğer yurttaşlar gerilimi eksenine oturtulmalıdır.

Bölgedeki belirli mekânlar, Türklüğün ve bölge insanının ortak tarihsel değerleri haline getirilmeli veya güçlendirilmelidir. Örneğin Malazgirt Meydan Muharebesi kutlamalarına daha büyük bir önem verilmesi ve doğudan batıdan insanların katılımı ile kutlanması, bu doğrultuda atılabilecek en kolay adımlardan birisidir.

Bölgede Türk milli kimliğini geliştirici uluslararası spor müsabakalarına yer verilmelidir. Bölge mensubu spor takımlarının mensuplarının da milli takım içinde yer alması güçlendirici etki yapacaktır.

Devletle halk arasında bütünleşmeyi sağlamak açısından milli/millileşmiş bir yerel elit şarttır. Bu elit devletin bölgede dayanacağı temel payanda olacaktır. Son on beş yıllık süreç içinde bu elit mensuplarının büyük bir bölümü bölgeden ayrılmıştır. Bu elit gereken ekonomik ve siyasi önlemler alınarak, tekrar inşa edilmelidir.

Bölgede örgütün etkisine direnen sivil toplum örgütleri ile devlet, etkili ve yapıcı bir diyalog geliştirmelidir. Toplumsal üretime ve barışa olumlu katkı veren, PKK'yı ve bölücü terörü dışlayan bütün STO'lar desteklenmelidir. Bu tür sivil toplum örgütlerine, terör örgütünün sızması engellenmelidir. Devlet, örgütün sızmaya çalıştığı sivil toplum örgütleri ile de ilişki içine girerek, terör örgütünü dışlayıcı bir strateji izlemelidir.

Teröre karşı alınacak toplumsal önlemler arasında demografik yapı ile ilgili düzenlemeler de yer almalıdır. Öncelikle Kuzey Irak'tan Türkiye'ye sızmanın kolaylığı yüzünden güvenliğin sağ-

lanmasının hemen hemen hiç mümkün olmadığı bazı ilçelerin ülkenin iç kesimlerine taşınması gerekmektedir.

Şemdinli ve Çukurca bu çerçevede akla ilk gelen ilçelerdir. Mezra yerleşimi kesinlikle yasaklanmalı, mevcut mezralar köylerle birleştirilmelidir. Çünkü mezraların dağınık yapısı korunmalarını mümkün olmaktan çıkarmakta, örgütün lojistiği için elverişli bir altyapı oluşturmakta ve devleti altyapı anlamında büyük harcamalara zorlamaktadır.

Alınacak bir diğer etkili önlem, iç turizmin artırılmasıdır. Bunun için devlet ve özel sektörün yapacağı, kurumsal geziler yanında, okulların düzenleyeceği okul turları ve kardeş okullar sistemi önem kazanmaktadır.

Spor, toplumsal rehabilitasyonun gerçekleşeceği önemli bir alandır. Aynı zamanda dostça bir rekabetin kendisini ifade edebileceği bir alan olarak da ayrı bir önemi vardır. Bu noktada bölgede başta futbol olmak üzere sporun tabana inmesi ve kent futbol takımlarının süper ligde temsil edilmesi için özel bir program izlenmelidir.

XIV.5. Kültürel Önlemler

Bölge halkı gerek kitle iletişim araçları gerekse yoğunlaşan seyahatler sonucunda modernleşmenin sonuçları ile daha yoğun bir ilişki içine girmekte ve bunları kendi kentinde de yaşamak istemektedir. Böylece milli ve bölgesel kültürel özelliklerin dışında bölge insanı ayrıca “modern kültür” çerçevesinde de bütünleşme sürecine girmiştir. Bu gelişme, dejenere edilmiş bir Marksizmin süzgecinden geçirilmiş feodal kültürel kodlarını dayatmak isteyen terör örgütünün yaklaşımına ters bir gelişmeyi bölgeye sokarken, Türkiye’nin menfaatleri ile uyum içindedir.

Bölgede alışveriş merkezleri, lokantalar, eğlence merkezleri, sinemalar, tiyatrolar teşvik edilmeli, modern tüketim kültürü oluşturulmalıdır. Yeni filmler, Van, Elazığ, Diyarbakır ve Şan-

lıurfa sinemalarında Ankara ve İstanbul ile aynı anda vizyona girmelidir. Bölgeye tiyatro ve sanatçıların daha sık gitmeleri teşvik edilmelidir. **Bölgenin kültürel yaşamı canlı kılınmalı, örgütün soğuk, dayatmacı, içe dönük, yaşam sevincini ortadan kaldıran, mağduriyet psikolojisini besleyen kültürel tavrı kırılmalıdır.**

Türkiye'nin hiçbir yöresinde Türk kültürüne yabancı ve ondan bağımsız bir kültürel yapılaşma olmamakla birlikte, örgüt son yirmi yılın gelişmelerinden hareketle kültürü politikleştirerek, sahte ve kısmi bir yabancılaşma yaratmaya çalışmıştır. Hatta örgüt zaman zaman kültürel doku ve birliği tahrip etmek amacıyla Güneydoğu Anadolu'da yapılan misyonerlik faaliyetlerine destek vermiştir.

Kültürel önlemlerin hedefi arasında PKK'nın kültürü politikleştirerek dejenere etmesini engelleyecek bir önlemler dizisi geliştirmek olmalıdır. Bu çerçevede tarihsel ortak şuuru onaracak ve geliştirecek televizyon programları, tiyatrolar, bilimsel çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

Nevruz örneğinde de görüldüğü gibi, devletin kendisine karşı kullanılan bir sembolü benimsemesi, onun protestocu ve karşı-millî kimliğini büyük ölçüde etkisiz hale getirmekte, bu unsur zaten parçası olduğu millî kimlik içinde eritilmektedir. Bu süreç geliştirilerek devam ettirilmelidir. Diğer ayırıcı olduğu ileri sürülen bölgesel kültür unsurları için de aynı şey yapılmalı ve bu unsurlar millî bünye içine bilinçli ve sistemli bir şekilde alınmalıdır.

Diyarbakır Dicle Üniversitesi'nin adı "Dicle-Selahattin Eyyubi Üniversitesi" olarak değiştirilmelidir. Türk Dil Kurumu dil çalışmalarında Kazakça, Özbekçe gibi Zazaca ve Kırmançça'dan da Türk diline sözcük alıntıları yapılmalıdır.

Bölücülerin tarihsel referanslar: çürük ve zayıftır. Bu noktada yapılacak bilimsel araştırmalardan çekinilmemeli, aksine bu tür çalışmalar teşvik edilmelidir. Örneğin, bölücü kaynaklarda Medler Kürtlerin ataları olarak gösterilmektedir. Medlerle ilgili en geniş kapsamlı araştırmalar için yurtdışında yapılanlar tercü-

me edilmeli ve yurtiçinde araştırmalar yapılması amacı ile kaynak oluşturulmalıdır.

Kürtçülüğün hedefi haline gelmiş Zazaların asimilasyonuna yönelik olarak bilimsel çalışmaların desteklenmesi de bu çerçevede özel bir öneme sahiptir. Keza “Alevi Kürt” denilen toplumsal kesimlerin Türkmen niteliği ile ilgili şimdiye değin yapılan araştırmaların artarak sürdürülmesi gerekmektedir.

Kültürel önlemler çerçevesinde bölgenin feodal yapısından kaynaklanan aslında yozlaşmış bir erkek şovenizminin beslediği “sahte töre”nin baskısı altında ezilen kadınların bu baskıdan kurtarılması esas olmalıdır.¹⁵⁵ Bunun için yapılması gereken kadının özgürleşmesini sağlayacak hukuki ve sosyal mekanizmaların kurulmasıdır. Tabii bu husus sadece bölge için değil bütün Türkiye için geçerlidir.

Kız çocuklarının eğitimi teşvik edilmelidir. Kız çocuklarını okutmayı reddeden baba önce ağır para cezasına çarptırılmalı, eğer bu direnişinde ısrar ederse, bir insan hakkı olan eğitimin uygulanmasını engellediği için hapis cezası ile cezalandırılmalıdır. Töre cinayetlerinde ceza indirimi uygulamasından vazgeçilmeli, yaşı küçüklere işletilen cinayetlerde suçun kişiselliği ilkesi uygulanmayarak, çocuğu cinayete teşvik edenler cinayet suçundan mahkûm edilmelidir.

Kadının sömürüsü ve aşağılanması bir aracı haline gelmiş olan çok evlilik ve resmi nikâhsız evlilik ağır bir şekilde cezalandırılmalıdır. Çok eşli erkek, hapis cezası ile cezalandırılmalı,

155) Yüksekövali bir kadın girişimcinin önderliğinde ve kaymakamlığın desteği ile kurulan kilim atölyesinde çalışan 10 kadından 9 tanesi bir süre sonra “kadınlar çalışamaz” baskısı ile işlerini bırakmak zorunda kalmışlardır. Hareketin lideri konumundaki Nezahat Özgenç, bunun üzerine sadece kaymakamlığın kendisine destek verdiğini açıklayarak, 4 kadın ve 56 genç kıza mahalle mahalle dolaşarak çalışmaya ikna ettiğini açıklamıştır (*Milliyet*, 20 Mart 2006). Burada altı çizilmesi gereken husus törenin arkasına sığınarak kadınların çalışmasına engel olanların, aynı kadınların arkasına sığınarak kanunsuz eylem yapma konusunda hiç tereddüt etmemeleridir. Kürt Konferansında “Baba beni okula gönder” kampanyasını devletin asimilasyon aracı olarak gösteren ODTÜ Öğretim Üyesi Mesut Yeğen’in yaklaşımının Yüksekövali kadınların arkasına sığınan teröristlerden ahlaki olarak çok farkı yoktur.

suçunda ısrar ederse ikinci kez cezası katlanmalıdır. Kadınların sosyal ve ekonomik konumlarının güçlendirilmesi için meslek öğreniminin önü açılmalı, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda açılacak yaz kurslarının yanında, oluşturulacak okullarda meslek edindirme kursları açılmalıdır. Özgür kadın yurttaşların yetiştireceği genç nesillerin çok daha sağlıklı olacağı şüphe götürmez bir gerçektir.

İnternet de terör ile mücadelede kullanılması gereken bir alandır. Batı ülkeleri terörle mücadele konsepti içine interneti stratejik bir alan olarak dahil etmişlerdir. Ne yazık ki Türkiye'de bu alanda yapılan girişimler başarısız kalmıştır. Terörle mücadelede internet alanı ile ilgili yeni kurumsal ve hukuki düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

XIV.5.a. Eğitim

Terörün gelişmesine neden olan vasatlardan birisinin de eğitimsizlik olduğu hep ileri sürülmüştür. Bu tespitin altında ele geçirilen birçok PKK mensubunun eğitim seviyelerinin düşük oluşu ya da hiç olmayışı bulunmaktadır. Ancak buradan hareketle sadece eğitimsizliği örgüte katılmak için bir gerekçe olarak görmemek gerekmektedir. Çünkü, örgütün yöneticileri arasında eğitim seviyesi yüksek olanlar da bulunmaktadır.

Hatta bölgede birçok eğitim kurumu dolaylı-dolaysız örgütün denetimine girdiği için eğitim kurumları PKK sempaticileri üretir hale gelmiştir. PKK eğitim alanında da devletin güçlerini eline geçirmiş, devlete karşı kullanmaktadır. Bölgedeki yatılı okullarda PKK örgütlenmesi gelişmiştir. Bir anlamda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sağladığı imkânlarla örgüt yeni Kandil ve Bekaa Vadileri oluşturmaktadır. Bu Türkiye'nin geleceği için büyük bir tehdittir.

Örgüte katılmada eğitimsizlik değil, eğitimsizliğin de bir parçası olduğu sosyal statünün en altından sosyal statüde sıçra-

ma yapma imkânı büyük rol oynamaktadır. Dedesi ve babası ağanın yanında yaşama olan, en büyük ağanın ise başçavuş olduğu, kendisini de babasının kaderi bekleyen 17 yaşında okuma-yazma bilemeyen bir genç için PKK'ya katılmak bir anda babasının önünde titredığı köyün ağasına tokat atabilmek, başçavuşa ise kurşun sıkabilmek imkânı vermektedir. Yani örgüte katılmanın tetikleyicisi, eğitimsizlikten çok sosyal statüde sahte de olsa çok hızlı yükselme imkânı vermesidir.

Bununla birlikte, eğitimsizliğin ortadan kaldırılması, insanlara gelecek umudu verilmesi PKK'nın istismar ettiği bir zeminin daralması anlamına gelecektir. Ancak, devletin eğitimsizlik sorununu çözmek için tutarlı bir strateji geliştirdiği söylenemez. Gençliğin kafası karıştırılan bölümünün milli bütünleşme sürecine çekilmesi için eğitim sektöründe ciddi bir yeniden yapılanma gerekmektedir.

Bütünleşme sürecine ilköğretim eğitimi sırasında başlanıp, lise öğrencileri arasında bu tür faaliyetlerin yoğun olarak gerçekleştirilmesi gerekiyor. **Gençlere yaşama sevinci verildiği ve kendilerine güvenildiği, gerekli oldukları hissi verildiği takdirde çok ciddi mesafeler kaydedilebilir.** Bu duygunun verilmesi, ancak insani şartların yükseltilmesi ile ilişkilidir. Soğuk, çatlamış duvarlar içinde, Türkiye ortalamasının çok üstünde öğrencinin okumaya zorlandığı sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin kendilerine değer verildiğini düşünmeleri mümkün değildir. Okulların inşasında kesin uygulanan standartlar getirilmeli, mekânsal sefalet kısa zamanda ortadan kaldırılmalıdır. Öğretmen sayısı hızla artırılmalı, dersliklerdeki öğrenci sayısı buna koşut olarak azalmalıdır.¹⁵⁶

Yaşama sevincinin sağlanmasında gençlik döneminde bazı heyecanların yaratılması önemlidir. Bu çerçevede gençlik spor klüplerinin desteklenmesi, spor altyapısının geliştirilerek, spor-

156) Bu sorun bütün Türkiye'nin sorundur. Bu sorunun hızlı çözümü, bütün üniversite mezunlarının altı aylık pedagoji eğitiminden geçirildikten sonra öğretmen olarak atanmasının teşvik edilmesi ve ekonomik olarak cazip hale getirilmesi ile mümkün olabilir.

da rekabet ve başarı hedeflerinin konulması faydalı olacaktır. Keza milli bütünleşmeyi sağlamak için, bölgeden öğrencileri diğer bölgelerden kardeş okul ilan edilecek okullar çerçevesinde karşılıklı ziyaretler ve etkileşimler gerçekleştirilmelidir. Bu örgütlenmenin yapılması için İçişleri Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı arasında işbirliğine gidilmeli, valilik ve kaymakamlıklara özel görev verilmeli, kendilerine gereken personel imkânı yaratılmalıdır.

Bölgede milli eğitimin karşı karşıya olduğu en önemli sorun öğretmenler arasındaki PKK yapılanmasıdır. Yukarıda da dikkat çekildiği gibi yatılı bölge okullarında PKK örgütlenmesi gelişmiştir. Bunun kırılması için Milli Savunma Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında imzalanacak bir protokol çerçevesinde genç yaşta emekli olan pek çok subay pedagojik eğitimden geçirildikten sonra bölgedeki yatılı ve yatısız okullarda müdür olarak görevlendirilmelidir. Bu tür bir uygulama 1980'lerde de yapılmış ve çok faydalı sonuçları görülmüştür.

Halen bölgedeki üniversiteler, milli bütünleşmenin sağlanması ve hızlanmasına hiçbir katkıda bulunmadıkları gibi hızla örgüt denetimindeki yüksek liselere dönüşmektedirler. Bölge üniversiteleri yine çoğunluğu bölgeden gelen ve mezun olduktan sonra bölge içinde iş arayan gençleri eğitmektedir. Bu kısır döngü üniversitelerin eğitim seviyesinin yükselmesinin önünde de önemli bir engeldir. Bu kısır döngüyü aşmak için YÖK'ün devlet desteği ile bölgeye yönelik yeni bir açılım geliştirmesi gerekmektedir.

Pilot üniversite olarak seçilecek Van 100. Yıl ve Elazığ Fırat Üniversitelerinin, üniversiteye giriş için taban puanları yükseltilmelidir. Eğitim kalitesinin hızla yükseltilmesi amacı ile ODTÜ, Boğaziçi, Ankara ve Gazi Üniversitelerinden yıllık veya dönemlik öğretim üyesi katkısı yapılmalıdır. Cazibesi artırılacak üniversiteler sayesinde bölge üniversiteleri bütün Türkiye'den gelecek öğrencilere açılmalıdır.

XIV.5.b. Televizyon

Televizyon bölgede gerçekleşen mücadelede en önemli araçlardan birisidir. Ancak şu âna değin üzerinde çok konuşulmuş olmasına rağmen, televizyonun etkili bir şekilde kullanılabildiğini söylemek mümkün değildir. Hatta AKP hükümetinin aldığı son kararlar ile Kopenhag Kriterleri'nin gerektirdiği sınırlar da aşılıp, yerel ve bölgesel televizyonlara günde 45 dakika, haftada 4 saat Kürtçe ve Zazaca yayın yapma hakkı verilmiştir.

Bu adıma yönelik olarak herhangi siyasi veya bürokratik bir tepki gelmeyince bunun da yeterli olmadığı ileri sürülerek 24 saat Kürtçe ve Zazaca yayın talebi yapılmaya başlanmıştır. RTÜK, bu talebi karşılama konusunda bir adım ileri atarak, 10 Haziran 2006'da aldığı karar ile yerel televizyonlara Kürtçe film ve müzik gibi kültürel yayınların Kürtçe yapılması imkânını vermiştir.¹⁵⁷

RTÜK attığı bu adım ile Türkiye'nin sosyolojik anlamda milli bütünleşme sürecine en ağır darbelerden birisini vurmuştur. Televizyon yayınları Güneydoğu Anadolu'da Türkçe'nin öğrenilmesinde çok büyük bir araç olarak hizmet etmiştir.

Güneydoğu Anadolu bölgesinde birçok çocuğun akıcı ve aksansız Türkçe konuşmasını sağlayan şey Türkçe televizyon yayınları olmuştur. RTÜK şimdi yüz binlerce gencin elinden bu imkânı almanın ilk adımını atmıştır. Bir süre sonra Güneydoğu Anadolu'da evlerde filmler ve eğlence programlarının, hatta çizgi filmlerin Kürtçe seyredilmeye başlanması ile birlikte Türkçe hızla gerileme süreci içine girecektir. Bu süreçte "yeni gerçeğin altını çizecek olan" çevreler Kürtçe eğitim taleplerini daha güçlü bir şekilde gündeme taşıyacaklardır.

Oysa Türkiye'nin Kopenhag Kriterleri ile atılan haftada 30 dakikalık uygulamanın ötesine geçmesi gereksizdir. Bu tür bir yayının temel amacı da Fransa'da olduğu gibi Türkiye'ye yönelik diplomatik baskı ve psikolojik operasyonların etkisiz hale getirilmesi olmalıdır.

157) "Kürtçe yayında kültürel devrim", *Radikal* gazetesi, 11 Haziran 2006.

PKK, televizyonu kültürel ve politik bir propaganda silahı olarak şimdiye değin devletten daha iyi kullanmıştır. PKK'nın değişik adlarda yaptığı yayınların etkisinden çok çıkardığı gürültü bir propaganda aracı olmuştur. Med-TV, Medya-TV, Roj TV gibi kanallar Kürtçülük bilincinin oluşmasında örgütün en etkili silahlarından birisi olarak belirginleşmektedir.

Bu olumsuz zeminde her şeyden önce yapılması gereken, Türkiye'nin birçok yerinde olduğu gibi bölgede de normal anten ile seyredilmesi zor olan televizyon yayınlarının seyredilmesini sağlayabilecek aktarım altyapısının TRT ve özel kanallara bırakılmadan devlet imkânları ile kısa zamanda Bağdat'a kadar uzanan alanda izlenebilecek şekilde kurulmasıdır.

Devletin PKK'ya karşı kurduğu GAP televizyonu bölgeden kopuk, eğitici programları ile sıkıcı ve seyredilmeyen bir televizyondur. GAP yayınlarının, kanalın yeniden yapılandırılması, misyonunun tekrar konulması sonrasında, sınırları tekrar çizilecek bir program profili ile yeni bir yayın sürecine başlaması gerekmektedir. Bu çerçevede GAP'ın doğrudan eğitici niteliği ikinci plana itilerek, bir müzik ve eğlence televizyonu olarak tekrar örgütlenmesi sağlanmalıdır.

Bu televizyonun hedef kitlesi kadınlar ve çocuklar olarak belirlenmeli, bir yandan lokal içerikli programlar yapılarak bölge halkının televizyon ile kendisini özdeşleştirmesi sağlanırken diğer yandan "Susam Sokağı" gibi programlarla çocukların ilgisi televizyona kaydırılmalıdır. Kanalın temel hedefi düzgün bir Türkçe kullanımını sağlamak olmalıdır.

Yerel televizyon ve radyo yayıncılığı konusunda önemle ve saygı ile anılması gereken bir örnek de **Hakkari Dağ ve Komando Tugayı** tarafından Hakkari'de kurulan **Sümbül 2000 FM** adlı radyo ile **Sümbül TV**'dir. Tamamen tugayın imkânları ile kurulan bu yerel radyo ve televizyon ciddi bir yerel başarıya imza atmıştır. Sümbül 2000 FM canlı yayınlarda il müdürlerinin halkın sorularına cevap vermesini sağlarken, müzik ve yarışma programları ile de halka başarı ile ulaşmıştır. Sümbül TV ise Hakkari'deki

yerel olayları, şenlikleri, düğünleri ve haberleri veren bir televizyon kanalı olmuştur.¹⁵⁸ Hakkari'deki bu yerel örneğin bütün bölgede genelleştirilmesi gerekirse dahi seçilecek bazı illerde askeri birliklerin imkânları ile radyo ve televizyon yayını yapılmasının üzerinde düşünülmelidir.

XIV.6. İstihbarati Önlemler

Türk Devleti'nin terörle mücadelede istihbaratın önemini yeterince kavradığını, istihbaratçının önemini anladığını söylemek mümkün değildir. İstihbarat, bir stratejik öngörü bilimidir. Türk istihbarat raporları incelendiğinde istihbarat servislerinin daha 1980'li yılların başında siyasal karar alıcıların önüne terör örgütünün alabileceği mesafe ile ilgili doğru tespitleri içeren raporlar koydukları görülmektedir.

Ne yazık ki, istihbaratı dedikodu olarak yorumlayan Türk siyasi kültürü istihbaratsız devlet yönetmenin bir körün maraton koşmasına benzeyeceğini bilmeden istihbarata gereken önemi vermeyen bir tarz geliştirmiştir. Bunun derhal terk edilmesi gerekmektedir. Yeni mücadele döneminde istihbarata şimdiye değin sahip olmadığı ölçüde insan, para ve yüksek teknoloji kaynağı aktarılmalıdır.

Kürtçülüğün temel dinamiğini PKK oluşturmaktadır. PKK'yı ortadan kaldırmayan bir politika hiçbir şeyi çözemez. Bundan dolayı, Kürtçülüğü dar bir siyasi alana sıkıştırarak, Türkiye için mümkün olan en zararsız hale getirmek, diğer bir ifade ile yaşanabilir/katlanılabilir/kontrol edilebilir hale getirmek PKK'nın yok edilmesine bağlıdır.

PKK'nın askeri olarak yok edilmesini sağlayacak yollar sırası ile istihbarati, askeri, polisiye ve hukuki önlemler çerçevesinde aranmalı, bulunmalı ve gerçekleştirilmelidir. Bu alanlarda başarıya ulaşamayan bir Türkiye'nin diğer alanlarda sağlayacağı ba-

158) A. Parmaksız, *a.g.e.*, s.225-226 ve 231-233.

şarının sonuç alması mümkün değildir. Bu sürecin başarı ile tamamlanması için istihbaratın, polisin, askerinin ve hukuki yapının yeniden şekillendirilmesi gerekmektedir.

İstihbaratın yeniden yapılandırılması gereğinin en temel göstergesi, mevcut yapılanmada PKK'nın istihbarat alanında devletten daha etkin olduğu gerçeğidir. Bu gerçek, devleti istihbarat ve karşı-istihbarat alanında yeni önlemler almaya itmeliştir.

Bu gerçek ışığında terörle mücadele süreci içindeki farklı istihbarat yapılanmaları arasında uyum sağlanmalıdır. Bölgede istihbarat örgütleri arasındaki rekabet ve gerilim devlet istihbaratını verimsiz kılmaktadır. Bunun için bütün istihbarat birimlerinin temsilcilerinin eşgüdümünün sağlandığı etkili yeni istihbarat yapılanması gerçekleştirilmelidir.

Bu amaçla mevcut istihbarat birimlerinin imkân ve yeteneklerinin yeni bir şekillendirme ile "PKK ve Kürtçülük" merkezli olarak yapılandırılması gerçekleşebilir. "MİT-Emniyet-Jandarma-Genelkurmay Başkanlığı" istihbaratlarının kadro ve mali altyapısını birlikte oluşturacakları yeni bir istihbarat örgütlenmesi, kurumlar arasındaki rekabetin azalmasını ve istihbaratın verimli olmasını sağlayacaktır.

Bu amaçla, dört kurumun temsilcilerinin uzlaşma ile hükümete önereceği konunun uzmanı dört aday arasından bir aday Cumhurbaşkanının onayı ile Müsteşarlık/Genel Müdürlük olarak örgütlenecek bu yeni kurumun başkanlığına atanmalıdır. Dört müsteşar yardımcılığı/genel müdür yardımcılığına anılan kurumları temsil kabiliyetine sahip birer kişi getirilmelidir. Bu anılan kurumların bilgi depolarının yeni kuruma daha rahat akmasına sağlayabilecektir.

Karargâh, yurtdışı istihbarat, yurtiçi istihbarat, destek ve lojistik birimlerinden oluşacak kurum, PKK'ya karşı operasyon, değerlendirme, psikolojik harekât ve teknik istihbarat yapabilmelidir. PKK'ya karşı psikolojik harekât sadece bu kurumun yetkininde olmalıdır. Değişik istihbarat birimlerinden gelen istih-

barat bu kurumda toplanmalı ve dağıtılmalıdır. Kurum İçişleri Bakanlığı'na bağlı olmalıdır.

PKK'ya yönelik istihbaratın askeri istihbarat dışındaki boyutunun özellikle ekonomik istihbarat zeminine kaydırılması gerekmektedir.

PKK, terör örgütü çok uluslu bir şirket ile suç örgütünün karışımı bir yapı kazanmıştır. Örgütün bir para ve kariyer kaynağı olması dahi örgütün varlığı ve kendisini yeniden üretmesi için bir nedendir. PKK'yı bir suç şebekesi olarak tasfiye etmek için para kaynaklarını yok etmek gerekmektedir. Bu ise ancak uzmanlaşmış bir ekonomik istihbarat mekanizması ile mümkündür.

Türkiye, bir yandan terör örgütü ile mücadelede alt kadroları örgütten soyutlayacak eylemsizliğe, çaresizliğe ve örgütten kopmaya itecek bir politika izlerken, öte yandan da örgütün üst düzey kadrolarının etkisizleştirilmesini sağlayacak bir strateji uygulamalıdır. **İstihbaratın önemli görevlerinden birisi de terör örgütünün lider kadrolarının fiziksel imhasını sağlamak olmalıdır.**

XIV.7. Askeri Önlemler

Terörle mücadelenin en önemli birleşeni muhakkak ki askeri yöntem ve önlemler bütünüdür. Türkiye, 21 seneden bu yana PKK terörüne karşı düşük yoğunluklu çatışma konusunda tarih kitaplarında büyük bir başarı olarak övülecek ve dersler çıkarılacak bir mücadele vermiştir.

Türkiye terörle mücadele için çok pahalı bir bedel ödeyerek para ile satın alınması mümkün olmayan ve bedeli kanla ödenen deneyimler elde etmiştir. Ancak terörle mücadelede elde edilen deneyimlerin "Eğitim-Doktrin Komutanlığı"nda (EDOK) son yıllarda yapılan çalışmalara rağmen yeterince teorik zemine aktararak, bugüne ve gelecek nesillere intikal ettirildiği söylenemez.

Askeri mücadelenin esası, geçmişten alınan dersleri mücadelede mükemmelleşmeye ulaşacak şekilde geliştirmek olma-

lıdır. Bunun için EDOK bünyesindeki çalışmalara yeni bir boyut verilmelidir. Güneydoğu Anadolu'da görev yapmış emekli ve muazzaf general ve subayların deneyimleri üzerinde çalışan bir "DYÇ Enstitüsü" kurulmalıdır.

Geçmişten alınan dersler ile teröre karşı verilen mücadele mükemmelendirilirken savaşın stratejik ve teknolojik niteliği konusunda bir yenilenmenin şart olduğu da göz önünde tutulmalıdır. 1984'ten bu yana PKK ile mücadelede temel hedef mümkün olduğunca fazla PKK'lı öldürmek olmuştur. Hatta PKK'lı ölü sayısı başarının ölçüsü olarak görülmüştür. Bunun için elde PKK'lı cesedi olmadığı durumlarda da "tahmini" PKK'lı ceset sayısı resmi belgelere başarının ölçüsü olarak girmiştir.

Oysa öldürülen her PKK'lı (çok büyük ölçüde Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı) kısa vadede örgütü zayıflatsa da uzun vadede öldürülen gençlerin ailelerini terör örgütünün kucağına itmiştir. PKK'ya karşı askeri mücadele bu gerçek göz önünde tutularak, yeni bir askeri stratejik zemin üzerine oturtulmalıdır. Askeri mücadelenin hedefi, daha fazla ölü PKK'lı değil, PKK'nın kırsal alanda hareket ve eylem gücünün mutlak şekilde kırılması üzerine oturtulmalıdır.

1993 sonrasında başarı ile uygulanan "alan hâkimiyeti" konsepti daha etkin bir şekilde yaşama geçirilirken, Türkiye'nin sınırlarında mutlak bir kontrol sağlayacak askeri yaklaşım geliştirilmelidir. Bu terör örgütünün Türkiye içinde hareket serbestliğini ortadan kaldırarak, lojistik desteğini kısıtlayarak, örgüt unsurlarını bıktıran, sürekli kaçmaya zorlayan, Kuzey Irak'a çekilmelerini ve Kuzey Irak'tan (keza Suriye ve İran'dan) girmelerini zorlaştıran yeni askeri yaklaşım, PKK'lıları teslim olmaya davet eden güçlü ve sürekli psikolojik operasyon ile desteklenmelidir.

Askeri mücadelenin hedefi, sıradan PKK'lı teröristi örgütten kaçmaya ve teslim olmaya iterken, örgüt liderlerinin imhası üzerine kurgulanmalıdır. Bunun sadece konvansiyonel askeri yapılanma ile gerçekleşmeyeceği ve daha çok ileri teknoloji ve ileri savaş tekniklerini kullanmaya en yatkın askeri unsur olan Özel

Kuvvetler'in (bazı coğrafyalarda ise Milli İstihbarat Teşkilatı'nın) operasyonları ile gerçekleştirileceği aşikârdır.

Bu yeni stratejik anlayış teknolojiye bakışın değişmesi ile de desteklenmelidir. Milletlerin askeri kültürleri birbirlerinden farklıdır. Amerikan askeri kültürünün temelinde teknolojinin sürekli gelişmesi vardır. Alman askeri kültürünün temelinde Genelkurmay ve kurmay subayın mükemmeliyete ulaşma çabası, Türk askeri kültürünün temelinde ise subay ve askerın sonsuz fedakârlığı ve cesareti vardır.

İçinden geçtiğimiz dönemde Türk askeri kültürünün teknolojiyi geliştirme ve kullanma eğilimi içine girmesi gerekmektedir. Bu genel geçer bir tespit olduğu gibi terörle mücadele konusunda da kaçınılmaz bir gerekliliktir. Terör ile mücadele sadece subay ve askerın vasıflarına terk edilmemeli, ileri teknolojiden terörle mücadelede şimdiye kadar olduğundan çok daha fazla faydalanılmalıdır. Böyle bir yaklaşım ordunun genel savaş kültürüne de olumlu şekilde yansıtacaktır.

Geçmişte yapılan hatalar incelenince gelecekte yapılması gerekenler ortaya çıkmaktadır. DYÇ'de genel maksat helikopteri ve saldırı helikopteri çok önemli bir rol oynamasına rağmen helikopterler 1990'lı yıllara kadar etkili bir şekilde kullanılmamıştır. Çünkü ABD bu tür helikopterleri vermeyi reddetmiştir.¹⁵⁹ Türkiye ise başka kaynaklardan bu tür ihtiyaçlarını karşılama yoluna gitmemiştir. Oysa helikopter olmaksızın DYÇ'yi kazanmak mümkün değildir.

Mevcut UH-1 helikopterleri ise terörün geçiş noktası olan Hakkari gibi bir coğrafyada yükseklikten dolayı ancak 3 kişi taşıyabiliyor, böylece maksada tam anlamı ile hizmet edemiyordu.¹⁶⁰

Bazı teknolojik imkânlar da yanlış anlayışlardan dolayı kullanılmamıştır. Örneğin 1990'ların başında yurtiçi operasyonlarda Türk Hava Kuvvetleri'nin kullanılmaması kuralı uygulandığı için mücadele zorlaşmıştır.¹⁶¹ Yurtdışındaki PKK hedeflerine yö-

159) A. Parmaksız, *a.g.e.*, s.27 ve 46.

160) *a.g.e.*, s.58 ve 91.

161) *a.g.e.*, s.30.

nelik olarak kullanıldığında ise gereken etkiyi sağlayacak anti-personel bombalar olmadığı için kullanılamamış ve terör örgütü üzerinde gereken etkiyi sağlayamamıştır.

Sadece ileri teknoloji değil, terörle mücadelede gerekli olan bazı temel teknolojik ihtiyaçların karşılanması konusunda da çok yaratıcı davranıldığını söylemek mümkün değildir. Örneğin bölgede askerlerin giydikleri askeri postallar coğrafya için uygun olmamasına rağmen bu konuda yıllardır ciddi bir çalışma yapılmamıştır. Bazı yerel olaylarda askerlerin terör örgütünün kullandığı Mekap marka ayakkabıyı giymeleri dahi söz konusu olmuştur. Güneydoğu birlikleri için özel postalların üretilmesi gerekmektedir.

Askerlerin çelik yelek ihtiyaçları hiçbir zaman tam anlamı ile karşılanamamıştır. Ancak, karşılandığı zamanlarda da verilen çelik yelekler 18 kg. olduğu için yaygın olarak kullanılamamıştır. Oysa AR-GE çalışmaları ile daha hafif ve aynı oranda dayanıklı çelik yeleklerin üretilmesi gerekirdi.

Özellikle kaçakçılıkla mücadele için inşa edilen jandarma karakolları terör örgütünün saldırılarına dayanacak teknolojik özellikleri taşımamıştır. Oysa karakolların yeniden yeni teknolojiler ve malzeme kullanımı ile yeni yerlere inşa edilmesi gerekirdi. Bunun yapılmamış olması çok can kaybına neden olmuştur.

Keza kullanılan MG-3 makineli tüfeklerin, 89'luk roketatarların PKK'nın kullandığı silahlar karşısındaki etkisizliği üzerine bazı askeri birliklerin kendi girişimleri neticesinde Kuzey Irak'ta "serbest piyasadan" silah almak zorunda bırakıldıkları; ancak daha sonra Genelkurmay Başkanlığı'nın devreye girerek gereken silahları 1992-93 gibi geç bir aşamada temin ettikleri artık kitaplara geçmiş bir husustur.¹⁶²

BRT-60 ve BRT-80 gibi zırhlı araçların kullanılmaya başlanması için 1993 yılına kadar beklemek gerekmiştir. Keza gece görüş cihazları ancak 1993-94 yıllarında kullanılmaya başlanmıştır. Kış harekâtına imkân veren ve -35-40 dereceye dayanan askeri

162) Erdal Sarızeybek, *Şemdinli'de Sınırı Aşmak*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2006, s.65.

elbiselerin kullanılması için 1994 yılına kadar beklemek gerekmiştir.¹⁶³ Özetle, terör ile mücadelenin uzamasında ileri askeri teknolojilerin kullanılmasının son derece yavaş olması mücadeleye ağır bir darbe vurmuştur. Teknolojiden doğan açığı asker ve subaylar kahramanlık, doğal olarak da kan ile kapatmaya çalışmışlardır. Artık teknolojide zamanın gerisinde değil ilerisinde gitmenin vakti gelmiştir.

Bu amaçla terörle mücadele için Jandarma Genel Komutanlığı'na bağlı Jandarma Asayiş Kolordusu güçlendirilerek yeniden yapılandırılmalıdır. Jandarma, mekanizma birlikler, genel maksat ve saldırı helikopterleri, hafif topçu birliklerini ve özel harekât birimlerini bünyesinde barındıran yüksek hareket kabiliyeti ve yüksek ateş gücüne sahip bir birlik haline gelmelidir. Jandarma teşkilatı, özellikle Güneydoğu Anadolu'da uzman onbaşı ve çavuş yapılanması ile güçlendirilmelidir. Genel olarak Jandarma Kolordusunun personel sayısı artırılmalıdır.

Gelecek 10 yılda Jandarma Kolordusu ve 2. Ordu'ya bağlı birliklerin konuşlanması "alan hâkimiyeti" konseptini uygulamak üzerine kurulu olmalıdır. En ufak bir gevşemeye izin verilmeden, arazide mutlak hâkimiyet sürdürülmelidir. Köye dönüş sisteminden dolayı geri dönenler her ne kadar çok az ise de bu köylerin örgütün lojistik sistemini sağlayacak altyapıyı oluşturacak şekilde istismar edilmesi engellenmelidir.

Güvenlik güçlerinin terörist takibinde il ve ilçe yetki alanı sınırlandırmalarından kurtulmaları için Jandarma Asayiş Kolordusuna bağlı birliklerin terörist takibi süresince her türlü mülki kısıtlamalardan kurtulmaları gerekmektedir.

Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na bağlı birlikler mümkün olduğu ölçüde terörle mücadele dışına çekilmelidir. Bununla birlikte, Kara Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde 1990'lı yıllarda oluşturulan "**İç Güvenlik Taburları**" sistemi üzerinde çalışılarak, mükemmelleştirilmeleri sağlanmalıdır. Çünkü önümüzdeki yıllarda Orta-

163) Hasan Kundakçı, *Güneydoğu'da Unutulmayanlar*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004, s.221-228.

doğu bölgesinin Türkiye'yi derinden etkileme potansiyeline sahip bir çatışma süreci içine çekilmesi yüksek bir olasılıktır. Ancak İç Güvenlik Taburları, olaylar gerektirdiği zaman süreli olarak Jandarma Asayiş Kolordusu'nun emrine verilmelidir.

Özel Kuvvetler'in Türkiye içinde çatışmalarda kullanılmasından vazgeçilmeli, Özel Kuvvetler sadece yurtdışı operasyonlarda kullanılacak bir yapıya dönüşmelidir. Ancak, Jandarma Genel Komutanlığı'na bağlı ve Özel Kuvvetler'in savaş yeteneklerine sahip bir "**Jandarma-Anti-Terör Komutanlığı**" kurulmalı, yurtdışı operasyonlarda bu komutanlık görevlendirilmelidir.

Nihayet Türkiye'nin terörle mücadelede en büyük zaafı olan İran-İrak-Suriye sınırı üzerinde mutlak bir güvenlik sağlanması çalışmaları hiç vakit geçirmeden başlatılmalıdır. Türkiye, "*Bu sınırlarda mutlak güvenlik zaten sağlanamaz*" anlayışı ile ne yazık ki son 21 seneyi heba etmiştir. Halbuki, öncelikle bu düşüncenin değişmesi ve "*Bu sınırlarda, en etkili ve en ucuz mutlak güvenlik nasıl sağlanır?*" sorusunun sorulması lazımdır.

Ülkesinin güvenliğini sağlamak için 6000 kilometre uzunluğunda 7 metre yüksekliğinde ve 6 metre genişliğinde bir Çin Seddi yaratan iradenin arkasında önce zihinsel olarak soruna meydan okuma tavrı vardır. Türkiye de sınırlarının güvenliği için böyle bir tavır geliştirmek zorundadır.

Bu üç ülke ile sınırlarımız boyunca mayın, duvar, erken uyarı sistemleri, uydu ile gözleme ve sair önlemlerle mutlak bir güvenlik sağlanmalıdır. Bunun gerçekleşmesi durumunda terör örgütü kendisini yeniden üretmek için kullandığı İran ve Irak'taki cephe gerisinden mahrum kalacak, Türkiye içinde sıkışacaktır. Bu durumda PKK'ya karşı alınacak önlemler daha etkili olacaktır.

XIV.8. Polisiye Önlemler

Polisiye önlemlerin temeli, bir yandan PKK'nın yan ve para kaynaklarını yok etmek, diğer yandan kent merkezlerinde geli-

şen toplumsal olaylar ve terör eylemlerini durdurmak üzerine kurulmalıdır. Kara para ile yoğun bir mücadele içine girilmelidir.¹⁶⁴ Bunun için MİT, Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü Maliye Bakanlığı ile birlikte yeni bir yapılanma geliştirmelidir.

1996 yılında 4208 sayılı yasa ile kurulan Maliye Bakanlığı Mali Suçlar Araştırma Kurulu (MASAK) kara para aklama, terörizmin finansmanı ve yolsuzluk ile mücadele için iyi niyetlerle kurulmuş olmasına rağmen henüz gereken etkinliği sağlayamamıştır. Hatta Türkiye'nin 11 Eylül sonrasında BM'nin kabul ettiği 1307 sayılı kararda ve OECD'nin geliştirdiği kara para ile mücadele standartlarından uzak olduğu ileri sürülmektedir.¹⁶⁵

Halen çok ciddi bir etkinliği olmayan "Terörle Mücadele Yüksek Kurulu"nun gündeminde olan "Mali Suçları Araştırma Kanunu'nun Teşkilat ve Görevleri ile Suç Delillerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun" tasarısı devlet kurumları arasındaki yetki çatışmalarından dolayı 2006 Ocak ayında TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu tarafından alt komisyona havale edilmiş durumdadır.

MASAK, soruşturma ve inceleme yapmak için kendi birimlerini oluşturmak istemektedir. Oysa diğer kuruluşlar MASAK'ın eşgüdümü sağlayan bir birim olmasında ısrar etmektedirler. Olması gereken, MASAK'ın yukarıda anılan güvenlik birimlerinin yoğun desteği ile kendi soruşturma ve inceleme birimlerini kurmasıdır.

Uyuşturucu kaçakçılığı ve üretimine karşı yeni bir hukuki ve örgütsel bir düzenlemeye gidilmeli, uluslararası kamuoyunun dikkatini ve imkânlarını da kullanan bir yeni mücadele anlayışı geliştirilmelidir. Keza akaryakıt, şeker ve canlı hayvan kaçakçılığı ile yoğun bir şekilde mücadele etmek devlet politikası haline

164) Maliye Bakanlığı Mali Suçlar Araştırma Kurulu (MASAK) yaptığı açıklama ile 1997 yılından bu yana geçen yedi yıl içinde 2 katrilyon 331.7 milyar TL'nin aklandığını açıklamıştır. MASAK'a göre bu rakam ancak buzdağının görünen ucunu oluşturmaktadır (*Cumhuriyet*, 6 Mart 2006). Bu rakamlar bile Türkiye'nin terör ile mücadele sürecinde kara para ile mücadelesinin önemini ortaya koymaktadır.

165) Murat Yetkin, "Nevruz Öncesi, terörle mücadele toplantısı", *Radikal*, 16 Mart 2006.

getirilmelidir. Kaçakçılığın devlet içine sızmış uzantıları sert önlemlerle temizlenmelidir.

Bütün Türkiye’de örgütlü suça karşı çok sert bir mücadele süreci başlatılmalı, bu kapsamda PKK bağlantılı örgütlü suç kaynakları baskı altına alınarak, adalete sevk edilmelidir. Suç ile mücadele sürecinde bürokrasi içinde oluşan kanun dışı yapılanmalarla etkili bir şekilde mücadele edilmelidir. Bu tür örgütlenmeler yerel zeminde terör ile mücadeleyi etkinleştiriyor görünse de genel planda mücadeleyi zayıflatmaktadır.

Önümüzdeki ay ve yıllarda polisin üzerindeki baskı daha da artacaktır. Çünkü terör örgütü, çalışmalarının merkezini dağlardan kentlere kaydırmıştır. Terör örgütü, kentlerde bombalamalar, kitlesel ayaklanmalar ve sivil itaatsizlik eylemleri geliştirmeye çalışmaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü’nün bu tür eylemlere karşı uzmanlaşmış kadrolarla uygun stratejiler geliştirmesi gerekmektedir.

Mevcut Çevik Kuvvet yapılanması bu tür bir karşı-eylem sürecini geliştirmek için uygun olmakla birlikte yeterli değildir. Çevik Kuvvet’in personel ve eğitim yapısının istihbarat ve terörle mücadele süreçleri ile desteklenmesi gerekmektedir. Keza, Çevik Kuvvet başta olmak üzere, örgüt ile mücadelede ön plana çıkan İstihbarat Dairesi ve Terörle Mücadele Dairesi’nin politik psikoloji uzmanlarına ihtiyacı vardır. Esasen Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde üniversiteler ile işbirliği içinde bir “**Politik Psikoloji Dairesi**”nin kurulmasının zamanı gelmiştir.¹⁶⁶

Önümüzdeki süreçte en önemli meselelerden birisi de Emniyet Genel Müdürlüğü ile basın-yayın kuruluşları arasındaki ilişkinin çok etkili bir şekilde eşgüdümlemesidir. Basının bir süreden bu yana terör olayları karşısında gösterdiği sorumlu tavrı göstermesi sağlanmalıdır. Ancak bunun için basının olaylarla il-

166) Psikolojik harekâtın önemini göstermesi açısından İstanbul’da hâkim ve savcılara Nisan 2006’da gerçekleştirilmek istenen bombalama eyleminden sonra ele geçirilen teröristlere karşı polisin takındığı teröristi kazanıcı tavrı önemli ve takdire şayan bir örnektir (bkz. *Vatan*, 16 Nisan 2006). Bunun bir standart uygulama ve anlayış haline gelmesi şarttır.

gili haber alma özgürlüğünün önünün açılması ve basına düşman gibi davranılmaması gerekmektedir.

Basının bombalama olayları ve kentlerde yaşanacak kitle gösterilerini mümkün olduğunca kışkırtıcı olmadan, görsel malzeme kullanmadan vermesi sağlanmalıdır. Aksi halde toplumsal tansiyon bütün Türkiye’de yükselecektir. Bu görevler basın-yayın organlarına düşmekle birlikte Emniyet Genel Müdürlüğü’nün bu süreçte olumlu bir rol üstlenmesi sürecin sancısız devamını sağlayacaktır.

XIV.9. Hukuki Önlemler

Terörle mücadelede hukuki önlemler ne yazık ki gerektiği kadar etkili olarak kullanılamamıştır. Sadece uluslararası hukuk değil, iç hukuk dahi yeterince etkili olarak kullanılmamıştır. Hukuki önlemlerin temelinde terörü yaratanlar ve yaratılan ortamdan beslenenler ile bölge halkını birbirinden ayrı mütalaa etmek fikri bulunmalıdır. Çünkü son yirmi bir senede teröre karşı mücadelede oluşan kanaat, hedef alınan terörist kitlenin adalet karşısında gereken cezayı görmediği, ancak suçsuz halkın bu süreçten olumsuz etkilendiği doğrultusundadır.

Cezaların caydırıcılığı ilkesi sürekli olarak suç işleyenlerin lehine ihlal edilmiştir. Bu çelişki yasalara bağlı olan yurttaşların devlete olan güvenini zaman içinde sarsmıştır. “**Pişmanlık Yasası**” uygulaması defalarca tekrarlanmış, hem istenen başarı elde edilememiş, hem de bölge insanında devlete karşı suç işlemenin mükâfatlandırıldığı düşüncesinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Ayrıca zaten terör ile mücadele için gereken hukuki düzenlemelerin yeterince yapılmadığı bir yasal çerçeve için adaletin ağır ve korkak işlemesi sonucu, terör olayları bölgede adi vaka şeklinde algılanmıştır. Karakol basıp adam kaçırın örgüt üyeleri göstermelik cezalarla kurtulmuşlardır. Bingöl’de 33 erin katlia-

mına katılan bir PKK'lı dahi kurtulan yaralılarından birisinin birkaç sene sonra teşhis etmesine rağmen beraat etmiştir.

Bu tür hafif ceza ve salıvermeler örgüt üyelerinin etkisini artırmıştır. Öte yandan silahlı çatışmada terörist vuran güvenlik güçleri mahkemelerde sürünmüştür. Bütün bu gelişmeler insanların moralini bozmuş, devlet yanlısı yurttaşların devlete olan güvenini sarsmıştır. Terörle mücadele sürecinin hukuki altyapısı yeniden oluşturulurken, Türkiye'nin 1965'ten bu yana sahip olmak zorunda bırakıldığı terör deneyimlerinden, 11 Eylül sonrasında ABD ve AB ülkelerinde ortaya çıkan "Ulusal Güvenlik Yasaları" anlayışından yararlanılarak ve BOP'un Ortadoğu özellikle Irak'ta oluşturduğu ve oluşturacağı sınır değişikliklerinin travmatik sonuçları göz önünde tutularak hareket edilmelidir. Terörü caydırıcı ve önleyici mekanizmalar geliştirilmelidir.

Böyle bir yaklaşımla yeni bir terörle mücadele kanunu çıkarılmalıdır. **Terör örgütü üyeleri 25 sene ağır hapis cezasına çarptırılmalıdır.** Böylece terörün zemini biyolojik olarak tüke-tilenecektir. Bu çerçevede idam cezası yeniden uygulanmaya başlanmalıdır. Bu uygulamanın **Abdullah Öcalan** gibi idam cezası kaldırılmadan önce idam cezasına çarptırılmış olan teröristleri kapsamaması sağlanmalıdır.

Abdullah Öcalan'ın idamının durması için Türkiye Cumhuriyeti PKK terör örgütünün bütün üst düzey yöneticilerinin teslim olmasını, PKK'nın para kaynaklarının ve silahlarının Türk güvenlik görevlilerine teslim edilmesini şart koşmalıdır. Bu şartlar yerine getirilmediği takdirde **Abdullah Öcalan** idam edilmelidir.

Bazı çevreler bu yaklaşımı hukuk ilkelerini ileri sürerek eleştirebilirler. Ancak hiçbir hukuk ilkesi Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarının can güvenliğinden ve Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığından önemli değildir.

PKK'nın uzantısı olan sözde sivil toplum örgütlerine karşı etkili bir istihbarati ve hukuki mücadele verilerek örgütle bağlantısı kanıtlanan STO'lar derhal kapatılmalı, yöneticileri örgüt üyesi kabul edilerek yargılanmalı ve cezalandırılmalıdır.

Hukuki ve aynı zamanda önlemler kapsamında alınacak en önemli tedbirlerden birisi de PKK'yı terör örgütü ve eylemlerini de terörist faaliyetler olarak nitelendirmeyenlerin cezalandırılması ile ilgili hukuki düzenlemenin gerçekleştirilmesidir. Ayrıca İstanbul Emniyet Müdürlüğü tarafından önerilen değişiklikler dikkatle değerlendirilmelidir.¹⁶⁷

Hukuki önlemler çerçevesinde üzerinde durulması gereken bir husus da hapisanelerde terörle mücadele çerçevesinde uygulanması gereken topluma kazandırma çalışmaları olmalıdır. Bunun için hapisanelerde terör örgütlerinin hâkimiyeti mutlak anlamda kırılmalı, mahkûm terör örgütünden özgürleştirilmelidir. Mahkûmlara yönelik olarak demokrasi, yurttaşlık ve insan hakları boyutlarını kapsayan bir zorunlu eğitim süreci başlatılmalıdır.

Topluma karşı demokrasi, yurttaşlık ve insan haklarını ihlal ederek suç işleyen bir bireyin böyle bir eğitime karşı direnme veya seçme özgürlüğü olamaz. Hapishaneler, örgüt mensuplarının terörist olarak girip, "kurmay" terörist olarak çıktıkları terör akademilerinden yurttaşlık eğitim merkezlerine dönüşmelidir. Bu süreçte örgüt avukatlarının mahkûmlar üzerinde psikolojik/politik baskı yapmalarını engelleyici önlemler alınmalı, böyle bir tutum içine giren avukat meslekten ihraç edilmelidir.

XIV.10. Ekonomik Önlemler

Türkiye'nin ekonomik gelişmesi, Türkiye'de değişik bölge ve illerin ekonomik bütünleşmesi ve sosyal, sosyo-kültürel bütünleşme anlamına gelmektedir. Bu anlamda Türkiye'nin ekonomik kalkınması sadece kişi başına düşen milli gelirin artması ve geliri artan insanların teröre kaymaması anlamına gelmemektedir. Ekonomik kalkınma aynı zamanda milletleşme sürecinin devam etmesi anlamına gelmektedir. Bu anlamda ekonomik refah, sorunun çözülmesinin en önemli araçlarından birisidir.

¹⁶⁷⁾ *Milliyet*, 24 Mart 2006.

Bölgede teröre verilen desteğin nedeni sadece ekonomik değildir. Ancak teröre desteğin temelinde ekonomi olduğu tezi devletin kendi kendisine söylediği ve olayları açıklamada kullandığı tek araç olduğu için bu cevaba inanılmış veya öyle davranılmıştır. Önlemler de yarım yamalak dahi olsa buna göre geliştirilmeye çalışılmıştır.

Sorunu çözeceğini ileri süren her hükümet, bölgeye “rüşvet” olarak içi boş bir “ekonomik paket” açarak yola çıkmıştır. Ancak paketlerin içi dolu olsaydı da değişen çok fazla şey olmazdı. Devlet bölgeye ekonomik yaşamı düzeltmek amacı ile büyük bir bölümü asla bölge halkına ulaşmayan ve bölgedeki küçük bir azınlığın denetimine giren, onları nemalandıran yanlış ve verimsiz yatırım gerçekleştirmiştir.

Devlet, “*ekonomik faaliyet olsun da nasıl olursa olsun*” zihniyeti ile kanunsuz faaliyetlere bile göz yummuştur. Bu süreci kendi menfaatleri doğrultusunda kullanan PKK, mazot ticareti başta olmak üzere her türlü kaçakçılığı desteklemiştir ve desteklemektedir.¹⁶⁸ Devlet de “*ticaret olmaz ise terör olur*” tuzağına düşerek, erimeye devam etmiştir. Bu, insanları dolaylı veya dolaysız teröre destek vermeye itmiştir.

Bölgede halk devlete vergi vermeyi, elektrik parasını ödeme-yi terk etmiştir. Devlet de vergi almaktan, elektrik parası tahsil etmekten vazgeçmiştir.¹⁶⁹ Bu politikanın derhal terk edilmesi gerekmektedir. Çünkü bölge ekonomik anlamda dipsiz bir kuyuya dönüşmüştür. Öncelikle bölgede devletin yapmış olduğu bütün yatırımların, verdiği bütün kredilerin bir envanteri çıkarılmalıdır.

Bölgede yeni bir yatırım sürecinin politik hedefi olmaz ise hiçbir anlamı olmaz. Bugüne değin yapılan yatırımlar, toplumun

168) Sadece Şırnak ilinde 2.000 katır ve eşek sınır ticaretinde kullanılmakta, her katır için günlük 10 YTL PKK'ya ödenmektedir. Bu ticaret her gün devlet güvenlik görevlilerinin gözü önünde gerçekleşmektedir. Van ilinde ise gelen bilgilere göre 7.000 kamyon ve 200 tanker petrol ürünleri taşımaktadır. Kamyonlar günde 600 litre yasal petrol taşıırken, tankerler 25 ton taşımaktadırlar. PKK taşınan her litre başına 50 Yeni Kuruş haraç almaktadır.

169) Güneydoğu Anadolu'da elektrik kaçağı % 86 civarındadır. Olması gereken ise % 15 civarındadır.

genelinin, bölge insanının, devletin milli menfaatlerinden çok yerel seçkinlerin şahsi menfaatlerine hizmet etmiştir. Yeni yatırım ve kalkınma politikası, bölgesel, ulusal ve Ortadoğu genelindeki gelişmeler göz önünde tutularak oluşturulmalı; yatırımlar ile devlete destek olacak ve milli bütünleşmeyi kolaylaştıracak sosyal güçler etkinleştirilirken, merkezkaç olan ve olabilecek sosyal güçlerin gelişmesine izin verilmemelidir.

PKK bir köylü örgütüdür. PKK, köylü örgütlerinin milliyetçiliğin politik örgütü olarak yapabileceklerinin sınırına gelmiştir. Bu noktada eğer devlet milliyetçiliğin gerçek taşıyıcısı olan burjuvazinin Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Türkiye'nin bütününden kopuk bir şekilde oluşmasına izin verir ise kısa vadede başarı sağlanmış gibi görünebilir ancak uzun vadede Kürt milliyetçiliği daha güçlü bir sosyal ve siyasal taban üzerinde yükselir.

Bundan dolayı bölgede oluşacak olan girişimci sınıfın yapısal olarak ülkenin geri kalan kısımlar ile bağımlık ilişkisi içinde olması ve yerel şartlardan dolayı tüketim sektörü ağırlıklı gelişmesi şarttır. Ekonomik kalkınma sorumluluğu yerel veya yerelleşmeye teşvik edilecek özel sermaye gruplarına devredilmeli, ekonomik kalkınmadan sadece devletin sorumlu olmadığı zihinlere kazınmalıdır. Bölgeye verilen krediler daha güçlü denetlenmeli, kredileri bölge yararına kullanmamış olanlar teşhir edilmelidir.

Öte yandan GAP çerçevesinde Şanlıurfa ve çevre coğrafyası olan Malatya-Mardin-Gaziantep ve Kahramanmaraş alanı Çukurova ile birleşerek ciddi bir ekonomik kalkınma merkezi, Türkiye ekonomisini Ortadoğu ekonomisine eklemleyen bölge olacaktır. Bu bölge bir süre sonra kaçınılmaz olarak Batı Anadolu'dan göç alacaktır. Şanlıurfa-Mardin-Gaziantep-Malatya bölgesi devlet tarafından sağlam bir milli birlik yanlısı çekirdek ile güçlendirilmelidir.

Ayrıca, Van ve Elazığ'ın Şanlıurfa ile bağlantısı güçlendirilmelidir. Bu amaçla Adana-Şanlıurfa otoyolu, Malatya-Elazığ hattı ile Elazığ'a kadar ulaştırılmalıdır. Şanlıurfa üzerinden Van ve

Elazığ'a yatırımlar kaydırılmalıdır. Gerek Van gerek Şanlıurfa sahip oldukları ekonomik potansiyel ile zaten böyle bir politikanın gerçekleşmesi için çok olumlu bir yapı ortaya koymaktadırlar.

Elazığ ise çok özel bir konuma sahiptir. Elazığ da özel bir kalkınma programı kapsamında kalkınma sürecine sokulmalıdır. Harput, ve Hazar Gölü turizm cazibe merkezi haline getirilmeli, ekonomik yaşam canlandırılmalıdır. Keban Baraj Gölü, Tunceli Munzur Vadisi iç turizm için seçilecek bölgelerin başında gelmektedir.

Diyarbakır, Siirt, Bitlis, Van, Ağrı, Iğdır ve Kars illerinde ise izlenecek yatırım stratejisi, sanayi üretimine değil, zirai üretime yönelik iş sahalarını hedef almalıdır. Bölgede iç turizmin canlandırılması hem ekonomik hem de sosyo-politik hedeflerin gerçekleşmesine hizmet edecektir.

Gelişen turizm Doğu ile Batı arasındaki etkileşimi artıracığı gibi Batıda Doğuya sahiplenme duygusunu güçlendirecektir. Bunun için Doğu Anadolu'da Ahlat, Van, Şanlıurfa ve Atatürk Barajı, Adıyaman gibi bazı bölgeler seçilmeli ve bu noktalara yönelik olarak "teşvikli iç turizm" uygulaması başlatılmalıdır.

Bütün bunları ortaya koyduktan sonra altı çizilmesi gereken en önemli husus şudur: Türkiye'nin Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinin sadece bölgesel yatırımlarla zenginleştirilmesi mümkün değildir. Temel hedef, Türkiye'nin kalkınması ve zenginleşmesi olmalıdır.

Ancak Türkiye ekonomisinin geneli ile anlamlı bir bütünleşmenin gerçekleşmesi için Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinin belirli bir kalkınmışlık düzeyinin üzerine çıkması gerekmektedir. Esasen terörün durmasından sonra geçen kısa zaman içinde bölgede herhangi bir ciddi dış girdi olmadan bölgesel iç dinamiklerle bile ciddi bir bölgesel kalkınma süreci başlamıştır.

Batman, Diyarbakır, Elazığ, Van başta olmak üzere eskiden Olağanüstü Hal Bölgesi olarak anılan bölgede gerçekleşen yatırımlarla 100'den fazla fabrika, 4.000'den fazla işyeri açılmış, 100.000'den fazla yeni iş alanı yaratılmıştır. Bölge illeri sadece

Türkiye'nin diğer illerine değil, yurtdışına da ciddi miktarlarda mal satar hale gelmişlerdir.¹⁷⁰ Sadece bu veriler bile PKK'nın geçtiğimiz yıllar içinde bölgenin ekonomik kalkınmasına vurduğu darbenin derin etkilerini göstermektedir. Bir de bu bölgenin 1984 sonrasında terörü yaşamasa idi hangi durumda olacağı düşünülmelidir.

Ancak her şeye rağmen, mevcut nüfus artışı, bölgenin coğrafi ve mevsim zorlukları, limanlardan uzaklığı ile Ortadoğu istikrarsızlığına yakınlığı göz önünde tutulduğunda Türkiye'nin kaynakları, bu bölgenin İstanbul, İzmir, Ankara, Adana veya Kayseri düzeyinde bir kalkınmışlığı yakalamasının mümkün olmadığını göstermektedir. Bundan dolayı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi kalkınan Türkiye ekonomisine eğitilmiş iş gücü sağlayan bir yapı oluşturmalı ve refahı bölgeden çok Türkiye genelinde hedefleyen gerçekçi bir kalkınma stratejisi geliştirilmelidir.

XIV.11. Diplomatik Önlemler

PKK'nın kent bombalama eylemlerini Batılı turistleri de hedefleyerek gerçekleştirmesi ve son dönemde **El Kaide**'nin benzeri eylemleri Avrupa kentlerini de içine alan küresel bir coğrafyada yapması Türkiye'nin PKK'ya karşı diplomatik operasyonu için elverişli bir zemin hazırlamaktadır. Türk diplomasisi ve STÖ'leri PKK'nın uyuşturucu ve insan kaçakçılığına batmış bir suç örgütü karakterini ortaya koymak için ABD ve Avrupa'da bir faaliyet içine girmelidirler.

Özellikle Avrupa'da PKK'nın yan kuruluşlarına destek veren ülkelerdeki kuruluşların ifşa edilmesine yönelik bir çalışma yapılmalıdır. Bu tür kuruluşlara uluslararası yaptırımı içerecek bir önlemler paketi BM'de süren terör görüşmeleri sürecinin bir parçası haline getirilmelidir. Türkiye, terörün "zihniyet" olarak bir bütün olduğu tezinden yola çıkarak, El Kaide ile PKK arasın-

170) *Zaman*, 16 Nisan 2006.

da fark olmadığını, bir terör süreci ile mücadele etmeyenlerin diğere karşı da etkili bir mücadele geliştiremeyeceklerini ortaya koymalıdır.

Türkiye, bu çerçevede şimdiye değin terör ile mücadele konusunda gösterdiği “ahlaki tutarlılığı” bütün dünyanın gözünün içine sokarak sergilemelidir. Ancak Türkiye’nin bu tutarlılığının karşılık bulamaması durumunda Türk halkından karşılıksız fedakârlık beklenemeyeceğinin altı çizilmelidir. Özellikle ABD’nin PKK konusunda hiçbir adım atmama doğrultusundaki “Türkiye düşmanı” bir çizgiyi yansıtan “hareketsizliği” Amerikan kamuoyuna taşınarak, **Bush** yönetiminin sağduyulu Amerikalılar tarafından eleştiri altına alınması sağlanmalıdır.

Diplomatik önlemlerin başarılı olabilmesi için öncelikle yapılması gereken, diplomatik alandaki temaslarda Türk devlet yetkililerinin değil, akademik kuruluşların, uzmanlaşmış sivil toplum örgütlerinin ve stratejik araştırma merkezlerinin temsilcilerinin ön plana çıkmasıdır. Şurası muhakkaktır ki, böyle bir iskelet üzerine uzun vadeli bir çalışma sistemi kurulmadan terörü dünyaya anlatmakta başarılı olmak mümkün değildir.

Diplomatik önlemler zemininde değerlendirilmesi gereken bir başka unsur ise Batı Avrupa ve ABD’deki Türk insan potansiyelidir. Bu ülkelerde yaşayan Türk akademisyenler, öğrenciler ve Türk kuruluşlarının Türkiye’nin terör ile mücadelesini daha etkili anlatabilmeleri için bilgilendirilmeleri ve örgütlenmeleri gerekmektedir. Bu bilgilendirme ve örgütlendirme çalışmasının kurulacak “Terörizm Araştırmaları Enstitüsü” tarafından yapılması uygun olacaktır.

Bu çerçevede alınacak bir diğer önlem İngilizce başta olmak üzere Almanca, Fransızca, Rusça, Arapça gibi dillerde terörün niteliğini ortaya koyacak bir yayın sisteminin kurulmasıdır. Bu konuda Türk Devleti olağanüstü yeteneksizdir. Washington, Londra, Paris, Berlin, Kahire veya Moskova’da bir yayın ve/veya kitabevine değil girmek, önünden geçmeyen bürokratların, dil bilmez mütercim-tercümanlara yaptırdıkları tercümeleri, üçün-

cü sınıf matbaalarda bastırarak Türk büyükelçiliklerine yollaması ve dağıtılmasını talep etmesi ile kültürel mücadelenin gerçekleştirilebileceği düşünülmüştür. Oysa yapılması gereken, bu tür kitapların anılan ülkelerdeki yayınevleri tarafından basılmasını sağlayacak bir sistemin kurulmasıdır.

Diplomatik önlemler çerçevesinde üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise uluslararası hukuk ve terör konusunda uzmanlaşmış bir Türk hukukçular grubunun oluşturulmasıdır. Bu grup bütün dünyadaki terörizm uzmanı olan uluslararası hukukçulardan oluşan bir lobinin kurulması için çalışmalıdır. Bu çalışmaların hedefi BM tarafından tanınacak bir “Anti-terör Hukuk Grubu”nun oluşturulmasını sağlamak olmalıdır. Böylece, Türkiye gibi terörizmden muzdarip olan ülkeler, terör ile mücadelede uluslararası kamuoyunu seferber etme imkânına kavuşacaklardır.

Diplomatik önlemler kapsamında alınması gereken bir diğer önlem ise PKK'nın kullandığı silahları kaynağına kadar takip ederek, kaynak ülke ve firmalara yönelik olarak yaptırım politikası geliştirmektir. Bu ülkeler ve firmalar terör ile ilişkili olarak gösterilmelidir. Şehit aileleri ve terör kurbanları bu firmalara karşı uluslararası mahkemelere gitmeye yönlendirilmelidirler. “Anti-terör Hukuk Grubu”nun böyle bir süreçte üzerine çok önemli görevler düşecektir.

SONUÇ

Türkiye'nin önündeki sorun çok büyüktür. Sorunun büyüklüğü ve gittikçe ağırlaştığı gerçeği farklı noktalardaki aydınları ve siyasetçileri, milli devlet içinde veya dışında gerçekçi olmaksızın uzak, felaketi ortadan kaldıracak değil, felaketi hızlandıracak çözüm arayışları içine itmektedir. Bu çerçevede bazı çevrelerde milli devleti korumak adına Kuzey Irak'taki Türkmen nüfusu ile Türkiye'deki Kürt nüfusunun değiştirilmesi önerilmektedir.¹⁷¹

Bu görüşün vatandaş arasında henüz ciddi bir yaygınlık kazanmamasına rağmen dile getirilmeye başlandığı ve **“Kürtler'den boşanalım”, “Türk Türk'tür, Kürt Kürt'tür”** görüşünün gittikçe arttığı görülmeye başlanmıştır. Türkiye'de derinliğini tespit etmek henüz mümkün olmamakla birlikte artık bir **“Kürtlerden ayrılmak isteyen Türkler”** gerçeği vardır.

Stephen Kinzer, Cizre'de kendi aralarında konuşan ve Türk ordusuna kızan iki Cizreli gençten birisine *“Kürt bölgesi bağımsız olursa ne yapacağını”* sorduğunda *“Hemen İstanbul'a taşınırım”* cevabını aldığını kaydetmektedir.¹⁷² Bu genç, değil bağımsızlık, federasyon gibi akıl dışı bir seçeneğin gerçekleşmesi halinde dahi, kendisi için gidecek İstanbul olmadığı gibi, İstanbul ve diğer Batı illerinde yaşayan Kürtler için de artık bu bölgelerde kalma imkânı olmayacağını farkında değildir.

Öte yandan ise milli devlet içinde çözümün mümkün olmadığını ileri sürenler, içeriğini ortaya koymadıkları bir **“siyasal reformlar”** söylemi arkasına sığınarak veya açıkça Türkiye

171) Bkz. Cengiz Çandar, *Tercüman*, 18 Mart 2006.

172) Stephen Kinzer, s.172-173.

Cumhuriyeti'nin anayasasının iki milletli bir devlet şeklinde yeniden yazılması gerektiğini söyleyerek hatta federal bir Türkiye önererek bir etnik cehenneme davetiye yazmaktadırlar.

Bölgesel dengelerin Türkiye'nin aleyhine gelişmesi ve terör örgütü ile siyasal uzantılarının tahrik zeminini sürekli geliştirmeleri ülkemizi bir felakete doğru gerçekten sürüklemektedir. Bazı çevrelerde endişeli bir uyarı olarak seslendirilen ve toplumsal bellekte gittikçe daha fazla kök salan Türkiye'de iç savaş tezlerinin gerçek bir zemini yoktur.

Hadiselerin kitleselleşmesi ve tahrikler neticesinde tırmanması durumunda bile Türkiye'de bir iç savaş muhtemel değildir. Çünkü iç savaş bir ölçüde eşit güçler arasında gerçekleşir. Oysa PKK ve sempatzanı kitle ile Türkiye arasında böyle bir eşitlik zemini söz konusu değildir.

Türkiye'de gerçekleşecek bir trajedi “**dar kapsamlı iç çatışma**” olarak gerçekleşebilir. Bu ise İstanbul ve çevre coğrafyası, İzmir ve çevre coğrafyası, Antalya-Mersin-Adana hattına yayılacak bir çatışmadır. Ayrıca Güneydoğu Anadolu'nun bazı alanlarında yoğunlaşma gösterebilir. PKK'nın dışarıdan alacağı örtülü siyasi ve askeri destek dahi sonucu değiştirmez, PKK ve yandaşlarının yok edilmesini engellemez.

Ancak böyle bir dar kapsamlı iç çatışmanın gerçekleşmesi durumunda toplumsal hafızamızdan hâlâ silemediğimiz Kahramanmaraş, Çorum hadiseleri benzeri felaketlerin yer yer yaşanması kaçınılmaz olacaktır. On binlerce insan yurdunu, evini, işini kaybedecektir. Ancak şurası kesindir ki, Türkiye Cumhuriyeti'nin toprak ve millet bütünlüğü ne pahasına olursa olsun korunacaktır.

Böyle bir sürecin başlamadan sona erdirilmesi, milli devlet modeli içinde bir çözümün yaşama geçirilmesine bağlıdır. Kürtçülük fitnessini ortadan kaldırmayı başaramayan Türkiye'nin diğer alanlarda da büyük bir atılım yapması mümkün olmayacaktır. Sorunu çözmek adına uygulamaya sokulacak dış kaynaklı çözümler ise ancak milli trajedi sayılabilecek sonuçlar ortaya çıkarabilir.

Türkiye bütün imkân ve yeteneklerini millet ve toprak bütünlüğünü, halkının refahını ve demokratik sistemini geliştirecek milli bir uzlaşmayı sağlamalıdır. Bu ancak etnikleşmemiş bir demokratikleşme ve ekonomik kalkınma ile desteklenen milli bütünleşme projesinin devamı ile mümkündür.

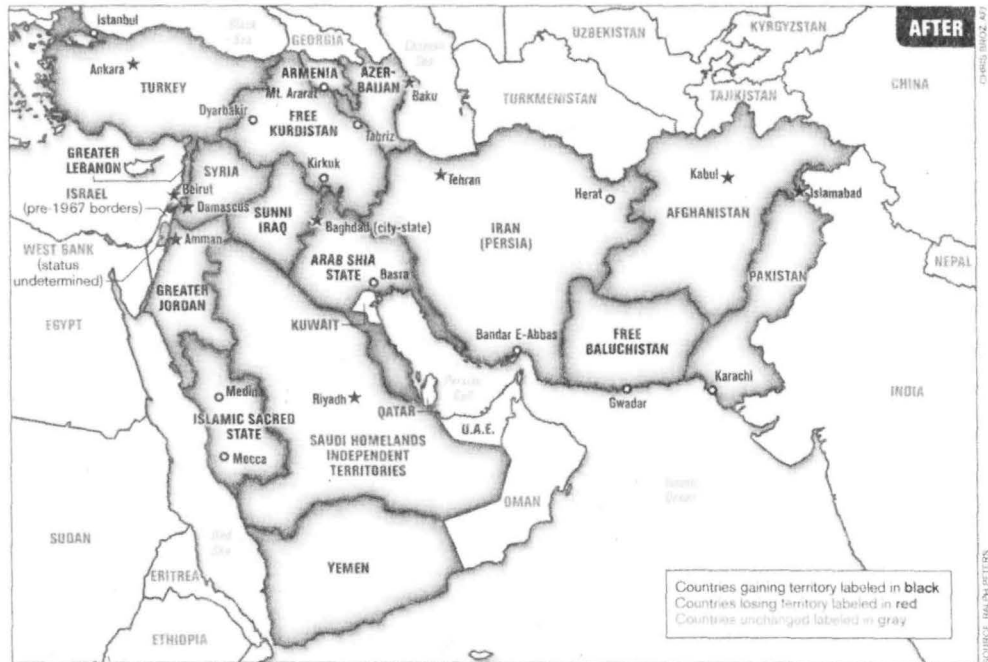
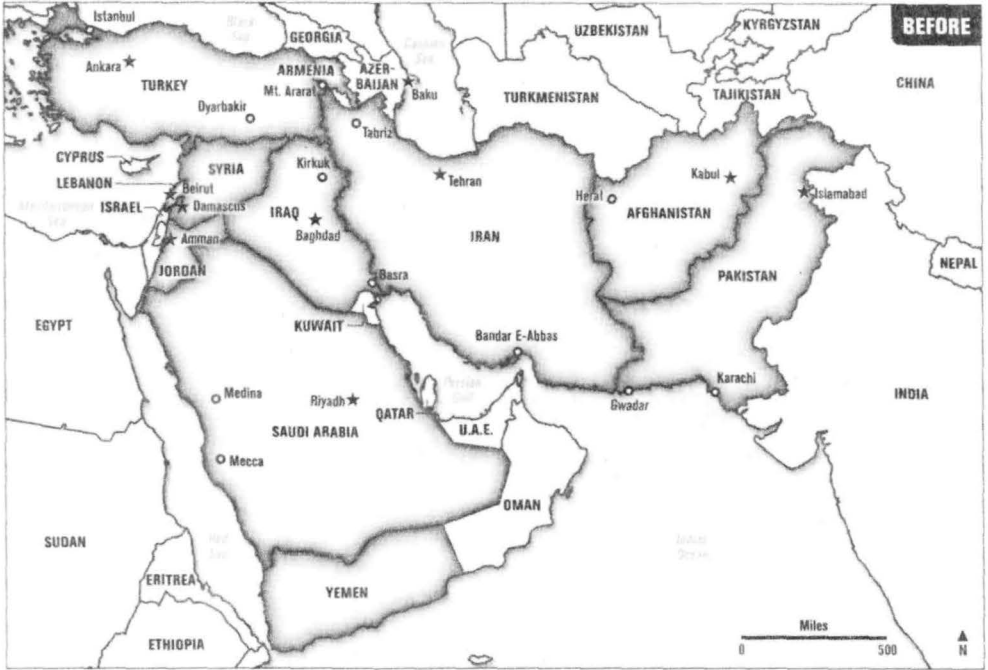

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

101
102
103
104

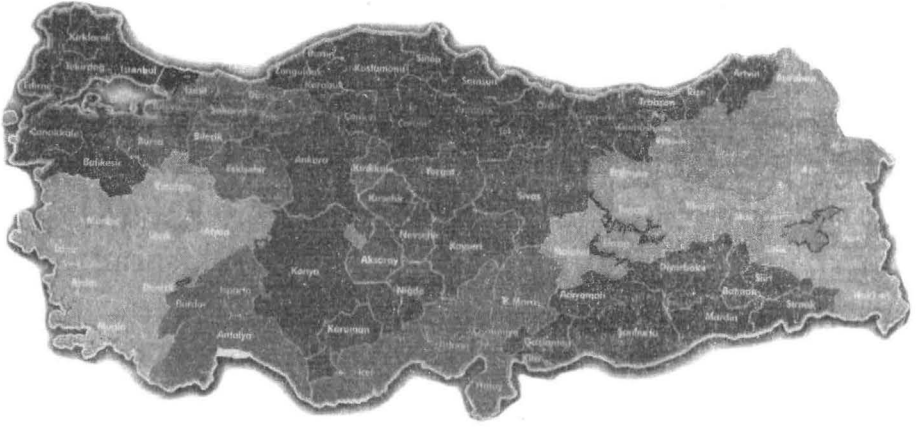
105

Redrawing the Middle East map

Amerikan Silahlı Kuvvetlerinin sitesinde Ralph Peters imzasıyla yayımlanan "Kanayan Sınırlar, Ortadoğu'da sınırları yeniden çizmek" adlı yazıda Ortadoğu'nun tasarlanan son şeklini gösteren harita (www.armedforcesjournal.com).

Ekonomik Kalkınma Bölgeleri

2020

BAĞIMSIZ OLMASI BEKLENEN BÖLGELER

ÜMİT ÖZDAĞ, 03.03.1961'de Tokyo/Japonya'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini TED Ankara Koleji'nde tamamladı. Yükseköğrenimini Münih kentinde Ludwig Maximilians Üniversitesi'nde siyasal bilgiler, felsefe ve iktisat fakültelerinde tamamladı ve yüksek lisans çalışmasını Türkiye'de planlı kalkınma ve Devlet Planlama Teşkilatı üzerine hazırladı.

1986 yılında Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. 1990'da "siyaset bilimi doktoru" oldu. Dr. Özdağ, 1993 yılında "siyasal teori doçenti" unvanını aldı.

Doç.Dr. Ümit Özdağ, 1994 yılında "Avrasya Dosyası" adlı üç aylık uluslararası ilişkiler ve stratejik araştırmalar dergisini çıkarmaya başladı ve editörlüğünü yaptı. 1980'lerin sonundan itibaren terörizm ve etnik sorunlar konularında araştırmalar yapan Özdağ, 1990'lı yıllar boyunca Doğu, Güneydoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu illerimizden göç alan illerde sosyo-politik içerikli saha araştırmaları yaptı. 1996 senesinde Kuzey Irak'ta ekonomik merkezli araştırmalar gerçekleştirdi.

1997-1998 yılları arasında ABD'de Baltimore/Towson Üniversitesi'nde küreselleşme, Avrasya'da etnik sorunlar konularında araştırmalar yaptı ve aynı konularda ders verdi. Ümit Özdağ 1999 senesinde dünyanın en büyük stratejik araştırma merkezlerinden birisi olan Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi'ni (ASAM) kurdu ve başkanlığını üstlendi. 2000 yılında ASAM'a bağlı olarak çalışan Ermeni Araştırmaları Enstitüsü'nü kurdu. 2003'te ASAM Başkanlığından ayrıldı.

Prof.Dr. Ümit Özdağ Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde öğretim üyeliği görevinden istifa etti. Halen 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü'nün Başkanlığını yürütmektedir.

Güvenlik bilimleri, ordu-siyaset ilişkileri, terörizm, etnik sorunlar, Avrupa Birliği, Avrasya ve Ortadoğu konularında çalışan Prof.Dr. Ümit Özdağ'ın yayımlanmış on kitabı, dört çeviri kitabı, Avrasya Dosyası, Stratejik Analiz, Türk Yurdu, değişik dergi ve gazetelerde yayımlanmış 300'ün üzerinde makalesi mevcuttur. Prof.Dr. Ümit Özdağ İngilizce ve Almanca bilmektedir.

Kitapları: *Atatürk ve İnönü Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri* (Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990); *Değişen Dünya Dengeleri ve Basra Körfezi Krizi* (Hikmet Neşriyat, İstanbul, 1990); *Menderes ve İnönü Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali* (Boyut Yayınları, İstanbul, 1996); *Türkiye, Kuzey Irak ve PKK (Bir Gayri Nizami Savaşın Anatomisi)* (ASAM Yayınları, Ankara, 1999); *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri, Jeopolitik Bir İnceleme* (ASAM Yayınları, Ankara, 2002); *Low Intensity Conflict in Turkey* (Frank Cass, Londra, 2003); *Terörizm İncelemeleri (Teori, Örgütler, Olaylar)* (Prof.Dr. Osman M. Öztürk ile birlikte editörlük, ASAM Yayınları, Ankara, 2001); *Türkiye'de Düşük Yoğunluklu Çatışma ve PKK* (Üçok Yayıncılık, Ankara, 2005); *Yeniden Türk Milliyetçiliği* (4. baskı, Ankara, 2006); *Gelecek 1000 Yılda da Buradayız* (4. baskı, Ankara, 2006).

Çevirileri: *Bilim ve Bilgeliliğin Savaşı* (F. Nietzsche, İmge Kitabevi, Ankara, 1990); *Gelecekteki Felsefe* (F. Nietzsche, İmge Kitabevi, Ankara, 1994); *Tan Kızılığı (Ahlaksal Önyargılar Üzerine Düşünceler)* (İmge Kitabevi, Ankara, 1997); *Siyasi İslam ve Panislamizm* (Rehber Yayınları, Ankara, 1993).

"Türkiye bir etnik cehenneme doğru sürüklenmek isteniyor.

1984'te PKK'nın yeni bir aşamaya taşıdığı terör süreci, arkasına aldığı ve başarı ile kullandığı ve kullanıldığı dış dinamiklerin de yardımı ile ülkemize ağır ekonomik, sosyal, kültürel darbeler indirmiştir."

"Ülkemiz bir yandan ucu açık AB tam üyelik sürecinin baskısı altında devletin kuruluş esaslarını ortadan kaldıran çok hızlı bir dönüşümden geçerken, öte yandan ABD'nin Irak'a yaptığı müdahale sonucunda bu ülkenin bölünmesinin ortaya çıkaracağı bölgesel karışıklığın baskısı altında tehditlerle dolu bir döneme, Cumhuriyetin en uzun on yılına girmiştir."

"Neresinden bakarsak bakalım Türkiye'nin demokratik düzen içinde bir felaketten kaçınmak için fazla zamanı kalmamıştır. Çözüm, kararlı ve ısrarcı davranmayı gerektirecek, zor olacak ve uzun süre alacaktır."

O halde hangi kesimden olursak olalım, 'teslim olmamak' için, biraraya gelmek, ortak bir direnişe yönelmek, millet olarak uyanmak zorundayız.

Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve savunmak kararlılığında olan herkes için, ATTİLÂ İLHAN'ın yönetiminde hazırlanan "Bir Millet Uyanıyor" dizisinin on birinci kitabı "KÜRTÇÜLÜK SORUNUNUN ANALİZİ VE ÇÖZÜM POLİTİKALARI", güvenlik bilimleri, ordu-siyaset ilişkileri, terörizm, etnik sorunlar, Avrupa Birliği, Avrasya ve Ortadoğu konularında çalışmalar yapan PROF.DR. ÜMİT ÖZDAĞ tarafından kaleme alındı.

BU DİZİ, BİZİ UYKUMUZDAN UYANDIRMAK AMACIYLA HAZIRLANMIŞTIR.

parola: vatan

işareti: namus

ISBN 975-22-0179-2
2006.06.Y.0105.3265

KDV Dahil 13 YTL